ՁԵՌԲԱ

ծութիւն

ՑԵՐԿԻՂԱ։

EVNTES·IN·VNIVERSVM·MVNDVM·PRÆDICATE·EVANG·OMNI·CREAT·

Գերազանցապատուենեղի, և ամե-
նապատուոյ Տեառն,
ՅՈՀԱՆՆԻՍՈՒ ՊՕՆԱԶԻ.
Վսեմագունոյ քարտիզնալի
և վեհագունատեր իշխա-
նի, Սրբոյ Եկեղեցւոյն
Հռոմէականի:

Բ ազրեպաշտօրէն վառեցա-
՚ինախանձ ընդդէմ Իտալիոյ
մեր Հայաստան. որ ԳԵՐԱ-
ԶԱՆՑԱԳՈՒՆԵՂ Ա-
ՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ԻՇ-
ԽԱՆ. տեսանելով զնախագա-
հութի Լերինն իւրոյ ազատարա-
եան, որ ընհլեղեղաառագունմ նա-
բեկութեն աշխարհի, լեալ էր նա-
ահանգիստ տապանին հանրու-
նակի, յամիշտակեցեալ արդ ՚ի
§ 3 Լացիա-

Լացուցանանէ նորին ծովածացն ,
նորակազմին քոյով Աստուածայնով,
որով զընծայս զերծուցեալ զա-
զինս քրիստոնէականս , 'ի ծովա-
ծփից մոլութեանց կենցաղոյս, մեր-
ծես 'ի լեառն բարձրաբերձ՝ առա-
քինութե : Եւ մինչեւ՝ն իսկ հա-
դուրժել եւանգը կարաց ընդ ծո-
ղոպրեցուցմն հաշտականքսին իւրոյ
պատուոյ ; սուտ եւ ոչ յանձնա-
կութե հասարակեցաւ իւրացուցա-
նել զնա , համայն Նոյակազմեան
տապանին , Թարգմանութե 'ի
յընտրածին իւր լեզու . որովհետեւ
ծանեաւ զքեզ 'ի պարգեւաց , և-
յառատաձեռնութե մարթանա-
թեցդ կենդանականաց , զոր չիւր
հատու բոլորեցունց , Թարց ան-
տունութե իմիք ; ևնպաստաւոր ,

յունաց և բարբարոսաց, իմաստ֊
նոց և անմտից: Որ և մինչ լու֊
եալ համայնից ազանց ընթանալ
նախանձու լաւագունից շնորհաց,
առ մեծագնոյն այս և յազնուա֊
բուրեղ անուշահոտութիւն սպա֊
լասամեան, (որ ո՛չ ՚ի սօքրաթակա֊
նէն իւղարանէ, այլ ՚ի Սրբազնա֊
գունոյ բեռնարտեան մեղրարա֊
նէ արտածրեցեալ գոյ, բնաւից
հաւատացելոց փրկութեան սակս,)
ո՛չ կարաց վերջաւորել զինքն նայ
սմ ասպարիզում յաղթանակութեան.
և ո՛չ իսկ արժան վարկաւ մեծար
տութեան իւրոյ և կորովութեան բար
ուոյն, հպագոյն երկնի գոլով տեղ
եաւ և բարձրութեան հռչակածաւ
ալից լերանց, պղերգագոյն այլոց
համահաւաշուիլ, ընհետաղօտութեան

§ 4 երկնայ

երկնայնոյ եւ խնկունակն հայրե–
նւոյն : Քանզի զի՞նչ օգուտ էր
նմին պարծիլ ՚ի փափկութեան յա–
դենական, եւ ՚ի յոռոգութեան փայ
տին կենաց վայր ուրեմն ՚ի գետ
ոցն իւրոց յեդեմաբղխից, եթէ
ապախտ աքսորեալ զամութն հմ
տագունի ձեռնատուին, նստելով
՚ի խաւարի մոլորութեանց եւ ՚ի ստուերս
մահու, այնքա՛ն իմն տարաձգից
իւր յուղղականէն շաւղէ եւ ՚ի–
դրախտէ անդի երկնայնոյ, որքա՛ն
երկարագունիւք միջոցիւք հեռաց
եալք դատանին, վտանգէն իւր կր
կինք Տիգրիս եւ Եփրատես,
յիսկականէ իւրեանց ակնանէ :
Քո՛յդ ուրեմն ՁԵՌՆԲԱՇԽՈՒ–
ԹԻՒՆ, չիցի առաջնորդ եւ–
վերածող, ջերմեռանդագունի եր

ամիս

ամիս Հայկազնոյ , յաննիւթա_
կան դրախտն վերին , և ՚ի քաղա_
քակցութե̄ն զուարթնոցն երջան
կացելոց ; լիցի՛ ձեռնտու միանգա_
մայն և ճանապարհ . որո՛վ , իբր
Թելիւ՜ Արիադնեաւ՜ , յաղԹա_
հարեալ զՅո՛յցս դաժանաշունչս
մոլութե̄ց , և զերծեցեալ ՚ի յորձա_
պտտեայց խարբալից մեղաց , ժա_
մանել յանքո՛յթ և յերանունակ
նաւ՜ահանգիստ կենին մշտնջենա_
կանի , մարԹիցէ՛ անկասկած-օրէն :
Եւս առաւ՜ել , զի արժան իսկէ
տրուեմ զշնորհս զայս տունիցես , որ
ո՛չ երբէք զատաւ՜ ապաշնորհ ՚ի վեր
ատրումս փոխարինեայց , երախտ
աւ՜որացն իւրոց ; զի եԹէ զԱմե_
նաւէ այրն զԳ—րիգորիոս , որ յեր
կրորդում անկման ձեռնտու եղև

նմին , ո՛չ այլապէս՝ եթէ ո՛չ անու_
ամբ Լուսաւորչին Մեծի , ծոխա_
ցոյց . ո՛չ ապաքէն և զ.քոյդ Գ.եր
ազանցութիւն , համարժանիւ պա_
տուագրութեամբ պերճացուցանելոց
է , կո՛ւռն Ջանիւ ունելով զհոգ
յանձին : Այո՛ , որ Ամենապատ
իւ Իշխան ; և անձնատուիր իսկ լի_
նիմ ես , թէ ցնծութեամբ մեծա_
ընդ գրկելո՛ց է զմականացութեան քոյոյ
դվէպս , բարեմիտ ազգն իմ Հայ
կականն . որպէս ՚ի ժամանակի սրբոյն
Գ.րիգորի , և մեծին Սեղբեստր
ոսի , զբարեպաշտութեան և զմիա_
բանութեան ընկալաւ զպատգամս ;
մանաւանդ և խայտալոյ և ս է յաւ_
էտագունիւ զուարճութեամբ և զոր
ուխալեաւ փարմամբ , տեսանելով
նոյնոյ Եկեղեցւոյն Հռոմէակա_
նի

նի Ծիրանազգեայն , հայկա_
կանաւ բառբառով խօսիլ ընդ ինք_
եան վերստին , և փառանշանել զու_
ղին վերածող յերկինս անվրէպ :
Աղբղարև խնկապէս առաջնորդ.
որ ոչ միայն ցուցանես զճանապար_
հն արքունական , որով մարդիկք
առյերկինս վերածին . այլ և դու
ինքնին զգնացս քոյս , մշեա ՛իյու_
ղին ՝ զոր համանշանես ; և զար_
մանալեաւ իմն և նորագիւտին
օրինակաւ , դրուապատագունիւք
ի՝սկ վարուք , իմէջ պայծառա_
փայլութե ծիրանեաց . և ընծայ_
բարուռում փառացն գահի , վար_
ժելով զկրօնաւորականն սրբազ_
նագոյն ժուժկալութեն , իսկև իս՝կ
շնորհես զքեզ քաջամուղ առաջըն_
թաց նոցին , զորս խրախուսես առ_

նուլ զպսակն յաղթութե՛ , յառ
պարիզի մարտին : Ընկա՛լ ուրեմն
գթածրապէս զսա հեզութե՛ քոյ
ով բարոյ , զի՛ զձ ևզպարգեւս
դոյզնաքեայ իմոյս ոգւոյ , զոր
մատուցանէ աղքատութի՛ կարեաց
իմոց , քոյդ Գերազանցութե՛.
իբրև զլի՛ն և եթ ջուր վտակին ;
մատուցեալն Արթաքսերքսեայ ;
մանաւանդ զի ո՛չ իմ , այլ քո՛յ է
պարգևս . և ՚ի քոյոցս՝ քեզ ընձեռ
եցեալ : Ողջ լեր ընդ յամերաւն
ժամանակս :

Գերազանցութե՛ Ձերում
Ծառայ անպիտան ,

Վարդան Յովհաննեան,
Ծնունդ Գաղու՛եան.

Քա. Հ՛:

Յառաջաբանութիւն Յօրինողի Մատենիս :

Երկուք են, զորս նսկղեան մատենիկանս այսորիկ փոքեր, մարթէ ինձ կանխաբանել ընդ քեզ, ո՛վ ընթերցօղդ բարեբարոյ: Նախ, զխիթանս իմ. յորմէ կասկածեմ երկիւղիւ՞. զի մի՛ գուցէ պարսաւիցեն զիս ոմանք, իբրև զյանդուգն ձեռնարկելով, և ասիցեն: Զիա՞րդ համարձակիս դու ամբարհաւաճ օրէն, յերկինս ածել զմարդիկս, որ կորակցեցեալդ ես յերկրի: Կամ որո՞վ յուսով ձեռնամուխ լինիս ՚ի խառնադրութիւն առաջինութեան, որ ոչ ինքդ ստացեալ ունիս զնոյն, և ո՛չ իսկ յարմար ես կատարման նորին: Եւ ապա՛ զինչ նորոգ յա-

ռաջ

ռաջ ածես մեզ պիտառութեան այ
սու քոյով : Եւ թէ ; Ջի՛ րս հնա-
գունեղս , և յանհամարից գրեթէ
վնեմից արանց , զգծնաքար և-
գեղեցկաշարին յօրինուածով ըղ
ծրագրեցեալս վերականդաս, ձան
ձրացուցչաւ և տհաճին քոյով կը
նաքանութե ; և ցուցանես զմար
թամութին օտարայ իբրև զքոյս,
ամբարտաւանին սաութե :

Սոքի՛ն են ձայնքն, որովք եպերել
զվաստակ իմ և անարգել , թերևս
Ջանայցեն ոմանք : Բայց ես նախ
կնաքար առաքարեմ զիս յայսց ամ
բաստանութեց , խոհեմագունի
առն այնորիկ ոգեցելովն : զի

Համաքատակ ըստ եսանի կոր.
ծեմ ըղկուն ,
Որ ինքն ամեկար զոյով հատամանն,
աշրէ զ՞ հատուն : Եւ

Եւ զի զմիւսոյն իմաստնոյ ըզ-
բանս յառաջ ածից: Ո՛չ եմ այն
քան տմարդի և անզգամ, որ գոլով
ծիմ ախտացեալ ցաւօք, ժպրհիցիմ
բուժել զայլս. այլ իբր ՚ի նոյնում
հիւանդանոցում կողմանկեցեալ,
զհասարակն հիւանդութէ խօսիմ
ընդ քեզ, և հաղորդանիցեմ զդեղս:
Այսպէս ուրեմն լո՛ւր ինձ. իբր
Թէ ընդ իս խօսիցիս, Թոյլ տամ քեզ
մտանել ՚ի խորհուրդ իմ: Զի ես
աստէն ուսանօղ աշակերտ, և զիս
ինքս մարդոց ընձեռեմ, և ո՛չ ուս-
ուցանօղ վարդապետ. քան զի մի-
խաբեբայաբէս լինին տղայ, Թէ մինչ
ուսուցանեն մարդիկք՝ ուսանին
և ինքեանք:

Եւ որ ներկորդութեան տեղւոջ
առաջարկեցեալ գոյ. ո՛չ կարեմ

այլ

այլապէս արդարացուցանել զնս,
քան յայտնապէս խոստովանելով.
դո՛յզն ինչ յիմոց նե՛ր գոլ ասոէն.
և բազմապատկագոյնք յայլոց ։
Շարայարեցի ՚ի սմին զըրգունս.
զորս, կամ իմովս ուսայ փորձիւ,
կամ զապագայս ինձ նախածան-
եա՛յ, մինչ ընթեռնուի զմատեանս
սրբազանից հարց, և իմաստասի-
րաց վարդապետաց: Ուսանի և
ըստ քարոզց մեղուաց, զզանա-
զանս ՚ի մի ծաղկի զուգախառնեցի
զծաղկունս. Երբեմն յեղլով զյա-
տկականս պիտառուացն զբանս,
և մե՛րթ զիմոց աշխատանաց զշար-
ադրութիւն. ըստորում թուէր ինձ
դիւրիմացագոյն, և թարց իմիք
ծածկութեց ; զի առնել ուսու-
ցանեմ, և ո՛չ ասել ։ Արդ՝ ունիս
ասոէն

սատէն զհամայնս բարոյականաց վարդապետութեանց զհամագումար մուծոս, և զհամառօտարան իմն, զորս ընձեռեցին դասք սրբազնագունիցն հարց, բարւոք և երանաբար կերպի սակս: ունիս ա՛ւսին Զսենեքեայ. Զէփիքթիթեայ. Զանթօնինոսի, և զայլոց հանճարաբանից իմաստնոց ըզնտիրընտիրս և զգեղեցկավէպս ըզգացմունս: Բայց հանձոյ թուեցաւ ինձ, կփիկակնս զայսոսիկ անդրէցմունս և բանդրորակս, (զորս յոյժ օգտակարս գոլ, յիմոցս ուսայ չարեաց.) Թարց փաղանշանման տեղեացն յորոց առեցեալք եղեն, համառօտապէս սրտատսանել; քան զի սպեղանիք են սոքին, ո՛չ զբօսանք ուշիմութե. և ո՛չ իսկ

§ §

յան

յանձին կալեալ է՛ իմ աստէն, հեշտացուցանել զընթերցօղս, այլ օգուտ վերծանօղաց սորին լինել: Ո՛չ խնդրէ հիւանդն, թէ ո՞ արդեօք իցէ զուգախառնեալ դեղն; կամ ուստի առեցեալք իցեն սպեղանիք, այլ միայն զի բուժիցեն:

Զյոգունս անփոյթ արարի, զորս կարէի ասել, և զբազմագոյնս, զորս նրբագունեղապէս իսկ բացատրել: Քան զի առաւե՞լ նպաստ դոյ զսակա՞ս ունել զիմաստութե՟ն զպատու՞էրս, որք առաձեռն պատրաստք իցեն, և յարաժամ 'ի կիր արկցեն, քան զյոգունս ուսանել, և ո՛չ պահել զնոսին 'ի մտի: Ուսա՞ւ զյոգնագունեղս, որ պիտէ, թէ որ քան բա՛ւէ փորձութե՟ն: Աղաչէ՛ ւՋՏ, թէ վաստակս իմ այս զիարդ և իցէ,

նցէ , բոլորեցունց լիցի օգտակար բազմապատկապէս; և մանաւանդ ինձ . զի մի՛ ասացեալքն իմ , պակասութ̃բ ուսմանց , պատկառից են :

սակս եպիսկոպոսկանաց ծնողմանց, և եկեր զիս արդարև նախանձ իմ. ցամաքեցեալ Թալկացաւ՟ սիրտ մեր ասէք, զի ո՞չ տուր մեզ ուտել զհաց մեր. ՚յդ զհաց կենաց և իմաստութե, զհաց գիտութե և իմաստից սրբոց: վասն զի երկարագունի՟ ջին ամանակաւ՟ կորացեալք ընդ լծով անհաւ՟ատից բնակալաց, կորուսաք զմատենաս սրբազանից կրթեցողութեց, ՚ի չարաքարոյութե տերանց անօրինաց. և չէին ածեր ՚ի մեզ յոլովութիւք գրոց վարդապետութեց հոգևորականաց, և բարոյականաց. և ո՛չ՝ որք ա ձեռն պատրաստ գտանիցին, ՚ի յընթերցումն և ՚ի իմացողութիւն, տհասից, կամ ՚ի կրթութի գիտնականաց: Բայց դո՛ք ՚ի քաց գեղանակ

հեծե

հեծեծանաց ձերոց և մրմնջմանց,
զի անհա՛ւասին շարժեցեալ ամե-
՚նմաղթողականաց հայցուա՛ծոց
ծառայից քոց, նախապատրաստ
եաց ձեզ զպիտոյս տենչալիս ըն
փոքրկանս ինում գրգոջ. նորում
հեշտալի ունել մարթանայք ՚ի
դուզնաքեայս տերևս թղթոց, զոր
թէ զգրպարան իմն լիակատար,
և շրջաբերելի. որ և առատապէս լն
ուլ կարէ զքաղց և զծարա՛ւ ձերոց
քաղձանաց ; ուսուցանելով պար-
զապէս և համառօտաբար զհետև-
մունս բարեպաշտականս, որովք
նախանձա՛ւորք լինել շնորհաց լա՛ւ
ագունից յորդորիք, և յենուլ ՚ի
շա՛ւիղս սրբազնահետս, փառա-
զարդի Լուսա՛ւորչին մերոյ Սր
բոյն Գրիգորի, և այլոց համօրյա

 ցեղոցն

ջելոցն տ͞յ արանց , և լինել մեզ և կատարեալք , որպէս և Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է :

Լնուլ կարէ ասացի զձ Երուսաղ ձանս ; քան զի զտանէք ՚ի սմին համագումարեցեալս , զբովանդակս ապաճուճանս առաքինութեց և զգաստուս . զգեղապանծութիս վարուց և բարեկրօնութեց , և ընդդէմ թունից ախտայուցչաց հակամարտիցն մոլութեց և բնաւից յոռութեց ոգւոյն , զբազմադիմս դեղթափս , և զպայեղանիս յոգնասեռս : Ունիք առ ամենայնամ արկղում , իբր ներնկուզենում կեղևոջն մակեդոնեան , պարփակեցեալս զամ օրէնս և զմարգարէս . զնաւս առաքելոց , և զամ այրականս ըզգացմունս Հարցն Սրբազանից :

զանից : Ունիք ասեմ , նշմարել
կարէք հանգոյն Թափօրականի տես
ութեան , միանգամայն զ.քն , զմով
սէս , և զէղիաս , զվճիռսն ա̃ծայ
ինս , զվերականգնումն բնութէ ,
և զխորհրդածութիւն ա̂ւետարա_
նին , ընդբարձրատիտակում լերին
խնկաբերի վսեմագունից առա_
քինութեց , զբովանդակս հրճու̂
տնս հոգւոյ , և զմայլեցութիւս մշ
տակայս : Եւ զի համառօտեցից
զբանս ; Գրոցիկս այս , ՁԵՌ
ՔԱԾՈՒԹԻՒՆ Է ՅԵՐ
ԿԻՆՍ , առաջնորդ համանգա_
մայն և շնո̂րհց , վերաբերօղ առ
դրախտն փափկութե̄ , առ վայել
չութիւն անթառամելի , առ վիճակ
ակցութի հոգւոցն երանելեաց ,
առ ծայրագունեղ և մշտնջենա_

կան քարին. առ սկիզբն մեր և վախ
ճան ։ Եւ Թէպէտ կարծրունքեն
ճանապարհքն փառաց , խութա
ժեռք , դժուարամուտք , և վտան
գաւորք ; վն զի գոլով հիւծեցեալք
զօրութիքն կամաց մարդկային
՚ի ծանրութէ մեղաց , խաւարեց
եալ նրբահայեցութի երեսաց մտ
ին , մեղկացեալ ըղձունակութին
վարկպարազի իմն խաբեցեալք
զգայութիքն , և վայրահակեցեալք
՚ի բեռամբ հողանիւթոյս մարմնոյ,
ենթարկեցեալք են արդարև յօգ
նադիմից դժպատեհից , և ոչ իսկ
զօրեն վերադիմել յայն , ուր վասն
զինուորին ։ Բայց քաջալերեցար
ուք սիրեցեալք իմ , և զարիական
ընկալարուք զարատեղութի. զի զայն
ոչինչ իմն համարեմ , զինելա

մուտ

մուտ Եւփրատեայ տամ ձեզ զառաջ-
նորդ , որ ոչ միայն ածիցէ զձեզ ,
այլ և ի՛ ձեռանէ իսկ իւրաքանչիւր
ոյ բուռն հարեալ , վերածիցէ
երջանկապէս , առ ցանկացեալ եր-
կնատեսութիւն այ . որպէս զի մի՛
գԹիցէք , և ընդ քարի զոտս ձեր
հարցէք , և կամ արտաղիցէք յար-
քայականէն շաւղէ ; որովհետև
զո՛չ ինչ ուսուցանէ , և զո՛չ ինչ
բնա՛ւին ընձեռէ , եԹէ ո՛չ որ կար-
ելցէ գիւրապէս յա՛մ ուրեք , և յա-
մենից կամեցողաց առնմանիլ կա-
տարելապէս :

Ա՛րդ մերժեալք զբնաւս զբաղ-
մունս յամեցուցիչս , մատիք այսր
վաղվաղակի բերկրեցելով ոգւով ,
և վայելեցէք զսո՛ արթութէ զոր
մատուցանեմ ձեզ անկեղծակա-

նա՛ւ

Նա՟ւ սրտի՟ւ եւ լրջմտութ՟բ, զերե-
խայրիս աշխատատանաց իմոց, եւ զպատ-
ուղս պանդխտութե՟ որպէս եւ
տեսանէք, զո՛չ վայրապարս: Եւ մա-
տիք ամենեքեան միութ՟բ կամաց;
զի բոլորեցուն մատուցանեմ, ամե-
նից ընծեռեմ, ամենեցուն տամ,
զոր ամենեցուն տարփնջական եւ
օգտակար ելոց, գիտեմ հա՟ւաստա-
պէս. փոքրկանց, եւ մեծամեծաց.
մանկանց իսկ հա՟ւուց եւ ծերու՟-
նեաց; որպէս զի փետրալեա՟ւ այս
ու թեւով, հոգեւորականքն արծու՟-
իք եւ կատարեալքն յամծայնում ու-
ղւոյ, 'ի բարձուն հմտութե՟ առա-
քինութեց, ծանիցեն խիթալ եւ
խուսել յանկմանէ. եւ հա՟ւեալքն
դեռաբուսիկք, համբակամուղքն
կրթմանց ձրից սրբազնազարդից,

ուսցին

ուսցին առնուլ զԹեւս երջանկա-
բար, եւ վերաԹեւել ՚ի բարձրութեան
կատարելութեան: Քանզի պարգեւս
իմ այս, (Թէպէտ ոչ է իմ ամենե-
ւին, եԹէ ոչ լեզուաւ եւ պատմու-
ճանին հայկաբանութեան) այնքան
առաւել ամբողջ լինի եւ կատար
եալ առ Ձեայ, որքան ՚ի յողնագոյնս
բաժանեցի եւ սփռեցի ՚ի միջի Ձեր
ում; որպէս եւ այնքան յաւէտ հա-
մահետեւի իւրոյն վախճանի, եւ
պահէ զանունն վերադրեցեալ
ՁԵՐԴ ԲԱՐՁՐՈՒԹԵԱՆՆ
ՏԵՐԿԻՆՍ, որքան զբազ-
ումս վերածեցէ առ երջանկա-
գունեղ եզրն այն, եւ ճշմարիտ
նաւահանգիստն հայրենական:
Զուարճութեան ուրեմն, եւ մեծաւ-
յուսով բոլոր հարկէք զճանապար
հես;

հէս , և հեռանեցէք շաւ՛ղաց ածո-
ղիս Թարց երկու՛անալոյ . և զու՛
արթունակի՛ ոգւով ընկալչարուք
զԱՄուրս , և զիրղձ սու՛օղիս :

Մ՛զք լեռուք :

Յու

ՑՈՒՑԱԿ ԳԼԽՈՑ

մատենիկանս ։

Գլուխ. Ա։ Թիւ. 1

Յաղագս վերջնոյ վախճանին մար-
դոյ ։ Որքան չար իցէ ստերիւ-
րին յայնմանէ ։ Որովք միջնոր-
դիւք, և որով կարգաւ ժամա-
նիցի առ նա ։

Գլուխ. Բ։ Թիւ. 12

Որ տենչայ բարեկեցութե՛, առ-
ընտրել պարտի զոմն կրթիչ
վարուց իւրոց ։ Թէ որպիսի ոք
պարտիցէ գոլ նա ։ Գործք
աշակերտին ։

Գլուխ.

Գլուխ. Գ: Թիւ. 24

Յաղագս մաքրեցութեն՝ իմեղաց: Մերկանալիք են ըղձմունքն ձկտեցեալք առ նոսին, եւ յուութիքն կրճատելիք: Չի՛ք գոր ծառայողագոյն դե՛ղ յուռութեց, քան զմահուա՛ն եւ զյաւիտենականութե մատախոհութմ:

Գլուխ. Դ: Թիւ. 44

Յաղագս որկորոյ: Չա՛րն նորին, եւ դե՛ղ: Որք ինչ են նշանք յաղթեցելոյ որկորոյն:

Գլուխ. Ե: Թիւ. 54

Յաղագս բղջախոհութե: Ո՛րքան

դարշելի՛ իցէ մոլութիւն այս ։ Որքա՜ն դժուար իցէ անկումն՝ ի նոյն, և զիարդ խորշելի ։ Հեշտութեանց ոգւոյն հետազօտելի է՛, որ զտապագունե՛ղն է ։

Գլուխ. Դ ։ Թիւ. 66

Յաղագս ագահութեան ։ Չարութիւն նորին կաշկանդի ։ Բաղդատութիւն տնանկին և հարստին ։ Հարստութեանն ստութիւն, և ունայնութիւն ։

Գլուխ. Է ։ Թիւ. 79

Յաղագս բարկութեան ։ Ամե՛ն բարկացողին ։ Գործ, պատճառք, և դեղք բարկութեան ։

§§§

Գլուխ. Ը: Թիւ. 104

Յաղագս նախանձու, և ծուլութե: Ստորագրութի երկոցունցն, և սպեղանութն:

Գլուխ. Թ: Թիւ. 112

Յաղագս հպարտութե, ամբարտաւանութե, և ունայնափառութե: Գաղափար հպարտին: Ունայնութի արժանապատուութեց, և վտանգ: փքացման չարիքն, և սպեղանի նորին:

Գլուխ. Ժ: Թիւ. 131

Յաղագս բռնաւորականի մարմնոյն, և զգայութեցն արտաքնոց հա-
մոզման:

մոլիմն ։ Որքան ներելի լիցի մարմնոյ ։ Մինչեւ զթոյլատրութիւն աչաց ։ փառամոլութիւն զգեստուց, դատապարտի ։

Գլուխ. ԺԱ։ Թիւ. 143

Յաղագս պահպանութեան լեզուի ։ Որքանեոյ մեռի՛ լիցէ, եւ որքա՛ն դժուարին ։ Զինչ պահելի ՚ի խօսս, եւ յորո՛ց խորշելի ։ Զիա՛րդ քաւնուլի լիցէ մոլեկան լեզուն այլոյ ։

Գլուխ. ԺԲ։ Թիւ. 158

Յաղագս ներքնոյ զգայութեանց ։ Իշխանութիւն կարծեաց ։ Քար եօք մտամտածմամբ տագնապել պա՛ր

տէ զմիտս ։ Յաղագս սանձահարելոյ անխորժակին զգայականնի, և մոլարից ըղձականութեանց նորին ։ Զանազանք առ նոյնս պատուէրք ։

Գլուխ. Ծգ ։ Թիւ, 169

Յաղագս սիրոյ ։ Ո՞ր իցէ բնութիւն նորին, որք պատճառք, և որք իցեն գործք ։ Յաղագս նորին սպեղանւոյն ։ Վերաբերութիւն ինչ, յաղագս ատելութեան ։

Գլուխ. Ծդ ։ Թիւ. 181

Յաղագս բաղձանաց, և փախստեան ։ Որում բաղձալի, և յորմէ փախչելի իցէ ։

Գլուխ.

Գլուխ. Ժե: Թիւ. 192

Յաղագս ուրախութե̃ և տրտմութե̃: Զի՞արդ ուրախանալ պարտի, այր քաջի: Ո՛չ տրտմի՛, որ զամենայն նախատեսանէ: Զանազանք ամենղանիք ցաւոյն:

Գլուխ. Ժզ: Թիւ. 205

Յաղագս յուսոյ, և յուսահատութե̃: Զի՞արդ համոզել մա՛րթ իցէ զերկաքանչիւրն:

Գլուխ. Ժէ: Թիւ. 210

Յաղագս երկիւղի: Որքա՞ն ունայն իցէ, և որո՛վ պատճառա̃ յաղթահարիցի: Խորշի՛լ յամ

դպնութեանց մարթէ: Վերստին, փոքր ինչ վերյաւելումն, յաղագս բարեկութեան :

Գլուխ. ԺԸ: Թիւ. 222

Յաղագս զօրութեանց հոգւոյն բանականի : Օսպելի՛ է իմացն, ՚ի հնարաւորութեանց : Որոնում մակացութե պարապիլ պատրաստի մէջ ՚նախապատուաբար : Որքա՛ն չա՛ր իցէ, զննել զվարս այլոց : Օդպտողութիւն օտարաց, եպերել մարթիմք : Վասն զլացման կամաց :

Գլուխ. ԺԹ: Թիւ. 236

Յաղագս կացութե զարգացողացն:

ղացն ։ Օանադանք զօրավիգք դարգացման ։ Հաշուեումն ծամանակն, և կիրառութին նորին ։ Ներկայութին մեյ , ցուցանի գոլ հարկաւոր ։

Գլուխ. Ի Թիւ. 248

Յաղագս քաղուոյն՝ միայնաւորութե ։ փախչելի՛ է յընկերակցութէ չարաց ։ Մոլութիք աշխարհի քանի՛ք , և ո՞րք իցեն ։ Ջանն զարգացելոյն, է՛ շահումն առաքինութեց ։ Նշանք ոմանք վեբաշահիցելոյ առաքինութեն ։

Գլուխ. Իա։ Թիւ. 264

Յաղագս մծաքանականաց առա-

քինութեանց: Հա՛ւատն դրուա՛տելի է, հանդերձ գործովք: Աստուծում միայնում գտանելի է յո՛յսն: Ուխտք սիրոյն, որ տուած: Սէ՛ր ընկերին, բարեաւնութեան ցուցանի: Քաջալերութի՛ն յորդորական, առ ողորմութի՛ն:

Գլուխ. Ի՛Բ: Թիւ. 275

Յաղագս խոհեմութեան: Հարկաւորութի՛ն նորին, եւ դժուարութի՛ն: Գո՛րծ, ա՛ռն խոհեմի:

Գլուխ. Ի՛Գ: Թիւ. 283

Յաղագս արդարութեան, եւ կրօնի: Ներգործութի՛ն երկաքանչիւրոյն:

ծոյն: Զինչ իցէ ապաշխարութիւն, և նորում կայացի:

Գլուխ. ԾԴ: Թիւ. 292

Յաղագս բարեպաշտութեան, և մեծարանաց: Հնազանդութիւն դրուատի; նոյն՝ և շնորհունակութիւն: Զիարդ առնելի, և հատուցանելի իցէ բարերարութիւն:

Գլուխ. ԾԵ: Թիւ. 300

Յաղագս ճշմարտութեան: Կիրառութիւն նորին: Պարզամտութիւն գովքի: Ներգործութիւն հաւատարմութեան:

Գլուխ.

Գլուխ. ԻԴ: Թիւ. 307

Յաղագս սիրելութեան : Որո՞վք առնե՞ք պաշտելի՛ իցէ : Պատուէ իրանք ումանք , առ եղաւմու եր Թեկցութին պատկանելիք :

Գլուխ. ԻԵ: Թիւ. 320

Յաղագս առատաձեռնութեան : Զի՞նչ իցէ , և զիա՞րդ ՚ինկնր առնելի : Զիա՞րդ զանազանիցի ՚ի մեծյարգոյութեան :

Գլուխ. ԻԸ: Թիւ. 327

Յաղագս արիութեան : Ո՞րք իցեն առաքինութիւն : Խոստելի գովմանն, յառնէ արիականէ :

Գլուխ.

Գլուխ. ԻԹ: Թեր. 337

Յաղագս մեծասրտութեան, (կամ մեծոգիութեան:) Ստորագրութիւն առն մեծասրտի:

Գլուխ. Լ: Թեր. 343

Յաղագս համբերութեան: ԵՋու իթք նորին, և գործունէութեան: Ցուցանէ, ճշմարտի համբերութեան: Յորդորանք եւ խրատաբանութիւն, առ ի կրել զամենայն չարս: Հարկաւորութիւն յարատեւութեան:

Գլուխ. ԼԱ. Թեր. 359

Յաղագս բարեխառնութեան: Որ

քան

Ես

քա՛ն ինչ բաղձիւսիցէ նմին, ամօթխածութեն : Յաղագս պահեցողութէ, և ողջախոհութէ :

Գլուխ. ԼԵ: Թիւ. 365

Յաղագս հեզութէ, և գթութէ: Երկաքանչիւրոյն գործն, և գերազանցութի :

Գլուխ. ԼԶ: Թիւ. 370

Յաղագս համեստութէ : Կրկին են գործք ուսումնասիրութէ: Ո՛ր կանոն պահելի իցէ, 'ի կերպարանս քաղաքաբարոյութէ :

Գլուխ. ՃԴ: Թիւ. 379

Յաղագս խոնարհութե: Յորում առկայացի: Վասն ճանաչման իւրոյ ինքեան: Ստորագրութիւն ճշմարտի խոնարհին:

Գլուխ. ՃԵ: Թիւ. 388

Յաղագս կացութե կատարեցելոյն: Պատկեր սան կատարելոյ: Վախճան կատարելոյ կենաց, է' միաւորութին ընդ Այ:

ՎԵՐՋ:

APPROBATIO.

EX mandato Sacræ Congregationis de Propaganda Fide, ego Fr. Sebaſtianus Knab, Magiſter Ordinis Prædicatorum, hunc libellum ex Latino in Armenum Idioma à D. Vartano Hunanian Sacerdote Armeno traductum, *Manuductio ad Cœlum* intitulatum, ab Eminentiſſimo D. D. IOANNE BONA S. R. E. Cardinali in Latino compoſitum, perlegi, nihilque contra Fidem Catholicam, bonoſque mores, imò traductionem textui Latino fideliter concordantem inueni, ideoque cenſeo dignum vt typis mandetur. Romæ, 25. Iunij 1672.

EGo Baſilius Barſech, perlegi hunc librum, ex latino in Idioma Armenicum traductum, quem aſſero omninò conuenire cum ſuo originali.

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendissimo Patri Magistro Sac. Pal. Apost.

I. de Angelis Archiep. Vrb. Vicesg.

Imprimatur,

Fr. Hyacinthus Libellus Sac. Pal. Apost. Magister.

ՁԵՌԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐԿԻՆՍ:

Գլուխ. ԻԶ.

Յաղագս վերջնոյ վախճանին մար
դոյ: Որքան չարիցէ սառերջուրիւն
յայնժամանէ: Որո՞վք միջնորդու
իւք, և որո՞վ հարգաւ ժա
մանիցի առ նա:

Ա. ԱՌ յերկինս ամբարձ
քեզ ձեռք, առա-
ջադրեալ իմ մի երջանիկ ընթեր

ցօղ ; յերկինս առեալ , զոր ՛ի ծայրա_
գունեղն յայն բարին յետորոյ ստաց
մանն ո՛չ կարասցես եւ անդր քան
զնոյն , կարօտիլ բնաւ ինչ իմիք :
Նա՛է նպատակ , նա՛է միանդր , առ
որ ձկտին ուխտականութիւնք եւ իմա_
ստացք բոլորեցունց բնականաւ
ինքնայօժարութեամբ : Քանզի ամենքն
ցանկան գոլ երանեցեալք : Բայց
սակս մեղանաց նախկնոյն ծնողի ,
յօգունք լուսադարեցեալք եւ թող
եալք զիսկականն եւ զծայրագոյն
բարին , վայրապար զուգայր
մարեն զինքեանս որոնման իրաց
ծնկանց եւ սուտակասպանից :
Որք եւ զծայրագոյն բարին , ներ
համարելով զո՛չ ինչ իրի ունելն զկա_
րօտանս , վերադնեն զանունս զայս ,
փարթամութեանց : Այլք , զծայրա_
գոյն

գոյն բարին տրամակացուցեալք ՚ի ծայրագոյնս կարօղութիս, կամ թագաւորել ինքնին ջանան, կամ ստայարիլ ՚ի թագաւորօղսն: Իսկ այլք; մինչեւ ցզազրալիս դիջեալք, ամենեւերջանիկ կարծեն զհամահո-սին ՚ի խափիկութիս. որք եւ զստա-ցումն ծայրագունեղի բարւոյն, մտի եւ որկորի ստորաչափեն: Այս քան ընննասում ապաղնութի է՛ երանութեն: Ահա՛ այսպէս աշխատակորք եղելք եւ պատղաքուրկք, եւ զօրէն մոլորելոց յանկարելչում, որքան էրագագոյնք առ բարին մերձին, այնքան հեռագոյնք տարաձգին ՚ի նմանէ: Եւ ըստ այնորիկ ապերջանքեն, զի ո՛չ ճանաչեն զիւրեանց ապերջանութի:

Բ. Այս իրէ որ ՚ի չարիս մեծա-

մեծս ծրարեալ պատատաղեաց ղէգ
ո՜վ ողորմելի. զի Թերեւս երանաբար
կեալ, եւ երանաբար մեռանիլ տեն
չաս. բայց առ 'ի խոկումն Թէ զի՞նչ
ից է երանելութի՛ն եւ որո՞վ եղանա_
կա՛ ժամանիցի առ նա, խելագար
եւ զաչացու լինիս, եւ արտուղեա՜
Թափառութբ ընդ զանազանս ըն
Թանաս խարբալեցեալս շաւ՜իղս:
Զինչ եւ առնես, որում եւ տենչաս,
առ որ վարանիս, հակառակ քեզ է:
զի ո՛չ վերահայիս առ յանչափա_
կանն յայն բարին, նորում հանգչիլ
մա՛րթ է կամաց քոց: քան զի եւ անդր
քան զծայրագոյնն չէ՛ տեղի; այլ
տատանիս Թարց առաջադրութե.
հանգոյն մրջմանց 'ի շիւղադէզս
եւ 'ի Թուփս սողոսկողաց, որք մին
չեւ ցծայր գագաթանն, եւ անդուստ

ցյա_

ցյատակն յարադիմէն , զպաշխատ
իմ՝ ողջութբ ։

Դ. Ած արարչագործօղն
համայնից , յոչինչէ վերաստեղծ
զքեզ , զի զնա ևեթ սիրեսցես , նմա
միայնոյ ծառայեսցես բոլորով
սրտիւ և բովանդակիւ ըղձիւ ։
Որպէս հարկաւորէ գօղ նաւին ,
նոյնպէս և գօղն վերջին վախճան ։
Խորհեա՛ց իսկօրէն թէ զո՛ր քան
մասն կենաց քոյոց շնորհեցես նմա,
որում զքեզ բոլոր ծախել հարկա
դրիս ։ Արդարև մոլորեն ուսմունք
և խորհուրդք քոյինք , եթէ ոչ ուղ
ղաւորեսցին առ նա ։ Զի որպէս
վախճան ուղղոյն քոյոյ տեղին այն
է՝ յոր դիմեսցէ , առ յոր մինչ ժամա
նեան հանգչիս , նոյնպէս և վախճան
կենաց քոյոց Ած է . առ որ վերաբերել

պարտիս զոր ինչ խորհիս զոր ինչ խօսիս զոր ինչ իրակես , մինչև նորին ստացմամբն շարայարանիցին համայնքն քոյք ամէնչանք: Ի կորուստն յաւիտենից ածէ, որ ինչ ՚ի վերջնոյ վախճանէն վրիպեցուցանէ :

Դ. Որօրինակ ընդ նաւարկութե , եթէ եղրաձգեալ զմակոյկն սրտելանիցես առ ՚ի վերալնուլ ըզ դուգեղեճնական ջրով և անդէն զավնամբն զբաղեցիս ՚ի դուսմարութն խեցեմորթայ կամ կաղաքուսից , և սրտիւ միշտ թախծադիտիւ ընդ նաւուդ դեգերիցիս, մի գուցէ կոչիցէ զքեզ նաւավարն , և յայնժամ թողեալ զամ ամձապարիցես առ նաւն . այսպէս առնելիէ քեզ և ընդ կենի քում : Մտօք դանք սևեռեցեալ յամծ, այնպիսաւ իմն ոճիւ

՚ի կիր

'ի կիր արկ զիրս զարտաքինս, զի փո-
քր է'ն առյենուցուն 'ի սրտի քում.
Եւ մի 'ի յառաջադրեցելոյ վախճանէն
յետս ընկրկիցես զքեզ : Ծառայեն
նոքա քեզ, զի դու ծառայիցես այ̅:
Եւ զայս եթէ նուաճեցեալ յա̅ծայ
նոյ միութ̅են , 'ի յոգունս ցնդիցիս
յանհնարկուորս , արդարև զայն
քանս պաշտես զկուռս որքանունք
են ստեղծուածք, զորս մոլեկանու
'ի ղձիւ ողջագուրես : Սոքին են
ա̅ծք քոյինք , որոց ոչ զէգն եւ ոչ
զնոխազ , այլ զքեզ ինքն եւ զքոյդ
սիրկութ̅ի, զազրալեաւ սրբապղծու-
թ̅ե զոհես : Զհանդուրժէ օրէնն
սիրոյ , զի սիրիցես իմն ընդ ա̅յ, եթէ
ոչ նեռ աստուծում , եւ զնա̅ ա̅յ :
Աթափեանց ուրեմն 'ի խնկարգարու-
թեանդ , զի ծայրագոյն կորուստ

՚ի ծայրագունէ բարւոյն վրիպելին,
և անդրադառնալն առ ստեղծու-
ածս :

Է. Զոր իշխանն բժշկաց զան
մաքրից մարմնոյն ասաց; թէ որքան
առաւել բուծին այնքան յաւէստ
նիհարկանան, զնոյնն ասելի է և զոգ-
ւոց անմաքրից: Քանզի որք ՚ի մո-
լեկանացն սովորութեց, առ լաւ-
ագոյն կարութին անդրադարձանել
մկանանն, նախ զկենին վատթարի
զթոյնս արտաքսել պարտին,
և ապա մաքրեցելով ոգւով, զստա-
նատելեացն առաքինութեց Զամ-
բել զկերակրիմ: «Զոր՝ կատարելի է
ինքն մաքրութին ըստ այսմ քա-
տանկի. զի զորքանս իրականեցեր զմե-
ղսս, քաւեցին. և բովանդակ սէրն
առ յայնս, մերկանեցի. մոլահոծքն

ուն

ունակութիւք արմատախլեցին ց
վատթարքն կորացմունք և ախտք
ժանկքն անդուստք , ընդ իշխանու
թէ բանավարութեան նու՛ անձիցն .
միոն կշտամբեցի . որք մարմնոյն
են հարկաւ՛ որք, առ յարդարականշեա
համեմատութիւն վերադարձցին :
սանձ , չեղու՛ի և զգայարանաց առ
դիցի . և որ ինչ ներարկել կարեն
զյամեցուցմն դիմողին յամրոցն
առաքինութե , ամենևին արտա
տահմանիցին : Օմէ դեդևեցեալ
վհատիս , և զպողտայն երանելու
թէ դժու՛արահուն երևոցես քեզ:
Մու ինքնին երանեցու ցանել ըզ
քեզ կարես այնորիկ զօրացուցման
քն զկարու քոյինս , որ ակիզքն և վախ
ճան քոյէ : Իղքն արտեղանել
պարտիս , զի առ նմ ժամանիցես :

աւյն

Զի յինքեան հպարտոյն նման լինիս , որ քան տարագոյն 'ի քէն եղիցիս :

Զ. Զօրութեամբ յառաջադրելիք՝ քեզ նախկնաբար թէ զի՛նչ ախորժիցես , և յո՛ ճեպիցես . և ապա՛ անկնաշրջածելի՛ է զճանապարհայն որով ժամանեսցես առ ծայրագոյն յայն բարին ; իմանալով , թէ ո՛րքան նինքեան խոկ յուղղոյն յառաջ ընթանայցես օրըստօրէ՛ : Քննեա՛ մանրազննաբար զխիղճ մտի քոյո՛ , և զխաւարաքօղ զակնդ բացեալ , ուշիմագունիւ ինքնածանութե հայեա՛ց 'ի քեզ , թէ որպիսի՛ պարտիցիս գոլ , մինչ այլ ումն ելից կացողես : Զնագամն իմն է ճանաչել զդաւաճանութիւն պատիր , մինչ զերծանիլ չկարիցես : Ուսի՛ր թէ որո՛վ հնարիւ անկարգիցն ցանկութեց

կութեանց հեզանայցէ խելագարու-
թեան , և որո՛վ սանձիւ երկիւղին
անաչառութեամբ ըմբերանիցեն ։
Ուսի՛ր զերկրաւորս ծաղրել ,
և ինքնակամ չուել իսկ յայնց , որք
յարաժամ չկարեն կենակցիլ քեզ ։
Օ՜ն 'ի բաց թո՛ղ նախ քան 'ի բաց
թողցիս , որպէս զի եկեալ մահուն
զո՛չ ինչ գտցէ 'ի քեզ , զոր կարիցէ
բացակորզել ։ Ա՛ղէ՛ զջանս մանաւ-
անդադականս ծախեա՛ ընհոգուում ,
զի որ դերազանցութե նախկնագոյն
է , մի՛ լիցի հոգեւորականութե յետ-
նագոյն ։ Եւ զի՞նչ օգուտ մարդոյ
եթէ զընդհանուր աշխարհ շահի-
ցէ , և տուժիցէ զիւրն հոգի ։ Ո՛չ ինչ
շահ է՛ անդ , ուր գոյ վնաս փրկու-
թե ։

Գլխ ։

Գլխ. Է ։

Որ տենչայ բարեկեցութե՛, առ ընտրել պարտի զոմն կրթիչ մա-
բուց իւրոց ։ Թէ որպիսի՛
պարտիցէ գո՛լ նա՛ ։
Գործք աշակերտ
տին ։

Ա. Ո՛չ ինչ առաւել հարկաւորէ սկսանողին ծառայել Այ, քան զԹողուլն ինն քեան, 'կառավարել և օրինաւորել յամենաբարւոյ ուսուցչէ։ Զի՛ ո՛չ յանծանօթ ուղի մտանէ Թարց հմտագունի ածօղի ։ Մ՛ ոչ զարհեստ իմն դժու՛արագունեղ ուսանի առանց վարժապետի ։ Զսա-

կա՛ւ

կա՛ս Թու՛եսցես , որք զինքեանս
ինքնին վերածեալք իսկ իցեն , ո՛րք
Թարց ումեք օգնչի , յառաքինու
Թիւ վերելեալք իցեն : Որ ինչ հաս
արակօրէն ելոյն պատահիցէ , նոյնն
կարէ պատու՛իրել հեռա՛որաց ,
և ա՛անդել գրով յապա եկելոց :
Այլ յորժամ , և զխմարդ ե՛րն ձա՛ն
իցէ , ո՛չ որք 'ի բացուստ հա՛ան
եցուցանէ . քանզի ընդ ինքեանց
իւրացն մտախոհելիէ : Ո՛չ կարէ
բժիշկն տոմսի՛ նախագրել հի՛ան
դին , զժամանակ դեղոյ և կամ
խորտկի : Երակն շօշափելիէ :
Նոյնպունակ և 'ի բուժումն ախ
տից հողւոց , են ոմանք որք ո՛չ բժշ
կեն , եթէ ո՛չ ներկայապէս ցուցանի
ցին : Փօղոս անօթն ընտրութե
որ հանդերձեալ էր լինել վար

դապետ

դպալետ հեթանոսաց, իսկոյն զկնի դարձին իւրոյ քի՛ւ, առաքեցաւ առ անանիայ զի ուսանիցէ ՚ինչ մանէ զճանապարհն կենաց: Ի խիստ և յաշխատայոյր գործ ներամտեր. յաղթել զչարաբարոյութի բնութե, մենամարտիլ ընդ հոգևորականացն վատշուիրութեց, և ինքնին զերածել զքեզ ՚ի հանդէս առաքինութե, ՚ի մէջ այսցքանեաց արգելմանց և հակառակաց: Ած որոյ կոչել պատրաստ զոմն, որ ձգեսցէ զձեռնիւր օժանդակիչ. որ ցուցցէ զվտանգն, զդաւաճանութիւն հրապարակեսցէ, և յերկդիմաւմն մարտի, ՚ի յաղթանակ մարզեսցէ ըզ քեզ: Բայց ասես ինձ; զո՞ կոչեցից:

Զայր հաւատարիմ և զիմաստուն, որ կամիցի և կարասցէ

օժանդակել քեզ, որոյ ընդյառաջ ելանել պատկառիցես, և մի՛ զանձն գիտիցես. որ ո՛չ պատժիցէ զմոլորեալն, այլ խրատիցէ. որոյ կեանն առաւել աչօք, քան ականջօք փորձիցի: Զի չարուո՛ք հրամայէ, որ պատուիրէ և ո՛չ առնէ:

Է. Զայնպիսին ընտրեա քեզ ասպնջական, որ ո՛չ ունէք շողոքորթիցէ. որ ո՛չ ներածիցէ զինքն ՚ի գումարս ժողովրդականս. որ ո՛չ ՚ի խրախճանս մեծատանց; և ո՛չ յապարանս իշխանաց յաճախիցէ; որ զայնպիսի իմն ինչ ունիցի ընկենուլ, զորպիսի արծաթագործն նարծաթուլ; որ կարիցէ ասել. առաքեր զորս և կամիս զդրամկունս, և ես տրամատեսից զնոսա. մատո զխորհ և կամիս զըղձականութիւն,

և ես

և ես ենթադատեցից զնա : որ իբրև զճարտար և զփորձ բժիշկ , դարմանեսցէ զհիւանդութիւնս ներքինս ; որ զյարմարագոյնս դրիցէ զդեղս, յապաքինութիւն բոլորեցունց ախտից ոգւոյն և յարտամերժումն: ւՁ յնպիսին ոչ իսկ լինիցի, որ նորա զունիւ հետազօտութէ կարիցէ զբովանդակ ազդեցութիւն ոգւոյդ ճանաչել . դնել զզանազանութի ի միջ առաքինութեց և մոլութեց: ծառայել գիտասցէ ամենեցունց, վարուք իւրովք. որ զհամայնս մտին քոյոյ կլորշս և զծերպս մանունս, նորա հայեսցի խուճապմամբ, ներաքինիցէ ; որ յամենայնէ մոլեկանէ ըղձոյ Թափուր , հոգևորականին և եթ զբովանդակն Ջան առնիցէ. որ հեզութէ ոգւոյն , ուսուսցէ

զառ

զառաջեցեալն և կազդուրեսցէ. որ զքում խորամանկութիւն սատանայի բացերևոյել, և զսայթաքմուտս դժրողին հերքել երկասիրիցէ: Որում և դու մի՛ պատկառիցես սփռել առաջի զքում եղեռունս քոյս, և բանալ խրախուսի՛ զհամայնս, մինչև զներքին իսկ զսենեակս սրտից: Մեծադոյն մասն երջանկութե̃ քոյոյ լինիցի, կարելդ զտանել զոմն այսպիսի:

Գ. Խոստովանեաց ընդ նմա յօժարաբար, և զքում կիրս անձին քոյոյ տարածեա՛ մտերմաբար առաջի նր̃, զորս ներգոյլ ՚իջեղ զգաս; զի̃, զզառամածմուտս կամակորս, զունակութի̃ս անխտածէտս և զերկևմնս միզանաց: Նա և զբարեկրութի̃ս զրուատականս զորս

կիրարկեսդ , և որքան խաղացմու-
նս երկնաւորս համարիս տեղեց
եալս 'ի քեզ , մատո՛ զբովանդակն
խոհեմի նորին ենթադատմանն :
Մերթընդմե՛րթ մաղթեա՛ զնա ,
կի թէ դարականիցէ զաղմկայոյզ
ինն ախթակութին յեցեալ 'ի-
քեզ, մի՛ ծանրանայցէ զեկուցանել.
և զայն ծեպամե՛րթ արասցէ , և-
մի՛ ամօթի՟ կշտամբմանն խուսա-
փեցեալ , զանց առնիցէ զմոլութէ-
քով: Իսկ եթէ զլայցէ՛նա իրաղգած-
ինքեան զոր զլուտանաց ինչ զհա-
մակ պատանել 'ի քեզ , մի՛ հաւատայ-
ցես փոյթընդո՛ստ , լեալ քո անմե-
ղանչական և անկշտամբելի : Քան
զի լուէ՛նա, կամ երկնչելով յատելու-
թէքումմէ, և կամ յուսահատելով
'ի ներյարդեցմանէդ : Բայց դու-

յայն

յայնժամ ստիպեան և ժտեան մին չև ցայժմ, և ցոյց ինքեամբ գործով թէ որ քան տենչաս և փութաս զարգանալ: Սկսիր մերկանալ և դնել առաջի նր զյոռութիւնդ, և զզենուլ փոյթընդփոյթ զվա́րս նախապատրեցեալս նորին : Խնամ դե́ր զո́լ կշտամբութիւն յայնմանէ քոյոյ թերութեանդ. և մինչ դարձջիր 'ի նմանէ՝ կամ առողջագոյն, և կամ առողջանալագոյն : Բայց այս քան չարեաց է' ինչ, կամիլն առողջանալ :

Դ. Ա՛րդ՝ սորին են ա́ռք փոխաբերականք ուսուցանողին և ուսանողին. զի նա́ օժանդակել կամիցի, և սա́ զարգանալ 'ի բարիս: Այլ՛, նորին օժանդակ ելոյն, չէ' ինչ դիմադրութիւն, եթէ ո́չ

դժպհի և անդրաքացող միտն աշա-
կերտին, անըմբերն զգօնութե՛ն և
խրատու, և անընդունակն վերա-
պաքինման : Քան զի բազումք յեզ-
եալք 'ի խոհեմութիւն իւրե՛նց, անդր
աքացեն հետևիլ այլում ածողի :
Զհամայնս զայսոսիկ (ասեն) զորս
դու ուսուցանես, վա՛ղ ուրեմն
ծանեա՛, և ա՛րդ գիտեմ : Զի՞նչ
օգուտ է արտասանել յայտնապէս:
Բազում : Զի մերթ գիտես, այլ
ո՛չ խոկաս : Ոչ ուսուցանէ զգու-
շացութի՛ն, այլ զարթուցանէ զյի-
շողութի՛ն զի մի՛ կորուսցէ զստա-
ցեալն : Բազմիցս գաղէ՛ ոգին ըզ
յայտնագոյնսն ևս, և զանց առնէ
զնորքօք. ուստի հարկաւոր է յեռուլ
'ի նմին զծանօթութի իրացն ծա-
նօթագունեղից : Այո՛ զի կանգնի
առա-

առաքինութին , մինչ հարկանի
և մղի : Զօմանս յետոյ քարշէ առ
օթն չարաբարույ , յոռութին ման
կական , և անարժանն այրականի
անձին : աՂ յլք , իբր զխելացնորա_
ժետս , կամապաշտիւ լուութբ
ճնշէն 'ի ներքս զչարիսն , և զայրա_
նան բժշկին որ խուճապէ զապա_
քինուճն նոցին: աՂ յլ զխոստաբերս
զայս պապանձողութի , ուսու_
ցանէ տարտարոսական թշնամին :
յուսալով առողել զխամրութն , 'ի_
թաքթաքմանէն յարաձգականէ ;
բայց . ա՜ող կուրութեղ ; զմէրս
մրմոյդ քոյոյ, թէ և պատկառելիք
և ս իցեն, չամաչես բանալ յօժարա_
պէս հանդէպ աչաց ամենից, զիբրու_
ժիղին . իսկ զհողւոյդ քոյոյ զբաղց
կեղն, մեծա՜ հոգաբարձութբ թա_

պուցանես , իբր թէ զաղեղն զնա, քեցել իցէ և ողջացուցանել . մինչ սակայն հաղիւ լինել կարէ , թէ զմէ ոչ կարասցես մատնել զին քեանս և հրապարակել, թէ և դու հակամարտիցիս ամենևին : Որ ծածկէ զվէրս , ոչ երբեք բուժի:

Դ. Մի թէ բժիշկն անիրաւէ ՚ի քեզ , եթէ զախտ քո ապացուցցէ քեզ . եթէ ասիցէ վտանգելոյն . ո՛չ բարւոք կեաս . ջերմես ; այսօր խորշելի է քեզ ՚կերակրոյ. սե՛րկ, ջուր և եթ ըմպելի : Մանաւանդ գովի վասն բարերարութեան , շնորհակալութիւնք իսկ առնին նմա և գոհութիւնք : Իսկ եթէ ոք ասիցէ քեզ ; անխորժմունքդ քոյք , անխտաջերմունքն են . կարծիքդ վայրապարք են , և անզգուսպք ըղձունակու

Թիքդ

թիքդ. խնկոյն սրտամտեալ գոչեմ
խնդախմամբ. Հէ՛ արարիչ, սրով և առ՛
եամբ վրէժխնդրելի. ո՛ կշտամբանք
ամենևին անտանելի։ Բա՜բէ խե_
լագարութեդ։ Անբախտ. Զի՞նչ
վնաս գործէ, կամ զի՞նչ չար յետու
՚ի քեզ փրկութե քոյոյ հանգանա_
կօղն ներհուն, և խուճապօղն քա_
ջաջան։ Այն, զոր հայելին տգե_
ղոյն։ Այնպիսի ցուցանէ զքեզ աչաց
քոց, որպիսի իսկ ե՛ս։ Ուղղեմ
տուրեմն և ընկրկեմ, զո՞րնամ կշտամ
բեաց. դերյարդեմ զվարսդ, և_
լու՜մ զգարշութիսդ։ Ո՞ իւ բարեկա
կարես, եթէ կամիցես, անբաւատան
ելի փարկանել զքեզ ամենից աչաց ։

Գլխ. Գ.

Յաղագս մաքրեցութեան 'ի մե-
ղաց : Մերկանալիքէն ըղձմունքն
ձկտեցեալք առ նոսին , և յոււու-
թիքն կրձատելիք: Չիք գործա-
դրողագոյն դեղ յոււութեան ,
քան զմահուան և պյատ-
իտեմականութե
մատախոր
հուն:

ա: Ի վերջնոյ վախճանէն
արտաուղի մարդն
մինչ մեղանչէ . որէ պատճառ ամե-
նից չարեաց : Իսներմանէս յայս
մանէ ուղղապէս վերաբերուսանի, որ
ինչ չարչարէ զմեզ. այսու Թուննի-

քո

բոլորս տիեզերս դեղակ՛ր եղեալ մահուանոյ ։ Ողջէ՛ Թագաւոր , մինչ դեռ Թերակատա՛րն է . բայց յորժամ առգործեցի և՛ իլրոյս դայցէ , յայնժամ ծանիցես Թէ որ քան չա՛ր իցէ և կորուստ անըմբերելի։ Որպէս էԹէ պրկիւր դ՛ի մեռելոյն, ընդ կենդանւոյ , զի՛ ի դաժանահոտութ͞են տառապիցիւր։ Զյսպէս արկեցեալք են՛ ի մի ղան չօղոմս , երաշխեալքն. կապանցեալք են ընդնոսին պատիժքն, և ո՛չ գտանեն յո՛ փախիցեն ։ Զի մի կրիցես ինչ, մի գործեր զչար ; կրես ա՛րդ զյոդունս , զի գործեցեր ։ Հայիս Թէ ըղանի իրողութ͞են մոլեկան , և ա՛րդ մանկած ի՛նէ իւրոյն պատժոյ։ աՉնդուստ ծնեալ է մահն , և աստուստ բորբոքեցեալ հուր է՛ գեհեանն։

Վաս

Վասնորոյ արժանէ մաքրել մե-
ծաւ հոգաբարձութե և շրջադայնու-
թե զխղճմտանս, յամենից մեղա-
մանկարդութեց, և՚ ի բնաւից արա-
տութեց. ցաւօք, զղջմամբ, խոս-
տովանութե, և բաւականաւորու-
թե: Եւ ո՛չ միայն խորշիլ ՚ի ծան-
րագունից, այլ և՚ ի փոքրկանցն
ևս և՚ ի թեթևագունիցն; զի թէ
պէտ սոքին ո՛չ վերածեն իսկ զմահ,
սակայն լուծեալք թուլացուցան
են զզօրութիւն արիականսն, և-
տրամադրեն առ յանկումն մահա-
բեր: Արդ՝ զի՞նչ զանազանութի
ներ գոյ՚ ի նաւաբեկութե, թէ միով
և եթ ալէաւ բարդիցելով ծած-
կիցի նաւն, և կամ թէ առասաւ
սակաւ ներսամտեալք չանից Ջրոյն
՚ի պղերդութե նաւաստեացն, թ

ցեն զնա՛ և ընկղմեսցեն ։ Այն
քա՛ն զմեծագոյնայեռութեան սոքին առ
ատս ընհողւոչ , որքա՛ն դիւրա-
գոյն կարէին քեցիլ ՚ի բւաց ։ Որքա՛ն
տկարագո՛յն է Թշնամին , այնքա՛ն
ծայնրագոյն անարգումն առ քե-
րի քեզ , եթէ յաղթիցիս ՚ի նմանէ ։

Է. Ոչ երբէք կարիցես ներա-
կել յոգւոջ քում պերջանկալէաս
առաքինութիւս , և ո՛չ զքեզ ՚ի նախ
կին կայութի անձնիշխանութեն
հաստատել, եթ ո՛չ մերկասցիս զհմ
ըղձմուն ձկտեցեալս առ մեղանս
որքան և իցեն փոքրկունս . մի գու-
ցէ մարմնովդ յանապատում , և ոգ-
ւովդ իցես յեգիպտոս ։ Զո՛ր առ-
նի ընդ քեզ , եթէ զկնի բացալուծ-
ման վատթարութեց և անո-
պայցն լեզու՜ագարութեց , և յետ

տա-

տարամերժելոյդ զսէրմն զազրալիս և զիղձմն մոլեկանս, դեռ ևս չարաժնեայց ցոփաբանութեց զունկդ մատուցանես. և դեռ ևս երկբաւորաւ տեսակաւ հեշտանաս: Զոր՝ յուսութիք և ունակութիքն մոլեկանք, որք յետ ջնջման մեղանացն մտան 'ի քեզ, իբր զսերունդս մեղաց զամենաչարս, արմատանալիլ մարթին: Եթէ զոստսն ևեթ հատցես, մնացեալ արմատն արտասուզէ, և բողբոջին 'ի նմանէ նորոգ ոստկունք վատթարութէ և անիրաւութէ: Բայց ասես թէ կամիս արտահատանել զմոլութիս 'ի քէնուստ: Անուտէ; զի ոչ փակես զդրունս ընդդէմ մոլութեցն, այլ բանաս: Զասես թէ զկլիս դու, և փհատիս

'իքո

՚ի քրոյոց մոլութեց ։ Հաւատամ այամ, զի ո՛ ոք ո՛չ զղջի կամ տաղտկանայ ։ Սմարդիկք չարք , զմոլութիս իւրեանց ատեցին միանգամայն և սիրեն . և ես մինչ գործեմն , քամահեալք անիծանեն զնոսին ։ Զի՛նչ օգուտ է քանիւք արտաձգել զչարիս , և գործովք գիրկս արկանել ։ Ոչ ոք ունի զայն քան խորամատագգած խղճմտանս, թէ երբեմն զնոյնն ո՛չ տաղտացուսցէն յոռութեք ։ Բայց վաղվաղակի հաշտին ընդ նոսին ։ Իսկ որ ճշմարտապէս դարձեալէ առ ա՛ծ , դնէ նարմատում զատապարն , և զինքեանս իսկ զմոցաւուն գերմակադոյնան և ս մոլութեց , որ մատախլէ ամենևին ։ Եւ յիշէլով զդիւրակործանութի իւր , կա_

ւն

ռն Ջանիւ մերժէ յինքենէ բոլոր
ոգւովք զառիթս մեղանչելոյ. ե-
յանձնէր առաքինելոյն իւրին չարի,
խրատուցեալ զարհուրի, և ընդ-
կրունկն դառնայ ընդոստոստմամբ:

Դ. Ընդէ՞ր վայրապար թիկ-
նասատանդես, և հակադրես ոչ
զտկարութի բնութեդ, որ հրա-
մայէ քեզ արտասահմանել զմոլու-
թիսդ: Ոչ ոք առաւել զչափ էառ-
զկարողութեց քոց, քան որ զնոյնս
շնորհեաց: Հիմ ուրեմն ոչ մեղկա-
ցուցանես նախոյն զբարոդ, մինչ ոչ
խնդրի զօրավիգ հրամայողին, այլ
քոյդ օգտութե: Ո՜հ կուրութեդ
և անօրինի յանդգնութեդ: Ծառ-
այականաւ լրբութե բարբանջել
վստահիս յերես Այն և ասել.
խնդ՛ատէ զօր հրամայէ նա, ներ թէ

եդեա-

Ծպտեալ լիցէ իմ̅ն քո զայնպիսիս պատ ու՟իրանս զորս բառնալ չկար իցես , որպէս զի երևեսցի հրա_ մայելոյն ո՛չ այնքան զփրկութի̅ն քո իցէ որոնեալ , որքան զպա_ տիժդ : Ա՛յսէ մարդկայինս չար ակնեալ սատահակութի̅ն , զի և_ մարտնչիմք ընդ դէմ ա̅յ , և պատ ճառեմք զվաստակ , ըն հրամա_ նուն : Բայց եթէ կամիցիս զփորձ առնուլ զուժգնութե̅ն քոյոյ , ար դարև տեսցես զյոդունս կարել քո , քան զոր կարծես : Ոչ զի դժու՟արինէ մարտն չհամարձա_ կիս , այլ զի ո՛չ համարձակիս , դժուարամուտ վարկուցանի նա :

Զբաղումս , որք պարհուրելիք իսկ էին նախկնաբար և ահա_ ցինք , 'ի ծաղր փոխեաց սովորու թի̅ն :

թեան : Աղօթեաց . Եւ մի՛ ինքնին ան
գտաներ զքեզ : Զի անձ , ո՛չ թողու
՚ի ձեռանէ երբէք զիւրս զինու
որս : Զայնքան ունելոցես զզօրու
թի , զորքան կամիցիս :

Է. Ամ մոլութիւն դիւրա
պէս յաղթեսցես , եթէ հաւա
տայցես զանձնիւրան տիւս առ
աւօտեալ քեզ իբր զզօրն անհրեկ:
Զի՞ նչ է՛ որ կարողանիցէ զքեզ ընդ
ծրկրե : Օհ ո՛չ երբէք մտախոհ լի
նիս փութայ՛ս արտելանելոց
դոլ զքեզ , յայնժամէ : Բառնին հա
նապազօր հանդէպ աչաց քոց պէր
ճացելոյն պէշք , որք պուծացուս
մահկանացութէ ՚ի խոնկութիւն մա
հու սոփայեն : Լռել դու ՚ի միջ դի
ակիպկիցն մեռելոց , ո՛չ ինչ նուաղ
քան զմահն խորհիս ; Եւ մինչ յա

ձա

Ճախատագոյն նմին չտեսանես ինչ ;
վաղագոյն նմին զո՛չ ինչ մոռա-
նաս : Եկեսցէ՛ սակայն , եկեսցէ՛
բարձօղն քոյոց աւ՛ուրց , և յաղտաղ
տկոյ տնանկցութէ որովհայնիդ
փողոտեալ արտաքարշեսցէ զքեզ :
Թօթափեսցի աղջամուղջս այս ,
և յայնժամ ընխա՛ւարում կեցեալ
քո ճանաչեսցես , յորժամ նկատ-
եսցես առ լոյսն : Իմէջ ա՛ծ , եթէ
կարօղես , յայսցքանեաց վերանց
իլոցն ամաց , զոր մի՛. զո՛նէ զժամ մի՛
ևեթ , վկայ ամբողջի առաքինու-
թէ , որ չիցէ բծի՛ւ խմի՛ւ պղծեց-
եալ և արատա՛ւորեցեալ : Թարշա-
մեցեալ ծաղկաթափեցա՛ւ հա-
սակդ մանկական , 'իմէջ վիգից և
ընկուզաց . խրթնացեալ ծիւրեա՛ւ
ուռճացեալ արբուն երիտասար-

դութեան, ՚ի մէջ անառակութեանց և վավաշոտութեանց ։ Եւ մնացեալ տի՛ քո կոճոպոտեցեալ հիւծեալ, ՚ի մէջ ապերասանութեանց և խարդաւանութեանց ։ Յետ ամենից ամացն անցելոց որք յօրոցէն, յայնս հոսան, ո՛չ ինչ ա՛րդ ուղերձեալ մա՛կ գոյ, բայց ՚ի ցաւոց և ՚ի պտղոյ վատթարիցն անօրէնութեանց ։ Աւա՜հ, Թէ որպիսիք արհաւիրք պաշարելոց են զքեզ, յորժամ անցեալքն, պատկառանաց լիցին համակք, և տարապանիքն, խիթանաց ետեղունք ։ Զի՛նչ օգուտ էք լինիցին յայն ժամ փարթամութիւնքն, այնքան եօք քրտամբք կուտեցեալքն, և ջանիւք որոնեցեալքն ։ Զի՛նչ հեշտութիւնքն մարմնոյ, (յո մարմնական) և հերատունկքն իսկ փափկութիւնք ։

Զի՛նչ,

Զի՞նչ , ունայնականք անուա՛ն
քնարժանապատուոց և իշխանու
թեց . զի՞նչ , գահոյքն ոսկեհուռք .
զի՞նչ ծիրանիքն . և զի՞նչ պսակքն
ականակուռք : Ո՛չ թէ տրիւր
վերադարձանալ անդրէն 'ի խաղաղանս .
և թէ հնարիւր վերահինել կատա՛
ոյն , որ քանեա՛ նսկ լա՛ադունե՛
յանգուա՛ծով զհամայնն յարդա_
րեեր : Բայց բովանդակքն սոքին
տենչանք , վարկպարազիք լինին
յայնմ կետում: Եթէ կամիս 'ի յորդ-
ածել զգօնաբար զժամանակ, այժմ
սկսեալ . և զայնս բնաւ ընկլու-
զեա , կորս յայնժամ կամեիր . Թէ
ընկլուզեցեալք լինեին : Խոնուե
իր , զվարկենեայս ապաւոցել ,
զի զյա՛ խտեմականսն առ ունի_
ցիս :

Է. Հա՛րց զմեռանելոցն, եթէ հանճոյ թու՞ի քեզ. թէ զի՞նչ զգայցէ զառանցելոյ յիւրոյն զկենէ; հազիւ գտանիցես զոմն, որ ո՛չ ելուզանիցէ զզգայութիւն, տի՛ր անձրպետագոյն պիարթամութեց, զարժանապատուեց, եղունայնութեց կեն ցաղոյս զոր ունեցեալ իցէ ընկենում: Յայնժամ ամ իրք կշռին, միտի՞ զուգահարթի՞, եւ իւր եանցն վարկիւք համահաշու՞եցեալք լինին: անձնագա՛ն իմնէ նոցին հանճարն, յէլիցն պահու. քայց քեզ յոգնապէս լինի ապսնջական, եթէ 'ի սատերիւրմանէն այլոց, ուսցիս զքոյդ ուղակուել: Կարես այժմ անքոյթ նաւ՞ել, զմե՞ սպասես ալէկոծութէ: Կարես ախտասուզել զքեզ քոլորեքումէք գոյիւք, 'իստա-

ուա,

ուսուցանայց , հի՛մ արդեօք պահեմ զքեզ վերջնոյն վտանգի : Աշնա- գա̀նէ զգուշանալդ , մինչ ընկղ- մոդ . վայրապա՛րէ խոհեմութիւդ, մինչ ա̀րդ կորեա՛րդ : Յօգունք 'ի վսեմագունից և 'ի սրբազնագու- նեղից արանց, թողեալք զնամ կերծս կենցաղականս , մինչ ինքեանց և աշխա՛րհի քաւեալ՝ Թնալ անսացեալ քնէին , զայս և եթ մինչև ցվեր ջին արքունին իւեանց հրաւիրեցին , զի զկեալ և զմեռանիլ իսկօրէն գի- տիցէին : Քաղցումք սակայն, չև՛ ես գիտել ինքեանց խոստովանեցեալք էին 'ինկենէ : Յոյժ դժուարինէ ներհմտանալ արհեստիս այսմիկ : Իսկ դու 'ի ծերութեդ յառաջ Ջագունէ խորհրդոյ տրտհիս . և անդուստ ջանաս դնել զձիգն կենի

ուր սակաւուք ժամանեցին : Խսե-
լոգարութիւն մեծ է. յայնժամ սկսա-
նիլ կեալ, յորժամ Թողլիէ :

Դ. Մեր ընկենուս զքեզ անզգուշ
ույր դու. այդպէս հաւատաս
և այդպէ՛ս կեաս. անցուցիս սատու-
րնէ՛, ժամանակ քո. Նշանախեց
մի՛ է կեան քո, եթէ փոքրա-
գոյն ինչ բան զկեանս քոյ կարէ :
Չեւ ես ծնեալ, դադարես գո՛լ :
Այսօ՛ր եթէ կարօղես զօր մի,
գոնէ զժամ մի եւեթ արգել, զի
մի հոսեսցէ. դեռ զսուղ իմն յամուծն
ժամանակի: Ո՛ւր Ջանաս; քան զի
վաղագոյն յափշտակեալ զքեզ քար-
շէ ընդ ինքեան մանաւանդ, քան
դադարեցէ ինքն հոսել արագագու-
նիւ՛ դիմամբ ՚ի բայքայութիւն քո,
և ընթացից նորա : Եւ այսմ վարկն,

մեր

վերջադասե՞ս զյաւիտենականու
Թիւն որ ո՛չ ունի երբէք զհո՛ւն : ՈՀ
խելայեղութեա՛ն : Բա՜բէ կուրու
Թեա՛ն : Մարմնոյդ քոյոյ կորստա
կանի ո՛չ դադարես պատրաստել
զպիտոյսն, և ո՛չ գոյ կատարած յու
զիցն քոց . և վա՜ս հոգւոյդ որ ո՛չ եր
բէք մտանելոցնէ, զո՛չ ինչ բարու
Թի նախահոգաս ապագային ա
ղագա՜ւ. ինէր ո՛չ իցէ քո: Հիւ՜անդա
նայ մարմինդ , զա՜մ տառապանս
կրել պատրա՛ստես, զի բժշկիցի ;
Հիւ՜անդանայ հոգիդ , անփոյթ
առնես և ո՛չ զգաս: Յո՜րժամ աստ
ցա՜ւ քեզ, նա՜ւ էր զի մի՛ մեռցիս ,
և յապաղեցեր : Ա՛ռ զդեղս դառ
նագունեղս, և չառեր յանձն : Ա՛ծ
զԹեԹևագոյնս հրամայէ , զի կեց
ցես յաւ՜իտեան, և ո՛չ կամիս հնա

գոլ չկարէ ; արտահանել զհոգիս զայս ՚ի մարմնոյ աստի , և բաժանել յայսմանէ :

Է. Արդ՝ այս լիցի գործառութիւն քո , այս պարապումն , այս աշխատ , և այս հանգիստ . արտահանել զքեզ ՚ի ժամանակէ, և ընկղմել յաւիտենականութիւն : Օհ մինչ կայուն և անդրդուելի կայ , որ յիր աւուրս անդրադարձանէ յաւիտենականութենէն : Ահաւասիկ ժլատն մեծատուն , որ ուրախանայր ՚ի խրախճանս առատապէս , յետ այսց քանեաց յաւիտենանց , խնդրէ դեռ ևս զկաթիլն ջրոյ ՚ի զովացումն ; և մշտնջենաւորաւ կականիւ ընդվայր աղաչելոցն : Քանզի յաւիտենականութիւն , է՛ տևողութիւն մինչ ներկայ . ո՛չ երբեք թարց հա_

հառաչման և սարսափելոյ յիշելի ։
Է՛ անիւ մշտաթաւալ ։ Է՛ սկի-
զբն յարամնայ , անդրաւ , և ցանգ
սկզբնաւորող ։ Իմանական մտա-
ծումն զնմանէ , ներախառնէ ըզ
դառնութի ՚իվայելչութիս աշ-
խարհի . և մահածնիւ տխրութէ
իբր զշրտուցեալս և զայսահարս
յերկիր զարկուցանէ զմարդիկս ։
Ա՛յ, զապստամբ հոգին ընտանե-
ցուցանէ . և զննջեցեալն ՚իզբաղ-
մունս ունայնականս, զարթուցա-
նէ յառաքինութի ։ Ա՛յ , զա՛մ
և զծարաւն սառեղծանէ ։ Ա՛յ. զամ
աշխատանս դիւրինս , համեղա-
գոյնս զամ ցաւս , և քաղցունս
զհամայնս պատիժս և սղագոյնս
գոլ հաւանեցուցանէ ։ Լցցին
Թու ականիւք նշիւք անէաւքն

վա-

վայրք Երկնից , որքան եւ յանչափս
տարածին : Մ՛ոք բայց յոյժ կամեա-
ցէ զանհունեցս զայսոցիկ Թուոց
դշարադրութիւնս վերստանել :
Այսպէս Թիւքս այսոքիկ անթու-
ելիք , եւ ո՛չ սկիզբն իմն են յաւի-
տենականութե : Այնքան ամք
եւ յաւիտեանք զաւանցցեն , որ
քան են 'ի նոսին միութիք , չեւ եւս
սակայն պակասեալ ինչ յաւի-
տենականութեն : Ձեւ եւս ժա-
մանեցին 'ի յուսակորոյս եւ 'ի վհա-
տագունեղ սկիզբն յաւիտենա-
կանութե , անբախտքն այնոքիկ
մահկանացուք , որք տանջին մշտն
ջենաւորի այրմամբ դժոխայնոյ:
Զո՞ր էԹէ 'ի մտածմանէս յայսմա-
նէ ո՛չ սարսափես , եԹէ զկեանդ-
քոյդ իսկորէն ո՛չ վերանորոգես ,

կար

կարծրագոյն քան զապառաժն ես։

Գլխ. Դ̄։

Յաղագս ոսկորոյ։ Զա՛րն նորին, և դե՛ղ։ Որք իցեն նշանք յաղ թիցելոյ՝ ոսկորոյն։

ա̄. Զ նախապետականն մարտ՝ ընդ դէմ մո լութե ոսկորոյն՝ գրգռելի՛ քեզ, որ զլուծինկն ընձեռէ այլոց։ Որ կո՛րն, վխտանկեաց զմեզ մահուան մարմնոյ և ոգւոյ։ Քան զի նախ կինքն մեր ծնողք, կերիւ արգելե ցելոյ խնծորոյն, ապաժանին համան դամայն զմեզ մարդիկս, նախ քան ծնեալըն էին։ և Զ յժմ նովիմբ վա րին Թշնամիքն հոգւոյ, որպէս զի նու

նուաղեցուցեալք զմեզ ՚բնաւից կորովութեց , ոգորեսցեն ընդ քակոխս առնիցեն ։ ււՁ սատուստ՝ ճողբոջիմ ցնդմունք , ցաւք եւ ձանձրութիւք ։ ււՁ սատուստ՝ անառակն լկտութի , լեզուագարութի , ցոփաբանութի , եւ բղջախոհութի ։ ււՁ սատուստ՝ աղտեղութի , դաւք, կռիւք եւ հակառակութիւք ։ ււՁ սատուստ՝ խաժրումն մտաց քանդումն եւ տապալումն բոլորեցունց առաքինութեց ։ ււՁ սատուստ՝ վատնումն ընչից , եւ իրացն հայրենականաց ։ ււՁ սատուստ՝ տնանկութի . սատուստ՝ բազմօրեայքն հիւանդութիւք , եւ զկնի ինքն խոկ մահն ՚ի ծանրագունից բեռանցն կերակրոց , երագեալ ժամանէ ։ Ասկաւք են հիւանդք , զորս չէած-

որկորն յախտաժէտութի : Քան
զի եթէ 'իմաստասէրիցն գոլով
շեաց , որք 'ի շուայտութե և յար
բեցութե յառնեն , չքաւորիցն
մարմինն , թէպէտ կարէ փորձել
յախտէ՛ , այլ ո՛չ ենթարկել ամեն
և իմ հիւանդութե : Զբազմա-
գոյնս եսպան որկորն , քան թէ
սո՛ւրն :

Է. Ո՜ սքանչագունն ծառ-
այութե որովայնի : Ո՜ անկնլեոյ
ցանկութե : Զփոքրիկ իմն մար-
մնիկ շնորհեաց քեզ բնութին ,
սակայն յաղթես նովաւ զմեծա-
գունեղից և զշատակերից կենդա-
նեաց , զորկրամոլութին : Ցո՛ւյն
յագի , փոքու իմն արօտի լան
ձից : Մի՛ և եթ անատառ , մնուցանէ
զփիղս յոգունս : Նաւ քեզ , անձո՛ւկէ

քո-

ջոլորս տիեզեր . չէա՞ւ է որովայնէ ջրոյ , որ ինչ յօդս թռչի , որ ինչ լողայ ՚ի ջուրս , և որ ինչ յանտառս թագթագի : Հայեա՛ց ՚ի խախարանս հզօրացն , և ՚ի խաահարարսն , որք ճեպեն աստանդականք ՚ի մէջ հրոց : Տե՛ս՝ զջոկս քրտնահոսիցն ծառայից և աղախնեայց : Հայեա՛ց ՚ի դիծադեզս զենլոցն կենդանեաց , և ՚ի զանազանութ̄իս երբէնորակնիցն խոտակաց : Նայեա՛ց , թէ որ քան եա՞ւ մտայուզութ̄է շարայուզեն մանկունքն զսպասսն արծաթեայս . որպիսեա՞ւ արհեստիւ՞ յարդարեն զկերակուրսն , առնէր են զսկուտեղսն , յօշոտեն զհա՞ւ եայսն . և թէ որքանեա՞ւ շուտափութութ̄է երագեն ՚ի պաշտօն : Հաշի՞ւ հա՞ւատայցես , զմի՛ և եթ

գոլ

գոլ տուն, յորում մխին այսքան
եաց Թագաւորութեց, և զանա_
զանից գաւառաց՝ գինիք. որոյ սե_
ղանքն այսքանեօք ամբոխիւք և_
հանդիսիւք պատրաստին : Ո՛չ
հրամայեմ՝ զի հաւատցես ամենևին
զկերլի որոշայնից : Յանդուգնէ,
յաղթիլ չկարէ. կարօտի հանա_
պազորդենոյ կերակրոյն : Բայց
զաղի՛ տոտէն խարդախութի և_
ներբաղունեղ ի՛մս Թակարթ ցան
կացողութէ, որով բայլիցս որսա_
նի հոգին, մինչ քօղարկի գործն
փափկութէ, հարկաւորութեն
անուանք : Կամի՛ս գիտել թէ
որքա՛ն փոքու չիջանի քա՛ղցն :
Թուեա՛ զքեզ ինքնին, չափեա՛
զմարմինդ. մուտ՚ի խորհուրդ՝ ընդ
նափարանի քում: Եւ գիտասցես ան

հար

հարկաւո՛ր գո՛յ՝ որ գերազանցէ՛ զչափն: Բնութեն, սակաւ է բաւե՛ն. աստուածութեն, ոչինչ:

Է. Մարդն՝ չէ՛ ամենաբաւական; շատանայ յագիլ: և թէ որո՛վ յագիցի, ո՛չ խնդրէ: Յետ մարդկանկանն ենթադասման կոկորդին, ոչ ներզգայ քաղցրագոյն՝ զպատուականն կերակուր, բայց պղուկն: Եթէ քաղցիս ուտելի՛է. եթէ ծարաւ իս, ըմպելի: Բայց՝ մի թէ հայցն գուեհական իցէ, կամ շարմազուն: մի թէ Ջուրն յառաջէ արբերէ իցէ ատեցեալ, և կամ ձնիւք սառնացուցեալ, ոչի՛նչ պատուաշձի բնութեն: Զայս և եթ հրամայէնա, զյագիլ քաղցոյս, և զզովել ծարաւոյն: Զկուռքն, ՚իմերոյ և ՚ինեըքնոյ ծովէ. ՚իգետոյ և ՚ի-

լծից ուսուցելքն ; Թռչունքն , զհայ
թաքարշեցեալք յերկնէ ; անաս
ունքն , յափշտակեցեալք յանտառ
ուից ; զանազանքն սեռք գինւոյ ;
և համայնքն զուգախառնմունք կե
րակրելեաց . տանջանքեն ամեն
ջանի որկրամոլութեն : Էփիքու
ռոս գովաբանէ զչափաւո՛ր և զհա
մեստ խահանկերութին , ՚ի շնորհս
փափկութե : Ջի չէ՛ ինչ այնքան
համեղ , զոր ո՛չ յանհամութի փոխ
արկեսցէ , կեշխուեմն շատակերաց :
Եւ ո՛չ ինչ անհամագոյն , զոր սովն
ո՛չ բացակատարեսցէ համեղագոյն
և հեշտալի : ԶՈ՛րդ կամի՛ս զքամ
զաւելհոգութի , կերակրոյն և ըմ
պելւոյն ՚ի բա՛ց մերժել ; զելոյ խո
կա՛ : Ակաղզաղակի մեռանելոցես ,
և մարմինդ քո ա՛յդ , այսքա՛ն զա

նա

նաղանիւք խորտկօք սնուցեալդ ,
լինելոցէ կե՛ր, գարշելեաց որդանց:
Ի մտաւ ած , Թէ որպիսւոյ խոր
ախճանութեն պատրաստես զքեզ
կերակուր : Եւ այնմ̃ սնո՛ զմարմինդ,
զիմի՛ զմիտդ զլինեալ ճնշեսցես ;
Ա՛յնպիսի՞ կերակրեաւ՞ մարմնց,
որ դիւրագիւտ , եւ սակաւա-
ծախ իցէ ; զիմի ծանր լիցի գոյ
նոցդ, եւ ո՛չ բարեկեցութեղ : մեծ-
մասն անձնիշխանութե է՛. բարե-
կարգեցեալ , եւ նախատակիր որ
ռչյայնն : Զյոդունս ո՛չ ծանեաք՝
Թէ որքան մարկպարազիքն էին,
եԹէ ո՛չ մինչ պականեցանն : Նկա-
րօտի մարմինն կերակրոյ , բայց ո՛չ
ցանկալեաց , եւ համեղագունից :

Դ. Ա՛րդ՝ ո՛չէ դռովաբանութե
քեզ, եԹէ արհամարհիցես զաւե-

կորուսն : Յայնժամ լինիս դուքէլն, յորժամ արհամարհիցես զհացկաւորսն : յորժամ յօժարեցուսցես զքեզ ուտել զբորբոսեցեալ հացն, և զսակաւիկ, և զանուշ գինին, և կամ զջուրս անզօրացեալն ըմպել, և բաւականն համարիլ : յորժամ ուսցիս, զխոտն դալարի, ոչ միայն անասնոց զի բուսանիլ, այլ և մարդկանց : Յայնժամ զարմացայց քեզ, մինչ 'ի յատուածն կերակրոյդ, զփառաւորումն այ, և զհարկաւորութիւն զերանորդմանն կարօտութեան քոյոյ՝ միայն խնդրիցես : յորժամ, զհամեղաճաշակ խորտիկսն, և զսեղանս մեծատանց անդոսնեսցես : և յորժամ յանկամայ բաղմիցես 'ի սեղան ինչ, այնպէս առնցես զկերակուրն, որպէս հիւանդքն՝ զդեղն :

զդեղն : յորժամ, զխափկութի ճաշակին . (զիբաւունիլ չկարէ) կար կեցուցանել և բարեխառնել ջա-նասցես : յորժամ, թախանձեսցէ զքեզ հեշտալի ինչ, զայնքան առ-ցես, զորքան պահանջէ ողջութիւն: յորժամ իսկականիւ մաքրութե մտաց և մարմնոյ, տոգորիցիս :

Զի ո՛չ ՚ի նիհարութի մարմնոյն կայանայ փո՛րձն պահեցողութե, այլ ՚ի կատարելութի ողջախոհու-թեն :

Գլխ: Ե:

Յաղագս ըղձախոհութեն : Որքան գարշելի իցէ մոլութիւս այս : Որքան դի՛ւրիցէ անկումն ՚ի նոյն. և զիարդ խորշելի : Հեշտութեց ոգւոյն հեռագոյնէ լինէ, որպիսագու նեղինէ :

ա. Չի՛ք մոլութի գարշելագոյն անձին, չի՛ք, յորմէ առաւելագոյն պատկառես ցուք : Մերկ իսկ անուն նորին, զոր անզգո՛ւրկ յանդարգանաց, նախ ոգեաց առաքելոյն՝ պատուէրելով զինոց այնպիսիքն իցեն, անուանե սցին և մի՛, իմիջի մերում : Զսա

ուպա

ուսա ամօթն այն, որով սովորեն մարդիկքն ազնուականք, և բարեկեցիկք, զլխակորիլ, և տաժանիլ. Եթէ անգամ մի՛ և եթ զանմաքրութէ ինչ զմեղանս արարեալս 'ի նոցունց, կարծիցեն հրապարակեցեալ՝ յունկս այլոց: Աստուստ, զխենեշան մոլորութիս երիտասարդականս, քաղումք 'ի խորհրդագունեղի, և 'ի ծածուկ դատաստանի ապաշխարութեն, Թագուցանեն 'ի պաշտօնէիցն քե. ընտրելով մանաւանդ զյաւ՝ իտեննականն կրել զկորուստ, մշտնջենականաւ դատապարտութե, քան զմտածական և եթ վատահամբաւութի մոլութես, յայսմ 'ի կենում: Ով խրեցեալն 'ի տհեղմս այս, հազիւ արտասուղի: Յուսահատեցեալք

փրկութե նորին, զոր ժամանակաւն
այս Թոռնանորեաց : Ո՛չ ոք կարէ
դո՛լ զգաստ, եթէ ո՛չ ած տայցէ :

Է. Ա՛րդ՝ նախապետական
դեղ հիւանդութեան այսորիկ, է՛
Ջերմեռանդագոյն աղօթն առ ած.
զի նա՛ ինքն բժշկեսցէ, և պահպան
եսցէ զքեզ, որ միայն կարօղն է :
Նա՛ և ընդդիմանալ պարտէ առ
մաքրեցն մտածմանց, մինչ մա
տիլ ժպրհին, այսու երաշտութբ,
որով զհրացեալ գործելն Թօ
Թափես՝ խզզեսցէք : Վա՛յ քեզ ;
եթէ անգամ մի և եթ Թողուցուս
քեզ, խորհիլ զայսպիսիս, որքան
և իցեն փոքունք, և կարասնիլ ; մի
Թէ պա՛րտիցես գործել, կամ ո՛չ:
Ամ՛րձէ ամբոյն առնման, որոյ
վերակացուն ոկամնիցի պատգամս

առ

առարկել ընդ-Թշնամիսն : Նա՛մ և ս նախահայրքըն մեծաւ՟ հոգա- բարձութբ , բովանդակըն առ- իթք մեղսամակարդութե ; ՚ի դա- տարկութէ , յորկորոյ , և յամե- նից տեսակաց անմաքրից . ՚ի չար- այն հանդգամանակութէ , և յընկեր- ակցութէ ; և ո՛չինչ ամենևին հեղ- գանալի է ՚ի մէնմարտութեա յայս- միկ : Նա՛մ և ՚ի յարդ-յոյն արանց արմատախլելիքեն , մանուորդըն ցնցուղք , մոլութեա այսորիկ : Է՛ ղօղեալ իմս աղղութե օձի ; գո՛ն ըղձ- կունք ումանք , որք Թէպէտ և չիցեն չարք , են սակայն անզգնախաղք մեղաց , յորս միտն դգայագո՛յ-րի թուլեցեալ , առ սակաւ՟ սակաւ՟ յենու , եթէ ո՛չ խնկոյն բացահատ- ցեն : Ո՛չ երբեք լինիս մեծ- . եթէ

զմոքս

զփոքրկունս զայդոսիկ անգոսնեց
ցես: մեծքն, 'ի փոքունց առնուն
զսկիզբն:

Գ. Նախքան զամ զգուշա_
նալին, զի մի խաբիցէ զքեզ, անդր
դարձելի յուսադրութիւն զքէն: Որ
ոք ո՛չ երկեաւ, ա՛րդ անկեաւ: Որ
քանունք, և որպիսիք արք, յետ
խոստովանութէց, և յաղթանա_
կութէց; յետ նշանաց, և սքան
չելագործութէց, անզգուշիւ հայ
եցմամբ իմիք կնոջ, կործանեցան:
Ձածե՛մ ասուէն 'ի միջ. զսամսոնի.
զդաւթի. և զսողոմոնի զմշտավէպ
ան օրինակս: Գ֊ոն այլք նորա_
գոյնք, և օրըստօրականք: Եւ եթէ
չիցէն այլոցն: ուսի՛ր դու 'ի քեզ, յոր
մէ պատկառեսցես: ուստի ուսցիս,
մի՛ ձկտիլ 'ի բարձունս, այլ երկնչիլ:

Ոչ

Ո՛չ ապաքէն ծայրագոյն խելա-
գարութիւն ՚ի մէջ այսպիսեաց ար
քունեաց , և ամենից տիոց , և զա-
նազանից ազանց խրատաքանու-
թեց , դնել և ս համարձակել յի՛նչ,
և ո՛չ զտեղի տալ , և խուսել ՚ի
վտանգէն ։ բայց ա՛յսէ միշտ մարդ-
կային խառնութե դժուարահա-
նութի, զի ո՛չ երբեք հաւատայ,
թէ անկեալք իցեն այլք , եթէ ո՛չ
տեսցէ և զինքն կորուսեալ ։ Աղբա-
րաւ կենն յո՛յ ; օգնականն առն ,
բայց խորամանկութե օձին, զգե-
ցաւ զանձն թշնամական։ Ո՛չ ինչ
գոյ ՚ի նմա , եթէ ո՛չ միայն , զոր
վիրաւորեսցէ . զոր կիզէսցէ . և զոր
սպանցէ։ Չի՛ք ձայնապատիր համ
բարու . չիք դաժանատեսիլ այլ
ինչ իժ . որկարիցէ բաղաքանիլ ձայ

նի ,

նի, և աչացնորին : աՁ՛Հ. փախիր
՚ի հայեցմանէ նորին, փախիր և ՚ի
խօսակցութենէն, որոց և իցես դու,
որչանկաս փրկութե քոյոյ : Օտը-
վորութի իւր միշտ; պահէ նա
ընդ ինքեան; յարաժամ արտաքսէ
զմարդն ՚ի դրախտէն :

Դ. Ասվորէն ասաէն. չա-
րայեռաւլ զպատճառս բազմա-
ղանս. զհարկաւորութե. զսովո-
րութե. և զմաքրոյ դխտաւորու-
թե : Բայց թագթագին ընդ տեսա-
կաւ բարւոյն, թուաւհոծք չարինք :
Քանզի անդուստ խլրտին վնա-
սածուք անձնիշխանութիք, ան
գգոյշք խօսակցութիք. շարժմունք
թէթև ադոյնք. համեստութիք այ
պանեցեալք և անփոյթք; յածախ
առաքք ընծայկոնք, և զուաք

Թեցու

Թեցութիք ինձ սիրականք , ո_
րովք մեղմաբար , բառնի ամօթն ,
և ապա՛ բովանդականն մերկանի պատ
կառանքն : Աճին սոքին առվայր
մի . և որ ամօթխածութէ զգա_
ծեալ , յառնատեղեացն և եթ զար
չէր կանանց , այդ հաստատնեաւ_
դիմու՛ , և լքեննիւք աչօք , 'ի մերկա_
ցեալ կուրծն հայի , և տարփանկաթ
ութէն եռացելովն 'ի ներքս , նախ
զկտասն կրէ , է զգայցէ զկնտանոցն :
Այսպէս առ սակաւ սակաւ բա_
նավորութէն երես , խաւարին
սկսանին . և յետոփոքու , կուրանայ :
Եւ այսպէս հոգին որձնէալնէր
երկնի , խոր 'ի գետին : մոռացեալ
զած , և ուծացեալ զինքն . մինչև
բոցի՛ ցանկութեն , մշտատև ի՛
կողմամբ կլանիցի : Ա՛հ Թշու՛

առեցն

առնիցն ; որոց զապրալի և առաւօր էամյ մաքրկութիքն , այսպիսիք ողբալեաւ եղմամբ աւարտին : Կյարծեմ թէ ամենքն յադեցեալք ի ցէն խոստուն կենատուն : մեռանին, և ծիծաղին :

Է . Օինչ որոնես անմխոտ. մայիդ : տնանկդ քոյոց խորհրդոց. և քամահող օտարին : Օփա_ փկութիմ : Նախապատրաստեաց ամծ յերկինս , դյաւ իտենականս : Կյամն ս դխաբեականան յաւ իտե_ նիս այսօրիկ , և արտաքսիլ 'իմչան ջենաւորեն : Մ' ւրէ բանավարու թիդ : Մ' ւրէ խորագիտութի : Հա_ յեաց յերկինս , և յերանագունէ_ զան նորին քաղաքացին : Մեք վճողուրեմն զամենեսին ընդ հացի , և զարտօքը ընդ ըմպելույ խառ նեին :

նէին ։ Ընդէր տեսանել զնոսա՛
յամէնից կողմանց պաշարեցեալս
վշտօք՝ յաշխարհիս յայսմիկ. խորթ
նացեալս աղտիւք. միշտ արտաս_
ուաթօրս. հանապազ 'ի խոկմուն
ս եւ յաղօթս սեւեռեցեալս. եւ ար
տաքոյ բոլորեցունց մխիթարու
թեց կենցաղոյս վտարանդեալս ։
Ընդ՛հորդեցին յերկինս, սրովք,
որաայիւք. եւ կախաղանօք ։ Հա_
յեաց 'ի դժոխս ; եւ տես զյուսակո_
րոյս ջոկան դատապարտեցելոցն,
հրով, եւ աղջամղջիւք մշտնջենա_
ւոր թաղեցեալս ։ Արդ՝, զխա_
բէական խնդութին աշխարհիս այս
որիկ, եւ զհեշտութիս մսոյ, եւ զղ
վավաշոտութիս՝ երբեմն ընդգրկ
էին, այժմ ճանաչեն անարգա՛ն թէ
որքան վնասեցին նոցին փափկու
թիքն

թիւքն և հեշտութիւքն հոսանուտք։
Օպյոսոնիկ զմտաւ՛ ած իսկօրէն, և եթէ հաւ՛ատաս, զարհուրեցե՛լ սարսափեա ։ Սխալկենական է որ հեշտացուցանէ. յաւ՛իտենա_ կան, որ տանջէ:

Գ. Եւ եթէ հաճոյէ քեզ փափկութիւն և ս, ընկենուլ յայս միկ. ընդէ՛ր ոչ առաւ՛ել վճիտն, ճշմարիտն, անարատն, և անխա_ փոխն, որ յառաջադայի ՚իւրաքու_ չաղաղորդեցելոց ուղւոյն, զի ՚ի քոյ ոցդ, զքեզ ինքնին զու՛արճացուս ցես ։ փափկութիւն մտոյ, մի՛ղկ, և չարատմնէ, հոսանուտ, և սուտ անկասկած, միշտ դեղօք և օծա_ նելեօք լռկոնեցեալ, երկնչի՝ զի մի հրապարակեցի ։ Ընակութիւն նո_ քին՝ հնոցքն, և խահանոցքնեն,

և առ

և տեղիքն , որք երկնչին յերաշտա_
դատից : Եթէ յարտաքս փայլէ ,
ներքսապէս ողորմելի է : Մինչ ըս
կսանի չիջանի ; և յինքեան կերպարան
մանն կորնչի : Իսկ փափկութիւն ոգ-
ւոյն , խաղաղականն , քաղցրա_
քերձ . անյաղթ , ցանոզ անկապական ,
միակայուն . ոչ դյագութիւն ունի ,
և ոչ զաշխարութիւն : Ո՛չ որ պատ
կառանք ուղեկցի նմա , ոչ որ հետ
և ի թաղծութիւն , և ոչ երբեք թողու
'ի ձեռանէ զսատագօղն իւր : Եթէ
ցանկաս վայելել զսա , պարտիս
յաղթահարել զքեզ խնեւշութիւ
մտոյ : Զի խականան փափկութիւն ,
զքեզ փափկութիւն եղբերել :

Ե E Գլխ:

Գլ͞խ. Դ:

Յղ͞գս ագահութ͞ե : Չարութ͞ն նորին կաշկանդի : Բաղդատութ͞ի տնանկին և հարստին : Հարստութեցն ստութ͞ի , և ունայնութ͞ի :

ա. Այսէ ագահութ͞են ամենաչար խարդախութ͞ն , զոր նախաձանաչել մարթիս , զիմի՛ պատրեցիս : Թաղուցանէ զինքն ; և ո՛չ զմի՛ ոք դատանիցես որ խոստովանեսցի զօղ զինքն ժլատ : Նա՛ , զինչս ժողովէ , զի խնամեսցէ զինքն , և հոգածեսցէ զաւակացն իւրոց : Այն՛ , զի զկարօտութ͞ի տնանկաց լցուսցէ : մի

ւմն

ւմն, զի բարեգործութ̃եք զյան ցանս իւր քաւեսցէ : Բայց զհա֊ մագումարեալ ոսկին, ո՛չոք յայս ցանէ. բաշխէ : մանաւանդ խնդ րին նորագոյնք, զի յաւելցին 'ի մթերս, և մինչ խնդրելով մատնի ժամանակն, անցանէ կեանն, որոյ զ̃ի որոնեին հաստատութ̃իւն : Որ պէս ո՛չ զովացուցանէ զծարաւ հիւանդին, յաղբերէն հոսեցեալ ջուրն, զոր պապաքեցեալ հայի, և կարկառէ զձեռսն, մինչ ո՛չ ներ հայեսցէ զբերանն, և արբեսցէ զպաղ պաջուն հեւթննորին : Հանգու նաբար և ագահն, ո՛չ իւիք յագիլ կարէ. զի չկարեն քեցիլ 'ի մտաց նորին, ներքուստ տեղակալեն, ագա֊ հութ̃ի գանձուց, և ընչիցն : Օհա֊ գին, ընդունակն ա̃յ, միայն ա̃ծ

ե E 2 լնուլ

չուլ կարէ :

Է. Գումարեցին 'ի քեզ , ո՛վ ապահող համայնքն ինչք , զոր ստացան ամ̅ փարթամք աշխարհի: Եւ առաւ^ել քան զողորմնին հարստութ̅ին վերանայցուցէ զքեզ բանղն : զգեստինն կճիւք պաճուճեսցես . զորմունսն ոսկեաւ , և ակամբք զաւառաստաղսն պարածածկեսցես : Ո՛չ պարտէ քեզ ունել պայծքան , այլ նեղբանկոխել կհարստութ̅իս : Մատեցէն կուսքն ննկարքն , և որինչ արհեստն ծառայն շուայլութե , աշխատազործեայ : ուսցիս 'ի սոցունց , ցանկալ և և ս մեծագոյնից : Քնութենականքն ցանկութ̅իք , զկանճան ունին : 'Իսաստ կալ ծեայ ծնեալքն, անքաւ^քեն: Ձին չօգուտէ

քեզ

քեզ , այսքան նարկղում , եւ այս
քան յամքարս շեղջեայն , եթէ
ոչ համահաշուե՛ ես զծողովեալսդ,
այլ զծողովելիսն : Կարօտի բոլոր
աշխարհի . զորոյ զցանկութիւն ոչ
լնու աշխարհ: Եւ երանի թէ մատ
ծէիր . թէ որքան չարիս բերեն
ընդ ինքեանս՝ հարստութիւնք .
եւ որքա՛ն բարիս՝ բացաքառնան :
Իմանայիր յայնժամ եւկօրէն , թէ
որքան ճշմարիտ իցէ զպացուն
առաքելոյն : Արմատ ամենեցուն չար
եաց , է՛ արծաթասիրութիւն : Այն
դիւստ բուսանին , խորամանկու
թիւք . անդուստ յառնեն պատեր
ազմունք . անտի ուխտադրժու
թիւք . անտի ծնանին մատնու
թիւք : Բա՛րձ զագահութիւն , եւ չի՞
երկպառակութի , չանգցէ ժլատ

ութին , և դադարէ ամբարտաւ-
անութին : Այս՛ , յետ զերկիր՝ աւ-
ազակօք . զծովս՝ նաւարտակօք .
զքաղաքս՝ ազդիօք . զտունս՝ սայ-
թագիւք . և զհրապարակս՝ անար-
դարութե : Գրեթէ լծակցու-
թի իմն գոյ ևս ըստ անուան . հար-
ստութե , և յօրստութե :

Դ. Բեր՛ 'ի մի վայր՝ եթէ հա-
ձոյր , զանսանկն , և զհարուստն :
Հայեաց յերեսս երկաքանչիւրոցն :
Այս՛ , հոծեալ զբաղմամբք , խռ-
ժուեցելովն դիմի , զտխրութի
ոգւոյն ցուցանէ : Նա՛ , զուարթ
թագունիէ երեսօք , պամբողջա-
կան խնդութի մտացն բացայայ-
տէ : Սորին երջանկութին , հիւ-
ծեալ է 'ի միջ հոգածութեց , որք
յարաժամ ուտեն զսիրտն : Նո-

րին

րին միանդամարկ՝ իԹաղծուԹեց
քաղցրուԹե՜ ներքնոյ խաղաղու-
Թեն, յարահրճուի : Աա՝ տեն
չմամէ որոնելոյն վհատեցեալ. եր
կիւղիւ̂ կորուսանելոյն Թշուա-
ռացեալ. առ իմ զրկանս բախտին
արտասուացեալ, որքա՛ն առաւ̂ել
ունի, այնքա՛ն յաւ̂էտ կարօտի :
Նա՛յ՝ յաղքատուԹեն հարստա-
գունեղ. խնդրէ միայն, զոր բաւ̂ա-
կանն է : չերկնչի բնաւ̂, զի զո՛չինչ
ունի, որ նախանձեան յենուցու, կամ
յափշտակել կարենայցէ : Որքա՛ն
զխնդալից աւ̂ուրս անցուցանէ աղ
քատն, որքա՛ն դժնշերս անդոր
րունս : Լձակ հարուստն հիւանդ-
ացուով, զախտս իւր, կրէ ընդ ինք
եան, յո՛ և երԹայ, շրջապատեալ
փշիւք յամեից կողմանց : Բայց՝ մա-

հաբն՛րէ քունն, որո՛չ ղէայ ղխայ, Թոյս :

Ը. Լո՛ւր ողորմելի, որոյ ան ընլինէ ապահութեդ : Թէպէտ յա՛մ ուրիշ ձեռականերուք քոյինք քացափայլեցին; Թէպէտ զանչախ արկղս զանձուց սատացես : Թէ պէտ և անդր քան զծովն, անդա րանք, և չէնք քոյինք, տարած եացին : Եկեսցէ սակայն եկեսցէ օրն այն յա՛ւ խռենից հաստատեալ յորուլ լքանիցես յանկարծ, զ՛նա մարմնս զայսորիկ՝ դառնացելով ողով, միանգամայն ընդ կենօք : Գնասցեն կորիցեն բովանդակքն ոսքն, որոցս լինիցին կորնչիլ քեզ: Յայնժամ յապա՛ ծանիցես, Թէ ընդ որքան արհամարհելիս զպար մնտալս. ամենեւին հանդոյն մա՛ն կանց,

կանց, որոց մեծագինքեն համայնք
խաղալիք ։ Զնոսա՛մ զուարճացու-
ցանեն ծակոտկէնքն Թեթեւք ,
գանեցեալք յեղերս Ջուրց . և խայ-
տախիտքն ողորկունք ; դու , շուք
զգնդակէ՛ սռնւոյն , և պապղնիւք
ակնամբք , յիմարիս . յու՛ էտապքն
անմիտ , քան զնոսին ։ Ո՛չ ասեմ
զիմի՛ ունիցիս զգո՛յս , եթէ ած-
հարստացոյց զքեզ. այլ՝ զի ունիցիս,
մի՛ յափշտակեսցես զայլոցն։ Թո՛ղ
զօրկանաց ուրուք ստա՛ցես . ա-
նոց զարշելեաց տոկոսից . աւանդ
հողածութեան . և ո՛ւ եղբարց մա-
րանմանց։ Ժողովեմ զնոսա՛ հատան,
և մի՛ յոգւոյ ։ և չե՛ր պատրաստ
չքաւորիլ յայնց , եթէ ած կամ
եացի ։ Նա՛ է նսկապէս փարթամ,
որ՛չ կարօտի հարստութեց ։ Մի՛
սպասե՛ր

տապասել՝ զի գո՛ղք, կամ յարկածք կորզեսցեն 'ի քէն, զոր ստացեալդ ունիս: զետեղեա՛ զտեղի նոցին, և 'ի բա՛ց հան 'ի քէն՝ անզանազանի՛ ոգւով, զարտաքինսն զայնոսիկ, զոր կարծեն այլք յափշտակել: Քո՛ լինին, եթէ սոքա՛, չլինիցին քո:

Է. Ուսիր տարամերժել 'ի քէն զհանդէսս, և զպաշտօն և ըզ խահակիրութի քո, մի՛ շարադրեցես յօրինակ, այլ որպէս ուսուցանեն քրիստոնէականքն վարք: Կարէ աղքատութիւն վերականգնել և դարձուցանել զինքն 'ի հարստութի, փաստաբանութի չափաւորութեն: փոքունց կարօտի բնութիւն, չքաղցելոյ, չծարաւելոյ, և չպատշելոյ. կամ, չկիզելոյ: Կարես բնա-

բնակիլ , Թարց կճեղինեայց չի-
նուածոյ . կարեն զգեստաւորել ,
առանց կերպասից' և դիպակաց :
Մի՛ թէ բնակայն ոչ զովացուցանէ
զծառաւն , եթէ չիցէ ակնեղէն ,
կամ սառնորակեա , որով ըմպես
ցես միախագամայն և երկիցես : Մի՛
թէ դանակն չհատանէ՛ զհացն ,
եթէ փղոսկր , և մարգարիտք ոչ
շողշողեսցին ընդունետղում : Խեց
եղէնն լուսաւան , չբաւանայցէ զմաղա
ձեթին , և ո՛չ մոմակալն , պաշտ
պանեսցէ զլոյս , եթէ ոչիցէ ձոյլ
ոսկերչէ՛ : Ունկւոյ ծառայէ՛ , որ
պճնիլ կարծէ ինքեան , ոսկեաւ :
Ո՛ , թէորքա՛ն օժանդակագոյն
լինէր զինկականան սերել զհարս
տութիս , և զբարութիւն յարաման
այակնս , որք լաւագոյն առնեն
զմար

զմարդիկքս, զորս ո՛չ զօրպարտութիւն
բախտի, և ո՛չ ինքն մահն կորզել
կարէ յաստուցողէն: Ընդէ՞ր երկն
չիս յաղքատութենէ, որ զբոլոր թա-
գաւորութիւն կրես ընդ սրտում: Զար
քայութիւն ա̄յ, 'ի ներքս 'ի քեզ է:
Քա՛ւ լիցի, թէ որոնեսցես զայլ
իմն բարութի̄: Խնդրեա՛ զբա-
րին քո: Ո՛չ ոք բարի, բայց մի-
այն ա̄ծ: Ա՛յս լիցի բոլոր ստա-
ցուած և արքայութիւն քո, որ
ում են ա̄մ բարիք, և բովանդակքն
գանձք: Որում, ա̄ծ բոլորն է.
այնմ, աշխարհս ոչի՛նչ է:

Դ̄. Որինչ պայծառափայլ.
և որինչ մեծագոյն երևի նաշխար
հում, ունայն է, վերերևոյթ է.
ոչի՛նչ է: Օմէ զարմանաս, մինչ
տեսանես զմարդիկքս, ոսկեա-

ևծի

և ծիրանեաւ ղաճուճեցեալս, և ըզ
Ջոկս ծառայիցն 'ի սպասու վառե_
ցեալս: Հանդէ՛սէ: Ցուցանին
բովանդակքն սոքին, այլ ո՛չ սոսա_
նին: և մինչ հաճոյանան, անցա_
նեն: Ո՛չ ներզգամ զհաւ՟աստին
այսմ իրի, 'ի համալսարանէն լինե_
ականէ; կամ 'ի սատոյականէն դա_
սատանէ: ո՛չ 'ի խաչէն քի, և ո՛չ յաւ՟
իտենականէ իմաստութէն այ: այլ
յինքենէ աշխարհէ, և յինքեանց գեր
եացն ունայնութեց: Լո՛ւրհամա_
նայ, փարթամութէ. կարողութէ
և պատու՟ովք գերազանցեցելոյն
քան զոմ մահկանացու՝ յայնմ
ժամանակի: Գումարէ՛ զակ
ծիւուս; և 'ի խմբել բազմականացն,
զոմ ո՛չ ինչ գոլ բարբառի: Զո՛չ
ինչ (ասէ) ունել համարիմ ինձ:

Եւղպատ

Եւ զպատճառն յարակցէ : Ո՛ր-
քա՛ն տեսանեմ զմուրտքէս՝ նստ-
եալ առաջի դրանն արքունի : Ո՜,
ծանակելութեա ; ո՜ կուրութե :
Բազմիցս ընթերցայ , եւ լուայ ,
զի՛մ ո՛չ ինչ գոյ՝ բաղդաւորութե
բարւոյն , զոր ծնանի առաքինու-
թին , եւ զոր սնուցանէ յաւիտեն-
ականութին : բայց աստէն , ո՛ր
՚ներբակոխք եղեն , եւ առաջի ոչըն-
չին , եղեւ եղան ոչինչք : Ոչի՛նչ ուր-
եմն առնես , եթէ զոչի՛նչ քամահես:
Քամահելի է ի՛նչ , որ ՚ի քեզ գոյ ,
զի չինեցի ի՛նչ : Զատել սպա՛րտէ
զցանկութին , եւ ունել իբր ընդ-
կապանօք : զի սովորեցիս պաշ-
տել զաղքատութին , եւ կիրառն
մամբ խրատն , սատարաչափել զիրսն
զինքեանս : Զ՛որ դիւրաւին բա-

մահ

մահեսցես զա̃մ, եթէ յարաժամ մտածեսցես՝ գո՛լ քո, մահկանացու ։

Գլուխ. Է.

Յաղագս բարկութե ։ ԱՌԻ՛պ բարկացողին ։ Գործ. պատճառք, եւ դեղքն բարկութե ։

ա̃. Բարկանամ բարկութեն ։ Ամ միա՛յնէ արդար բարկութ̃ի. ընդդէմ գազանին կատաղութոյ եւ անհիծեցելոյ ։ ընդդէմ ըղձին անզգայի. եւ աղձկայութի ։ որ թէ անգամ եւ ենթդիմեսցէ յո՛ք, ո՛չ թողու ՚ինմա՛ զհնե մարդկայնոյ բնութե ։ Բարկութին,

կութեն , կարծ խելագարութինէ . անկար ինքեան ; զինուց , և տանջանաց , ծառայի : ուծայցող դէղոյն , և մոռացող բարեկամութե ; դիմէ , 'ի մէջ ինքեանց իսկ տուանրաց , զինդոնէ այլում վնասեցէ :

Զմենևին հանդոյն փլմանց , որք յոր վերայ անկեալք ձնչեն . փշրին անդէն և ինքեանք : Զմգեղեցկութի . Թողու զբարկացողն : Քանզի բոցանան և արտաքսայլեն աչքն , ուռին երանկքն . դիզանան հեւ'րքն . կափկափեն շրթունքն . կրճեն ատամունքն . փրփրի բերանն , և յար տագնապմանէ կատաղութ ձայնին , ձնձայ պարանոցն : Ոչ՛ ուրուք միլութե երես , զազրագոյն է՛սմն : Զյլանդանկի դեմքն , կնճռատի ձակատն , խորխատանօդէ զլուխն .

դող

դողդոջան տարքն , և դառնիր հար կանէն . սպառնական ձեռքն , և բո լոր մարմինն տագեղականին խիղա խամամբ , չոջաբերի սատանդական: Յաւ՛ելե ս , դորդորող շարժմունան . զսպառնական ձեռան . զբախեալ զխոլինն , զհարեալ կուրծն . զճոյլ եալ հերան . զպատատունեալն պատ մուճան . և զարիւնն եռացեալ շուրջ զսրտին , և տապացեալ :

Զորպիսի կարծես գոլ 'ինէրքս զոգին . որոյ արտաքին պատկերն այսպէ՛ս դարշելի՛ է : Որպէս ձև անկերպեն վիպասանքն , զգոյգան դժոխային , վառեցեալս բոցովք . օձապատատատ , ահագնագոյս , որք երուզանիցեն դղրդիւնս : Այլ յն պիսին և ձև անկերպութի բարկա ցողին . զազրալի . անիծաթա

թախ․ սրտմտայոյզ․ անողորմ․ և գազանայնոյ կատաղութե հան-գունակեցեալ ։ Այլքն մոլու-թիք, կարեն ծածկել, և ՚ի թա-քստեան մնանիլ ։ բարկութիւն, հրապարակէ՛ զինքն, և ՚ի դէմսն վազէ․ և իբր զկրակ, հրդեհէ զամ։ որքա՜ն մեծա՜ւ հոգաբարձութբ ջանասցես ծածկել զնա, այնքա՜ն առաւ՜ել յորդորի։ Զգիտէ՛ զեղա-նակն, և ո՛չ սանձի՜ւ նու՜աճի՝ այն, զոր ստացեալ ունի, բարկութին ։

Բ․ Նա և մնացեալքն մոլու-թիք, կոպարիւք իմիք բացորոշեն ելովք, ներապաշտին ; բարկութեն, չիք ինչ անշօշափ․ և ո՛չ ինչէ անմեր-ձենալի ; ընդդէմ ինքեան երկնի, մարտնչիմք բարկութբ ։ Աստ ուստ հայհոյութիք, սաստուստ

տրտու

տրտունջք ընդ դէմ այ : Զաստուածա
շարժեն զխնամութիւնս յամբարշտայց ,
զնախախնամութեան նորին : Ոչ
միայն բարկանամք այնց . յորոց
զխրատ ուսեալս համարիմք զմեզ ,
այլ և ս ՚ի մտածմանէ յապաշնորհոյ
երախտապարտութեան զկծիմք , և տա-
պիմք . և որ անխրատ ելոցն իցէ
՚ի մեզ , բազմիցս համատամք ,
մտածականաց սահի , թէ արդ-
արար : Յոյժ ուշիմագունեղք
եմք ՚ի մոլութիւն : Նա և բազմիցս
ոչ գիտեմք , թէ որոց բարկանամք.
և սակայն բարկանամք . Եւ եթէ
չիցէ ոք՝ նորա մ խորտակեսցէ
թամբն այն , ընդ դէմ մեղ ինչ
եանց սրտմտիմք : Զո՞ր զբծանե-
ցես խոկալես , թէ ոչ միայն ՚ի մը
պարտութէ և յանհրաւութէ ծն

անի կէ՛ս այս, իմա՛ խոհունակա-
բար; զի զկատաղութ̅ի մերոյ բար-
կութ̅են, զգամ եւս այնք, որք ո՛չ
վնասել կարեն մեզ, եւ ո՛չ նախա-
տակոծս առնել: Ել̅ որոյ բազ-
միցս, պատառեմք զպատմուճանս.
հարկանեմք զգետնի՝ զանօթս.
խորտակեմք զգործս, ծուատեմք
զթուղթս, մինչ ո՛չ կարեմք առ-
նել նոքօք, ըստ կամաց մերոց:
Սոյնպէս եւ բազմիցս, ՚խարամ-
ութ̅ի կոչէ զմեզ. կամ բաժակն
կործանեալ. կամ սեղանն պղեր
գագոյն եղեալ. կամ պաշտօնեայն,
յամրաշարժ, կամ ճռռումն աթո-
ռոյն, եւ այլք համանմանք բազումք,
որք զբարկութ̅ի մեր, ո՛չ արդիւնա-
ւորեն, եւ ո՛չ զգամ իսկ: Նոյնգու-
նակ, եւ երիվարն ընկերկոտ եւ յանձն

ընկէց

ընկէց . շունն վայրահաչ . եւ ծղղ արձակէն թռչունք . յանդգունք՛ ճանճիցն թռչամունք , եւ կամ խայթումն մոծակաց , ընդոստուցանեն զզկծումն , եւ զանհամբերութ̄ե մերոյողբան զպատիժն: Ամէն՛ թէորքա՛ն մատայն՛ զիցես: Յիրաց անզգայնոց , եւ՚ իկենդանեաց ստորկագունից , պահանջես զպատիժդ , որոց յա՛նդ էր զքոյդ մանաւանդ խրատել զխելագարութ̄ի :

Դ̄: Ա՛րդ՝ եթէ հաճոյ իցէ նշմարել զմնասակարութ̄իս , եւ զգործս բարկութ̄են , արդարեւ ոչոք ժանդամահ, զայնքանս սատակեաց ՚իմարդկայնոյ սեռէ , որքա՛ն բարկութ̄ին : Ակնարկեա՛ զօրախողխողմունսն . եւ զվտանգսն քաղաքաց , եւ զտապալմունս ա

ղանց ոչէսպխնեաց : Ամե՛ս ըղձեռա-
գործ-մահան , և զդ-խադեղան սպան-
ելոցն , և զհեղեղս արեանցն գետ-
ացեալս : Հայեա՛ց 'ի հեծծմունս ազ-
նուա՛ականացն քաղաքաց , որք հա-
գի՛ն Թէ եւեթն : պատա՛ս , քարկու-
Թին տապալեաց : Հայեա՛ց յան-
մարդաբնակ վայրսն և յանապա-
տացեալ երկիրսն ; պայսառնի՛կ եկուլ
քարկու̅Թին : Հայեաց 'ի տառեխսն հը-
դեհեցեալս , և յաղքեւրս՝ Թունիւք
ապականեցեալս : Ամես զաղգա-
տոհմուանն քնաւ՛ին ընջեցեալս ;
զայպխնխս անօրէնուԹիս , առգործ-
եաց ինքն քարկուԹին : Օգա-
ղանաց զումարս կոչեացես , ո՛չ
զմարդկանց ; միայն՝ զի նոքա՛ հաչ
ա՛ք և համբոյրքեն առ միմեանս ,
և ոսքա՛ զխչատամամբ , զիրեարս սա-
տանեն :

տակէն: Պատահի մոլութեա այն
միկ՝ աւերածութիւն այս : զի մեր
կացուցանէ զմարդն 'ի նմանութենէ
ա̃յ , որոյ գործքն անդորրունքեն :
կուրացուցանէ զմիտն , զի մի տես
ցէ զճշմարիտն , և մի՛ այլոց զեկ
ուցմանց հետևիցի : չփոթէ ըզ
բովանդակ զօրութիւն հոգւոյն և
խամրէ , այնքա՛ն , մինչ զի չափա
չար քանդեալ ապականէ զբոլոր
մարդն ; և սակայն կարծէ՛ հաւա
տանի , ներգոյ 'ի նմին ախտս այս ,
զարգրալի: Յոյժ փառաւորագոյն
համարին մարդիկք զբարկանալն:
Բայց հարկաւորէ մատիլ առ դե
ղս բուժիչս , որովք մոլար կիրս
այս , թէ և ո՛չ բարձցի ամենևին,
գոնէ ընդդիմախանութ̃բ բանավար
ութ̃են նուաճեսցի , և տակաւին

կարիցի, առաքինական եղանակն ։

Դ. Յաւել քան զա̅մ յոյժ քարուոզէ, քամահել փոյթ ընդդ̀ատ, զնախկին զկծեցուցին քարկութեն, և դիմամարտել ինքեանց սկզբանցն : քան զի եթէ սկսանիցի ածել 'ի կողմն թիւրահակ, դժուարին լինի անդրադարձումն առաքինութ̅ին : և Հրացէ, որքան կամեսցի, ոչ որքան թողացուսցես : Յոր ժամ թշնամին 'ի դրունս հասանէ, ոչ առնու դեղամնակն 'ի դեգերեցելոյն: Զի դիւրագոյնէ ոչ թողացուցանել զաւերածումն, քան յետ թողլոյն, համոզել : Լերնագոյն և կարգաւորագոյն մասն աշխարհիս, և մերձաւորագոյն աստանեղաց, ոչ յամպոց նեղի . և ոչ 'ի մերկաց մրրկոյն, այլ աղտմուէ յամե

նից

նից աղմկութեց : վայրագոյնքն են
որք զշանթս արձակեն : Սոյնգու-
նակ և վսեմագոյն ոգին , ցանգ
խաղաղ , և բարեկարգ , և եղեալ
՚ի հանդարտականում կացութե ,
մինչէ ՚ինքերս զշարիս , յորոց ծն
անի բարկութիւն ; և խօսից իւրոց
սակաւ ինչ իմն տայ զանձնիշխանու-
թի : զի գիտէ , թէ մինչ բարկա-
նայցէ , ոչ բառնի չարն , այլ ծան
րագոյն առաւուցի : Որպէս թու-
չունքն մինչ կայտառեալք բախեն
զծօղղակն , զուլքն ՚ի շնաւից փետրոց
իւրեանց . այսպէս սմ սրտմտութի
զարգանայ , ՚ի տանջանս իւր : Հու-
ռել վհատէ՛ բարկութիւն , քան
զոպարտութիւն : Որբարկանայ ,
արհամարհեցեալ համարի զինքն
յայլմէ . իսկ ճշմարիտ նեղազննօղն

իւր

իւրեան ինչեան, ո՛չ լինի վրէժ խնդիր՝ զի ո՛չ զգայ : Վրէժ խնդրութին, է՛ խոստովանութի կսկծանաց : Չէ՛ մեծաւորտ, որ խածանէ զխածօղն :

Է. Մինչ լսես զձայնն չարաբանին. ինքոյն մտախոհ լեր. ո՛չ. զինչ լու՛իցես ՚ի նմանէ, այլ. թէ զինչ վայելիցէ խօսիլ քեզ : Ո՛չ է պարտ այնքան ներազննել զչարակնութի օտարին, զի զխաղաղութի քո աղմկեսցէ : ԱԾ որ զամ կարէ՛, այսցքանեաց վատթարեց արանց համբերէ : դու, վատթարագոյն ամենից, և ստրկագոյն, չկարե՞ս կրել զնախատան մինչ: Ծիծաղելի՛ է յո՛յժ. զի դու ո՛չ թողուս զչարութի քո, զոր կարես, և զայլոցն բառնալ ջանաս, զոր ո՛չ կարես :

են ։ Եթէ այսքա՛ն մեղաց պարտա-
կա՛նես, զորինչ և կրեսցես, ո՛չինչ է
բաղդատութի՛ւ գեհենոյն, զոր ար-
դիւնաւո՛րքն ։ Մի՛ ես դու . որում
ունկանդն տաղտկանալ , անպա-
տե՛հ իցէ ։ Մի՛ զրպարտէ՛, մնասէ՛
ինքեան, զի մեղանչէ ։ քեզ զի՛նչ չար
պատահի ։ Զայն , որ յաւիտենից
վճռեցեալ է , վս̅ քոյոյ փրկութ̅ե ։
Լուր զինչ ասէ ա̅ծ ։ Եթէ թողու-
ցուք դուք , և ես թողից ձեզ ։ Ցո-
րմամանես յայսմանէ եթէ ո՛չ ըն-
դատաստանաւ , ո՛չ ննջես, այլ մեռեալ
ես ։ Այլի՛կ նեղութեն այլոյն մո-
լութեց , զի քոյոց ընկալցիս ։
Դ . Ի բաց բառնալ արժանէ
՚իմացդ , զխաբէական գրգռու-
թ̅ի բարկութ̅են ։ Զայս ո՛մն , ո՛չ
բարեպէս ողջունեաց զքեզ ։ Նա՛, զա-
կսեալ

կնեալ խօսնիմ, վաղվաղակի եհատ. միւսն, յետ դարձոյց յինէն զէր եսս իւր : Ո՛չ պակասին առաւր կուռթիք եւ նշանք կարծ֊կոտութեց, զի մինչ դիւրահաւանքե՛մք առ չարն : Մեծագոյն մասն պրպար տութեն , բաղկանայ , մոլութէ մեկնչին : Մ֊ույր հարկաւորէ պարզամտութի , եւ բարեհամար ութի նրացն : Ձրա՛ հակառակ քեզ զդատաստան բացադոյին , եւ լիցի քեզ մոլութիս այս կարծ֊կա կան , թէ զոր յակամայ լսեմք , յօ ժարայես հաւատամք ; եւ նախ քան դատեցիմք , բարկանամք : Մինչ տալի՛է միջամրկութի ինչ ժամանակի : զիզճշմարտութին , օրն ցուցանէ : Մ֊է փոքու իմն ինի զոլքո դատելոց, Թ֊որց մկայից

ո՛չ փորձին իրքն . իսկ դքարեկամք, դատապարտեմ նախքան լու՛ իցես զդատն ։ Աղադկաղանի հա՛ւատալ նորայն լսեցելոց , առն անխոհեմին ։ Բազումք ստեն , զի խաբեսցեն զայլս ; եւ յոգունք, զի ա՛րդ խաբեցեալքեն ։ Որ ասէ ՚ի ծածուկ՝ ինչ, գրեթէ ո՛չ ասաց ։ Ոչինչ անօրինագոյն, քան հաւատալ ՚ի ծածուկ , եւ յայտնի բարկանալ ։ Չէ՛ մարթ տեսանել զնա , եւ լսել ։ Չառնու զգրպարտութի , որ՛չ գիտէ ։

Է. Յորժամ իմանաս, թէ այս ո՛մն չարախօսանէ՛ զքեն , հա՛րց զխղճմտանս քո , մի՛ թէ նախկինագոյն խօսեցեա՛լ իցես դու , զնմանէ ։ Եւ խորհեա՛ց՝ թէ զորքան եաց բազմաց խօսիս ։ Համօզա_

գունեղ

գունեղ առնէ զքեզ՝ քոյդ քաղ
աղանութի , եթէ զքեզ ինքնին
քննեսցես : Քանզի ցուցանէ քեզ,
թէ ընդէ՞ր ո՛չ ներես օտարին վա-
վաշոտութեն , որ ո՛չինչ զլացար
քոյոյ խենեշութեդ : ընդէ՞ր զսա
սաստկացուն հալածես , որ ինքդ ուխ
տադրուժես : զմե՞ լինիս անաչառ
քննախնդիր հաւատոյ . որ ինքդ
հաւատադրուժես : հի՞մ շնորհես
քեզ վստահել յայլս , և ի քեզ ո՛չ
կամիս : Յիշումն ած . ո՛չ միայն
զոր կրեսդ . այլ և զոր արարերն :
Զոր ինչ յայլում քննադատանես ,
՚ի ծոցդ քո գտցես: «Ամենեքեան չարք
եմք . տալի՛ է ներումն մոլութեն
հասարակի : Եւ թէ զո՛չինչ այն
պիսի արարեր , սակայն կարես առ
նել : Որ կա՛յ , զգուշ լիցի , զի մի՛
անկցի :

Զինչ

Է. Զինչ նորագոյն լինի, եթէ վնասէ Թշնամին. վշտացուցանէ բարեկամն, յանցանէ որդին. մեղանչէ ծառայն: Ամեքն սոքին այնպէս եմք սովորականք, որպէս վարդն 'ի փշարմատն, և պտուղն յամուան: Որպէս հարկանէ որէ զբօս նոցայն 'ի հուչականէ որ տեղիս մայրաքաղաքին աշխարհականի, ուրեք անկանիլ. ուրեք արգելանիլ. և յայլուրեք Թաթավիլ Ջրով, այսպէս և ցնդեցելոյն և տատանեցելոյն ընկենուլս յայամին, բազմադիմիք պատահին վշտակրուԹիք, և դիմամբռստուԹիք: Զմէ բարկանաս մինչ զրպարտիս յառնէ չարէ: Արամ՝ զոր խնդրէր: Իսկ դու՝ եԹէ բարի ես, զգործ առն բարւոյ 'ի կնիրամրկ: Նման զիղնա

բարի

բարի արարցես : Բայց այս ո՛չ լինի
ընտախնդրութե , այլ համբերու-
թե, և շնորհառութե: Եւ եթէ ո՛չ
բարի , գոնէ բարեհամ արարցես
վնաս; և եթէ չէ՛ գոյ, առաւնց կարծ-
եաց , լաւագոյն այնոսագործես
ցես զքեզ: Նա՛ վստահամբաւ եաց
զքեզ , և ծանրաբար թշնամին
եաց: Իսկ դու զի՞նչ: Ո՛չ հաւատ
ամ: Եւեթէ տաց ինչ՝ պատար
եալ 'ի մոլորութե , ասաց ; ո՛չ չա
րամտութե , այլ բարեաւ նախան
ձու, զորավին լինել կամեցաւ. կամ
խոհական՝ս միրաւ ուրեցեալ երև
լինէն : Ո՛չ կրել զբայսարտութի,
զոր նախադոյն արարեր: ւԶրդարև
զմեղն զայն գործեցի : յարատա
կանեմ : զո՛յզէ , զանէզի տալ ար
դարութեն; Բա՛յց զի՛ւր դատապա
տիմ,

տիմ, և առանց մեղանաց։ Զինչ վիոյթ անտի։ Հետևեցայց էի, և սասացից ընդ մարգարէին։ Լուռ ձղէ և ո՛չ բացի զբերանիմ, զի դո՛ւ արարեր։ Զբարոքն կամ ասացու՞ ածըն այլոց, չլինեին քեզ չարք։ և եթէ խոստովա՞նեա՛ս լինեին չարք, յայտէ թէ չարու՛ք վարեցար նոքօք։ Զխոստովանիցէն, որպիսիք և կիրառութեամբ նոցին։

Թ. Որ է պատճառ զբաղատութե։ Կարծիքն։ Բա՛րձ զկարծիս մնասոյն, և ո՛չ ինչ նեղեսցէ զքեզ։ Ոչ ինչ իր մերձի ոգւոյն, կամ շարժէ զնոյնն, և կամ ՚ինմին ներքանամտէ։ Միայնանակ ինքն, շարժէ զինքն, և զորպիսի դատութիւ առնելոյ, այնպիսիք լինին նոքին, որք նմա պատահին։ Ո՛չ

ինչ վնասէ զքեզ, եթէ ո՛չ դու ինք
նին վնասեսցես քեզ: Բա՛յց՝ չա՛րէ
(ասես) նա՛ որ հալածէ զիս: Հա՛մ
բեր: տացէ այլում զպատիժն,
զոր տալոցն էր քեզ: Նա՛րդ ետ
ինքեան, զի մեղա՛ւ: Բա՛յց; պա՛տն
ծաղէ բանականութ̄է, ընդէ՛ր ո՛չ
հարթէ՛ զպակասութ̄ի իւր: Եւ
դու որ զարդարեալդ ես բանա_
կանութ̄է, զմէ՞ ո՛չ զսպես զան
համբերութ̄ի քո, ընդէ՛ր ո՛չ յաղ
թես բարեա՛ւն՝ զչարն: Զմոլու
թ̄իս այլոց՝ յաչսդ ունիս, և զքոյսդ
՚ի թիկունս: Բայց արա՛, որոց և_
ինչես դու, որում քաղցր թո՛ւի քե_
նախանձրութ̄ին: ահա՛ տուր՛ քեզ
հրաման ցանկացելոյ վրէժխնդրու
թ̄եդ. այսու սակայն արդարեղի՛ւ
օրինի՛ւ, զի ՚ի մեծագունէն սկս
ցես:

ցես : Լայ՛րգ զպարտութեն , նա-
խագրեսցէ զվրիժառութի̃ն : Ծան
րագոյն թշնամի քան զի̃մ , ունիս
զբարկութի̃ն քո ; սա՛ տուածել զը
պարտեաց զքեզ : ՚Ի սմանէ սկսիր
զվրեժխնդրութի̃ն : Զե՛՞ն խնդր
ելիք ՚ի հրապարակս , հակառակ
որդք , մինչ չարեկամն գոյ ՚ի տան :
Պղատոն , բարկացեալ ծառային ,
արգե՛լ զձեռն իւր , զոր վերացուց
եալ էր ՚ի հարկանել , ասելով : հար
կանէի , եթէ ո՛չ բարկանայի : Նախ
կամեցաւ զբարկացողութի̃ն ձաղ
ել , քան զծառայն : արժանագոյն
համարեալ գանից՝ զտէրն բարկա-
ցող , քան զծառայն պղերգ : Որ
քան համեստագոյն իցէ ո՛ք , այն
քան հզօրեղագոյնս ճնշէ զբար
կութի̃ն :

Ժ. Դաստա՛ւորքն, և վերակացուք ժողովրդեան. ցուցանել պարտին երբեմն զբարկութիւն. և ՚ի գործ ածել, այնպէս սակայն, զի մի յառաջեսցէ քան զբանականութիւն, այլ իբրև աղախին, հետապօտիցի նմին: Ուղղելի և խրատելի է՛ որ մեղանչէ, բայց թո՛ղց բարկութե: Եթէ այր բարի չարագործացն բարկանալ մարթիցի, բովանդակ կեանն նորին բարկացողութէ անցանէ: Ոչ ո՛ր լինիցի պահ, յորում ո՛չ տեսցէ զպատժաւ̂ելիս: Բայց այս նուա̂ղի, եթէ այն քանիցս արտաքսեսցէ յինքենէ զբարկութիւն, որքանիցս պահանջեսցէ պատճառն: Եւ այսպէս, այր համոզարար, և արդարասէր, զայնպիսի գութ ունել պարտի առ

մոլոր

մոլորեցեալսն, զորպիսի ունի բժիշկն, առ խելացնորաժետսն: Որպէս ո՛չ վրդովիս ՚ի սատունամանն նոցին եւ ՚ի տապոցն որք ՚ի մրրկացն յուզեցեալք, ներածեն յանցօղսն, զհիւրեանցն փոխարծութի, նոյնպէս եւ ո՛չ բարկանալ պարտիս զըպարտութ̅եց եւ անիրաւութ̅եց վ̅ն զորս սովորէն ներածել մարդիկքն ապիրատք, ըստ բնածնի հիւրեանց բարուցն: Հիւանդքն անըմբերք են, յորս չէ՛ ինչ առ ողջութի: Յոյժ կսկծագոյն վրէժխնդրութ̅ի է ընդդէմ արհամարոտին, ո՛չ խնդրել զվրէժ ՚ի նմանէ: Նա՛ զքեզ խոցոտեաց, զի ցաւեցիս դու; իսկ եթէ ո՛չ ցաւիս դու, ցաւեցի նա. տեսանելով զփափկութ̅ի արհամարհանացն յափշտակեցեալ յին

քենէ ։ Պտուղն զրպարտութե , կամ՛ հնարեալ գոյ, նզգայութե , և՛ ի բարկութե կռուին ։ Նախատինքն՝ եթէ բարկանաս, թո՛ւին ծանուցեալք ; իսկ ոչընչան՝ առ համարձեցեալք ։ Բայց . անվայե՛լ է (ասէս) անարգել, և զխամրեցեալ պատիւն ո՛չ վերանորոգել ։ Մանա՛ւանդ անվայե՛լ է երկնչիլն , անարգել ։ զի չէրկնչի յայնմանէ . եթէ ո՛չ , որ արժանինէ անարգանաց ։ Ո՛չ նայի առ իմաստուն յայն , զոր ընթադատեսցեն մարդիկք , անվայէլչաբար ։ Չի՛ք անվայել նմա՛, բա՛ց ՝ի մեղաց ։ Արհամարհիմ (ասէ) յումեմնէ ։ ինքն տեսցէ ։ Ես ջանացից , զի մի՛ ինչ գործիցեմ , կամ խօսիցիմ արժանի արհամարհանաց ։ Ատե՞ ո՛ք զիս

Ատեա

Մտեսցէ: Ես եղէց բարեհաճ և բարեգութ առ նմին: Այսպէս այպանեալ լքանէ դչխարութիւն ս-պիրատից, անյաղթ համբերութիւն: Եւ հետևի այ, ներողն յանցաւորաց. որ համբերագունեղնէ,

և զանօրէնութիւս մեր, իւրով
բարերարութեն յաղթէ:
Մեծագունեղի սրտի՛ է,
ո՛չ ճանաչելն զզրպար-
տութիւն, քան թէ
ներելն:

Գլխ. Ը։

Յաղագս նախանձու, եւ ծուլութե։ Ստորագրութիւն երկրոր ցունցն, եւ այլեղանուսն ։

ա. Նախանձն, վրէժ խնդիր ինքեան. նախդիւրն աղիս խարշատեալ քայքայէ, քան զբարիս ընկերին։ Պատիժքն վրիժառուք այլոց մոլութեանց, ըզկնի հետեւին նոցին. իսկ սորին, յառաջել եւ ս առաջորէ։ Քանզի նախանձոտն, զերջանկութիւն օտարին, տանջման առնէ իւրեան։ Եւ ի գիրութեան դրացւոյն, նեհաձանայ ինքն։ Անխանգարական մեղանչէ եւ

պատժի,

պատժի , զոր ժառանգականս այս տիրապետեաց : Այլքն մոլութիւնք , հակառակին ոմանց բարեաց . իսկ ամ , Թշնամի՛ է համայնից բարեաց : եւ խանգարէ զբնութիւն ամենից իրաց : Հակառակի ամ-այնոյ բարութեան , որոյ յատուկ է , հաղորդել զամ բարիս իւրայինս : Հակառակի կացութե Երանելեացն , որք զԵրջանկութիւն այլոց , իբրեւ զիւրեանցն վայելեն : Հակառակի սիրոյն քրիստոնէականի , որ եւ զբարեաց Թշնամւոյն ուրախանայ : Հակառակի եւ օրինի բնութեն , որ հրամայէ զամ բարիս մեր , կամել եւ այլոց : Զորօրինակ ակն ախտացեալ այնու հիւանդութբ , զոր բժիշկք խատտացուն անուանեն , յամենից պայծառութեց նեղ

եալ

եալ խուճապի , այնպէս և նախան֊ձոտն , յառաջինութե և ՚ի ճոխու֊թե օտարին , չարչարի : Նա֊խանձ ասի , զի նեղախանձի ՚ի բարե֊զարդութե այլոց :

Է . Նախանձի սատանայ , բայց միայն մարդկան ; ընկերացն , և ո՛չ ումեք : Ի՛սկ դու գոլով մարդ , նախանձիս մարդկան , զոր և ո՛չ դևքն առնեն : Վայ այսէ , փոքր֊ոգեացն , և խուրբեանցն ենթակա֊մամբք , վերջացուսողացն զինք֊եանս : զի ո՛չ նախանձէիր այլում , եթէ ո՛չ համարէիր զնա՛ լաւա֊գոյն՝ և գերագոյն քեզ : Նյամին աննախանձ լինել : Եպերինա զհո֊սանուտ բարիս աշխարհիս այսո֊րիկ , և սիրեա՛ զյաւիտենականսն : Ասէ՛ր յաւիտենականութեն , մա՛նէ

նախ

նախանձու ։ Ո՛չ կարէ նախանձիլ
ընդ մահկանացուս բարիս այլոց,
որ ցանկայ միայն մշտնջենաւո՞ր_
րին ։ Ո՞ ոչինչ խան նախանձեցաւ
երբեք սորկադունից ծառայու_
թեց արհեստից , դերձակի . կամ
կօշկարի ։ Ո՛չ վայրահանկէ զինքն
՚ի ստորինս , միտն՝ զբաղեցեալն
վսեմիւք ։ Մինթէ չէ՞ բաւական
քոյովքդ՝ նեղիլ յոգնադիմօք չա_
րիւք , զորս ունիս , եթէ ո՛չ վշտա_
գնեսցեն զքեզ և բարիքն այլո՞ց ։
Ո՛չ երբեք լինիս երջանիկ , եթէ
տանջեսցէ զքեզ երջանկագոյնն ։
Մինթէ կարծես , թէ բարիքն որոց
նախանձիս , յափշտակեցեալք յայ_
լոց , կարիցեն առքեզ անդրան
ցանե՞լ ։ Ունի՛ մերձաւո՞ր քո զի՞նչ
չս , ծաղկեալէ գիտութբ , գերա_
զանցէ

զանցէ զքեզ իշխանութբ նապա_
տուով։ Համայնքն սոքին, լինին
քոյք, եթէ սիրեսցես զնա։ Յոգ
նապունիւք փարթամանայ, որ
սիրէ զօտարինն։

Դ. Շարադրուցեմ աստէն
ընդ նախանձուն, և զծուլութիւն,
զի երկաքանչիւրն, վհատութիւն,
և տրտմութի։ Նա՛, զբարուոյ օ_
տարին։ Սա՛, զիւրոյն։ Երկոք
եանն, առափոքրասիրտսն պա
շաճին։ զի զփոքրեկն սպանանէ
նախանձն։ և Ջրդ՝ ծուլութիւն, է՛
վհատեցելոյ, և հի՛ւանդոտի ո_
գւոյն. որ կրէ զձանձրութի քա
ջայն հոգևորականաց. որ զա
հուրեցեալ 'ի մեծութէ և 'ի դժ
արութէ երկին, յոչ ինչ գործ մա
նէ, արժանի մարդկան։ Այսու

և ո՛չ

և ո՛չ կամի պղերգն ; մշտայե՛ղ, և
անհաստատ : բեռն ինքեան , այլոց
Թախանձ : և յարատևեալ լքմամբ
ծուլով , գրգռէ զխուլն պատիժ :
Հանգոյն գնդուակի , որ ընթրում
Թէպէտ պատի , սակայն ո՛չ արտ
ելանէ . և այնպէս շարժեցեալ 'ի
զօրութե խարազանին, մնայ դանկ
մշտակաց : Կարեն հաստատել ,
Թէ կամեցեա՛լ իցէ նր զիր ինչ, բայց
ո՛չ արարեալ: Բովանդակքն արարք
նորին , աղճատմունքէն . և զօրէն
Ջրոյ գաղջի , զապստամբութեան կե-
ռակրչեն , և զզուե՛ցուցանեն . ո՛չ
միայն զմարդիկս, այլ և զԱծ : Ուր
է մեծ վայրապար յուսոյ մխիթութե,
եթէ ո՛չ 'ի բաց եդեալ զշրտնականն
Թուլութի քո , զազնուական-
գոյնս վերընկալցես զոգիս : և սրա-

գու

գունիւք խթանիւք ստիպեսցես
զքեզ 'ի մեծամեծս ։ Որպէս հաւ
առ 'ի թռչել , նոյնպէս և մարդն
ծնանի առ 'ի աշխատանս ։ Եւ զի
պակասիցին աշխատողքն , որք զմ ոչ
առնիցն , վերադարձիցէ կենցաղս այս
'ի մէջ անձանց ումեք , զպանապան
տեսանիս պատահող ։ Ո՛րքան տղբնի
նմ , զի գումարեսցէ զինչս ։ Ո՛ր
քան զաւածի սմ , զի առ ցանկաց
եալ պատիւն հասցէ ։ Մեծա
գունիւք տառապանօք պաշտին
մոլութիւնք ։ Յոնկ , եթէ զհօսա
նուտս զայսոսիկ բարիս , այսքան
հաւ քրտամբ ջանաս գնել. ընդէ՞ր
ո՛չ առաւարես զհոգաբարձութիւն
զո՛յգ սոցին , սատայման երջանկա
գունեղի յաւ խտենականութեն ։
աՀ հ , պատանկաւանեցյուլանայ յն
րեւ

րիս յայսմիկ ։ Աղագունեղէ աշ
խարհն, վարձն յաւիտենականն ։ Ո՛չ
ինչ գոյ այնքան կարծր, և դժու
արին, զոր մարդկայինս միտ ոչ
յաղթեսցէ, օգնութեամբն աստուածայնով ։
Հզօրաբար վստահեաց. և դժու
արութեանց երևմունքն ոչընչանան ։
Զորինչ հրամայեաց ինքեան մե
ծասիրտն, ընկալաւ ։ Արա՛ զոր
կարես, զի՛մ կարասցես ։ Ած,
օգնէ՛ արարողին ։

Գլուխ. Թ.

Յաղագս հպարտութե. ամբարտաւանութե, և մնափառութե: Գաղափար հպարտին: Ունայնութի արժանապատուութեց և վտանգ: փքացման չարիքն, և սպեղանի նորին:

ա. Մոլութիւնս այսոքիկ հպարտութի, ամբարտաւանութի, և մնափառութի, ազգակցանքեն միմեանց. յորոց՝ իբր յակնկանու՝ բղխեն գետք ամենից չարեաց: Քանզի մինչ առաջադնէ մարդ, զգեր յարգոյութին իւր, փոխանակ

վասն

չախճանի , յորս ուղղէ զնմ , որ
համարձեալ զպաշտօնն էր , և յա
պաւեալ զպատիւն այլոց մարդ
կանց: Եւ եթէ ոչ բանին նման մտա
՚ի միտս , եթէ ոչ անօրէնութիւնք ,
անօրէնութիւնք երթիցէ ՚ի միտս :
Եւ հորդեցէ ինքեան պճոնապար,
ուղէ՛ զնյաուաջադրեցեալ . , խոր
ամանկութիւնք, և պատրանօք , ա
երմամբ և տարապայմամբ մերձաւո
րին : Հպարտն , ատելի էր . ան
քմբերնելի՝ մարդկայնոյ սեռի, զնմ
ջանս , և զգործս իւր , միտէ՛ ՚ի
յափշտակութիւն գովութեան, և փառ
աց մարդկան: Կարծէ զինքն՝ պատ
ուականապատւնի աստիճանի որ
ժանաւոր գոլ . և՛ ինմին յորժ հա
ճի ինքեան : Յանդգնաբար մտա
նէ յիրս մեծագոյնս քան զիւրն կա

ջողութի. յամենայն գործս ներա-
մուտ զինքն : մեծացուցանէ զինքն
յինքենէ , անպատկառաբար : ան
գոսնէ զայլսն : Կեղծաւորաբար
ձևանկերպէ զխոնարհութի , զի
հեռացուսցէ յինքենէ զկարծիս
ամբարհաւաճութե : Ընկեցեալ
յաստիճանէ պատուոյն, լնու զամ
ենին տրտնջիւք : յարուցանէ պկռ
իւս . և զատելութիս : Հանդեպ
վայրագունիցն , անհագնադէմ գա-
զան ցուցանէ զինքն : հանդէպ մե-
ծագունիցն , շողոքորթող ծառայ,
և երկիւղալի պաշտօնատար : Ըդ
բարիս , եթէ ունի , ոչ ընծայէ այ
որպէս արժանն է , այլ առաստրէ
ինքեան , ամբարհաւաճօրէն : Ցան
կայ տեսանիլ յամենեսին . և զի-
րաց բարձրագունեղից , զորս տղի-

տանայ, իբր իւրով փորձիւ, նորա-
բար հակաճառէ: Զարարս այլոց,
հնտաքրքրաբար որոնէ, յանդգնա-
բար դատէ, անաչառօրէն դա-
տապարտէ: ուղերձու զմոլորութիւն,
նուաղեցուցանէ զգայութիւն:
՚Ի խօսս, և ՚ի գնացս, զյօրացուցմն
իմն նախաբերէ ինքեան, և այլոց
զանարգութի: ւՋտէ՛ զուղղեցող
ութի. արտաքսէ զխլրտատաբա-
նութի. զենկուցմանց ո՛չ լսէ: Հա-
մարի ունել զբարիս, որոց չքաւ-
որի: և զորս ունի, տի՛ մեծագոյնս
ձևացուցանէ յաչս իւր քան իցենն:
Այլ՟ այնորիկ զայրանայ, և ՚ի վատ
թարագոյնս ընկենու ՚ի մոլութիւն.
Եթէ ո՛չ մեծարիցի իբր արժան
աւ՛ որագոյն այլոց: և եթէ զինքն,
և զիւրականսն արհամարհել կար

ծիցէ ։ Առատանի սիրտ նորին մշտաշարժիւք յուզմամբք, զի մինչ պատի՞ւն որում ցանկայ . գոյ ընդ իշխանութե այլում, հարկէ նմա վրդովականիւք տենչմամբք, յարաժամ ալեկոծիլ ։ Սկիզբն ամենից մեղաց, է՛ հպարտութիւն։

Է. Դի՛ր ’ի կշիռ . եթէ հանճարե՛ղես . զոր ինչ բաղձալիք երևին քեզ յաշխարհիս յայսմիկ, զկայսերութի . զթագաւորութիս, Եւ զբոլոր տիեզերս, հանդերձ իւր այնովք փարթամութեամբք, և բաղդատեա՛ ընդ փոքրկան իմն մասնկի, երջանկութեն յաւիտենականի ։ Եւ տեսցես թէ որպէս հակեալ մանանիկն այն, ծանրութե իւրով, և մղեալ ցնդեսցէ ’ի վեր զընդհանուր աշխարհ, ընդ պերճութեց ;

թեց , և վայելչութեանց նորին , իբրև զտերև մի՛ թեթևագոյն , որ յափշտակի 'ի հողմոյ : Աղերամ բա՛րձ ուրեմն զքեզ , 'ի յաւ՛իտե-նականան , և արժանագործեա՛ զքեզ երկնի , ուրում ծնեալդ ես : Թօ-թափեա՛ զփքացեալսդ մտածմուն-նս՝ գերյարգոյութե քոյ ոյ , և չա-փակցեա՛ զքեզ իսկականեօքն բար-եօք : Եթէ կայսրն , յորդեգրու-թի իւր առնոյր զքեզ , ո՞ որք մար-թանայր բառնալ զարտևուն քոյին : Իսկ այժմ , որդի ա̄յ ես . ար-եամբն քի̄ վերագնեցեալ : Օ՛հ ո՛չ մտածես զսկիզբն քո ; ընդէ՞ր ձգես զքեզ յերկրայինս , որք անար-ժանք են ամենևին քոյոյ առհմի : Քաղաքերեաց : Ահաւասիկ կոչէ զքեզ հայր քո . 'ի տէրութե̄ն երկնից ,

և աստեղաց ։ ՚ի ստացու՛ածն մշտ ատև ։ Աւերընկա՛լ աստէն զԹու՛ ահոծ սրտեղութիս ։ այսու խոստ մամբս ուռձացիր ։ ՚ի հօրէս յայս մանէ զաղնու՛ականութի քոյին յորջորջեա ։ ըստ նմանութե նո_ րին, յօրինեա՛ զվարս քոյինս ։ Սա՛է պողոտայ անստերիւր , որ ած-է՛ ՚ի վաուն իսկականն ։

դ. Օ՛ին չէն գաւ՛ապանքն Թա_ գաւ՛որականք , զի՛նչ պատկեն ։ փայլականն ստանականք , և պայ ծառ Թշու՛առութիւք ։ զորս ենԹէ ճշգրտիւ՛ ծանուցեալ էր մուրկէնց, ո՛չ էրբէք մարտնչէին վ՛ն գաւհոյից արքայականաց ։ Յօգնագոյնք լի_ նէին Թագաւ՛որութիք ,քան Թա_ գաւ՛որք ։ Մեծ ծառայութիէ , քախտն մէծ ։ Նոքին , կորս ամէ

ոխքն,

ոխքն, երանեցեալս համարին, յոյժ-
տարաձայն զգան զինքեանց ։ քան
զի ծանրագոյն յենու ՚ինոսին եր
ջանկութիւն , զոր վարկուցանէ
զնոսին ծանունս՝ ժողովրդեանն
և ռամկին ։ Յայնժամ գովեն զքաղ
ցրունակ պարապութիւն և զաղա-
տութիւն ՚իգործոց ։ Յայնժամ
ատելի լինի նց փայլունակութիւն ,
ընդ որ հիանային յառաջագոյն ։
Յայնժամ չրտուցեալք և սառ
սափեալք, զերկրաւորացս ունա-
յնութեց իմաստասիրեն ։ Յայն
ժամ երկնչին ՚իմահուանէ , և ՚ի
սոսկալւոյ դատաստանէն նց . ատ-
ռջի որոյ, ո՛չինչ օգնել կարէ նոցին,
արժանապատուութիւն , այսքա-
նեաւ ջանիւ շահեցեալս ։ այս
քանեաւ քրտամբ ծնեցեալս , և-

դնեալն արեամբ ։ Զի՞րդ այնպէս կեաց ընկենում, Թէ աներկիւղ գտցէ զքեզ, դատաստանն այն սարսափելի ։ Որ խոնարհեսցի այժմ, բարձրասցի յայնժամ ։

Դ. Մոլիս, եԹէ կարծես համ դարտիլ և անքութեանալ քեզ, յետ ստացման արժանապատուութե ։ Զոր վա՛ղ ուրեմն մա՛րԹէր քեզ, այժմ ո՛չէ ։ փոքրագոյն Թոյլ է, ՚ի մեծամեծս ։ Որքա՛ն բարձրագոյն եղիցիս, այնքա՛ն յաւէտ եր ևելոցէն մոլութիք քոյինք ։ Ո՛չ Թագչի, որ ընկատարում կայ ։ ԵԹէ նախկնաբար գոյր քեզ անքԹութի ինչ, արդ կորեաւ ։ Քանզի ո՛չ ոք խորհուրդ, ազատ լինի քեզ ։ զո՛չ ոք որ, ըստ կամաց քոց կարասցես կարգաւորել, և տրամադրել ։

մատուցել : Մեծագոյնքեն անձ
մունքն ՚ի բարձու : Ընդվայր որո
նես զհանգիստ անդ , ուր ամէն ըզ
վտանգ , եւ զաշխատ . եւ բազումք
զողորմելի գելս կենի իւրեանց՝
դատին : Չկարեն տանել սեղանքն
արքայականք զանկասկածս խոր
անկս: Ոսկեաւ եւ ականամբք , ըմպեն
զմահեթոյն : Որքան Թագաւ
որք , արեամբք իւրեանցն երկեցին
զգահոյս : Լքրծինէ կացութին
՚ի ծայրում ; մաղակախքեն հա
մայնքն , եւ մերձագոյնք գահավի
ժիլոյ : Զնկանակած ուղի , ընհար
թոսմ : Որքան յուղնաթիւք , զար
մացողացն եւ կայթողացն իցեն կա
ծաւք , այն քան բազմագոյնք լի
նին Թիւք նախանձողացն: Որքան
ոսնք լինին անդեն խարդաւողացն,
եւ հա

եւ հակամարտեցն գումա՛րք : Որ քան կասկածելիք , եւ երկբայականքէն ընտաւ՞քն : Ո՛չ հաւ՞ատարմութի ծառայից . ո՛չ բարեկամաց . ո՛չ որդւոյ , եւ ո՛չ եղբօր : Բայց ՚ի տոռւնն գետնանկո՛րծ , չմտանեն ապիրատք : Անկասկած կեա՛յ , որ Թագչի : Զերկնչի յումեքէ , յորմէ ոչոք երկնչի :

Ե . ԵԹԷ տեսանէիր զերեվար ումն , կամ զշուն . որ ՚ի մէջ այլոց անհատից իւրոյն տեսակի , զիշխանանն առնոյր զպատիւ՞ , միթէ արդելուլ կարէ՞ր զծառայն : Բայց դու մեծագունի ծառեր արժանի ես , եթէ գերապանցել զքեզ քան զայլ մարդիկս ՚նիւթես , զի հարստագոյն այլոց , կամ հզօրագոյն լիցիս : Զի՛նչ ամբարտաւ՞անիս

հո՛ղդ

հո՛ղդ և մոխիր ։ Ո՛չոք պարծիլ կարէ, եթէ ո՛չ իւրով բարեաւ ։ Եւ ո՞րք բարիքն քո, եթէ զամենայն առեր ։ Ո՛չ ինչ քո, բա՛ց ՚ի մեղաց ։ Զոր եթէ առեր, հատո՛ նմա՛ զփառս որ զբարիս իւրս, շնորհեաց քեզ ձրի ։ Միթէ՞ երկնաւոր քան զերկ- րաւոր պատուականագոյն համարեցեալ լինի, զի առաւել ունի ըզ յա՛րգ, և յոլովագոյն զգարի՞ ։ զի զոսկեձոյլ ունի զգանձ, և զականն ակուռ պլթամբ ։ Ո՛չ. այլ որ երա- գո՛յնն է, մեծագին համարի, քան զմիւսն ։ Այնպէս և մարդ, զի մի՛ խելայեղ ինչ համարեցեալ, մի՛ խնդրեսցէ զփառս յայնմանէ, որ արտաքոյ ինքեա՛նն է ։ Բայց. լաւ- ագոյն եմ ասես, և ազնուականագոյն այլոց ։ Եթէ զայս ասես,

ան

անարժան ամենից պատուոց ես։ զի ո՛չ որ արժանապէս վերապատուի, եթէ ո՛չ միայն այրն քարեշուք, որ զհամայնս անգոսնէ զպատիւս, և զփառս։ Ճշմարիտ ազնուականութիւն, չգիտէ բարձրավզիլ։ Եւ ուր պայծառասիրութի կենի է՛, անդէն և համեստութի գտանի։ Արանցն վսեմականաց, ամենամեծ փառօքն, կարի խոնարհեցուցանելն զինքեանս։

Դ. Ծանիր զանկարութի որպիտութե քոյոյ, ստորաչափեա՛ զմարմնիկդ։ գյոգոււնս գտցես 'ի քեզ, որոց վս կորանկցիլ մարթիցիս. և զո՛չ ինչ, որով կարասցես բարձրամտիլ։ Մի՛ անգոսներ զեր կրաչափն, և զփիմաստասէրսն; Բովանդակ երկիրս, կէտ մի՛ է

Որքան

Որքա՛ն թշուառաւորէն մոլիս, եթէ
զթագաւորութիւն, ընկիտում հաս-
տատես, և բաժանես 'ի նմին զտէ-
րութիւն: Ընփոքէր, ո՞չոք է մեծ:
Զերկիրս զայս, զոր փքացելով
ձեռամբ այժմ ներքանկոխես, յա-
ւուր ինքն ներքանկոխեսցէ զքեզ:
Եւ ո՞չ ևս յաւելցիս սատանայ յայն
մանէ, զոր վերլուծեցելովք ան-
դամօք քովք. ևնեխեցելովք օտու-
ածովք զետեղիցես: Ի սմին, և
նայսմ ոչընչում, չինեմ քեզ զմե-
ծամեծս և զանմահականս: Չատ,
զսրտմտութիւն քոյս, ասա զամբաւ
հաւաձդ մարդեամ պանդգամութի:
Մնարածեա՛լ լայնացո՛ ասատէն,
զցանկութիւն քոյս. սասատէն յօրին
եա՛ զձակատս. ասա, զմարտս խմբ
եա՛: Մինչ բազմակի խելագարի-
ցես,

ցիս , անագա՛ն իմն ծանիցես յա_
պա՛յ , Թէ որքա՛ն ունայնք լեալք ի_
ցեն անուանք պատուոց . որքա՛ն
խաբէականք պատուագրութիք
իշխանութեց : ևԱպակեղէ՛ն է որ
ինչ աստէն լուսաւորէ . մինչ փայփայ
լէ , փշրի : Ծուքն անարիք , ած
էն յոգնամեա՛ . և իմիում ժամու,
արմատախլին :

Է. Զամենամեծ գկծեցուցի
հպարտութեն հատեր , եթէ թա_
գիցես : Ո՛չ որ է՛ հարուստ յաշ
իւր , և ո՛չ սակաւուց իմն , կամ
ընտանեաց իւրայնոց . այլ զփա_
ռագարդութի մոլութեց իւրոց ,
՚իտեսութի յոգնախմբի ամբոխին
տարածանէ : Ո՛րք զգեցաւ ղծի_
րանին , զոր ո՛չ ունէք ցուցանի_
ցէք : Ո՛րք յառաւանձնում սեղա_
նում ,

նում , յոսկեղօծս եհան յանօթս
գլխորատիկս : Մի՞ ոք ընդ հովանեաւ
դուեհականի ծառոյ , զցոփութեն
իւրոյ զհանդէս , միայնակ հուչակ
եաց : ԱՉ մեծափառաւանութեն , ցան
կայ տեսափոխից : Եւ ո՞չ յայլ ուրեք
հզօրադոյն երևեցուցանէ զզօր
ութի իւր՝ քան ՚ի մէջ գովաբանու
թեց մարդկանց : Ամեղուն՝ եթէ
գործեաց զմեղր . երիվար՝ եթէ ըն
թացաւ . ձուն՝ եթէ պտղաբեր
եաց , զո՞չինչ և անդր խնդրեն :
մարդ , կայթմանց և դրուատից
բաղձայ . և ցանկայ ցուցանել մա_
տամբ , Ա՛յ է : Բայց եթէ մտա_
դրադոյն խորհեցիս , թէ ո՞րք են
նոքա՛ , յորոց գովել տենչաս դու ,
ո՛չինչ դիւրադոյն քան զխաղանս
ռամկին՝ անդամնիցես : Ընդունս

այնք

այնք են մարդիկք, և յեղեղուկք, զորս խելագարիլ ասես բազմի՝ցս, որք դատապարտեն զինքեանս, յ͞ամ ում ժամու խելագարութ͞ե իւր եանց. և ստէպ վերանարգեն զի՛կ զիւրեանցն խորհուրդս : Ա՛ւաղ ինձ կեա՛նէ, գովողին, և գովից ելոյն : և լինի յանկեան ինչ երկրի, որ կէտ մի՛ է : այլ և ո՛չ անդր ամէն համանան. և ո՛չ իսկ ինքն, զինքն : Յս՛կ, մեծագոյնէ գովիլն յապառ եայց, քա՛ յա՛յնց, զորս ո՛չ տեսեր, և ո՛չ իսկ տեսանելոց ես : Ընդէ՛ ո՛չ կսկծաս չեղեալ զքեզ գովեցեալ յայնց, որք զարքուն քո յառաջէ ցին : Բայց ձև ազգ՛ ընտամ գոլ զամ մահականս: որք ՝ հիմունն ունին զքեզ և զապաստանի քոյդ յիշատակ զամ մահականն: զինչ օգուտ լինիցի այս,

քեզ

քեզ մեռելոյդ։ և զինչ օգուտէ՝ արդ կենդանւոյդ։ Բաղձիցես դողիս, ուր չես. և չարչարիս, ուր ես։ Գի՛ն 'իւրաքանչիւրոյ իրի, նինքեան գոյ։ և ո՛չ լաւագոյն լինի, եթէ գովիցի, և ո՛չ վատթարագոյն, եթէ պարսաւիցի։ Մի թէ արեգակն կորուսանէ ինչ 'ի լուսոյ իւրմէ, եթէ չիցեն հայեցօղք։ Մի թէ պականի 'ի քաղցրութէ թուզն, կամ ծաղիկն 'ի վայելչութէ, և այլն 'ի պայծառութէ. եթէ ո՛չ հուչակեսցին գովութբ քարոզչաց։ Մե՛ծ առաքինութի է ողջոյն, եկելոյն 'ի բարձրագունէ աթոռոյն, արհամարհելզ գովութիս մարդկանց, և ինքեամբ ևեթ շատանալ։ Կորուսանես զգովութիս, եթէ ցանկաս։ զի

զինչ ցանկալի ներգոյ 'ի քեզ : ու
քա՞ն է՛ սահեցողութի քո : որքա՞ն
Թշուառութի : որքա՞ն կասկած
և խսկատութի փրկութե քոյոյ
ծառայ անպիտանես , թէ և առ
արևայինցես զմի , զոր պա՛րտանէիր
ւՁե՛ռ ո՞րով դիմիւ համարձակե
ցիս տալ զմի արարեալ քո , զոր
պարտի ս : Երկի՛ր ուրեմն , մի՛
գուցէ չիցես 'ինեբքս , զոր առ ար
տաքս վճարանիցիս : և զգուշլեր
զի մի՛ այնք գովիցին 'ի քեզ , որոց
վ՛ա , դու 'անհաճոյացիս քեզ : Հա
տա՛ ա՛յ , զոր 'ինմանէ ունիս , զգոյր
զկեալդ , և զխմանալդ ; և ահա՛ ոչ
ինչ մնայ քեզ , բա՛ց 'ի մեղաց : Ուր
եմն , մինչ ոչինչ ես՛ դու , զոչինչէ՛ պա
ծիլ չկարե՛ս : Ականիցես զոմ ինչ
մինչ ծանիցես զքեզ , զո՛ ոչինչ

Գ.իս :

Գլուխ : Ժ :

Յաղագս բովանդակի մարմնոյն, և զգայութեցն արտաքնոց, համօրէն : Որքան ներելի իցէ մարմնոյ : Անշէլ զթոյլատրութիւն աչաց : փառամոլութիւն զգեստուց, դատապարտի :

ա. Զառողջարարս զայս և զողջամիտս, վեր ընկալ, զգաղափար կենաց, զի զայն քան միայն շնորհեսցես մարմնոյդ, որքան բաւէ բարեկեցութեան նորին : Խստաբար ընձեռելիք, զի մի՛ չարանկնեա՛յ ծառայիցէ : Ներելի՛ է նմա, ո՛չ ծառայելի : Ամուր

զկերակուրն, զոր զքաղցն լցուսցէ.
զջուր, զոր զովացուսցէ · զզգեստ,
զոր զցուրտն մեղկացուսցէ . զտուն,
զոր ամրասցի ընդդէմ ապիրատու
թեց ժամանակաց ։ Բայց այլոց
իրաց · զորս յօրինեաց տքնութիւն
վայրապար, իբր զպարդս և զպաճ
ուճանս նորին, ընդդիմացիր, և
երկիր ։ զի սոքօք, պատրաստին
թակարդք, հակառակորդք հոգւոյն ։
Չի՞մ ի՛ր համեստ, անարգէ՝ նմա,
որում կարի՛ սիրելի մարմինն, և որ
տի՛ր երկնչի վ̅ս ն̅ր ։ Մեծագո՛յնս
և վ̅ս մեծագունից ծնեալ՝ և ո՛չ՝ զի
գերի ստրկագոյն լինիցիս մարմն
ոյդ ; առ որ՝ ո՛չ պարտիս վերահայ
իլ այլապէս, քան իբր՚ի կապանս
հոգւոյ, և անձնիշխանութ̅ե ։ Չ՛յր
ուշիմն՝ զ և իմաստուն, հոգա՛յ զկա

րիս

բնա նորին , ո՛չ՝ իբր զի կեցցէ վ̃ նր̃ , այլ՝ զի կեալ չկարէ , Թարց նր̃ ։ Մարմինն՝ գործիք հոգւոյն ։ Ա՜հ ո՛ր̃ ո՞ ոք արհեստաւո՜ր , Թողեալ զարհեստն , վատնէ զժամանակն ՚ի հոգս գործեաց ։ Իսամբացելոյ մտաց , զբաղիլ շուրջ զպաշտօնատարութե̄ մարմնոյն ։

Է. Ա՜հ ո՛ր̃ զի ընդ լուսաւորուս զգայարանացն , ներամտանէ մահն ՚ի հոգի քո , ջանա՛ս վերածել զնոսին ՚ի կենէս երկրայնոյ , առ երկնայինն ։ Եւ ձողոպրեա՛լ զնոսա՛ երբեմն , ՚ի սաստկագունէ խռկմանէ գործոցն զորս կրթեն . զի մի՛ կարի ընկղմեսցին ՚ի բաղձանս հեշտութե̄ց , և վայելչութե̄ց ՚իրացն երկրայնոց ։ Ծառայել պարտին զգայութի̄քն , ո՛չ՝ իշխել ։ Ուստի նախկնաբար

ճնշելի է թոյլատրութի աչացն ։
քանզի , յորժամ տեսանեն ցուցո_
րէն և խենեշաբար , ըքաղմաց ի_
րաց ընեռածեալ պատկերս , յեր
և ակնայութին անդրանցուցան
են , և անդուստ 'ի միտս առաքեն,
և զներմանս ծանրապուզին մեղաց՝
ընդոստուցանեն նախորժակուլ,
եթէ ոչ պարփակիցին. հաստատուն
եաւ պահպանութբ ։ Եթէ առ
տաճնոյ աչաց ուղղութեն, ուղ
եկցիցի ներքնոյն մաքրութի , ըղ
հետս շաւղացն ոյ , գոցես յամ
ուրեք ներատարեցեալ ։ և մինչ ուս
ցիս վերապատուէլ զած 'ի տեղ
ծուածս նորին , դիւրաբար վեր
ամբարձցես յայսցանէ զմիտդ ,
'ի խոկումն փառաւորութեն ած.
այնոյ ։ Այլն ոճնեցեալ, աշխատ

ակոք

ակոր բղջախոհութի̅ է : մի՛ երբէք սևեռիցես ՚ի նմա զմիտս , զի կորնչիս: ՚Ի պղծամտութենէ̃ անտի, ՚ի պղծոց , յապիզանթացս, և ՚ի խաղս տեսարանականս , մի՛ հայիցես ընա՛ւ, զի ցնդեն զմիտս, և զբաղեցուցանեն հոգւովք աշխարհականօք , զի մի՛ կարիցես ամբառնալ զմի՛տ յերկինս: Ո՛ւր մոլորի ա՛չն , մոլորի ՚ի ղձն:

Դ̅. Լսելին , զգայութի̅ ի՛մն է՝ մակացութե̅ և խրատու : Ընդ՛որ, եթէ ՚ի դուռն ինչ , ներածանեն ա՛նդր ՚ի միտն , ծանօթութիւնք ճշմարտութե̅, և իմաստութե̅: Ցանկապատեա՛ց ապաքէն զունկն , զգուշութե̅, և խոհեմութե̅ . զի մի՛ փոխանակ ճշմարտութե̅ , ստութի̅ . և փոխանակ իմաստութե̅, անմտութի̅ , սպրծիցեն ՚ի ներքնեակ ող

տիդ: Աղխեա՛մ զնոսա՛, ընդ դէմ ցոփաբանութեց. շշն չմանց. փայ րախօսութեց և շփոթից: փակեա՛մ ընդ դէմ դատարկաբանութեց. և բնաւ՛ից խա՛կ նորայ. որք ոչի՛նչ ուղերձեն, զարգացման հոգւոյն: Որպէս որ լսէ զնուա՛գս հեշտա-լիս, կրէ յունկն իւր, զեղանակն զայն և զքաղցրութի երգոյն, և ևս յետ անցման ձայնին: սոյնպէս և լու՛իցէալ խօսն վատթար. Թէ-պէտ և ո՛չ ներգործեսցէ իսկոյն, սակայն ցանէ զսերմանս մէջս՚ յոգւոջ, և Թողու անդէն. որք յետու ՚ի նմին յարա՛կ, և ըստ առաւերման ժամանակի, խլրտին և արտասու-զեն: Աղ յոքան յաճախագոյն լսեա տոյ, որ խօսի ընդ քեզ ՚ի նեղքս, որ քան յամբագոյն լու՛իցես մարդ-կանց:

կանց ։ Եւ մեծայն անուշահոտու-
Թիւք արհեստագործեցեալք , կան
այնեայն , և չարուոք հոտոտողաց ։
Յաղագս որոյ 'ի բաց ձգեմ և մեր
ժեմ 'ի քէն զբնաւս անուշահոտ
ութս . և արամ , զի բարեբարութիւք
առաքինութեանց , զբաղցուցս բուր
եսցես հոտս , 'ի քեզս համայնից ։
Եւ'յլ և զճաշակն զգայեցես , պահ
եցողութ՟ք , և պարկեշտութ՟ք ։ Օշա
շափակն , խոլքիւք մազեղինեօք ,
գանիւք , և խստագունիւք անկող
նօք , և այլովք կարծրութ՟ք ։ Լա
ւագոյն է խրատել զմարմինն , և
պահել , քան վնասակարիւք փաղ
աքշութ՟ք կորուսանել զնա , և
զհոգին ևս միանգամայն 'ի յաւ
իտեան ։

Դ . Եւ՛րդ՝ զի 'ի զուարդու և 'ի

պաշտօնէ

պաշտօնէ մարմնոյն, ներքնոյ իւ՛ր ոգւոյն արտայայտութեան կացութին, հեռացին 'ի քէն այնք, որք սով որքէն լինիլ ցուցանեք, մոլեկանի և աշխկեցելոյ ոգւոյ : Վաղեմի իմաստասէրքն հեթանոսաց, չէ տուն թոյլ տուն քարեփորձի, և ո՛չ դիմատնիլ իմն շարժառոցել, թարց քանավարութէ, և պատճառի : Ո՛չ պահանջեմ 'ի քէն զայնքան ուղղեցողութի : այլ միայն քաղձամ. զնոյն և պատուիրեմ, զի խորշեսցիս 'ի ծաղու, իցոփաքանութէ, 'ի կռնեաց և 'ի վատաշխերից արանց արձակալութեց, 'ի յանձնահաքար շարժանեցելոյ ձեռացդ, և 'ի յաքառնաշո՛յտ ծեսմանէ : ոսկ զի ո՛չ ինչ երևեսցի 'ի քեզ, որ կարասցէ տաղտկացուցանել զհայեցողն :

ո՛չ

ո՛չ խենեղութիք զգեստուց, և-
հոտք օծանելեաց: ո՛չ կնձիռք ճա-
կատու, ո՛չ յօնապանծութի̅. ո՛չ
շարժումն անյարմարական, և ո՛չ
նշանա՛ք արհամարհոտութե̅ց.
և ո՛չ՝ որինչ ծնանի զտաղտուկ ինձ,
և զժայթումն զզուա՛լի: Այսպէս
դու ի՛րք բազումք համեստորէն,
որք չկարեն տեսանել համեստա-
բար:

Է. Մերկ ծնա՛ւ մարդն նա-
խկին, և ոչ ամաչէր: զի՛նչ կարէր
ամօթի՛ւ թաղծել զնա՛, մերկու-
թի̅ն տգիտացեալ: Իսկ յետ մեղ-
անացն, Ձգեալ իսկ զանմեղութե̅
պատմուճանն, որ քա՛ւականա-
պէս քողարկոցէր զնա՛, հարկեց
ա՛ւ զփածանել արտաքնով զգեստ
ի՛ւ ամօթոյն: Այլ որ՝ կնախնումն
տրեցա՛ւ

արկցաւ առ ՚ի պատիժ. այժմ ,
եանց ՚ի պարծանս պատուոյ: Խոնա
րհն զգեաստք , ո՛չ որք ծածկիցեն ,
այլ որք զարդարեսցեն : որք աչաց
օտարաց և անառակութեց , հա
ճոյացին : Ցուցանէ ոգւոյն, գտես
տնէ : Աշխատէլ քան զչափն
հո՛գ ածել զնմանէ , և պաճուճել
զդէմս ընհայելւոյ , կանացեաց
քարո՛ւցէ , և խիգացելոց մտաց :
Պատկառեսցես յարտաքնոյ պաշտ
մանէն , եԹէ մտածիցես իսկօ
րէն, զինչ ծածկիցի ընդ այնու :
Որունի ՚ի ներքս յինքեան զզար
դարուց , ո՛չ խնդրէ զարտաքինս :
Եւրեւի , և պանծայ առաքինու
Թին , Թարց վերբերեւութից . և
սուրակապանից զարդուց , և
կանացեաց փաԹէԹանաց : և զոր

ինչ

ինչ վերայաւելցես , նուազագոյն նքէ: Ունայն մոլորութիւն է մարդկանց , արտափայլել ծերանեօք , և մտօք ժահահոտիլ: Ոմանք պարաւանդեն զինքեանս շղթայիւք: բայց զի ոսկեղէնքեն , ոչ առնեն փոյթ՝ պզպատահամբաւութէ ծառայութէն: Ոսմանն՝ ոչ միայն կապէ ոսկին , այլ և ծանկէ : քան զի զիրօք , անդրանցանին ընդ ունկն , և կախին յայնմանէ : յորոց և կախին բազմիցս , ինչքն հայրենականք և գոյքն բովանդակք : և որք էրբեմն անուանքէին պատժոց. այժմ , անուանք են պատուոյ , և ամբարտաւանութեց : Աղեսցես , ոչ զսանկաւս , 'ի մէջ սանդերն և հայելւոյն զբաղեցեալս 'ի բազում ժամս , որք առաւել պարապեց

եալք

եալք են զարդու գլխոյն , եւ գեղ
գեղելոյ հերացն , քան հոգոցն իւ
եանց փրկութէ : Զի՞ն քան հու
ժկու եղեւ խելապարից մարդկանց
թիւրեցեալ ենթադատութն , մինչ
զի կարծեն զարդարել ինքեանց
էրօքն այնոքիւք , զորս պարտէր
առուան հարկանել : Ո՞րք եղից
զգեստ քո . ուհայն յարհեստագո
ծութէց , եւ յօրինուածոց պէսպէ
եաց , որ ո՛չ իհամանդէս , այլ ի'հա
կառութի վերարկցին : սաողա
գոյն քան զփառասիրութի , եւ
մանկագոյն քան զտաղտկալութի
եւ բարէխառնեցեալ ըստ որպի
ութէ կենաց , եւ թէութէ քոյո
թէպէսօսկեաւ եւ մարգարտիւ
զարդարեցիս , թո՛ղ զարդուն քի
տղէ՛ղես : Սա՛ է գեղեցկութի մի
ակայ .

անկայ. որո՛ց կմիտ մահացու, այլ զբե՛ղ, զարդարէ ՚ի ներքս: Յե-մարական ամբարտաւանութիւն, վերածածկել զմ՛ղեն, ոսկեաւ:

Գլխ. ԺԱ:

Յաղագս պահպանութե լեզուին: Որքանուոյ միտի՛ իցէ, և որքան դժ-ուարին: Զի՛նչ պահելի ՚ի խօսս, և յորոց խորշելի: Զիա՛րդ բառնալի իցէ մոլեկան լեզուն այլոց:

Ա. Այնքանում միտի՛ է պահպանութիւն լեզուին, մինչ զի մեծագունին հո-գաբարձութէ, քան զբնէ ականն պիտոյանայ պահել զնոյն: զի մահ և կեան,

ւկեան , 'ի ձեռն լեզուին : Որոչ
կարէ զսպել զնա , բաղդատի ան
պատուարունոյ քաղաքի , որ բաց
յամենից կողմանց , և թարց պարս
պաց իցէ : Հարկէ սակայն կարէ
սանձահարել և ընտանենալ , ա_
ռանց յատկի օգնութեան ածայնոյ :
Հնազանդեցուցանէ մարդ , զա_
ռիւծ . զցուլ , զարջ . և զայլս գա_
զանս , և զլեզու իւր ոչ հնազանդ
եցուցանէ : Զի ընածինէ մարդ
կանոյ բնութեան , լեզուագարու
թի ; և զոր ինչ խորհի և բաղձայ ,
ջանկոյն ձկտի բարբառել : Նա և_
լեզուն , մերձէ խելապատակին .
և բերան , երևակայութեան . զի զոր
ինչ մտածեսցէ նա , յղեսցէ առ
բերանն , և 'ի խօսսն հեղուցու : Ու
սոյց քեզ և բնութիւն , թէ որքան

հար

հարկաւորիցէ պահպանութիւն լե-
ղուին. մինչ կրկնացանկիւք շր-
ջափակեաց զնա, զի ատամամբք,
և շրթամբք: Աղի՛ւ որպէս հոտօ-
ծանելեացն, ունայնանայ, եթէ
ոչ խցիցի բերան շշոյն, նոյնպէս
և ս բացամնայութէ դրան բեր-
անոյն, բովանդակ զօրութի ոգւոյն
ցրուեալ պակասի: Զարւոք հո-
գաբարձէ ինքեան. որ լեզուի իւ-
րում ոչ հոգաբարձէ յարաժամ:

Է. Զգուշ լեր յամ խօսակց-
ութիւն, սանձահարել զանդուզն-
գայն լպստահութի: որով յոդունք
ստիպին առ ի զգուշմունս հաղիւ-
ըղացեալս ընմտում ումեք, և լը-
բաբաւ բարբանջեն, թարց քննու-
թե, անէրհամութե: փախի՛ր
յերկայնեզուութէ. և՛ ի շոքմոքու

Ժ- K Թէ;

թէ, և զզգացումն ոգւոյդ, Թւոց
ծրարաքանութե և կարծախօ_
սութե, մաքրագունեղապէս ար_
տաքերեա : Ո՜ւա՜ քեզ յոյ, իշ
խանութի խօսելոյ. զի վերապատ
մեսցես նովա՜ զիրս, իսկապէս
և վճտօրէն, որպիսիք իսկ ենն նո_
քին: Մի՛նչ բարբառելոց իցես,
քննեա՛ նախկնաբար, և հա՛րց զքեզ.
միթէ գուցէ ՚ինչորքս ՚իքեզ ան
ղուսպ ինչ ըղձակրութի, և աղ
մկայոյզ եռանդոտութի; և յոր
ժամ հա՜ստատես նե՛ր գոլ այնպի_
սի ինձ, մի ինչ թուլացուցանե՛ր
ելուզանել լեզու՜ի քում, մինչև
եռանդն չիթունալ, ամենևին
դադարեսցե : ապա թէ ո՛չ, զյու_
գունս արտահոսեսցես, որոց վն̄,
սորջանայցես յապայ, թէ ասաց
եր :

եր: Դուրապէս լռեսցես, եթէ աղաղակք շփոթմանց, ոչ վրդովեցին ընսրտում քում, և եթէ լիցի հոգւոյդ անքթութի, և պարզութի: Չկարէ գոլ, այլ ինչ եր անդ՝ բանից, և այլ ինչ ոգւոյ: Եթէ միտն առո՛ղջէ. եթէ բարեխառն եցեալէ. եթէ շարազուգեցեալէ. խօսքն ևս, անհիւթք, և պարզականք լինին: 'Ի վատթարանալ նորին, վատթարանան և սոքին: Իւրաքանչ իւրում ումեք զխարդութե՝ ցուցանէ, բարբառումն լեզուին է, և որպիսութի բանին:

Դ. Մի՛ եղցէ երբէք 'ի բերանոյ, քումմէ դատարկաբանութի: որպէս ընտրես զուտելիդ, այնպէս ընտրեա՛ և զխօսելիդ: Քննես զկերակուրն՝ մտանելոց 'ի բերանդ,

զմէ ո՛չ, և զբանն անդուստ ելան
ելոց ; որ բազմիցս զարթուցանեն
՚ի տանջում, զծանրագոյնս քաղ
երգանս, քան կերակուրն, ՚ի քունս
յերազանում: Սովորեա՛ց, շատա-
բանել ընդ քեզ, և սակաւաբանել
ընդ այլոց : Բազմիցս զղջացան
արք հանճարեղք, թէ խօսեցան ;
բայց ո՛չ երբէք, թէ լռեցին :
Կենդանիքն որք իմաստունակք
համարեցեալք լինին, հազիւ թէ
ձայնաւորք են: Կարկաչոտութիւն,
է՛ մոլութիւն մանկանց, և կանանց:
յորս նուաղագոյն իմն ներգոյ
բանաւորութիւն և տրամախոհու-
թիւն: Չի՛ք առաքինութիւն ինչ յայնմ,
յորում բերանէն ո՛չ ինչ արտա-
դային, բա՛ց յունայնութեց, և յա-
նօգտակարից: Եթէ սիրեսիր զքեզ,

եթէ հողայնր զերկութի անձինս քոյոյ, ա̃մ խոստմանութիւք և պխտ սուրութիւք քոյինք, լինէին՝ զ̃այ, զառաքինութէ, և զկատարելութէ: Այլերն՝ ոչ պիտի սատել. ծածկել՝ չկարէ: Յուրաքանչիւր ոք զեղու յայն, զոր սիրէ: և թագուցեալքն ներգործականութէ, յաճախագունդակէս իմն արտաքսող են առ լեզուն: Այ̃ այնորիկ մի՛ քրինչ յօժարաբար խօսիս զերացն զ̃ածայնոյ, զի չև՛ ևս արտասուեզ եցար 'ի յաղտեղեաց մորոց քոյոց մոլութեց: և մինչ պատահի ում զն ինչ ընթերցուածս, և մտածուածս կենսատու. զայնց իրաց, որք մեր ուքերին առ մերկութի հոգւոյ, նուազեցեալ պանկասինութն խօսելոյ թէ և յօժարեցիս ևս խօսել:

Յաւելուածոյ սրտին, խօսի բերանն:

Դ. Գործէ համայն խօսակցութ՟ի և զրուցատրութ՟ի ընդումարեաղուլ մարդկանց, զվարուց և զկենաց օտարայցէ: Իւրաքանչիւրոք, զայնքա՛ն ունի զդատաստա՛ որս որքա՛ն են գլուխք ընքաղաքում: Հազի՛ւ գտանի ոք, որ 'նման ունիցի զա՛չս: Շլանկամքեմք 'ի վերահայեցութեամ մերոց մոլութեց, և սրատեսք, 'ի ներազննութեամ այլասութեց օտարացն: Ո՛վ ատաբանութիս մերձաւորին, չհաբացիւք երկփեղկենեք նէրանդութեմք: զգովութիւն, հազի՛ւ թէ ծեր պլի՛ յարդեցելով: Ուստի՛ որքան հասարակագո՛յնէ մոլութիս այս, այնքան հոգեւանկագոյն խորշելի է:

բաւականն՝ զոյ քեզ գործ եւ աշ
խատ ընդ մոլութեանց քոց . զնոսին
քանցեմ , եւնուղղութե նոցունց
պարապեա : Օխորհուրդ քո , եւ
կամ զօտարին , զոր 'ի հարկէ Թա-
գուցանել պարտիս , մի՛ հրապա-
րակեր ումեք ամենեւին : Զի յո-
գունց պատահեաց , ներանկիլ յաղ
մկախաթոյթ խնդիրս , սակս ան
խոհեմաբար հաւատալոյն զխոր
հուրդս իւրեանց , այնց՝ որոց չէր՛ն
յանդ : Եթէ միում , եւ եթէ բազ
մաց ասիցես , մի՛ եւնոյնէ : Օի դեւ
րաբար անդրանցանէ խօսն , 'ի
միոյ , առմիւսն , եւ 'ի նմանէ առ
բնաւս : Ւ՛ր՝ դիւրահօսութիւն
այս , ծնանի մանաւանդ յայնմա
նէ . զի մինչ մեծագունի՛ արդա
րութե 'ի լոյս ածի խօսն , մեղմա

բար սպրդեալ ներսամուտ քաղց
րութի ինչ խօսակցութե, և հա_
ղորդելոյ զնոյնս, այլում: ո՛չ այլա_
պէս մեղկացուցանելով զոգին,
քան զարբեցողութի: ուստի չի՛ք
խորհուրդ, այնքան թագուն, և
ծածկագունեղ, որո՛չ հրապարա_
կեսցի: Մինչ բանայ ոք զիւր խոր
հուրդ մտերմաբար, քեզ առան
ձինն, վստահիս և դու. իբր զպա_
տանդ հաւատոյ առեալ՝ ինմանէ,
հաղորդել նմա, զքոյդ: Բայց դու
Թերևս առժամանակ մի գաղես
զլուեալսդ, նա՛, պատմէ իսկոյն
ընդ ուղին՝ անձներոց դիպեցելոց:
և մինչ ամքն յայտնի՝ ազդիտանան,
Թագնաբար՝ գիտէն: Զի Թռչոտին
լեզուքն, յունկս ամենից, գաղ
տագողորէն, մինչև գաղտնիքն

հռչա_

հաչանկեցին, և յուղիցին անդուստ
վրդովմունք և աղաղակք: Որքա՜ն
չար գտանի 'ի ներքոյ երկնի, կամ
ծնա՞ւ ինքն լեզուն, և կամ աճ-
եցոյց սերմանելով: Ա՜յ որոյ դի՛ր
զկշիռ բանից քոց. և զսանձ լեզուի:
մի՛ ինչ խօսիցիս բնաւին, որ լաւա-
գոյն իցէ լռելն: Գովելագոյն է
ժլատութի՛ բանից, քան արծա-
թոյ: Զի որ վատնէ զարծաթն,
մինչ վնասէ ինքեան՝ այլոց օգտէ՛:
իսկ շռայլն բանից, և ինքեան վնա-
սէ՛, և այլոց: Մերձի՛ մեծութեան,
որ գիտէ լսել զյոգունս, և խօսիլ
զփոքունս:

Է. Չի՛ք անհպելի՝ լեզուին:
Իշխանք աշխարհիս այսորիկ, զորս
արտաքոյ երկիւղի սորին կացոյց՝
կարողութիւն, չեն ազատք 'ի դա-

տա-

տապարտութեանց լեզուին : Եւ ո՛չ արքն վսեմագունեղք , զարդարեցեալքն սրբութք . զորս արտահանեաց յիրաւադատութեանց , անմեղութին : Ինքն քո , մինչ էր Թեկցեր 'ի մէջ մարդկանց , ո՛չ ատեցաւ 'ի ձաղանաց լեզուին : Ըստ օրինակի սոցին , կարո՛ղ զհամբերութին քո : Զարհամարհանքն , խթան ի մնէ առաքինութէ , և սանձ՝ հաստատո՛ւք , զի մի յուղղէ պողոտայէն արտուղիցիս : Զի՛ք գլխաւորագոյն և նախապետական Թշնամի մոլութեանց , քան ինքն իրաւադատութին : Զի՛ոչ մինչ վատաբանէ ոք զքէն , զգուշ լե՛ր Թէ յորմէ խորշիցես : Կամի՛ս մրծանիլ 'ի Թունայեղէ խածանմանէ լեզուին , անպատնէա : Ոչ

ինչ

ինչ վէր սևեռուի 'ի քեզ՝ եթէ լուից
ես տոգորմամբ , և տանիցես բար
դակուտից լրարկութեց . առատ
րելով զայնս մանաւանդ բարեացն
դատմանց , քան զրաղատողին
յանդնութէ ; Սակաւ ինչ փոյ
թէ , թէ զինչ շգայցեն զքէն մար
դիկք : ներգոյ ընհոգւոյ քում իս
կագոյն , և անապական վկայ :
Հաճեաց զխղճմտանս քո , և նմա
հաւատա : Օ՛ինչ տղեղագոյն ,
քան կախիլն 'ի բերանից անզգամաց ,
և զյատուկ պատիւն շքեղութէ ,
դնել յենթադատման այլոց : Զոր
ինչ և առաւօսեն զքէն այլք , մի՛ փոյթ
լիցի քեզ . միայն Ջանայ , զի լինի
ցիս բարի : որպէս եթէ ոսկին ,
կամ սմարագդ տոռն , ասէին բարբառ
նաքար ; զորինչ և ասիցեն մար

դիկք ,

դիկք, չէ ինձ փոյթ. ինձ ոսկի դոլ.
ինձ սմարակտոս է՛լ պա՛րտէ, և-
պահել կերամնդնիմ: Եթէ ոք զմձ
տահոս աղբիւրն չարակնաբար
աղտեղաբանէր, միթէ՞ մ՛ի այն
որինկ դատարկէ՞ր յարտաբղխելոյ
զսառնատեսիլ ջուրն մաքրաձոյլ:
Եւ եթէ ոք արկցէ ՚ինա՛ զտիղմ,
ո՞չ ապաքէն իսկոյն տղողեալ բա-
ցայրուէ՝ և պարզի: Այսպէս և-
ո՛չ դու, զանդորրագոյն կացութիւն
ոգւոյդ պարտիս աղմկել, եթէ
արքն իսկ չարք, օձտեսցեն և վշտ-
ակոծեսցեն զքեզ: Արիա՛ց համ
արումնէ ինքեան, յամենից չփոթ-
մանց աղմկիլ: Հայեաց ՚ի տխմար-
մանկունսն, թէ որպէս ճիրանատէն
զքերանս ծնօղացն. զհերս մօրցն
քայքայեն. խածատեն զստինսն.

ճանկենն զծնօտան, և Թքալից առն
են զդէմսն : և զոչ ոք յայսցանէ
կոչեմք զարհամարհանս, զի որ ար
արն, արհամարհել՝ փոքրէ՛ն կա
րէ : ւՂէ՛ր՝ զորպիսի սիրտ ունիմ
ծնողքն առ մանկունսն, զայնպի
սի ու՛նէայց և դու առ այնս, որք
նախատական առնեն զքեզ : Եթէ
անգամ մի՛ և եթ Թողացուսցես
քեզ՝ ազ մկել յապերատու՛թեց և
՚իբանից անիրաւ՛ութեց, վերա
պատու՛ես զնա՛, որ արարն : Քան
զի հարկաւ՛որէ զի յայնմանէ պա
տու՛իլ խնդրասցես, յորմէ անգոս
նիլ տհաճիս : Բայց այս է մոլու
թի նմն ոգւոյ մեղկացելոյ, և զինքն
վայրասուզողի : ւՂպերջան լինիս
ցանգ, եթէ կարծես կարել քո ար
համարհիլ :

Գ-լխ.

Գլխ. ԺԵ:

Յաղագս ներքնոց զգայութեց: Կիրառութի կարծեաց: Բարեօք մտածմամբք տոգորել պարտէ զմիտս: Յաղագս սանձահարելոյ ախորժակին զգայականի, և մոլարից ըղձակաթութեց նոցին:

Օանապանք, առ նոյնն պատուէրք:

Ա. Ի այսմ շարժի, մանաւ անդակական ծինի, իմաստութեն, զի ոչ ինչ կարծիք ներափակիցի ընմտում քում. որիցէ անհետաղօտ էնութէ, կամ բանավարութէ: Ուստի բացաթողեալ զմիմ, ընդդէմ շարժ

ման

մանն երեւակայութեան կրթիլ պարտիս, որպէս տրամաբանքն, ընդդէմ պատրանացն իմաստակաց: Մեռաւ որդին: Չէ՛ սա՛ ընմերում իշխանութե, չա՛ր ո՛չէ: Ժառանգատեաց զնա հայրն: Եւ սա՛, զի չէ՛ կամաց մերոց, չէ՛ չար: Բայց զիրն պայն վհատութե կրեաց: Սա՛, է՛ կամաց մերոց, և վն այն որեկ չա՛րէ: Զրիաբար կրեաց: Չյս, մերոյ կամեցողութեն է՛, և բարի: Չո՛ր՝ եթէ սովորիցիս սոքօք, զարգանայցես: Բարեկամն ՚իբանն ածաւ: Զի՛նչ պատահեաց: ո՛չ ինչ. բայցմիայն ՝զի՛ ՚իբանն արկաւ: Ուրաքանչիւրոք վերայաւելու յիւրոց անտի, թէ չար լինելոցէ նմա: Հարթեա՛ զկարծիսդ, և բովանդակքն անդորրանք

են:

նս ։ Որպէս կապեմք զմոլին սրտ
մտայոյզ . զի մի՛ վնասեսցէ ումեք .
նոյնպէս շարայնդելին զերեւա_
կայութ̃ին , զի մի՛ ստիւք կարծեօք
պարաւ՟անդեսցէ զմիտս ։ Այո՛,
համեգոյն անընդել գաղանի , խրտ
ուցանէ զմեզ , եւ ո՛ւր եւ կամի , մե_
ծաւ՟ անձնիշխանութ̃ե իշայրա_
տատանի ։ կարկաչուն . փախստ
ական . անհանգիստ . նորութ̃եբք
իւրայց ուրախարուսեղ , եւ ո՛չ ճա_
նաչէ զհամօղութիմ բարեխառնա_
կան ։ Սերեմն հարկամիտիս ներ
ակրթել ՚ի սմին զջանս արիական ,
ամենայնիւ՟ հոգաբարձութ̃ե , զի
կալցես եւ կապեսցես զսա , եւ ըն
մուն սեեռեսցես՝ զի մի՛ զօրու
թ̃իք ոգւոյդ եւ մտածմունք քո
ինք , միշտ կախեցեալք իցեն ՚ի կար
ծեաց ։

ծեայ ։ Որ ինչ գոն արտաքոյ կարողութեն քոյոյ , չե՛ն քո ։

Է.	ՀՉՄ ինչ՝ որ մատուցանէ զինքն ենթադատական քում . քննեա՛ ուշիմաբար . վիճաբանեա՛ ընդ քեզ ինքնին , թէ զի՛նչ իցէ լռկութի իւրին այնորիկ , և զինչ բնութին , բացորոշեցեալ յայլոց ամենից ։ ո՞րք իցեն յատկութիք . ո՞ր վախճան . ո՞րք պարագայք . և զինչ օգուտն . մի՞թէ պատշաճիցի՛ առ քեզ , և իցէ՞ նիշխանութեն քում , թէ ո՛չ ; ապա՛ թէ ո՛չ , զո՛չ ինչ հպուցին ՚ի քեզ առ-աարեսցես նմա , այլ դիմամարտ եալ մաքառեա՛ ընդ դէմ նորին , որ քան կա՛ր է ։ ՀՉԾ , ներսուսապէս ներկա՛յ , զամենածածուկս սրտի քոյոյ պայծ առեղապէս նշմարէ . և չէ՛ ինչ Թագուն , որ ոչ յայտ

նեցեալ հրապարակեացն աչաց նորին : Օգուշ լեր ուրեմն , մի գուցէ հանդէպ նմին զայնպիսի ծրարեսցես ընտրառում քում. զորս խօսիլ առաջի առն համեստի , պատկառեսցես : Լիցին խորհրդակցութիւնք քոյ ինք խաղաղականք՝ պարզք , զուտք , և ունայնք ՚ի բնաւից չարակնութեանց : Այնպիսիք լիցին , թէ իսկոյն ՚ի հարցանելն , զի՞նչ խորհիս ; կարասցես անպատկառ հրապարակել , որ ՚ի ներքս ծածկի ընտրառում : Պատկառեա՛յ խորհիլ . զոր պատկառես խօսիլ : Չարեաց մտածմանց զմուտն խցես , եթէ զբաղիցես ցանգ՝ բարեօք խոհունակութեք :

Դ. Զի՛ք զուգահանգոյն վնաս հոգւոյն , չիք ՚առաւել հայ

կառակ.

կառուակ. քան սուզականն, անաս-նայինն, և զգայականն ախորժակն: (Իմ՟ զգայական ցանկութի:) Այս է աղբիւր, ամենից եղեռնամոլու-թեց, և ան կատարութեց: Այս է թշնամի. յորմէ յայ՛ երկնչիլ. և միշտ ընդ նմա մարտիլ պարտիս: մինչ և ընդ իշխանութե բանաւորութե (որքան կա՛ր է նայում կենում) ենթ-արկեալ նուաճեսցի: Ո՛չ տուր սա տէն հանգիստ ինչ, և ո՛չ պարտա՛պ: Թո՛րց վախճանի, և թարց եղ-անակի մարտնչելի է. զի ո՛չ զվախ-ճան ունի հակառակամարտն, և ո՛չ զեղանակ: Այս, թագուցեա՛լ գոյ ՚ի ներքս ՚ի քեզ. և մանաւանդ դու ինքնին թշնամի քո՛յես, հզօ-րագոյն քան զզօրսն քաներքսեա՛: Պահպանեա՛ ինքնին զհոգի քո:

Օհ մեծագոյն եւ լաւագոյնէ յաղթել եւ տիրել քեզ, քան քաղաքաց մեծամեծաց ։ սաստնալ զքեզ, քան զիւրմ՛ զարտաքինս ։ Ո՛չ պահանջեմ, զի զիղձսն մոլարսն, ամեն եւ ինն ոգորեսցես, եւ ոչընչացուսցես, այլ կը ուսցիս կառավարել զնոսին ։ Բաւականապէս օգնէ քանավարութիւն, եթէ զսպեսցէ, եւ համոզեսցէ զնոսին ։ Ո—ժպհեք եղեն սատոնկեանքն, որք զամ ըղձաձկութիւնս, իբրեւ զչարիս վատաքանեցին ։ Ո՛չ է չար, եւ ո՛չ իսկ ընդվայրէ, գո՛րծն բնութեան ։ Բառնայ զհամայնս առաքինութիւնս, որ բառնայ զհամայնս ըղձաձկութիւնս ։ Չեն յաղթութիւնք, ուր չե՛ն մարտք ։

Է. Ձրուարեւ դժուարինէ

մարտս

մարմնս այս, և երկրնիմն պատեր
ազմ։ զի ըղձանձկութիւքն ծնանին
միանգամայն ընդ մեզ. և քաղա-
վարութիւն, յետ յոգունց ամաց,
յապա՛յ ստորահետեւ, յորժամ նո-
քին, ա՛րդ տերապետեալք իշխեն.
և կամին Թարց հակառակութէ
գրգռէ զնոսին, վայրապար ինձ ար-
դարեւ խաբեցեալ ՚իտեսակէ քար-
բուոյն; մինչև քաղավարութիւն՝
շարահետեւ մամբ ժամանակի, և
փորձառութէ, կարգուորեալ զզօ-
սութիւն իւրայինս, ծանիցէ զիր
աւուրս իւրոյն տէրութէ. և դիմ
ամարտիլ քռնակալութէ ըղձա-
ձկութէցն սկսանիցի։ ա՛ւրդ զի
նախկին շարժողութիւքն քնութէ,
անգերազանցելիք ինձ են, հարկէ
քեզ հսկմամբ ծայրագունիւ զննել

և պահել: Եւ մինչ յիսկզբանն ներզ
գաս աղմկիլ քո, յայնժամ իսկոյն
բանավարութեամբ, իբր սանձիւ,
ընդզսպեա զաղմկութիւն զայն: Զի
դիւրագոյն է սկզբանցն դիմակայել
քան կառավարել զթափն նոցին:
Ուսիր ՚ի սո՛ւղ իմն ժամանակի,
առ մեծագոյն անդորրութիւն ոգւոյ
ժամանես, եթէ զդիպուածս
համայնականս, շրջակն ածեսցես,
նախքան վերահասանիցեն. որ
պէս զի եկեալ թշնամւոյն, գտցէ
զքեզ նախապատրաստ: Ջնա_
գա՛ն կրթել ոգին ՚ի հնարս ելից,
յետ վտանգին: Նա՛ և ուսիր,
խո՛ւն ինչ առնել, և խօսիլ: քան
զի եթէ յայսցանէ՝ զորս յոգնա_
կի իմն խօսիս և գործես, հատ
ցես ՚ի բաց՝ զայնս որք չեն հար
կա՛ւորք,

կա՛ւ որք , զփոքունս ներզգայցես զաղմկունս ոգւոյդ : Եւ մի՛ ասից ես : այս՝ դոյզն ինչ է . և այս՝ փոքր ինչ մանկաբերէ : Օի կարի մեծա- գոյնէ , թէպէտ փոքրիկ ինչ թուի քեզ , որ է սկիզբն առաքինութե̃ն, և կատարելութե̃ն :

Է . Եղո՛ր՝ եթէ մարդն հին , որ 'ի ծորեցելոյ սերմանէ մեղացն ադամայ ձգէ զսկիզբն , զմտա՛ւ ա- ծեցեալ համաքատակիցի ծառուի ուրուք , արդարև ունի փոխանակ արմատոյ՝ զինքնասիրութիւն , փո- խանակ բնոյ՝ զխոտորութիւն 'ի չա- րիս . դե՛ր ոստոց՝ զաղմկմունս . փոխանակ տերևոց , զվատթարա- մոլս ունակութիւս . և դե՛ր պտղոց՝ զգործս , զբանս , և զխորհուրդս , որք դիմադարին ամենայնոյ օրինին :

Ուրեմն՝ զի մի՛ բողբոջեսցին ոստ-
կունքն մոլարից ըղձանկութեանց,
և արմատասուզեսցին ՚ի տերևս և ի
պտուղս անխտունակս, դի՛ր զառա-
պարն նարմատում, և զվատթար
ադունեղ ինքնասիրութիդ, քանզ
եալ արմատաքեա՛մ ՚ի բնուստ: Եթէ
զսա՛ և եթ բնաբարձցես, զբովան
դակ սերունդս ներքնոյ ախորժա-
կին մոլեկանի, համանգամայն
բայահատեր: Աղո՛տ բառնաս,
և արմատախլես, եթէ զքեզ խոտ-
նցես: Եթէ խնկապես հաւատայց
ես զքեզ, գոլ՝ միոյն ՚ի հազարից,
և ոչ յատկականաւ իմիւ ձրիւ՝
պճնազարդեցեալ, և գոլ ունայն
յամենից առաքինութեանց և գի-
տութեանց: Եթէ չերկիցես յանհա-
ճոյանալոյ մասնականց, և ՚ի նոցունց

խոստելոյ : Եթէ յամենից մխիթար
ութեանց և ապաւինութեանց , չքաւ
որիցես : Պահեսցես զքեզ , եթէ
բարուքն առնեսցես . կորուսցես ,
եթէ չարուքն սիրեսցես :

Գլխ . ԾԴ :

Յաղագս սիրոյ : Մ'իցէ բնութիւն
նորին . որք պատճառք . և որք իցեն
գործք : Յաղագս նորին սպեղ
անւոյն : Վերաբերութիւն
ինչ , յաղագս առ
նելութեն :

ՃՄ . Սէրն , բարեհաճութիւն
բարւոյն է ; ճնանե
կեն ներսապատութեն այն , որով
ծմլի ախորժանն , յորժամ բարին

ճան

ճանաչեցեալ հաճոյականոյն նմա՛ ։ Ի-
սա՛ Թիկնեցեալ յենու, բոլոր տի-
եզերս ։ ուստի 'ի յաղթիլ սորին, որ
զնախապատուութ͞են տեղի բռնա-
կալէ՛ 'ի մէջ ըղձանձկութ͞եց, դիւ-
րապէս յաղթին մնացեալ ամբոխքն,
Այերն բարի, անդ ձկտի, ուստի
ճառ զսկիզբն իւր ։ մերձի՛ առ բա-
րին, զի 'ի ծայրագունէ բարւոյն
արտաքղխեաց ։ Քննեա՛ զկեանդ-
քոյ . և 'ի կշիռ անձկագունի զննման
դի՛ր զսիրտ քո ։ Նշմարեա՛ ուշի-
մաբար . Թէ որպիսի սէր զօրա-
նայ 'ի նմին ; քանզի որ ընմիտում
սիրողութ͞են հակամիտէ, նա՛ է
ա͞ծ քո, և նա՛յն՝ կուռ ամբարշտու-
թ͞ե քոյոյ, զոր պաշտես ։ Վ͞ն այն-
որիկ հրամայեաց ա͞ծ . զի սիրեսց-
ես զնա՛ և եթ բոլորով սրտի՛ .

ցանկացեալ զետեղել զիղձ մտի քոյին : քանզի զոր սիրես բոլորով սրտիւ, այնմ՝ իբրև ա̅յ երկրպագես :

Է. Քարշեն ևս առ 'ի սիրել քեզ 'ի բարութենէն, և 'ի գեղեցկութ̅էն, համակրութ̅իք ոմանք. և համազուգութ̅իքյարմարականք բարուց, և ոգւոց: այլ և համեստութ̅ին արտաքին, ուշիմութ̅ի, սրամտութ̅ի. և այլք նոյն ասեւք զարդք, մարմնոյ և ոգւոյ: Նոքին իսկ սէրն, է՛ մագնիս սիրոյ; առ որ եթէ մատիցէն բարերարութ̅իւք, և շնորհունականութ̅իւք, պատիւ առեա տրել զսիրելութ̅ին փոխարէնականն, որ ո՛չ կամիցին վեր առնել: Գոն ևս ոմանք, որք բնականաբար իմն դրդեն 'ի սիրդումն : քանզի

զի

զի որոց կենակիրքն վճտագոյնքեն, ջերմագոյն իսկ սիրտն. Եւ անօսրագոյն արիւնն. Եւ որք հեշտալիք, եւ հեզք են բնութբ, դիւրահակագոյնք են առսէրն:

Գ. Մեծէ կարօղութի սիրոյն: յիրն սիրեցեալ, փոխանակերպէ զսիրօղն: Այէրն՝ արտելութի իմն է՛ յինքենէ. պանդխտութի յիւրմէ. եւ մահ ինքնայօժար: Աշմ տրսիրէ, արտաքոյ ինքեան գոյ. ո՛չ ինչ խորհի զինքենէ. ոչի՛նչ նախահոգայ, ոչ ինչ գործէ; եւ եթէ ո՛չ լիցի ընկալեցեալ՝ի սիրեցելոյն, յոչ ուրեք է: Ո՜, թէ որքան ապեր ջանօրէն սիրէ, որ զանձ ո՛չ սիրէ: Զի ո՛չ կարէ, գոլ՝ի սիրեցեալն, որ զերկրաւոր սիրէ: որք չկարեն յագեցուցանել զհոգին, գոլով ին

քեանք

քեանք վերջունակք, և ենթարկեց
եալք, ունայնութե̃ և մահու :
Իսկ որ զա̃ծ սիրէ, յաստուածումն,
և թողեալ 'ի բաց զկեանսն ինքեան,
'ի նմին կեայ, նորում կեան ա̃մքն.
որ է միջանկէտ մեր, և անյեղլի բա-
րի : Սէրն մարդկային, ծողսպրա-
կան, բռնակիր, և դա́ռնէ : ա̃ծայ
ինն՝ միշտ խոնարհ, և անդորրա-
կան : զնա́՝ մաշէ նախանձն սեղե-
խաց, նայսմիկ՝ չէ՛ հոմանութե̃ի
ինչ : Նա́՝ երկնչի, զի մի՛ այլ ոմն
սիրեսցէ : սա́, ցանկայ զի ա̃մքն
սիրեսցեն : Ուրեմն, եթէ սիրես
զքեզ, զա̃ծ սիրեա : քանզի որ սիր-
եսդ, օգուտ քե՛զ է, և ո՛չ նմա :
Մա՛րդն, փոփոխիլ կարէ, և կոր-
նչիլ : զա̃ծ՝ ո՛չ երբէք կորուսցես,
եթէ ո՛չ թողուսցես :

Դ. Զի սէրն լիցի իսկական, որով հզօրապէս սիրեսցես զընկեր-մերձեալ հեռայծ́ ինմանէ զհա-մայն պատճառս եւ զառիթս մարդ-կայինս ; զուշիմութէ , զհամեղա-բարոյութէ , զնմանութէ , եւ զայ-լոց հանգունից . եւ զայնս միայն խնդրեմ , որք կայանան 'ի սրբու-թէ , եւ 'ի բարեպաշտութէ : Ուս-տի տապալումն , եւ քանդումն ա-աքինութէ է՛ , սէրն այն, զոր Փղա-տոնական կոչեն , որով վերանալ ամեն հոգւոյն , 'ի հայեցմանէ ձեւոյ մարմնոյն , առ 'ի մտածումն , եւ 'ի խորհումն գեղեցկութէն ա̄ծայ-նոյ : Չքնաղականին դիմի հայեց-ումն , ընդոստուցանէ առ 'ի ցան-կութէն շօշափման : Եւ որ ընդ-ակունան արտելանէ , թէ լոյս իցէ,

Եւ թէ

և թէ հաստատուն իմն, մեղկացուց եալ լուծանէ զմարդն, և կորուսանէ: Լաւագոյնէ զթիլ ոտիւք. քան ականջք: Որդ՝ յոյժ դժու՞ արինքեն սպեղանիք սիրոյն: զի խրատեցեալ, առաւ՞ել խրոխտանայ և ոգորէ: և եթէ ոչ ընդդիմակայցես սկզբանցն, այնպիսի իմն սողոսկմամբ մեղմաբար ներսամտէ, մինչ զի նախագոյն զգաս սիրել քեզ, քան թէ մացես 'ի խորհուրդ, վ՞ս սիրելոյ: Իսկ եթէ ամենևին ընդդիմակայցես ծագանցն, դիւրին լինի ապաքինումն: Հարկաւոր է ուրեմն, զի այլովք իրօք զբաղեցուսցես զմիտդ, որք ներակրեսցեն զհոգս, և զյիշատակ իրին սիրեցելոյ, հեռացուսցեն: Նա՛ ևս խորշելի է յամենից բաղ

ձայքարշութեց , սիրեցելոյ մար մնոյն. զի չի՛ք իր այնքան հեշտակի վերաբերմունսող , որքան սէ՛րն : զոր եթէ անգամ եւ եթ դիմիցէ ՚ի քեզ , այնքան կարի յանդգնաբար ներեալ վրդովէ զքեզ , մինչ զի անկարելի իմն լինի տարամերժութն նորին , եթէ ոչ մեղմագունի՛ սպեղանեա՛ ժամանակի , եւ հեռակացութե՛ լքեցեալ , ինքնին սպառանիցի , եւ թողացուսցէ : Զբաղում բժշկեաց , խորշողական ամօթն . մինչ զղջացեալք կսկծացին , զմտանացոյց լինիլն իւրեանց : Եւ առակնշա՛ւակի , ռամկին . եւ մինչ զգաշութի ինքենոյ իրին , եւ զլիապատար դոյն զազրութէ , եւ վտանգի՛ մահածեա՛ , եւ զպատիժ ապաշխարութեն , զմտա՛ ածին :

Յոգ

Յոգունց իսկ զօրաւիգ եղև, ու չիմաբար նկատումն, և ուղղակի ներազդնումն չարեացն, և անձա-հութ̄ի իւրին սիրեցելոյ. որք զվայ-ելչութ̄ի գեղոյ նորին, և զսիրեց-ելութ̄ին, նո՛ւաղեցուցանէին: Բայց կատարունապէս նպաստ լինի սմին, դարձուցանելն զսէրն առ ած, յառաջինութ̄ին սրբա-վայել, և առ վարձն անքատակ յա՛ւիտենականն, և առ յայնս որք իսկապէս են սիրելիք. զի սէրն բարի, մերժեսցէ զսէրն չարաբարոյ և վսեմացնեղ միտն մարդկային, ամաչեցեալ պատկառեսցէ թա՛ւ-ալիլ ՚ի տարփագունեղ, և ՚ի պղեղա-ղուրկ սէրն երկրի: Սէրքն չարք, թունաւո՛րեն զվարս բարիս:

Է. Զամենայն ՚ի մի շարակապ

եաց բնութեան, իբր շղթայիւ իմիք սերօղականաւ ։ Սա համատեղէ՛, և շարադրութէ գեղեցկօրէն, զպարս աստեղացն՝ իյերկինս, զերամս թռչնոց իյօդս. զնախիրս եղանց՝ ՚ի յարօտս, զհօտս խաշանց ՚ի լերինս, և զձուկս դաշտանաց, յանտառս ։ Բայց որքաղանս այս շաղկապութիւն, նոյն ՚ի միայնոյ յատելութէ ։ զի որպէս սէրն ձկտի առ ՚ի շարամանութիւն և ՚ի միաւորութեան, նոյնպէս և ատելութիւն, ՚ի փեռեկտութիւն և ՚ի բացաձայնութի ։ ԶՉորդ՝ այսմ կրի, դիւրապէս ենթարկին դանդաղկոտքն, երկչոտքն, և կարծկոտքն, որք յամենից կողմանց երկնչին ՚ի վնասու ։ Կան ևս ոմանք մարդիկք, այնպէս իսկ ծնեալք, թէ բնականաբար ատեն զամենն ։ որք և

իբրև

իբրեւ զդժնդակս չշչինկայս , ատեն եւ ս զխուրեանցն խառն առ:ա՛լ յո՛դ եթէ ոք հանդէպիցի քեզ ըստ այսմ վաղ անշանի , մի՛ ատիցես զնա , այլ զթասիրեալ ողորմեսցիս : Որպէս ըն խաղետողում զգուշանաս 'ի խաղակցէդ՝ հեզաբար , եւ թարց ցասման . Նոյնպէս յամ կենում քում , խոստրեա՛ 'ինմանէ առանց ատելութե̄ նմիք , որ հակառակ զինին քեզ : Իսկ զատելութին սանձ եսցես , զարթուցանելով զոգին 'իսէ՛ր , եւ 'իտենչանս . մտածմամբ բարուոյ իմի՛ ներգոլ յայնմ , զոր ատ եաց : Մ՛չ ինչ տեղի լինի 'իքեզ ատելութե̄ , եթէ զհամայնս առ բարին նկրտեսցես : Յարազուգ եա՛ զատելութիդ յայնս , որք 'ի կայէս արդինեակ՝ որին եւարժա

նիքեն ամենցողութն ։ որքեն ադեղ
ութիք , և զարգութիք մեղաց .
և զաստապարտութին յաւ՛իտենա
կան ։ Իսկ եթէ առ յայլս դարձ
ուցես զատելութին , ո՛չ զիւր զօր
ատես, այլ զքեզ ինքնին վտանգաւ
որես , և կորուսանես ։ Քանզի
՛եթէ հրամայի քեզ , սիրել և ս
զթշնամիս , զո՞ր ո՛ք ունիս առ՛ի
ատել ։ Պա՛րտէ քեզ արտելանել
արտաքոյ ընութէ իւրաց , զի դառ
ցես , զինչ մա՛րթ իցէ ատել զէկ ։
Ներքոյ ընութէ իւրաց , չա՛րն
և է՛թ է՛ներուն միայնում արդա
րանայ՛ ինկեր առանձինն կարէ , ատ
ելութին ։ Բայց եթէ պարտ լի
ցի քեզ՝ ատել և զմարդիկս, զո՛չ ո՛ք
յանդգնագոյն և արժանագոյն դատան
ես , քան զքեզ ինքն ։ զի ո՛չ ոք այն

քան

քան վնասեաց քեզ ; որքան դու ինքդ :

Գլուխ . ԾԶ :

Յաղագս բաղձանաց , եւ փախստեան : Որում բաղձալն, եւ յոր մէ՛ փախչելն իցէ :

Ա . Երջանիկն այրն , որ ենԹադրեցեա՛լ , եւ հնազանդեցեալ է Այ : որո՛չ ումեք իրաց բաղձայ ամենեւին : որ յարմարեցուցանէ զինքն , իրացն պատահեցելոց , եւ դիպուա՛ծոցն յարկածից : որպէս . Կամի՛ զիս Այծ , զի անսայԹաք կայցեմ . կամի՛ զի հիւ՛անդացայց . կամի՛ զի հարուստ , կամ աղքա՛տ իցեմ . կամի՛ զի

չուեցից աստ, կամ մնացից աստ
էն: Պատրաստեմ յօժարապէս առ
երկաքանչիւրն: Եթէ անգամ մի
ասիցես: Յորժամ գնացից յայս
նիչ տեղի: Յորժամ ունեցից զիրն
զայն: Ողորմելի լինիս: Քան զի
եթէ ցանկայցես այնմ իրի, որ ար
տաքոյ քո է, մշտնջենաւորին տագ
նապին տաժանեցեալ տանջանի
ցիս: Եւ իբր ընդ գնդաձեւում կեր
տանկի, միշտ հետեւ իցես, եւ ոչ եր
բեք հասանկալցես: Զի՞րդ են նիշխե
ցողութէ քում, կարծիքդ, մտած-
մունքդ, ըղձականութիւնքդ, եւ
անձնիւրքն. քոյին առ անձնիչ
խանականք: արտաքոյ նորա, (այս
ինքն իշխեցողութեդ) մարմին. հար
ստութի. փառք. արժանապատու
ութի. եւ այլք համանմանք. եւ զոր
ինչ

ինչ՝ դու ինքնին ո՛չ իրակես: Նոր֊
քին, ո՛չ արգելանիլ կարէն յումեքէ.
և ո՛չ դիմարմբոստիլ: սոքին, ստա֊
րոտիքէն, և պարաւանդեցեալք
հակարկութէց: Այլ որոյ մի՛ ցանկ
ասցես նոցին ամենեւին. և կամ
այնպիսեաւ իմն ոճիւ, զի գիտա
ցես զորպիսութի նոցին, և զկա֊
խիլն՝ իկամաց ստարաց՝ և ո՛չ կար
ել բնաւին գոլ ընդ քեզ յարա՛ն:
քան զի այսպէս պահանջէ Թէ֊
ութի նոցին: Ոչ ինչ ի՛բ արտա֊
քին, է՛ բաղձալի: զի անցանէ ձև՛
աշխարհիս այսորիկ: Եւ եթէ
համայնքն՝ սոքին որոց տենչաս,
լիցին և ս ըստ քոյոց բաղձանաց.
սակայն Թողլոցես յապա՛յ, զա̃մ
զորինչ և ստացեալ ունիցիս, յա֊
կամայ կամաւ, և կսկծապունիւք

ցաւօք, իժամու քումդ մահուանս: ՚ինէրքս նկատեա՛; զի ՚ինէրքս է աղբիւրն բարւոյ. որ միշտ բղխէ վայելչաբար, եթէ միշտ պեղեսցես:

Է. Նոայսմ միայնում, ներադրեցեալ եղև մակացութի ոմանց հնոց իմաստասիրաց, որքյիշխեցողութէ բախտին՝ ազատեցեալք. ՚իմէջ ինքեանց դառնակսկծեց չարչարանաց մարմնոյն և հեղութեց, երանեցելովք միտօք, վիճաբանէին զերջանկութէն, և զդաւա՟ս յարուցանէին զնմանէ: Քան զի մինչ զեզերս կարողութեցն մարդկայնոց, յորս շնորհեցեալս տրամախոհէին, հաւանեցուցանէին ինքեանց, իւրեանցն մտախոհութէ, ամենևին ոչինչ պատշաճիլ առ յինքեանս,

բայց

բայց յղձաձկութեց , և ՚ի մտած-
մանցն իւրեանց ։ Սակաւորոյ, այն-
քան բացարձակապէս շահեցուց
եալք անձեռուցանէին ՚ի մասին զիշ-
խեցողութի, և զմիապետութի իւր-
եանց , կրթմամբ և կիրառութբ
մտածմանս այսմիկ . և այնպէս
կառավարէին ուշիմաբար զշարժ-
մունս ոգւոյն , թէ ոչ առանց իմն
պատճառի , զինչեանս միայն յար
անուանէին հարուստս, միայն կա-
րօղս , և հուժկուս ամենից . և մի-
այն երջանիկս և բարեբախտս հա-
մարէին ։ Ոչ ո՛ր հարկաւորէ քեզ
ամենևին , քաջակուռն վարժեցո-
ղութի , զի ուսցիս արհամարհել
զիրան, արտաքոյ կարողութե քոյոյ
զեռեղեցեալն , իբրև զոչ պատ-
շաճեալս առ քեզ ։ Եթէ պատ և-

եթ

եթ հաստակայցես , ո՛չ երբեք կս կծեսցիս կամ ցաւ՛իցիս , թէ չունիցիս զարատաւքինս ; որպէս և ո՛չ ցաւ՛իս և ո՛չ նեղիս , թէ չես թագաւ՛որ թագաւորաց . կամ չունիս զթևս առ 'ի թռչիլ: Որք արտաքոյ քան զմեզ , ո՛չ ինչ առ մեզ:

Է. Եւ յոր արդարադատութի՛ սահմանի՛ , զապէլիքէն քաղձանքն ձկտեցողականք . որոց եթէ ո՛չ մէ րսեցիցես զչափ իմն և զեղանակ , ո՛չ երբեք լնանի , անլնլի ոգին ; և զոր ինչ համադումարեսցես 'ինք մին , ո՛չ լինի վախճան ցանկացողութեան , այլ աճումն , և զկծեցումն: Չի ո՛չինչ հի՛ւթ գինումնակ քաւ՛է այնմ , որոյ փոփոխաքն Ջերմագունի՛ տապի՛ ախտացեալքեն : քանզի ո՛չ ծարաւ՛ է այն , այլ հի՛ւանդութի :

դութն : Աստուածային պատահէ ւնոցին, որք զբաղձանս նորեանց ո՛չ վերանկոչեն առ բանաւորութին, որոյ կոպարն՝ է՛ խնկարկի, այլ առ մոլութիս, և՚ խլավաշտութիս, որոց կամմ անչափական է, և անըմբռնելի: Ողչինչ տրամապահով, և անհանգիստ զգայցես. և ո՛չ իմն ինկ պակասեսցէ որոց բաղձաս, եթէ չարափան եսցես զքեզ, ներչափուամ բնականուամ: Եթէ վերանցցես զչափն, ՚ի ծայրագոյնսն և ս փարթամութիս, աղքատանաս: Յանկացողութեն, ո՛չինչ բաւ՛է. բնութեն, փոքունք:

Դ. Յուշ լիցի քեզ թէ այնպէս կենցաղավարիլ պարտիս ընկենուամ, որպէս ՚ի խորախճանուամ:

Զի զորօրինակ մինչ շրջաբերին
խորտիկքն ընսեղանում, և հետև֊
այպէս ժամանեն առ քեզ. համես
տաբար ձգեալ զձեռդ, առնուս
զքոյդ բաժին: Եւ եթէ անդրան
ցանէ կերակուրն՝ քան զքեզ, չար
գելուս զնա: Եթէ չև ևս իցէ
ժամանեալ, ո՛չ տարածես զախ֊
որժակդ առհեռաւորացն, այլ սպաս
ես, մինչև մատիցէ: ւՉի՛ղ՝ եթէ
հանդունաբար մարզեսցես զքեզ
հանդէպ հարստութեց, արժան
պատուեաց, և այլոց՝ որք ար
տաքս քան զքեզ գոն, արժանի լի֊
նիս արդարև խրախճանի սրբոց.
Եւ զայնս վայելես բայրև պարզու
թէ ուղւոյ, որք ամենից դիպու֊
ածոց գերազանցեցուցանէն զքեզ:
Եւ եթէ զայնս՝ որք ընծայեցին
քեզ,

քեզ , ապախող առնիցես . և հրա-
ժարիցիս խորշեցմամբ , ո՛չ մի-
այն խրախճանակից սրբոցն լի-
նիցիս , այլ և վիճակակից երջան-
կութեանցն ; և զառհաւատչեայ
այնոցն , նախաճաշակել սկսանիցես
յերկրի , որովք նոքին յարահրճուին
յերկինս : Կամեցողութ̄բ քով՝ կար
ես դու ինքնին երանագրել զքեզ.
Եթէ ոչ տենչասցես ընաւից նոցա,
որք արտաքոյ իցեն քո : Մի՛ վէ
Երանեալ : Որ ունի , զոր ինչ կամի:
և Ո՛չ՝ ունի զոր ի՞նչ կամի , որ ոչ
կամի , եթէ ոչ՝ զոր կարէ :

Է . Յոլովից փախչիմք , և
անգոսնեմք զնոսին իբր զվնասա-
կարս , և զհակառակս բարեկեցու-
թէ մերոյ , որք ծրգրտիւ պիտ
անացուք են մեզ : Զի բազմիցս

տապն

սասպնջականք զոն կենակրին, որք դիմակայցքն են անխորժակին: Որք վնասեն՝ ուսուցանեն: Մահ, աքսոր. աղքատութի. անարգանք. աշխատ. հիւանդութի. և այլք սոյնասեռք, որք չեն նիշխեցողութե քում, չեն՝ չարք. և ոչ պատշաճին առ քեզ: Ուրեմն ոչ պարտիս դիմադրել սոցին, ոչ փախուստ, և ոչ զթշնամանս, այլ ապախտ առնել զղջացեալ կարծիսն, ամենևին, զնոցանէ: Զբովան դականս տասին, դիմայլակս յարանուանէր սոկրատէս: Քանզի որպէս դիմայլակքն, ահաբեկեն զմանկունսն. յորս ոչ ինչ՝ բացյարտաքնոյ ձևոյն զարհուրելի ներգոյ: սոյնպէս համդիպին և յիրս, զորս ոչ որպիսիք են, այլ որպիսիք երև-

ինն,

ցնն, սովորես ըմբռնել: Զինչ է մահն: Դիմայլակ: Ասես, թէ որքան քաղցր եւ ցանկալի լէալ իցէ, ո՛չ միայն սրբոց, եւ վսեմագարդից առաքինեաց արանց, այլ եւ սովորական, եւ այլոց իմաստնոցն հեթանոսաց: Զինչ է' ուրեմն զարհուրելի ընմահուամ: Կարծիքն: Երկիւղ մահուն է' զարհուրելի, ո՛չ ինքն մահն: Զնոյնն իմասցես, եւ զայլոց նրաց. զոր սովորես թշնամանել: Հարթեա՛ զկարծիսդ, եւ զո՛չ ինչ գտանիցես, զոր պարտիցիս թշնամանել, բաց 'ի մեղաց:

Գլխ։ ԺԵ։

Յաղագս ուրախութե, եւ տրտմութե։ Զիարդ ուրախանալ պարտի, այր բարի։ Ո՛չ տրտմի, որ զճմ նախատեսանէ։ Զանազանք սպեղանիք ցաւոյն։

Ա. Այնպէս ուրախանալ պարտիս, թէ նուրախութե քում, բազդափայլեսցէ համեստութի։ Եւ մի՛ այն քան մեղկայցեալ լուծցի ոգիդ, թէ չկարասցես անձնիշխանաբար, 'ի տրտմութե անդրանցանել յուրախութին, եթէ պիտոյասցի նոյնն։ Իսկ ՍՐԲն մերքն, պերճազանցա

գոյն

զոյն ենթադատօղն համայնից ի-
բաց, ո՛չ զծիծաղօղսն կոչեաց եր-
անէալս, այլ զլացօղսն: Չի կա-
րի՛ անվայելո՛ւչ է առն քրիստոնէի
որ խոստովանի զինքն հետեւօղ գոլ
բարեացն յա՜ւիտենականաց, ՚ի-
մէջ այսքա՛ն վտանգից եւ փորձու-
թեց, մտաց եւ մարմնոյ. ՚ի մէջ այս-
քա՛ն արդարեղից պատճառաց տրտ-
մութե՛, որք ստիպեն յարաժամ ՚ի-
թաղծութն, զբաղել ծաղու, եւ-
կատականօք, զօրէն խելառից
ձեւմտայեղից. եւ զու՜արճանալ ՚ի վե՛ր
իրացն կորստականաց: փախչի՛
զփափկութ̄ին երկրայինն: եւ զորս կոչ-
եմք ուրախութ̄իս, բաղմիցս՝ ակզ
բունքեն նոքին, տրտմութ̄եց:
Ճշմարիտ ուրախութ̄ին, ո՛չ յուս-
տեք, բայց ՚ի խղճմտանաց առա-

քննութեցն՝ ծնանի ։ Ուստի ո՛չ
ոք կարէ ուրախանալ , բայց յար
դարոյն , յարւոյն , և ՚ի բարեխառ
նէն ։ Որպէս զի ո՛չ երբեք պակա
սիցի խնդութին յոգւոյ քումմէ ,
արա՛ զի ծնանիցի քեզ , ՚ի տան ։ Եւ
ծնանիցի արդարև՛ , եթէ ՚ի ներքս
՚ի քեզ լինիցի ։ Այլքն զուարթու
թիք և հրճուանք . թեթևքն են և
անժուրք , ուստի ո՛չ լնուն յագե
զկուրծս ; և ո՛չ միշտ ուրախանայ ,
որ ծիծաղի ։ Ի՛ր վճռունա՛կ , է՛ եւ
կակած ուրախութին ; և ծնանի
սա՛ ՚ի բարւոք խղճմտանաց , հա
մեստից խորհրդոց . ՚ի յուղղոց ներ
գործութէց , և ՚ի յարհամարհմա
նէ փափկութէց . ՚ի հանդարտա
գունոյ քաղաքավարութէ , և յան
բծոյ , յանարատէ , և ՚ի կատարու

նոյ կենէ : Ա՛յսէ իսկական օրէ՛ն առաքինութե ; որպէս զի ճշմարտապէս խնդասցես, ողբալի՛ է յաւիտեա՛ն :

Է. Արտմութիւն, 'ի չարէն ներհակայէ գարշի, ևնկրոմէ զնա. կամ իրապէ՛ս, և կամ ըմբռնամբ իսկ մտածականաւ, ընդ վրդովման իմիք, և անհանգստութե : Քանզի սովորեմք բազմիցս, ո՛չ իրօքն ինքեամբք, այլ կարծեօք իրացն տալի լ : Մի ներազններ ուրեմն զիրսն որպիսիք իցեն, մի՛ զպաշտպանութիւն. մի՛ զագարակս, մի՛ զարծաթ, և մի զգործս, այլ մանաւանդ զմտաւ ած. և խոկա՛ իսկորէն, թէ ո՛րիցէ քոյդ կարծիք զնոցանէ : Ը. Թէ Թշնամանիս. եթէ անարգիս. եթէ կողոպտիս.

և եթէ ձաղիս, չեն սոքա՛ քոյին կա_
մաց : Իսկ ուղղապէս զգալի զնոց
անէ, թէ չեն նոքին չարք, այլ բաղ
ում անգամ պիտանացուք և_
օգտակարք, այս՝ առ քե՛զ գոյ: Ո՛չ
երբեք ցաւիցիս, եթէ 'ի ներկայ
վհատմանէն, դարձուցես անդր
զմտածմունս քոյս ուր իսկականքն
են ուրախութ̃իք : Առն բարուոյ,
ո՛չ ինչ ամենևին չար պատահի.
ո՛չ զի զնոյնն չզգայ, այլ զի յաղ
թէ : Քանզի հայինամ առ ա̃մ
տառապանան, իբր առ պատճառս
կրթելոյ, և կիրարկելոյ զհամբեր
ութ̃ի ; հայի իբր առ գործիս՝ ա̃ծ-
այնոյ շնորհին. և իբր առ ճանա_
պարհ իսկականին փառացն, որ
յաւիտեան յարատևելոցն է: Ա՛յրն
բարի, կարէ՛ կոչիլ ողորմելի, գոլ
չկարէ :

Որ ինչ

Դ. Որ ինչ լինել կարէ, իբր զապարանի՝ նախատես։ Այսպէս մեղկացուցեալ զթափս ամենից չարեաց, որք առ նախապատր աստան, զի՞նչ ինչ նորոգ վերաբերին։ Թմ ծանուինք, և դժուարինք, լինին անքոյթք, և դիւրինք, անկ կալիցն։ Զի՞նչ լինիցի, եթէ զկես ընչից քոց, ՚ի բաց բարձցէ դիպուածն։ զի՞նչ. եթէ զբնաւն։ Զի՞նչ եթէ կործանեսցի տունդ. հրձիգ լիցին որայքն. պակասեսցին բարեկամքն։ զի՞նչ եթէ համբաւդ քո ախտացեալ վտանգիցի, և յաստիճանէ պատուոյդ զրպարտութէ ընկիցիս։ Հիւանդութի. գերութի. աւերումն, հրկիզութի, և այլք համանմանք, ո՞չ հասանեն յանկարծակի ՚ի մեզ իմաստնոյն. Զի

զթշուառութիւնս ապագայս, և զցաւս, զոր այլք կրեն՝ բազմօրէից ժամանակաւ. նա՛ կրէ միշտ ընդ ինքեան, մտածմամբ բազմօրէից, և մեղկացուցանէ զայնս: Զմիցուն պատահել կարէ, որ միում պատահեաց: Ո՞րքան հարստութիւնք, որոց ո՛չ հետևի՝ ի թիկունս, սովն, և մուրացութիւն: Ո՞րէ արժանապատուութի. որում ո՛չ ուղեկցեցին աղտեղութիւնք, սորկութի, և վերջին խոկ թշուառութիւն: Ո՞րէ թագաւորութի, որում չիցէ պատերազմագոյն՝ պաշարումն, և քանդումն: Ո՛չ ապաքէն սուսերաւ. դաշնականիւ հատեալ զարքայականն պարանոց, հրամանաւ հնազանդեցելոցն, անլրիւ իմն օրինաւ, ետես արքունս այս:

Ո՛չ

Ո՛չ են տրոհեցեալք տօքին 'ի մի֊
մեանց , երկարաձգիւք միջոցիւք :
այլ պահ մի՛ և եթ ժամու գոյ `'ի
մէջ հարստութեանց և տնանկութեանց
'ի մէջ արքունոյն , և խղոյն . 'ի մէջ
գահոյից , և կայցնոյ : Ծանի՛ր ուր֊
եմն զնամ թէութիս գոլ յեղլիս , և
որ ինչ դիպեցաւ մուռմուռմէք ,
կարէ դիպիլ և քեզ : Օբախտն
ձախողակ, հեշտանկի կրէ `որ ցանգ
անկնկալէ :

Դ. Ո՛չ հրատարակեալ հու֊
չակէ զինքն , առաքինութիւն , մինչ
վարի կեանն անդորրութէ : Յայն
ժամ երևի , Թէորքան իցէ նա ,
յորժամ ցուցանէ զինչ կարիցէ
համբերութիւն : Անեախլեղաք ոյ,
և հրեշտակաց , և մարդկան . սա է
առաքեալն : Ձհաճասիկ տեսիլ

արժանի, առ որ հայր իմ՝ որ մինչ
նկատէ ՚ի գործս իւր ։ Եւ հաւանական
զոյգ արժանի իմ, այր հզօր. որ
բաղադրեցեալ ընդ տառապան-
աց, յաղթանակէ զինքեանէ, և զա-
մենից վշտից ։ Ծ ունի անդորրութեն,
և հոգին հանդարտաշունչ, ոչ ցու-
ցանէն զարհեստ նաւավարին ։
Որ ոչ է փորձեցեալ զինչ գիտէ ։
Ոմն ասէ ։ չարաբախտ ես, որում
ոչ պատահից ։ Մանաւանդ բարե
բախտ ու, զի ձեռնհաս եղեր փորձ-
ել զքեզ ։ Քան զի կարաց իւրա-
քանչիւր ումէք դիպել՝ հան-
գոյն ինչ՝ բայց ոչ իւրաքանչիւ-
րոք կարաց կրել զայդպիսին դի-
պուածդ, Թարց ցաւոց ։ Ուր
եմն զի մի վհատիցես ՚ի ձախողա-
կիցն յարկածից, հաստատապէս

կաց

կա՛մ ընդդէմ նոցին, և զծանրութեան վերահասանելոյ, բա՛րձ հզօրեղապէս: Քան զի յե՛տ խոստանալ ման առաջնոյ Թափին, զո՛չ ինչ զարհուրազդած և ահագնայիններր գոլ 'ի նոսին գտցես, բա՛ց 'ի կարծեաց: Աղքատութի. Թշնամանք. անարգանք. վիշտք, և այլք համանմանք զորս չա՛րս կոչեն ամբոխքն ռամկականք, բազումք կրեն համբերութբ, և տանին զուարթագունիւ̃ ոգւով; յոգունք ի՛սկ, և ո՛չ զգան ամենևին: ուրեմն չէ՛ բնական թախծիւ̃ մաշիլն 'ի նոսին, այլ բղխէ հաշուեմս այս, 'ի դժակեաց իմիք կարծեաց: Զի՛ որք իբեն ու թէ ունին զզօրութի իմն, պահեն զնոյն 'ի նամենեսին: Ընդէր սոէս քեզ: Կարես թեթևացուցանել

ցանել

ցանել զամենայն տառապանս , կրելով յօժարաբար: Թեթե՛ւ է համայն ցաւ. եթէ զո՛չ ինչ վերջաւելցէ ՚ի նմա , կարծիցէ : Մի՛ անհամբերութէ քով ծանրացուցանել զչարիս, և զտառապանս քոյս: Ո՛չ յն քան թշուառ է իւրաքանչիւրոք , որքան իսկ գո՛լ զինքն համարէ :

Է. Ամենայն ախտաւորութի վատնեցեալ պակասի յամենեաւ; և թէպէտ անըմբերելի և կսկծահոծ իմն գուցէ ցաւ , և յանդգնագունեղ ախտ , սակայն բառնայ զնա ժամանակն , և նո՛ւազեցուցանէ : Այամբ ս սպասել ուրեմն այնմ աւուր , յորում յականմա թողցէ զքեզ ՚ի բաց , թաղծութին և տղէրուութին ; կամ դու ինքնին ՚ դնել նմին զվախճան : Ընդ-է՛ր ոչ նա_

խածես

խածես զայն խորհրդով, զոր մեր
ածելո՛ց է յարակունութիւնն ինքն
ակամօրէն ։ Թէպէտ պահպա_
նեսցես դու զթաղծումն քո, պահ
պանողին սակայն , ընդունցանէ ։
Քան զի ո՛չ ինչ ի՛ր վաղագոյն ատ
ելի լինի , քան տխրութիւն ։ որ
մինչ նո՛րն է՝ գտանէ մխիթարիչ
իւրեան , բայց հնացեալ՝ ծանա_
կի ։ Որ թէ ցաւօք և կսկծմամ
բք յաղթահարի վշտակրութիւն ,
անցցէ տխո՛ւն բովանդակ ողբովք
և կոծիւք ։ զգիշերն՝ տքնութէ մը
ճարեսցէ տխրութիւն ։ կցեսցին
ձեռքն ՚ի վ͞ր կրծից . և ինքն ցաւ՛ն
կսկծուանակ , ՚ի կեր արկցէ զինքն ,
ծմիւ սեռելի տանջանաց ։ իսկ եթէ
արտասուքն անօգուտքէն . եթէ
ո՛չ յաղեաւ իմի՛ մեղկանայ վիշտն ,

ուսից

ուսիր կառավարել զքեզ ինքդ։ Եւ ընդ դէ՛մ կաց՝ ամենից հակադին ութէց , ան յաղթելեաւ հաստա տութբ ։ Ամօթանք են նա՟ ապետի նա՟ուն . զորոյ զղեկն յափշտակեաց այն ծովուն ; որ զծփեցեալ նա՟ն, եւ զտատանեալն ՚ի հողմոց , ե՛տ ալէկոծութեան ։ Յանկնամ գովելի է՝ եւ եւ ՚ի նա՟ աբեկ ութե , զոր կալեալ զղեկն ՚ի ձեռին կորովաբար , սուզեաց ծովս , մինչ մարտնչէր ինքն ընդդէմ ալեացն, հզօրեղապէս ։

Գլխ. ԺՂ:

Յաղագս յուսոյ, և յուսահատութէ: Զիա՞րդ համոզել մարթ իցէ զերկաքանչիւրն:

ա. Յոյսն, ունայն և սուտ է, և արդարև իբրև երազ զարթուցելոց, եթէ ոչ անդրաւորեսցի նաստուծում. որոյ միայնով անկնարկիւն՝ յաղթահարիլ կարեն զամ դժուարութիւնք: Հնիմ տագնապիս յանկակալութէ ապաւինուոյ իրին, և տարածես զմտածմունս քոյս 'ի հետևաւորս: Ո՛չ ինչ յուսասցես, եթէ ոչ տենչասցես ումեք. և եթէ զամ երկրաւորս արհամարհեսցես: Ո՛չ ոք

յուսայ,

յուսոյ, զոր արհամարհէ: Այլ Թէպէտ յուսալիքն ոչ երբէք պատրեալք իցեն զքեզ: Թէպէտ ոչ խնդրեցի ՚ի դժուարագունից զոր յուսաս. սակայն որքան յաճա՛խ ստիպէ զքեզ յոյս ինչ, այնքան տաժանակոծ լինիս, և անձկահոծ, քոյոյ հոկութեան, և իբր դրեցեալ յերկդիմականում: Որպէս ոչ գնաս տախուք ընդ անկոխ, և խամրաժեռ ճանապարհս, նոյնպէս և մի՛ յուսասցես ողուով յայնս, որք չեն յիշխեցողութե քում: Սա՛ է ծխնի համայն Թշուառութե ; զրկիլ կամացն յակնկալութենէն, զոր յուսացաւ:

Է. Բազմիցս զգացուցանել պարտիս ողւոյդ, զի հայեսցի յայնս, որք արտաքոյ քոյեն, և

շուրջ զքև, իբր 'ի կորստականս, և կախեցեալս 'ի բարակագունէ դերձանէ: Զմէ ուծանաս զորպիսութիւն քո: Մահկանացու ծնեալ ես. ո՛չ ինչ խոստանան քեզ զօրէ զայս մանէ. ո՛չ ինչ զժամէս: Ահաւասիկ հասեալ կայ մահն 'ի թիկունս, և կինձէ՛: կորինչ ունիս, մի՛ խ առեր: միայն քոէ, վայելուչն նէ: զորոյ զժամանակն կարգադրէ ծայրագոյն դատաւորն ամենից: Յանկարծակելն նորին, հատուցանելիքեն համայնքն, թարց շրջնջմանց, և մրմնջելոյ: Աստթարագունի պարտականն է. Թշնամանել զպարտատէրն: Ուրեմն չիք ինչ 'ի ներքոյ արեգականն, յոր պարտ իցես, կամ կարասցես յուսալ: Ա՛յն է միայն ճշմարիտ յոյս, որ

ըղձանի

ըղխանի օրինաբար, զխնկականէ և զծայրագունէ բարուոյն ։

գ. Ոյուսահատութին պատճառեն եղեռնագործութիքն. սարկութի ոգւոյն. կարի ինձ ըմբռնումն դժուարութեց ։ մոլեկան վհատութին ինքեան. և զօրութեց և զգօնութեց պակասութին ։ Բայց յաղթահարի, զարթուցանելով զոգին. յարացուցիւ այնոցիկ, որք ՚ի ծանրագոյնս ևս տառապանս անկեալք, արիաբար պարտեցին զնմ հակառակութիս ։ Սկսիր ուրեմն, և յառաջ մղեա՛; զի գործակից լինի ած գործողացն ։ Եւ որ դժուարին երևիւր, դիւրագոյն լինի, եթէ ՚ի բաց դնիցի կարծիքն սուտ՝ զնմանէ ։ Որինչ պատահի քեզ, բովանդակն նախատա

մա

մանեցեալէ յաւ̂ իտենից: Բայց այն՝ հանդիպի. կամ այնպէս, որպէս և դու պատրաստ և բաղաղրո́յփես ըն ու թէ̄ կրել զնա, և կամ ո́չ այնպէս: Եթէ նախկինն. մի́ յուսահատիր այլ կրեա́: Եթէ երկրորդն, և ո́չ յայնժամ յուսահատիլ պարտիս. զի որ ինչ և իցէ նա́, վաղվաղակի ունելոցէ ինքն զվախճան, և վերադառնելո́ց է զնոյն, և ս քեզ: Թեթև'է՝ զոր բառնալ կարես. կա́րճ՝ զոր ո́չ կարես: Բայց յիշեա́, զի ներգոյ 'ի քեզ զօրութի տանելոյ զա̃մ, և թեթևացուցանելոյ զնոսա́, եթէ ըմբռնեսցես զնոսա́ իբր զօգտակարս, և զպատշաճա̂ւորս: Ապաւապանն, ի́ք առխթ առաքինութե̄ :

Ծ Օ Գլխ.

Գլուխ. ԺԷ.

Յաղագս երկիւղի : Որքան ուն
այն իցէ, և որով պատճառա՛ւ յաղ
Թահարեցի : Խորշիլ յանդգնու
Թեց մարԹէ : Աներատին՝ փո_
քր ինչ վերյա՛ւ ելուծն, յաղ
ագս քաջուԹե :

ա. Մեծագոյն մասն մահ
կանացուացս, մինչ
ո՞չ է ներկայ չար ինչ. և ո՛չ իսկա_
պէս յապագայ, տագնապի սա_
կայն և տրամաբանէ՝ կամ աճեց
ուցանելով զանքախտուԹ͂ի իւր,
կամ ձևացուցանելով : Ո՛չ եգիտ
խստապարտուԹ͂ին մարդկային, զայն
քան յոգնադիմի տանջանս, որքան

կրէ

կրէ ոգին՝ նեղեալն յապառնունոյն: որ պարապեցեալ է յայն միայն. զի մի՛ զբարիսն ներկայս կորուսցէ, կամ մերահասցեն չարիքն մերձ ակայք, և ապագայք: Բազումք ևս չարիք, որք չլինէին՝ գոն ա՛րդ զի երկնչիմք: Ո՞ինչ օգուտ է քեզ նախ քան զժամանակն չարչարակոծ լինել. և ունայնիւք նախատեսութեք հանդիպել և ընդ յառաջ ել անել թշուառութեանց քոց: Մի՛ թէ չէ այնորիկ մարթէ քեզ ա՛րգել ողորմելի, զի երբեմն լինելոցես: խելագարիցն է. հաւատալ ամենից առաքելեմանց, և թարց նշանաց իմիք գուշակողաց զչարն, սոսկ և պատրողականօք մտածմամբք սարսափել և դողալ: Բազմիցս պատրեցեալ՝ ի խաբէականէ

մաղարկութէ , զխօսն երկբայա
նշան՝ առ վատթարագոյն կողմն
թիւրես ։ Բազմիցս , զարարեալ
յանցանաց ընդ դէմ իշխեցողին ,
մեծագոյն կարծես գոլ , քան թէ
իցէ իսկապէս ։ Եւ խորհիս , ո՛չ որ
քան բարկացեալ իցէ նմա՛ , այլ որքան
կարէ նմա՛ առնել , եւ որքան թոյլատ
րի բարկացողին ։ Բայց ունայնքեն
երկիւղքս այսոքիկ . եւ մ̄ն այնոքիկ
առաւ́ել աղմկեն , զի ընդունայնք
են ։ Քան զի ճշմարիտքն , ունին
պեղանակ իւրեանց ։ Որ ինչ գայ ,
յանհաւ́ատ մաղարկութ̄է ,
առաւտրի այն , դանդաղկոտի , եւ
երկչոտացգած ոգւոյն ։ փոքր ինչ
բաղադանութ̄ք տարբերին 'ի մի
մեանց , թէ կրեսցես զվիշտն , կամ
անկանիցես ։ մի՛այն թէ երանակ

ցաւ́

ցաւելոյն, ո՛չ է եղանակ երկնչելոյն։
Ցաւիս՝ որքան գիտես Թէ ա̀րդ-
պատահեցեալ է․ Երկնչիս, որքան
կարէ պատահել ։

Է․ ԵԹէ կամիս մերկանալ
զհամայն երկիւղս բոլորովին, յոր
մէ խնԹաս զի մի՛ էկեսցէ, ա̀րդ-
գալոց համարեա՛ զնա․ և զչարն
զայն, և զերկիւղ քո՝ չափեա ընդ-
քեզ․ և իմասցես իսկոյն, ո՛չ զոլ
նորա՛ մեծ իրապէս, այլ միայն
կարծեօք՝ զոր երկնչիս։ ՄիԹէ
կարէ՞ պատահել քեզ խստագոյն
ինչ, քան Թէ առաքիցիս յաքսորս,
և Թէ արկցիս 'ի բանդ։ ՄիԹէ եր
կնչելի՞ է վ̃ն մարմնոյն յիրէ յու մեքէ
առաւել, քան՝ զի մի կիզիցի, և
կորիցէ։ Զգննեա՛ զանձնիւրս 'ի
սոցանէ․ և դարձո զայնս առ ճշմա

բիտ Երկիւղն քո: զբազում դարցես. և ևս զանհնարատս, որք զայս իմ եպերեցին : Ստեփանոս, 'ի մէջ քարանցն կուտակից, խաղաղականաւ ոգւով աղօթէ առ ած: Լաւրէնտիոս, 'ի մէջ բոցոյն ցնծայ, և ծանակէ զբռնաւորն: Ինքնայօժար կամօք ընկենու զինքն յայրեցուցն, կոյսն Ափողոնիայ: Ծիծաղի Անաքսարքոս, երկաթեղէն եօք ուռոյք ջարդեցեալ ընդանուս: Սօքրատէս, ըմպէ խնդութե զբաժակն Թունալի, և մատուցանէ քրիցիոսի : Ոմն խիթաս 'ի հրոյն, և 'ի ջոկուց դահճացն, որք շուրջ զքև կրճեն զատամունսն: ընդ այսու խմբիւ, որ զանմիտան զարհուրեցուցանէ, Թագուցեալ գոյ մահն. որում այսքան մահ

կունք ,

կուսանք և մանկտուհիք . զուա՞ր
ճացելով ոգւով գիրկս արկին: 'Ի
բա՛ց ծողոպրեա՛ յերացն , զամբոխն .
մերկեա՛ զանձնայլականն նոցին .
հասո՛ մենմիում , զիւրն տեսան :
և տեսցես զո՛չ ինչ գոլ 'ինոսին անհու
նելի , բա՛ց յերկիւղէն : Արդարև
պատահի մեզ՝ մեծագունիցս քան
զտղայս . այն՝ որ սովորէ հանդիպել
երեխայից : Մոքին՝ զորս սիրեն ,
ընդորոց սովորեալք են . և ընդորս
խաղան , եթէ տեսցեն դիմայլակեց
եալս , զարհուրին : Իսկ դու՝ վասն
Թարադոյն տղայոցն , սոյայն
քան անխմարութի և խելաւութի
ժամանեցեր , թէ ոչ միայն 'ի ցաւէն ,
այլ և 'ի դիմայլակէ ցաւոյն և ուն
այն երկիւղէ նորին , շրտուցեալ
սատանին :

Է. 'Ի վեր . ած զոգիդ յառ-անձնականէ պատճառէ , 'ի ընդ-հանրականն : Ձամ , կամահկան այցու եւ պղծուրականորդեան մարմնոյ իմն ունել քո : որ ենթարկեալէ յոգնադիմից ախտից. եւ եւս մահու եւ մեռանելոյ պարտաւոր : Ձամ ջքեզ : արդ՝ զմ՛ողուրեմն գիտէի , թէ յոգնադիմիքս այսոքիկ տաժան մունք , դիպելոցէին ինձ : Ձյժմ ուրեմն ընդէ՞ր խռովիմ : Հիւ՛ան-դացայց : Օգտակար լինի տուող ջութն հոգւոյս , հիւանդութի մարմնոյս : Անձնականայ՛ ցեմ : Ձնքոյթ , եւ անդորրագոյն լինի կեանս իմ : Կորուսի զգինչս. Ընդ-նոսին եւ զհոգս բազումս , եւ զկա-անդն մշտնջենաւոր : Նախատա-կոծ լինիցիմ : Եթէ արդարութե ,

զպատ

զպատճառ նորին եպերեցից ; եթէ անարդարութ͞ե , խղճմտանօք իմո͜վք , մխիթարեցից զիս ։ Օրհնեցի՛մ յուսացելոյ իրէն ։ Եւ ո՛չ թագաւ͞որք հաստակալէն զա՟մ, որոց ցանկան։ Յաքսո՞րս առաքեցիմ ։ Գ. նացից ինքնակամ , և չինի ինձ պանդխտութի ։ Կուրացայց ։ Լսցի պա͜ղոտայն յոգնադնեաց ցանկութեց։ Չա՞ր խօսեցին զինէն մարդիկք ։ Չրասցեն՝ զոր արդիւնաւորիմ . և զոր սովորեն ։ Մեռայց ։ Չյու͜թէութ͞է մտի , զի էլից ։ Բայց մեռայց պանդխտօրէն ։ Ոչինչ երկիր է՛ օտար՝ չունողին աստէն զքաղաք մնացական ։ Մեռայց նախ քան զժամանակն ։ Ո՛չ ոք , եթէ ո՛չ խելագար , տրտմիցէ նախ քան զժամանակն արձակել ՚ի կա͜պանաց ,

պանաց , և ազատիլ 'ի բանտէ : Մահ , աքսոր , ողբ . չեն տաժանմունք երկնչելիք , այլ հարկք են մերոյս մահկանացութե : Յիմարութի է խիթալ յայնցանէ , յորոց զերծիլ չկարես :

Դ. փախի՛ր 'ի համարձակութե , և մի՛ մտաներ 'ի գործ ինչ յանդգնաբար : զի՛նչ ոք վաղագոյն յաղթահարի , քան որ կարի պարծի և մեծաբանէ զինքեան : Խո՛ւն են զօրութիւնք մեր Թո՛րց ձեռն տուութեն այ , յորմէ մ բաւականութի , և մ կա՛ր արտաքեղխէ : Ծնանի համարձակութիւն , 'ի կարի յաւակելագոյն համարելոյն զօրութիւն յատուկ : յեպերելոյն զհակառակորդսն : 'ի խամրացելոյ ուշիմութե , և 'ի խիզքը ինչ կիրա-

ութե

ութէ իրացն առուցելոց ։ Աղուա-
ել երկնչի , որ խոհեմագոյնն է ։ Չի
չափէ՛ զյատուկ կարն իւր . նորբա-
բար նկատելով . Թէ զի՞նչ կար-
ասցեն, և զի՞նչ բառնալ հրաժար-
եսցեն ։ Իսկ համարձակքն , մինչ
'ի ծանրագոյնս ներանկանին վտ-
անգս, քան զոր նախկնաբար ըղձաց-
եալքն էին , լուծեալք 'ի Թափոյն
առաջնոյ, վհատին և լքին . անձա-
գա՛ն իւեն ճանաչելով զանհաւաստ-
ութի մարդկայնոյ նախատեսու-
թէ . և զունայնութի մտածմանց ։
Սկիզբն է ապառնւոյ Թշուառ-
ութե , անզգոյշ ապահովութիւն ։

Է. Ո՛չ երբեք տիրէ՛ քեզ
բարկութիւն , եթէ 'ի բաց մերժես-
ցես զկարծիսն զրպարտութե ։
Ո-ու ինքն առաջնորդ և պե՛տ ես

յանցանաց քոց, և հրաւէ իրանկ պատ ժապարտութեց: Դու ինքնին՝ կազմես քեզ չարիս: Ընդէ՞ր զպատճառ աղմկութեց քոց, ածանցես առ յայլս, եթէ դու ինքնին վանես զքեզ և ընդ վայր հարկանես: Ո՛չ ոք խղխայթի, եթէ ո՛չ յինքենէ: Որ մանկածուքն ասեն ցողայն: եթէ ո՛չ լաս, շահես զայս ինչ: Ոնոյն չեչոտակի ասեմ և դուցոգի՛ քո, սրտմտեցեալ և աղմկեցեալ: Մի՛ բարկանար, մի՛ սոխալէր, և աղաղակեր: լաւագոյն լիցի զոր կամէիրն: Այլ և կարգեմ քեզ զաւուրս ումանս, յորս առաջարկեսցես ո՛չ երբէք ցասնուլ, զխարդ և դխոյիցին պատճառք: և ես՝ ամս իւ միով կամ երկիւ, կրթեմ զքեզ նովիմբ կանոնաւ: և զկնի

փոքու

փոքու ժամանակի՝ գտցես զքեզ
այնքան զարդարեալ, Թէ ՚ի ծաղր
մերակոչեսցեն զքեզ այնք, որք նախ
կնաբար բարկացուցեալք մտա_
բա՛մխ առնէին : Բա՛րքն հեզա_
վարք, ո՛չ ուսմբք նոցին ընդորս
քաղաքավարին՝ այնքան հաճոյա_
կանք և համեղաշունչք են, որքան
նմա՝ որ զարդարէցեալ նոքօք
է՛ : Օայս բարութիւն ունի
ոգին խաղաղական. Թէ
միշտ ցնծայ, և յարա_
ժամ յաղթա_
նակէ :

Գլ՜խ. ԺԲ։

Յաղագս զօրութեան, հոգւոյն բա-նականի ։ Զօրելին իմացն ՚ի հե-տաքրքրութեան ։ Որում մակացու-թեան պարապել պարտիմք նախա-պետուար ։ Որքան չա՛ր իցէ՝ զննել զվարս այլոց ։ Օգտակարու-թիւն օտարաց , եպերել մարթիմք ։ Ա՜յ զկարման կամացն ։

ա̃. Տուա՛ւ քեզ յա̃յ՝ կա-րողութիւն իմանա-լոյ, զի զնա՛ ճանաչէիր, և ճանաչե-լով սիրէիր ։ բայց ՚ի ձեռն մե-ղացն, կրկնեա՛ւ վիրի՛ւ խոցեցար, ՚ի տգիտութե̄ և կուրութե̄։ քան զի

զի 'ի ծանութենէ ճշմարտութեան, մոլորիս. և զի՛նչ առնելի իցէ. կամ յորմէ փախչելի, ձեպամբ ի՛թ ոգե-տանաս: Ուղի՛ղ որքանեա՛ւ հոգաբարձութե̃ զգուշանայ քաղաքն` վն̃ երկնիւ զի մահտարաժամին. կամ ամրոցն շրջապատեցեալ հինիւք թշնամեացն պահպանի, զի մի ոք անծանօթ 'ի ներքս դիմեսցէ; այն քանեա՛ւ հոգաբարձութե̃, և մանա՛ւանդ և ս առաւե՛լագունի՛ հսկելի է, զի մի՛ գուցէ իմացողութե̃ն, զիրացն չարաց` առարկեցելոցն ինքեան 'ի զգայութե̃ցն, զմուտն յարդարեսցէ: Քան զի պտեսակս իրացն, առարկեն զգայութե̃ցն. իմացողութե̃ն` ներասամուծէ և առբերէ առենթադատումն. և սա՛` կամացն առաջադնէ: Բայց

զգայութիւնքն, մատուցանեն միանգամայն զչա՛ր և զբարի: Ամօ՛թն է հաւանիլն կամ արտաքսելն:

Է. Նախապետաբար զսպելի է զիմացս, ՚ի հետաքրքրութէ: Ոմն ընդ խնամներս սփռեալ ընդես զմիտդ, զծնեալն՝ վն նյ, և զճար իմաստութէ: Ի՛ր զո՛ւտ՝ իմաստութիւն է: Որպէս որ ճաշակէ զմեղ ինայն, զի զորակութի նորին զննեսցէ, վաղագոյն սատակի, քան կզգացումն համոյն: նոյնպէս և որք որոնեն զայնս, որք ո՛չ պատկանին առինքեանս, նախագոյն ուրոեալք զինքեանս ներբանկոխեն, քանզճանաչումն ինուր ելեացն: Գիտել՝ զոր ո՛չ օգտունէ. է՛ մերձաւոր տգիտութէ: Որ ցանկայ գոլ իսկապէս իմաստ

ուն,

ուն, ո՛չ ուսանի կարծեաց սակս, այլ կենաց աղագաւ, և վարուց: և ո՛չ որոնէ ՚իմակացութեան, զզբօսանս և հեշտութիս ոգւոյն, այլ զդեղն: Խնդամս ճանաչել զզօրութիս սատեղաց: Խնելաւի՛ս, եթէ յետ գիտելոյդ, տգիտանայցես պհի ճանդութի հոգւոյդ, Նյամիս. զպարդարուն և գեղեցկաբար խօսել: Լաւագոյնէ, եթէ ուսցիս լռել: Տենչամս գիտել զնորոգս: Զինչ մեծագոյն նորոգ, քան զմեռանորոգելդ զքեզ: Զայս ուսիր: Զմոլորութիս օտարաց անխորժեա հերքել: Ընդէ՞ր ո՛չ հարթես զքոյսդ: Օժանդակէ՞ վերծանել զպատմութիս, և գիտել զպարապս այլոց: Բարւոքէ: եթէ ո՛չ անգիտասցես և ս, որք ՚ի քէն առնելիքն են: Երկ

պատուակութ̅ի կաքողայն համա-
ձայնեցուցանելըն զուարձացուցա-
նէ : զմէ ո՛չ և քոյքն կիրք աղմկա-
յոյզք : Եթէ ո՛չ խուզէիր զաւելոր-
դան , դիւրապէս գտանէիր զհար-
կաւորան : և ո՛ր գիտութ̅ին հար-
կաւոր , այնէ . որ մանաւանդ բա-
րի առնէ զքեզ , քան գիտուն :

Դ. Ըն̅ է՛ր տաժանեցուցեալ
նեղես զքեզ 'ի խնդիրս յայտնին
և հաշէս , զորս քաղմիցս ուշիմա-
գո՛յնք անգտանելըն , քան լուծելըն
զնոսին : Ոմէ՛ յանդգնեաւ ջանիւ
աշխատիս , զիւրացիս զայնս , որք ար-
ժանիք մուացման լինէին մանաւ-
անդ . թէ և գիտէիր : Բայց որպէս
այլոց իրաց , նոյնպէս և ուսման
անքաբէխառնութ̅ին , նեղէ զմեզ:
Զի՛ք վերջ գրոց : Յօրինին գը

դա-

պատուանք, մանաւանդ առ ՚ի տես
ութ̅ի և ՚ի կարգ, քան ՚ի կրթութեան
ընթերցողաց : Հազի՛ւ կարասցես
ընթեռնուլ զցանկս արարողացն
գրոց, ՚ի բովանդակ կեանս քո. Թէ
ներկարանեաց եւս լցիս : Նորա
յոգունք ճաշատակարք նաւէր
ածուք. բազումք ՚անարժանք ըն
թեռնլոյ. և այլք ՚ունայնք և ախ
մարաբանքեն; զորս ՚որ քան յար
ան կերծանե՛ս, զոչ ինչ մարթա
նաս գիտել : Յոգունս, ողջունե՛լ
քեզ Թողանին ՚ի սեմէ և էթ. զի մի՛
ենթադատիցես մեծագոյն ինչ
և բարւոք խորհուրդ Թաղուցեալ
գոլ ՚ինոսին; բայց ՚ի սակաւս պա
րապել մարթիս և յայնս եւս, մեծաւ
ընտրութ̅է : Սակաւուց գրոց կա
րօտիմք, առ ՚ի ունել զմիտս բարիս

Դ. Բարբէ վարկպարագեաց մտածմանց մահկանացուացս : Հիւծեալք շառագնիմք ՚ի թուղթս և յարհեստս յանհամարս և ՚ի գիտութիս տարածեմք զուշիմութի մեր , իբր թէ կելոցք իցեմք ՚ի յոգնաթիւս յաւիտեանս : իսկ զհոգածութէ մշտնջենաւորն կենին, յուլացեալք ապախտ առնեմք . որ ո՛չ գիտութեք, այլ առաքինութեք սատանի : Զի՛նչ օգուտէ որոնել զարարս արտաքնոց Թագաւորաց, և զոր հակակրեցին ՚ի մինմեանց ազինքն զանազանք մեծապունիւք մարտենիւք ստորագրելն : Որ քան լաւագոյն էլոյր , չիջուցանէլ զքո ան չարիս , քան զօտարացն՝ աւ անդել ապագայից : Ուսուցանէ քեզ երկրաչափութիս , ստորա_

չափել

չափել զանդաստանս և զգաւառս
Թագաւորութեանց : ուսուսցէ մա_
նաւանդ՝ թէ զիա՞րդ չափեսցես
որ բաւիցէ՛ քեզ : Ուսուցանէ
Թվաբանութիւն զհամարել , և_
զմատունսդ կուդայարմարել ժլա_
տութէ : ուսուսցէ մանաւանդ ան
գտանել զայն , և զուարճապունիւ
ոգւով կորուսանել , որք այնքան
եւ՛ ջանի՛ համահաշու՛ին: Յուց
անէ երաժշտութիւն ; թէ զիա՞րդ
հնչմունքն համաձայնիցեն ընդ իր
եարս ; ցուցցէ մանաւանդ՝ թէ
որպէս համաձանիցի միտդ՝ ընդ
քեզ : և մի՛ զգայութիւնքն և բանա_
վարութիւն , ելուզանիցեն զհնչ
մունս տրամազոյգս : Աշպացու
ցանէ . թէ որք իցեն եղանակք զու՛
արթութիւնք , և որք ողբերգականք :

ցուցցէ՛, նաւպա հովուեթիս ո՛չ բար
ձրավզիլ. և՛ իթշուառութէ, ո՛չ
արձակել զձայնս լալականս: Ո՛չ
դատապարտեմ զճանաչումն իրացս
այսոցիկ: Բայց զոսին, և զայլս.
պիտանաբար գիտասցես, յետ գիտ
ելոյդ զքեզ, և զյետինսն քոյին: Ո՛չ
ինչ գիտես, թէ և զժամ գիտասցես,
եթէ զքեզ չգիտասցես:

Է. Աղատահամբաւ ծոյլու
թի և պաղրագունեղէ. զննել զար
արս այլոց: քննել զվարս. և զժամ,
խելայեղօրէն մեկնել: Եւ ո՞ ես դու՝
որ դատես զայլոյ ծառայ: Տեա_
ռն իւրում կայ, կամ անկանի:
Նմա՛է որ դատէ զժամ, որ զժամ դատ
աստանս ինքեան առաքահեաց:
Որո՞վ համարձակութբ յանդգնիս
յափշտակել զդատաստանսն ա̄ծ-
ային:

այնն ։ Հայեաց ի քեզ, եւ զխորշս
խղճմտանաց քոց ներաքննեա՛ ։
Տե՛ս զչարին՝ որք ներ գոն անդ,
եւ զբարիսն՝ որք բացագոն ։ Եւ մի՛
դարձուցաներ զականդ՝ 'ի մոլութիս
այլոց ։ Գտցես 'ի քեզ զյոյժնահոյլ
Ջոկս չարեաց, զորս զսպեսցես ան
աշխատուիւ իրաւ ադատամամբ ։ Հա
զիւ կարէ լինել ինձ ։ զոր թիւ
րահայեակ ուշիմութիւն, ո՛չ կարասցէ
խոտորեցուցանել 'ի չարն ։ Զինքն
իսկ զաւետարանն, չարաչար ինձ
մեկնեն հերձուածողքն ։ Զաւան
քն՝ հայհոյէին եւ այպանէին եբրայ
եցիքն ։ Որպէս մարմինքն տխուրք,
եւ վատառողջութ, զոր ինչ կերակուր
առնուն, փոխարկեն 'ի մաղձ ։ նոյն
պէս եւ հոգին չարուք բաղադրեց
եալ, զոր ինչ տեսանէ եւ զոր ինչ

դատաւո՛ր անաչառ լինիցիս քեզ ։

Դ. Որպէս ուշիմագունեղք էմք բազմիցս, ՚ի սատորագինութեան առ-իցն օտարաց, յուսով վերայա՛ւ-ելլոյն անտի, զհամբաւ խոհեմ-ութե̄ մերոյ ։ այսպէս և ս դիւրա-պէս ՚ի կարծիս անկանիմք, թէ այլք զգան զմէնջ չա՛ր, կամ խօսին . և-ատելիս գոլ զմեզ նոցին , և խոստ-ելիս ։ Հզի՛ռ՝ զի զմոլութիւս կայս բազամերժեսցես , մա՛րթիս նախ-կնաբար, բարեխառնել զտենչ անս-քոյս . որովք ցանկաս հաճոյանալ մարդկանց , և մեծ ումն համարիլ ։ Եւ և ս Ջանա՛, ՚ի բա՛ց քեցել զմտա-ծումն զայն , թէ զի՛նչ զգայցեն զքէն մարդիկք, կամ խօսիցին ։ Քան-զի պատահի բազմիցս , թէ նոքա՛, զոչինչ խորհեսցին զքէն , զոր դու-

ձև

ձև ապուցանես ընմառւմ քում, չա՛ր խօսիլ զքէն, և զծնել զմա՛ռս քոյս: Ասա՛ ցքեզ ընդ առաքելոյն: Եթէ տակա՛ւին մարդկանց հաճոյանայի, քո ծառայ ո՛չ լինէի: Ասա և առ այլս: փոքր ինչ է ինձ, եթէ 'ի ձէնջ դատիցիմ, կամ 'ի քնա՛ւէից մարդոց: Այնպիսի եւ խնկապէս, որպէսի եօդ` առ մ̄ծ:

Զգացմունքն, և խօսաքանութ̄ին մարդկանց` զքէն, զոչինչ վերա-յա՛ւելուն բարութ̄է քում. և զո՛չ ինչ նուա՛զեցուցանեն 'ի չարութ̄եդ: Լա՛ւագոյնէ գո՛լ բարի, քան անո̄նիլ:

Է. Ո՛չինչ վերահասանէ հա-կառակ կամաց քոց. եթէ ամէն և ին արտաքսացես զնա, և անդ-րահոսեսցես յն̄ծայինն: Այսպէս զկծիտ խաղաղութ̄ի մտացդ, և

զինա՛ւ

զիւրաւացն անդորրութիւն վայելեսցես: Կեցցես, որպէս և կամեսցիս, էթէ ուսցիս զինչ պարտիցիս կամիլ: Ա՛րդ՝ պարտիս կամիլ, զոր Աստուած կամի: Ոչ սա՛ է միայնակ երջանկութիւն այսմ կենի; կամիլ՝ թէ որք լինին, այնպէս լինիցին որպէս Աստուած կամի, ո՛չ որպէս կամիմք մեք: Ածցէ՛ զքեզ Աստուած առ վախճանն, յոր նախասահմանեցեալես յաւիտենից. ընդ դուրինս և ընդ դժուարինս. ընդ անքոյթս և ընդ վտանգաւորս: Հնազանդեցո՛ նախատեսութեն Աստուածայնոյ, և հետևեաց զուարթաբար: քան զի թէ և հակառակիցիս, հետևեցիս սակայն յակամայ, և ամբարիշտ լինիցիս: Ածցէ՛ Աստուած զկամեցօղն. զո՛չ կամեցօղն, քարշէ:

Գլխ.

Գլխ. ԺԹ:

Յաղագս կացութեան զարգացողաց Ճանապարհք զօրավիգք, զարգացման: Հաշուոյ ժամանակի, և կիրառութիւն նորին: Ներկայութիւն Այ, ցուցանէ գոլ հարկաւոր:

ա. Եթէ ցանկաս լինել բարի, նախկինաբար հաւատամ, չար գոլ զքեզ: Ո՛չ երբեք զարգասցիս, եթէ զախորժն 'ի բաց դիցես զարգացման: Ո՛չ կամելն զարգանալ, անարգանա՛լ է: Յարատևեա՛ ուրեմն, որպէս սկսար. և որքան կարես հայիր, որով վաղագոյն կարասցես վայելել

էլ,

ել , հարթեցելով և բաղադրեցելով ոգւով: Ո՛րդ՝ նշանք և առուարկութիք ոգւոյն , փոխեցոյ ՚ի լաւանդր՝ այս է . եթէ տեսանես զմիլութիս քոյս , զորս դներ ևս անգիտանայիր : Որպէս սովորեմք շնորհաւորել զառողջութի հիւանդացն , յորժամ ծանեան զինքեանս գոլ խօթացեալս: Մի՛ հաւատար քեզ դիւրապէս , այլ թօթափեալ զննեա՛ զքեզ . և զինո՛րն զարդարացմանն քոյոյ , ՚ի կատարութե ոգւոյդ իմացիր , և ՚ի յաղօտութէ տուփացղութեն : Յայնժամ համահաշուիցես զքեզ ընդ ասակարգումն զարդացողացն , յորժամ ունիցիս ՚ի քեզ , զամենամեծ իշխեցողութի և տիրապետութի : Անհամարելի բարի՛ է . ստանալ զինքն , և գոլ մի :

Այլն

աՁյր բարի, միշտ նոյն. խոստանն, միշտ այլ է:

Է̅. Կարես ՚ի միում ա՛ւուր՝ ժամանել ՚ի կատար սրբութե̅, եթէ կամիցիս: եթէ բոլորով սրտի՛ւ դարձցիս ՚ի ստեղծուա՛ծոյս, և վերադարձցիս առ ա̃ծ: Բայց մի՛ թէ զկեանս քո ինէրքս, ընդ ո̃յ առնիցես, փորձեա՛ ՚ի նշանացս յայսցանէ: Եթէ բարիքս հոսանուտք, անհաճոյք իցեն քեզ: եթէ հաճոյացի միայնա՛ւորութ̅ի: եթէ հոգայցես, որ կատարելագոյնն է: եթէ զկարծիս, և զենթադատմունս մարդկանց՝ անգոսնեսցես: Իսկ մեծագոյն օգնութ̅ի առատորէ քեզ առ ա̃մ առաքինութ̅իս, մշտախոկ մտածումն կենաց. և չարչարանացն քո: Օրհնեա՛ է գիրք կենաց, նե

րում միայնում , ուր 'ի խարթամ և 'ի մեծածախ գրատան , գտցես զորինչ պատկանի առ միրկութիւն, եթէ և համայնքն գիրք ընդ առա_ րողաց իւրեանց կորիցեն : Սակայն ո՛չ է բաւական գիտել միայն զքն, և խոկալ. եթէ ո՛չ համահետևեցես և սնմա՛ . և այնպէս կեցցես, որպէս ուսոյց նմա՛ բանիւ, և օրինակաւ: Ո՛չ կարասցես ուղղել զթիւրն ; եթէ ո՛չ քանոնիւ :

Գ. Զքնաղակէ՛պ իմն տեսաց աւ յումեմնէ . Թէ որք կամին զար գանալ , այնպէս մարթին կեալ , զի մշտնջենապէս հոգանիցեն : Քան զի բազմադիմիք են , որք զյա_ պաղումն և զկիրճ արկանեն ձե_ ռողացն յամրոցն առաքինութե, զորս ներածնել պարտիմք . և անկ

ածել

ածել: ԺԶ. Յորժամ սիրես զքեզ.
կամ զայլ ինչ ստեղծուած, ան
կարգաւ որիւ սիրով: յորժամ յիրս
յարտաքինս այնպէս յենուցուս,
Թէ ՚ի պատահել ճողոպրման կամ
կորուսման նոցին, տխորժիցիս
ոգւով: յորժամ զյատկից անքթու
թեց քոց կարի հոգածու լինիս,
ընկերակրում, նըմպելում. ՚ի խօս_
սակցութիս, և ՚ի զբօսանս: յորժամ
կարի միսիս ՚ի ժամանակեայս, և_
յենուս յանդուգնաբար ՚ի յատուկ
կամս և յենթադատումս: յորժամ
զշարժմունս ներքինս, փոքր՝ ինչ ներ
ազնինես. և խոտե՛ս լսել ոտյ, որ խօ_
սի ընդ քեզ ներքսագէս ՚ի ձեռն
խորհրդականաց ներափչմանց:
ԺԷ. Հաւաստիկ սոքա են մանաւանդ
դականքն կիրճք, որք արգելուն

զքեզ

զքեզ նուաղում ։ զորս զի հեռացուս
ցես , հակել մարթիս հողունակո_
րէն , և զօտևորեալ այրաբար մար
զիլ 'ի գործ ։ Խրախուսեսցէ առ
աքինութին , զորինչ առնես ։ Խրա_
խուսեսցէ և վախճանն ամենա
կատար , զու́ արթութե́ և երագու
թե́ ։ Խրախուսեսցէ , և մաքուր
դիտաւ́որութին ։ և այնպէս իսկ
կազդուրեա́ զքեզ 'ի գործառնու
թեն , թէ նախած-անօթութեն .
զոր ունիս զնորին կատարելութէն ,
ամենևին հանդիտասցի ։ Ո՛չ կայ
անայ զարգացումն 'ի բազմութի
կրթմանց , այլ 'ի առնելն կատար
ելապէս զայնոսիկ , որք լինին օր
ըստ օրէ ։ Զի ո́չ յեղեալն է՛ գով
ութին . այլ յեղանակն , որով լինի։

Է . Թռչին աւ́ուրքն , փու

Թայ ժամանակն, և զոր անցեալըն է, ո՛չ ոք կարէ հատուցանել քեզ։ Ո՛չ կեաս, այլ կելո՛ցես։ զի միշտ կեանն քո առ վա՛ղն պատշաճի։ Այսպէս անցանէ կեանս քո, մինչ ուրնես զգործ ի կենաց։ Ժամանէ ծերութին. վերահասանէ մահն, յոր անկանիս անպատրաստ։ Որ պէս ճանապարհորդքն, զորս պատ րէ՛ փոխաբերական խօսակցութին, նախ ճանաչեն զինքեանս ժամանեց եալս յօթևանն, քան մերձեցեալս. Նոյնպէս և շարունակ ճանապարհ կենիս այսորիկ, զոր յարթնութե և՚ ննջման հանդարտաբար ճե մես, քեզ՝ զբաղեցելոյդ և ցնդեց ելոյդ, չէ եր ևելոյ՝ եթէ ո՛չ իվախ ճանի։ Զինչ ուրեմն դանդաղես. զմէ՞ դադարես։ Ողի՛ր զգիտն ժա մանակի,

մանտանկի . վարիր նովաւ , և՛ ինկիր մրկ էրպագաբար : Հաշուեա՛ զօրս զայս , և ստուաեել , զժամս : զի գոր ծուստ նորին , անգտանելի է : Զթողուս ստացուածոց քոց , ասպատակիլ յուսմքէ : Եթէ դույզն ինչ լիցի դուաւ զսահմանաց , ՚իդատ և ՚իշէն աճապարես : Իսկ զկեանս և զժամանակ քո , թողուս յափշտակիլ յամենեցունց . գոլով վատնիչ շռայլագունեղ այնմ իրի , որոյ միայն ագահութիւն , համեստ անուանի : Հաշուեա՛ զաւուրս քո , վերակոչեա՛ ՚ի միտ և ՚իքննութի զամանս անցելոյն , թէ և զհաւրևրամենիւք անգամ գերանցցես . և տեսցես , տի՛ րնուաղ ապոյն ունել քո , քան զոր թուես : Ոչ եթէ զոր քանա ՚իստցունց ճողոպրեցին

նիրհմունքն, որկորն, դաւ՟քն, բար եկամքն. և դատարկաբանութիւնքն. Թող զայնոսն որք առանց կիրառն ութէ Թողան, զուգահաւասարեսց ես 'նմա, տեսցես Թէ որքան փոքր ինչ. մնացեալ իցէ քեզ՝ 'ի քոյոցդ : և խոստովան լիցիս ճշգրտիւ, մի ւանիլ քո մատաղատունկ : Բազ մից գանգատես զանցելոց ա՟ւ ուրցն, զորս չարու՛ք կորուսեր : ընդէ՞ր ո՛չ Ջանաս զներկայ ժամա նակս այնպէս անցուցանել, Թէ յանցանել նոցին, կարասցես ասել: ո՛չ տեսանեմ. Թէ զիա՛րդ լաւա գոյն կարէի պարապանել : Մէնմի ա՟ւուրք են. և այնք՝ վարկենիւք ներկայք : Ոմէ կորուսանես զներ կեայս, որ քոյն է, և տրամադրես զապառնին, որ ո՛չ է քո : Ամենա

մեծ

մեծ կիրճ կելոյ , է՛ վաղարկու-
թ̄ին : Կենաց այսօր : վաղիւն կեալ,
անագանէ :

Է . Յա̄մ խորհուրդս, ՚ի բանս,
և ՚ի գործս , միշտ վերահայեաց
յա̄ծ , արտաքսելով զհանուրս
զախխճանս . և միայնոյ կամաց նո-
րին հետազօտեա՛ : Ո՛չ երբեք
արտուղի ՚ի շաւ̂ղէն ուղղականէ ,
որ զա̄ծ դնէ ինքեան առաջնորդ-
ճանապարհի : ՚Ի տեղւոջ հաւ̂ատ
արմագունի պահին իրքն քոյինք .
եթէ զա̄մ զոր ինչ առնես, ՚ի փառս
ա̄յ ուղղաւ̂որեսցես . և այնպէս
գործեսցես զանձնիւրն , իբր թէ
նա́ ներանկատեսցէ յաւս քոյինս,
որ զա̄մ տեսանէ , զա̄մ պահէ , և
զա̄մ նախախնամէ : Ո՛չ երբեք փախ
չիլ կարասցես յաչաց նորին . զի

ներ գոյ. ո՛չ ՚ի բանս եւ յարարս միայն, այլ եւ ՚ի ներքնագոյնս քոյին մտածմունս: Յորժամ ախես ըզգուռդ, եւ փախչել զլուսանցոյցդ խաւարեցուցանես զանձնեակդ, մի՛ կարծեսցես միայն գոլ զքեզ: ԱԾ ընդ քեզ է. որ զծածուկն քո կարէ հրապարակել, որում չիք ինչ ախեալ: ՚Ի նմին կեամք. շարժիմք, եւ եմք: Եղեր առաջի նր̅, եւ արբ: Ընդ նմա շրջագայեա. ընդ նմա ընձեռեա զգործս քոյս. ՚ի նմա կառո՛ զկեանդ քո: Արա՛ զքեզ արժանի, նորում ակնարկեսցէ, յո՛ր հայեցի ցանկալ, սիրելաբար: Մեծ հարկաւորութի բարեբարոյութե վերադնի քեզ, մինչ հանդէպ աչաց դատաւորին ամենատեսի, առնես զգործդ. Այսպէս կեաց, իբր թէ չիցէ

չիցէ որ յաշխարհի , բայց ՚ի քէն
միայնոյ՝ և յա̃յ : Որ ինչ նախա_
խնամութ̃ի նորին տրամադրեսցէ
վասն քո , յօժարապէս ընդ գրկ
եա . թէ դիւրինք իցեն , և թէ
դժուարինք : Ա̃ծ խնդրես ; զինչ
փոյթ է , թէ այսու կամ այնու
ճանապարհաւ ժամանի_
ցես առ նա : Եւ երանի՝
թէ երբեմն ժամա_
նիցես :

Գլուխ : Ի :

Յաղագս բարւոյն՝ միայնաւորու-
թե : փախչելին յընկերակցութե
չարաց : Սոլութիք աշխարհի քան
ճք, և որքիցեն : Ջանն զարգաց
ելոյն, է՛ շահումն առաքի-
նութեց : Նշանք ումանք
վերաշահեցելոյ առ-
աքինութեն :

ա. Ամենամեծ նշան բաղ
աւորեցելոյ մտին,
և՛ իԹխուրից ըղձամձկութեց մաքր
եցելոյն, է՛, կարելն կալ ընդ ինք
եան : Որպէս ած, ինքեամբ միայ
նով երանեցեալ, ոինքեան ցանդ
յարատեւեայ : այսպէս և ոգւոյ հայես

եր

երջանկութեան տայ, եթէ ուսցիս մնալ ընդ քեզ: Թէպէտ և ո՛չ երբէք միայնակ լինիս՝ թէ և կամիցիս, եթէ ո՛չ երբէք 'ի քէ՛ն բաժանիցիս: Եւ եթէ խօսելոյն՝ վա՛տ և մոլար սովորութ̅ին թախանձէ զքեզ, ընդ քեզ խօսեաց: Բայց զգուշ լեր, զի մի՛ ընդ առն վատ թարի խօսիցիս: Զո՞ր՝ կամիս գիտե ել թէ զինչ կարասցես խօսիլ ընդ քեզ: Զայն զոր մարդիկք յօժարապէս առնեն զայլոց: Զ̅. Չարախօսեա՛ զքեզ, առ քեզ: Զղջա՛ ամծ զմոլութ̅իս քո: և խրատեա՛, զոր ինչ արժանի սաստամանաց գտցես 'ի քեզ: Ո՛չ երբէք պակասի մոլութ̅ի ինչ, որում պիտոյասցէ հոգացողութ̅ի: Թագո՛ զքեզ 'ի դատապարտութ̅է: Բայց՝ և դատա

արկութ̄ի քո Թագո: Պարծիլ 'ի
միայնա̂ւորութ̄ին, խելագարեցեալ
ամբարտաւանութ̄ի է: Տարա-
զուգեա՛մ, ընդ միայնա̂ւորութ̄են
մարմնականի ՝ և զներքին միայն
ա̂ւորութ̄ին, զի օգտակար լինի-
ցի քեզ և հաճոյական: «Արտա-
հանեա՛ զքեզ յունայնահոծից ըզ
քաղմանց: և ոչ միայն 'ի մարդկանաց,
այլ և յիւրացն ևս որք ոչ պատ-
կանին քեզ, մ:կուսացի՛ զքեզ: Լե՛ր
ազատ յամենից ստեղծու̂ածոց,
և մերժեա՛ 'ի սրտէ քումմէ զպատ-
կերս նոցին: «Արտաքսեա՛ զՁա-
նակռութ̄իս իրացն աղցա̂ւորաց.
և զնո̄մ խելառութ̄իս մտածմանց:
և խոյս տու̂եա՛լ զետեղեա՛ 'ի Թագա-
տեան սրտի յորում̂ քոյ միայնոյ,
և ո̄յ խոնկմանն պարապեսցիս: Զե

նայամ

նոյնժամ լուսաւորութեամբն սրտի ,
՚իմաստութե համայնից իւրոց
և ՚ի մերկութե , կայացեալ է իսկա-
կան խաղաղութեն սրտի և ճշմա-
րիտ անդորրութեն ։ և Զ՚սա փախիր
սատանէն Թափիր . յորս միշտ նկատ
եա ։ զի անդ գտանի ած , ուր պա-
կասին ամ ստեղծուածք ։

Է. Եթէ կամիս լինել բարի ,
փախիր յընկերակցութե չարաց ։
Չի՛ք այնքան վնասակար բարե-
աց վարուց , քան զուգախառն
ումն յանձինս ամբոխին ։ Ո՛չ եր
բեք մտանել ընդ քեզ կարասցես
զբարսդ , զոր բերիր ։ Զի ոգին
նորաբողբոջ , և դիւրամուտ ուղ
ղականի վարուց , դժուարին մոլութե
ցն դիմելոցն ՚ինա այնքանեաց ամ
բոխին , բառնալ չկարէ ։ Ողիւ-

րայքն

ըայլէս անցանի առբաղաքումս: Մեղ
անակերյն մափկասուն, առասակաւ̂
սակաւ̂ թուլացուցեալ, մեղկաց
ուցանէ ; դրացին ընչաւ̂էտ, բոր
բոքէ զտենչանս : Միով եւեթ գա_
ղափարիւ̂ բղձախոհութե̄ կամ
ագահութե̄, կարես կորնչիլ: Քար
շեն 'ի մոլութիս, ծնօղքն թուլա_
մորթք : քարշեն ընկերքն : քարշեն
եւ ծառայքն : Լի՛ք են բովանդակքն
վտանգիւք, լի՛ք են որոգայթիւք :
Իսկոյն յարտէլանել մերում 'ի_
լոյս, պատաղիմք 'ի մոլութիս օրըստ
օրանկանս ; եւ 'ի ծայրագոյնս չա_
րամոլութիս կարծեաց տատա_
նիմք : Հազի̂ւ ոմն գոյ յաշխարհի,
որ զմոլութի ինչ՝ ո՛չ նուակեսցէ.
կամ դրու̂ատեսցէ, կամ հաւ̂անս
եցուսցէ տգիտացողին : Զորգելու

ցուս

ցուս զքեզ երբեմն, 'ի մէջ օձիցն ըն
տանեկեաց. արտաքս քան զհրա_
պարակս, և զընկերակցութիս մրդ
կանց: Հա՜հ. Թէ որքան քաղցու,
և ցանկալեաւ փախուստեամբ:
'Ի ներքս են պարգականք նմ, բո_
վանդակքն խաղաղականք, Թարց
ամպոյ, և առանցհողմոյ: Պատա_
հի յանկարծ, եթէ ոք կոչիցէ զքեզ
յարտաքս, հետևիս նմա: Ու_
զանկցես և այլք զինքեանս, և չի_
նի ջոկ: Եկանի՛ 'ի մէջ հրապարակաց
և ամբոխից. մեղանչի՛ յոգնադիմու
օրինակաւ: և որ բարի և զուտ
արտեղեալէիր 'ի տանէ, անդրա_
դառնաս ամենաչար և աղտեղի:
ԱՂէ՛ոդ զվէրս հոգւոյդ ո՛չ ճանա_
չիցես եթէ ո՛չ դարձեալ 'ի միայնաւ
որութե: Դարձիր ուրեմն առ

քեզ

քեզ որ քան կարող ես, զի մի՛ տա֊
գորեսցէ զմիտդ մոլութ̃է նորով
գումարն մարդկան, որ յամենից
կողմանց միտեցեալ է առ վատթար
ութ̃իս: Չի զու՞ արժանագոյն է՛ ոգին,
որ 'ի փոքունս սիրուի:

Դ̃. Համարեա՛ց զքեզ՝ սա֊
կաւ՞ ինկ մի մեկուսացեալ 'ի գագաթ
լերին իմն բարձու, և հայեաց անդի
յերեսս ողորմելոյ աշխարհիս այս
որիկ: Աստուստ ուսցիս տանել զնա՛
և հեռանալ 'ի նմանէ, և բնակել
'ի միայնաւ՞որութ̃է: Տեսցես
փակեցեալ զճանապարհս յու՞աղ
ակաց. գծովս 'ի նաւ՞աբեկաց:
Տեսցես յամենից կողմանց զյար
ուցմունս մարտից. և զդաշտս թա֊
թաւ՞եալս յարեանց մարդկայնոց:
Տեսցես զանձնձարձակս մոլու
թ̃իս,

թիս և զանօրէնութիս, յամուրեք
տիրապետեալս : Ատեցեր, 'ի
թագաւորեան սենեկի, գործել 'ի լր
բենեաց զայնպիսիս, որք և ո՛չ ինք
եանց հաճոյանալ կարեն, գործող
անցն : Գտցեա, զայնքա՛ն անար
ժանս, զայնքա՛ն անվայելուչս, թէ
ո՛չ ոք 'ի տեսողացն տարակուսիցի,
խելագարիլ նոցին : Բայց զօրա֊
վիք ողջամտութէ դոյ. խելագար
իցն ամբոխ : Մեղանչի ես, 'ի մէջ
ինքեանց օրինացն և իրաւանց :
և ո՛չ անկասկած է անդ անմեղու
թին, ուր ջատագովի ես : Զի
կորնչի անմեղն, արձակի պատ
ժապարտն : և սակաւ մեղանչի
պատժապարտութէ, քան արձակ
մամբ. և ներմամբ : Չիք երկիւղ
ինչ օրինաց : Զի որ կարէ վերա
ցնել.

գնել, ո՛չ երկնչի: Դաւունքէն լեզուք չարաբանողացն, խաբէբայք են բերանք գովաբանողաց: Զի անդուստ սեւեռէ դատելութին, աստուստ պատրէ զգործն, խաբեբայն: Ամինն թանի զինեաւ, Նմուսն շրտուցանի չարակնութէ: Ոնմ ունի անյաղ. ժլատութի, ոյա՛մ ՚աշխատակո՛ր առնէ ամբարտաւանութին, կախեցեալ մինչ ՚ի դատամանէ այլոց: Հայեաց և՚ի հրապարակս, յաուլցեալսն ամբոխիւք: և զա՛յն քան. խուսմբս յուութէց գոլ ՚ինոսին ստորասիցես, որքան մարդիկք են ՚ի նոսուս: Ամեղ անչեն ամենեքեան; ՚իմէրձաւորան, զրպարտութէք. յա՛ծ, արհամարհհամբ. յիրս, չարայէս կիրառութէ: զամենայն, ՚ի դատաստան են

քեանց

քեանց դժուարեն, որք պատրաս-
կանք ամենից են։ Եւ զի արդ ամ-
բողջ կարասցես պահել զշունչդ.
կամ առ քեզ վերադառնալ, 'ի
մէջ այսց քանեաց մոլութ̄եց, յա-
մենից կողմանց շրջապատեցելոց.
որք սատարասուղեն զցանկացողսն
յառնելոյ, և 'ի բարձունս նկրտե-
լոյ ղաչսն։ Ողժու՞ արինէ անձնաս-
մնալ ումեք ուր Թագաւորեն Ջոկք
ձկասականերից։ զի Թէ և փոխարկել
զքեզ չկարիցեն յինքեանս, զի՛-
նէ արգելուն։ Մի՛ է կազդուրա-
գոյն անդորրութ̄ի, արտասուզել
զքեզ յասցքանեաց չարեաց. և
մեկուսանալ 'ի բնակարանն յայն,
'ուստի՝ ազատ յամենից շփոթմանց,
կարասցես տեսանել զԹշուառու-
Թիս աշխարհի։ Ընդվանելին ոգին,

որ ենթող զարտաքինսն. և՚ ինքեան միայնոյ պարապեալ, ժողովէ զինքն՝ ՚ի յամրոցն իւր: Ջյամ, աշխարհս քանդէ. և միայնաւորութիւն, դր ախտ:

Դ. Ընդունայն է մեկուսանալ ՚ի մարդկանց, եթէ ո՛չ ստիպ եսցես զոգիդ զի դեգերիցի յինքեան, և յէնուցու ՚ի կրթմունս առաքինութեանց, մեծաւ խրախուսիւ: Ո՛չ ինչ քարի ունի մարդ, եթէ պակասէ առաքինութիւն: զի չիք հանգիստ, չիք երջանկութի, եթէ ո՛չ յառաքինութե: Երբեքն, որք փոխաբերապէս պատասխանեն ինքեանց, նաշխարհի: ՚Ի մէջ ամենից, և ՚ի վեր քան զամ, ած: ՚ի մէջ ըղձալեաց, լոյս: ՚ի մէջ կատարելութեանց ոգւոյն, առաքինութի: ՋՏ

է՛

է՛ · լոյս՝ և առաքինութի̄ ա̄մցուն ;
լոյս , առաքինութի̄ աշխարհի՝ և
պատկեր ա̄յ ։ առաքինութի̄ն՝ լոյս
ոգւոյ ; որով կոչիմք որդիք ա̄յ , և
եմք ։ Առ այս , մատիլ պարտիս
մաքրեցելով ոգւով , եթէ ցանկաս
ժամանել ՚ի կատար կատարելու
թե̄ ։ Զի առաքինութի̄ն , է՛ կա
տարելութի̄ մարդոյն . վերանորո
գող անմեղութե̄ , լի՛ ամենայնիւ̂
համեղութե̄ ։ Է՛ կատարող թե
րութե̄ բնութե̄ն , որ անյարմարէ
ըստ ինքեան , բարւոյն գերբնա
կանի ։ Է՛ դիւրութի̄ բարեաց գոր
ծոց , որով ուղղակի կեամք . որով
իբր զաչայուք , լուսաւ̂որիմք որով
ընդ դիմանամք մեղաց ։ որով ճո
խանամք արդեամբք . և որով զկե
անն յաւ̂իտենականն արդիւնաւ̂որ

իմք: ւՁո՛ր՝ ՚ի Ջանադրութեանս այս մին, հարկաւ որէ քեզ նախկնա-քար, զբնութիւն ամենից առաջի-նութեանց և զգործս, նախածանել: զի ո՛չ որ սիրէ, զոր ո՛չ ճանաչէ: Նա՛ և ո՛չ երբեք դադարելիէ ՚ի գործելոյ, և ՚ի կրթմանէ: Եւ եթէ չիցեն առիթք, հետազօտիլ մա՛րթ է զիւր որոցն. որք ՚ի մէջ խա-ղաղութեան, յօրինեն զճակատս թարց թշնամեաց. և վերերևու-թիւք մրցմամբք, առ ճշմարիտ պատերազմն մարզեցեալք՝ պատ-րաստեն զինքեանս: Զև ակերպեմ մտածմամբ, զպէսպէս թշուառ-ութիս, և զթուահոծ վիշտս՝ չը-ջսպատեցեալ զքև: համարեաց՝ նախատատանօք լնանիլ քո: և զնմ զոր ստացեալ ունիս, քննութէ յա-

վշտա-

միշտանկիլ : Եւ այսպէս կրթեա՛ զքեզ ՚ի համբերութի, իբր թէ ճշմարիտ ըք հղեն իւրն : Ո՛չ տապիցիս յինքեան իրուժս, եթէ նախ քան զիրն ՚կրթեսցես զքեզ հանգունաբար : Ամե ծառայութի անուարի կոչէ ընդ ինքեան ՚ի մարտի՝ զինուորն, որ բազմիցս էհեղ զարիւն :

Է . Ունակութիւք առաքինութեց ո՛չ ստանին, եթէ ո՛չ կրթմամբ երկարաձգիւ : Բայց՝ մի՛ թէ շահեցես այլիցես զումանս յանցանէ, ծանիցես ՚իցուցակացս : Եւ յսինքն ; Եթէ զմոլութիւն հակառակեցեալն առաքինութէ, զգայցես չիջուցեալս, կամ գոնէ՝ նուաճեցեալս ընդ մասին մեծագունի : Եթէ շարժմունք մոլարիցն ընդդաձկութեց, ընդ սանձիւ քանա

վարութեան կրեսցեն զօրէն . և կամ դիւրապէս կարասցես հնազանդեցուցանել զնոսին , մտացդ : Եթէ զներգործութիւն առաքինութեաց՝ Թարց դժուարութեան . և մանաւանդ մեծագունիւ հեշտութեամբ ներակրթիցես : Եթէ անդունիցես զասացեալսն մեղմելոց արանց ; և լի անձնիշխանութեամբ ոգւոյդ , կրթեսցես զքեզ ՚ի շահումն այնց , որք անհամբոյրքն անկատարից : Եթէ զգործսն խոնարհականսն , յորս խոտորէիր նախկնաբար ՚ի ձեռն ունակութեաց, իբր ընտածեալ իմիք տհաճութեամբ՝ արհամարհիցես : Եթէ՝ և ոչ ՚ի յերազի հեշտանայցես իրիք իմիք պարշելեալ, կամ հաւանիցիս անիրաւութեաց ուրուք : Եթէ ջանայցես հետազօտել

այնց .

այնց , որոց գովաբանեն և զար
մանան . և խորշեցին յայնցանէ ,
զորս նշաւակեն ։ Եթէ զո՞չ ինչ
մեղս փոքր համարիցեն ; և յամե
անկատարելութէ , որ քան և փոքր
ագոյնիցէ , խոտորիցին և զզուէ
ցին ։ Եթէ , մինչ տեսանեն կամ
լսեն զհամապատիւն քոյին ,
հարստութե՞ք կամարժանապա
տուե՞ք պերճապարդեցելս ,
ոչ նախանձիցեն և ոչ չփոթիցին ։
Եթէ զմոլութեան քոյին , յօ
ժարաբար և պարզապէս խոստ
ովան լինին , ցանկալով յամենայն
ունց ուղղաւորիլ , հարդիլ , և
խոշտանկիլ ։ Եթէ վկայութե խղ
ճմտանացն շատանայցեն , և զգոր
ծս բարիս պահիցեն 'ի քեզ և թա
ցուսցեն ։ Եթէ թորց թուլաց

մանն, յենուցուս յառաքինութ̄իս: Զի ճշմարիտ առաքինութ̄իւն, ո՛չ երբեք անցանէ, այլ գո՛յ միշտներկայ:

Գլ̄խ. Ի̄Ա:

Յաղագս մեծաբանականաց առաքինութեց: Հա՛ւատն դրո՛ւատելիէ, հանդերձ գործովք: Աստուծում միայնում դնելիէ յոյսն: Աղաւթք սրբոյն, որ առ ա̄ծ: Սէ՛ր ընկերին, բարերարութիւնք ցուցանի: Քաջալերութ̄ի յորդորական, առ ողորմութ̄ին:

ա̄. Սիւն եւ խարիսխ այլոց առաքինութեց, եւ հիմն քրիստոնէականի կենին, է՛ հա՛ւ

հաւատն, առանց որոյ, ոչ ոք կա-
րէ հաճոյանալ այ: Սա է իմաստու-
Թի որ զգօնացոյց զբոլոր տիեզ-
երս. յոր յենլին հաստատանօրէն,
եղեալ ՚ի բաց զամ տրամաճառու-
Թիւս և զհետաքրքրութիւս: Զի որ
հաւատամ և գործեա, զի հաւատ
առանց գործոց մեռեալ է: Խօսդ-
քոյին, և խոստովանութի, հրա-
պարակեն և ցուցանեն զհաւատս
զգուշ լեր, մի գուցէ կեանդ, և
վարքդ, քարոզիցեն զանհաւատ-
ութի: Հաւատաս յաւետարանն.
ընդէ՞ր ոչ հնազանդիս աւետար-
անին: Հաւատաս ՚ի կեանն յաւ-
իտենականն, ընդէ՞ր զաղագունեղ
ժամանակս ՚նախադասես անեզ-
րական յաւիտենականութեան:
Օ՜հ ոչ օգուտ է հաւատալ ճշմար-

տին և բարւոյ, եթէ սո՛ւտես դու,
և գործես զչար ։ Ո՛չ կարէ գոլ ,
թէ բարւո՛ք հաւատայցէ , որ չա_
րւո՛ք կեայ ։ զի նմ հաւատայ ին
կապէս , որ կրթէ գործելով . զոր
հաւատայ ։

Է̄ . Արդ՝ որովհետև ամենա
ճշմարիտ և աներկբայական , ա̄ծ-
այնով նախատեսութ̄բն տրամա_
դրիլ և կառավարիլ համայնից , թէ
և ո՛չ ձնձղուկ մի՛ յերկնից , և ո՛չ
տերև մի ՚ի ծառոյ անկանի թարց
նորին ակնարկութ̄են և կամաց ,
նմա՛ ուրեմն յանձնեա՛ զքեզ բոլո_
րովիմբ , վստահականա՛ւ յուսով և_
թո՛ւահոծի՛ն յուսացողութ̄ե ։ ո՛չ
ինչ երկո՛ւանալով , մի՛ թէ յաջող
ակօրէն ունելոցիցես զզօրավիգ
և զպաշտպանական , առ յա̄միրս ։ Ի_
մա՛ ,

մա՛, զա՟մ խորհուրդս և զօգնութիւն մարդկայինս, զոր խաբեբայս և անհաստատս ։ և թո՛ղ կառավարել քեզ և հովուել, յա՟յ միայնոյ, Թարց այլ իմն վարանման ներշնչանի: Եւ եթէ դիպիցին քեզ հոգք յանկարծօրէն, որովք ներգործութե՟ց քոց և խորհրդոց բովանդակն կարգ, երևիցի աղմկել և խանգարել. կամ հիւանդութեա՟մբք, կամ վրդովմութեա՟մբք, և այլովք դիպուածովք ծանրագունիւք, մի՛ սրտաբեկիր վհատաբար. այլ կազդուրեցեալ յուսովն ա՟ծայնով, արկ զքեզ ընդ ոտ՟ նորին: քանզի զի դիպուածովքս այսոքիւք. և ՚ի ձեռն թշուառութե՟ցս և տառապանաց, վերածէ՛ զքեզ իմաստութիւն ա՟ծային առ վախճանն յայն, զոր յառ-

խոտենից

իտենից նախասահմանեաց քեզ ։ Ո՛չ զգայ զչարն ներկայ , որ յուսայ ՚ի բարին յապագայ ։ Չի յնքան կարէ մարդ . եւ այն բան ունի , որ քան յուսայ եւ հաւատայ ։

գ̄ . Սէ՛րն , ամենից առաջին ութեանց գաղափար եւ թագուհի , վերահայի յԱծ , եւ ՚ի մերձաւորն ։ Զի՛ւ՝ Ած , ՚ի բոլորէ սրտէ ՚ի բովանդակէ հոգւոյ եւ ՚ի հանրից զօրութեանց , ՚ի վեր քան զամ իրս . սիրելիս , սիրելին մաքրապէս . զՄ ինքեան , եւ զմ՛ անձնոյ իւրոյ բարութեան ։ Օրէ՛ս , զոր շարժի՛ս , զոր զգաս եւ զոր իմանա՛ս , շնորհ այն է ։ Նա՛ վերածնեաց զքեզ ՚ի ծառայութէ սատանայի ։ Նա՛ ազնուացուցեալ պճնազարդեաց զհոգիքս , անհամարիւք ձիրիւք եւ պարգեւօք ։

գիւօք : Նմա պատրաստեաց քեզ
զկեանսն յաւ֊իտենականս , Թարց է
միք արդեանց քոյոց յառաջեցելոց:
Ահաւասիկ երկինս , երկի՛ր , օդ .
Ջուր , և ա̃մ որք 'ի նոսին են , մեծ-
ա՛ւ բարբառով աղաղակեն զօր
հանապազ , զի ծայրագունի՛ն և
բոլորով սրտով սիրեսցես զնա և
հետապօտեսցիս նմա՛, յորմէ ստեղծ-
եցեալք եղեն մ̃ք քո : Ընդէ՛ր ցնդ-
եալ տատանիս 'ի բազումս խնդր-
ելով զբարին հոգւոյ քոյոյ: Սիրեա՛
զմի բարին , որ է՛ ա̃մ բարի : խնդր-
եա՛ զպարզունակ բարին , որէ ծայ-
րագոյն բարի . 'ի վեր քան զոր , ո՛չ ինչ
լաւ֊ագոյն , և ո՛չ ինչ սիրելագոյն
մակամտածել կարէ : Ամէ՛րն է՛ մի-
այն , որով զեզգառամու փոխարինու-
Թ̃ի ստեղծողին հատուցանել կար-
ես,

ես, թէպէտ ոչ զուգանկի: Սէրն, ոչ է դատապարտամոլ: ոչ խնդրէ որ իւրնեն: զմեծամեծս գործէ, եթէ Է՛: Ո՛չ ինչ դժուարութի անհնէ՛ա գոյ սիրոյ: Ճշմարիտ սիրոյն, մե-ռանիլ կարէ, յաղթիլ չկարէ:

Դ. Շնորհեաց մեզ բնութիւն զսէրն փոխարինական, և ընկեր-ակցելիս արարզմեզ: զի մարդիկքս ամենայն, անդամք եմք մեծի մար-մնոյ. կոչեցեալք 'ի նոյն հաւատ, և 'ի նոյն փառս: Ո՛չ սիրէ զա̃ծ, որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր: Ի՛սկ՝ ներգործութիւնք սիրելութեն որ առ մերձաւորն, են սոքին: առ-ատրել ամենից, զբարերարութի: օգնուտ լինել ամենուն: յառաջնե՛լ քան զամն, սիրով և պաշտօնատարու-թբ: Բայց զբարերարութին, քեր

կրեց

կրեցելով ոգւով, և յարմարափու-
թութէ տացես, ունողայն զպէտս,
թարց յապաղման, և միջարկութէ
ժամանակի. եթէ ո՛չ ՚կյամօթխած-
ութի ընդունողին: Բա՜ց ականա-
գոյն դե՛ղէ և մխիթարութի, զանցս
տխրալիս կրողացն, թէ գիտասցես
զոնէ զկարօտութի և զպիտոյս նո-
ցին : Զանձրացուցի՛չ, և ծանրա-
լուր բա՛ռէ : Աղաչեմ: Եթէ յա-
ռաջես քան զխնդիր բարեկամին
լցուցանելով զկարօտութիւն, բազ-
մապատկես զտուրս քոյինս : Ո՛չ
տարա՜ւ ձրի, որ մինչ աղաչեացն՝
տար : Եթէ չկարացեր յառաջե՛լ
քան զխնդիրսն, միջանկտրեա՛ զբա-
նս բազում՝ աղաչօղին. զի մի՛ երև-
եսցիս տաղաչեցեալ: և ցո՛յց զքեզ ,
ինքեամբ փաղփաղելովդ, փա՛ղ իմն

տա-

տալոց նմին թէ և չիցէ իր լեալ աղ-
աչեցեալ : Նա և յիրս բարիս, վե-
րյաւէլ ևս զխօսս բարիս . և մի
ինչ տրտմութեան, խառնեսցես ՚ի
բարերարութիւն : ոչ զանխրութի.
ոչ պյամբութի. ոչ զխօսս խոցոտ-
իչս, և ո՛չ զպարծանս : Քանզի իրն
խօսեսցի, յուելովդ քով : և որ տես-
անէ ՚ի ծածուկ, հատուսցէ քեզ :

Է. Ի մէջ ներգործութեց քրիս-
տոնէականաց բարերարութեց,
զնախապետականն ունի զտեղի,
ողորմութիւն : որով փորձի հաւ-
ատն. Ջնջին մեղք. և գնի ինքն եր-
կինն : Օգուշ լեր ուրեմն, մի՛ գու-
ցէ դարձուսցես զերեսդ յաղքա-
տէն. որ գոլով ինքեան տնանկ,
փարթամացուցանել զքեզ կարօղ
է : Ազատեցեալ մեղաց քոց,

վերա

վերագնեամ զքեզ, արծաթով քով: արա՛ 'ի գործոյ ապաւէնութեն, զօր ամէնք ողորմածութե: Մերասանն որ ծիծաղեցոյց զքեզ, լի՛ դարձա՛ւ 'ի քէն: Քն մատուցանօղն զարքայութին երկնից, զո՛չ ինչ առցէ: Զհարկ Թագաւորին հատուցանես յակամայ. Թէ և զո՛չ ինչ յարմարեաց ժողովեցես: Քի Թագաւորին, 'ի յաւելորդացդ՝ խնայես տալ զպատառիկ մի հացին: Զգուշ լեր մի գուցէ ներելով արծաթոյդ, պարտական լիցիս արեան եղբօր քո: Եթէ ո՛չ երկնար, սպանէր: Խորհիս թէ որպէս քաղուո՛ք կեցցեն յետնամնայքդ. ո՛չ խորհիս թէ որպէս չարուո՛ք մեռանելոց իցես դու: Լաւ ագո՛յն է պահել ինչ 'ի ստացուածոցդ՝ ժառան

գից քոց , քան թէ քեզ 'ի փորձու-
թէ : Հայեաց 'ի համարանս քոյս :
Ասէ՛ս, թէ զինչ ժառանգես 'ի_
հայրենիսդ յաւիտենական , և_
զինչ ասա : Յամենից իրաց քոց
զորս ժառանգես , զայն միայն
գտանես 'ի մահուանդ , զոր ձեռ-
օք աղքատացն , յերկինս ըղեցեր :
Կշտամբեա՛ զանհաւատութի քո:
Թշնամին ՝ կարէ ասպատակել
զտունդ . զերկինսն ՝ ոչ կարէ :

Գ.լխ. ԻԵ:

Յաղագս խոնարհութեան: Հարկաւորութիւն նորին, և դժուարութիւն: Գործ՝ առն խոնարհի:

ա. Որպէս ոչ ինչ գործ ճարտարապետին ուղղապէս յառաջանայ թարց գծի, և լարի: այսպէս և ո՛չ մերն, առանց խոնարհութեան: Սա՛ է՝ քանոն այլոց առաքինութեանց. ուղիղ խելամտութիւն առնելեացն. ա՛նկն հոգւոյն, և արհեստ կելոյ: Ո՛չ կարէ քա՛ղցր գոլ կեանն, յորում բացա՛տ իցէ խոնարհութիւնն: Զի՛րդ դժուարագունեղ գոլ դա՛, ամէն

խոստովանին : Բայց եւ խորթնա-
ծածուկ է : Ծնանի դժուարու-
թիւն անդուստ, զի ընշրջանակում
իւրոյն մտախոհութե ; պարփակե-
ցեալ իրս . թէ զընդ-հանրականս ,
եւ թէ զմասնականս: Եւ ոչ չէ՛ հաւա-
աստի ինչ կացութն իւրացն մարդ-
կայնոց , որք միշտ այլայլակք են
եւս երընդունականք, եւ յեղեղուկք.
եւ կախին 'ի զանազանից պարա-
գայից : Այլ այնորիկ չէ՛ անձնե՛ր
ուշիմութե , կացուցանել 'ի նոսին
զհաւաստի ինչ քանոն . եւ զխի՛տ
հակարկութին, իսկականաւ իմի-
բարեխառնութե համաղուգել
եւ շարախառնել : Իսկ զխռթնա-
ծածկութին յառաջ ած է՛ աղջամ-
ուղջն այն, յո՛ր ծբարին պատճառք
իւրացն առոցելոց : Երկեին բարձ-

ունք

ունքնոցին, բայց գաղջն հիմունքն։ Գաղի՛ և սփիւռն ա͞ծ այնն, զյաջողակութ͞ե, կամ զպայծառջանութ͞ե նորայն վերահասնլոց ; ուստի լինի, թէ սակաւուց իցէ այս՝ առաքինութ͞ի : Սակաւք կարեն վերահասուք լինել, ՚յղխարդ և իցէ գործս, թէ զինչ առաւել մարթ իցէ :

Է ․ Բուսուցանեն զխոհեմութ͞ին, սովորութ͞ին և յիշողութ͞ին։ Օն իրքն նշանաւորք և անուանիք, որոս կառավարէ նա ․ ծանուցեալք լինին մարդկանց, ՚ի ձեռն սովորութ͞են և փորձին : Անկասկած լինիցես, եթէ հաւատայցես փորձի քոյս, և այլոցն : Եւ ո՛չ արկցես զքեզ յիւս դժուարահասս և ՚ի բարձրագոյնս, ուստի լիցի քեզ տատանել, և անկանել : Ազո՛ւ՝ զի

ղա̃մ խոնհեմութե̃ տրամադրիցես , պատրաստիս նախկնաբար ներանկատ էլ 'ի քեզ. և այսմ 'ի գործն յոր ձեռնարկելոցես ; նա՛ և յայնս , որոց ծանկ աղագաւ լինելոց ես ձեռնամուխ . կամ ընդ որոց առնելի իցէ: Եւ մանրաղնաբար քննեա՛ զքեզ , մի՛ գուցէ առաւել քան զոր կարեսդ , երևիցիս քեզ՝ կարել : Քանզի ոմանք անկանին , յուսով ճարտարաբանութե̃ : ոմանք առաւել հրամայեն , և դնեն պքեռն ընչից իւրեանց քան զոր կարենն տանել : ոմանք զմարմինն տկար . ճնշեցուցանեն , աշխատանկորիւ զոր ծով : Զընծելիք են ևս , և այնք՝ յորս ձեռնամուխ լինելոցէս , և կարողութի̃ քո բաղդատելիք , ընդ իրացն առնլեաց : Զի բեռինքն

կոր

կորածնչէն , որք մեծագոյնքեն կրողացն : Եւ յայնս ձեռնարկելի է . զորոց զվախճանն՝ կամ առնել , կամ յուսալ կարասցես հաւաստեաւ : Եւ այպա՛ ունելի՛ է և զընտրութի արանցն . մինթէ իցեն արժանիք , որոց ծախիցես զմասն կենի քոյոյ : քննելիքեն և վարք նոցին , զի մի՛ վնասիցես քեզ , մինչ օգուտ լինել այլոց ջանաս: Եւ զկնի ամենայնի խորհելի է քեզ , մի՛ թէ բնութի քո իցէ յարմար՝ իրացս այսպիսեաց առնելեաց . և յայն խորհելի է , յո՛ր կա՛ր ուշիմութեդ առաքերէ : Զի վայրապարէ աշխատն , ուր դիմամարտի բնութին :

Գ. Ձյր խորհեմ , յո՛չ ինչ իր ձեռնամուխ լինի , որքան յարա՛կ ներշփոթմամբ իմիք աղկի : զի ո՛չ

կարէ զճշմարիտն եւ զհամեստն ճանաչել, միտն ոտնահարեցեալ, եւ մոլարից ըղձաձկութ̄եց դիւթութ̄եքն խաբեցեալ: Յոյժ դիւրադարձի խոհեմութ̄են՝ յանդգնութ̄ին. որ իծանունս, և յանելնլիս դիպու̂ ածս ներածեաց զբազումս Մուստի այլն խոհեմ, զո՛չ ինչ առնէ անընտրողաբար. և զյատուկ դատողութ̄ին իւր, խորհրդականութ̄ե այլոց ստորարկէ: Երկչոտք են խորհուրդքն մարդկայինք, և անհա՛ստատք նախատեսութ̄իքն: Ելեցն իրաց կարծականք, և խաբէականք են փորձառութ̄իքն: Ընդ է փրկութ̄ի, ուր բազումք են խորհրդականութ̄իք: Պատկանի և առախոհեմն, մերկել զիրն. և սրանըկատաբար ներահայել՝ իմա, թարց

վեր

վերերեւութից եւ ծածկութից ,
որք պատրել առնորեն զանզգոյշսն .
ւՄերկեա՛ զինչսն, զհամբաւն , զար-
ժանապատուութիւն , եւ ՚ինքեա
զինքն եւ եթ զիւրն քննեա ; եւ խնդր-
եա՛ զի՛նչ իցէ . ո՛չ զի՛նչ կոչիցի :
ւՉխամարեա՛ց է , պատրել ՚ինմանակ-
երտից եւ ՚ի հաստ՝երաց : Նա՛ եւ
պա՛րտէ իէր ՚ի հիանանցէ՝ լրտեա-
ել զամ , զոր վերահասանել կար
են . զի մի՛ երբեւ՝ առնել չիցի առ-
ածն յիմարադէպ : Ո՛չ կարծէի :
Եւ ապա՛ զէրկար իմս խորհրդա-
կանութի առուցելիէ նմա, եւ զհաս
ուն ենթադատուքս , եւ զներբեագոյն
ներաղնութի. զի մի՛ դուցէ մոլար
իմս պարագայ , զներգործութի
քո վատթարացուցէ . մի՛ եւս եւ
խոհեմութիւն , անդրադառնաիցի ՚ի

խորա

խորամանկութի և ՚ի խաղաքշոտ ութի: եւ մի՛ գուցէ պատրեցեալ ՚ի հպարտունէ դրանկցութէ . ճշմարիտ բարուոյն՝ և վերերևութին , զմո_ լութին փոխանակ առաքինութէ ընդգրկիցես : Եւ յետ կատար ման ընտրողութեն , հա՛ստ զա̃մ յապաղմունս . և ինկոյն հետադօտ ծա՛նմա , զոր վճռեցեր : Զի՛ք դան դաղման տեղի , ընքարուաջ խորհր դականութէ . զոր չկարէ գովել , եթէ ո՛չ կատարեսցի :

Գլուխ: ԻԴ:

Յաղագս արդարութե, և կրծնից Նսերգործութի երկաքանչիւրոյն: Օրինչ իցէ ապաշխարութիւն, և նորում կայացի:

ա. Արդարութիւն. է՛ վեր նականն իմն առաքինութի. ծնիցեալ վմ այլոց, ոչ վմ ինքեան: որ անդրահեղու ՚ի մերձաւորսն զամ զորինչ ունի. և զոչ ինչ խնդրէ յինքենէ, եթէ ոչ զիւրն կիրառութի: Սա՛ ՚յետա նահանջէ զմարդիկս յեղաւմեացն զրպարտութեց, և զբոլոր տիեզերս հաստէ՛ ՚ի խաղաղութե: Սա՛ լուծին իմն

նմա զուգաւորութի է բնութէ,
և կամպ ընկերականութէ մարդկայ-
նոյ : և ոչ մի՛ ինչ առանձնոյն, դրու-
տելի գոլ կարէ : Զի որ արդար՝
զո՛չ ոք խուժէ՛ : ո՛չ խնդրէ զվրէժ
այլոց ; ամենեցուն օգնութէ : Բա-
րւո՛ք զգայ զամենեցունց, և խօսի:
տա՛յ իւրաքանչիւր ումեք, զոր իւր
նէ ; և ո՛չ արգելու զբարին այլոց :
Եթէ լինի վերահասու, զարդա՛րն
հրամայէ : ամենից բացերևո՛յթ է :
առաւե՛լ հոգայ զբարին հնազանդ-
եցելոցն, քան զիւրն սեփհոյս : սան-
ձահարէ՛ զմոլութիւն պատժիւք:
չնորհէ զձիրս, բարեգործաց ; և
այսպէս զամենն պատրաստէ՝ յիւրու-
մն գործակալութէ : Եթէ լինի
հնազանդեցեալ, պահէ զմիաբանու-
թի : հետևի օրինաց ; և հպա-

տակն

տակի հրամանաց մեծաւորացն, և շատանայ իւրով կացութե։ ոչ ցանկայ իշխանութեց. և ոչ արկանէ զինքն 'ի գործս, որք ոչ պատկանին ինքեան։ Զրի պաշտէ զարդարութին. զի ներգործութեն արդարոյ, զոչ ինչ առաւել վարձ համարի, քան զգոլն արդար։

Է. Կրօնն. զերապանծ բարոյականաց առաքինութեց, անմիջապէս հայի յԱծ, և 'ի նորին պաշտօնն և 'ի պատիւն։ Զոր՝ նախկին պաշտօնն է, հաւատալ 'ի նա, և ճանաչել; և ապա հաւատուցանել նմա զմայելչութի նորին. հաւատուցանել և զբարութին։ Սակաւ ինչ ճանաչել զԱծ. զոր և ինքեանք դևքն տեսանեն, որք ատեցին։ այլ պահանջի ևս սէր, և

պաշ

պաշտօն, յիրացս յայսցանէ ծան-ուցեալ: որք երանի թէ այնքան բարուոք լինէին, որքան գիտու-նին: Գիտես զնա գոլ այն, որ մերականացու է աշխարհի որոնի զխնամակալութի մարդկայնոյ սե-ռի. որ կենեղէրս նախախնամէ: Խոստովանիս զնա, միայն կարող. միայն բարձրեալ. և՛ ինմանէ, իբր ՚ի ծայրագոյնէ բարուոյ և՛ իմերոց նոյ քոյոյ վախճանէ, ընդունել անձն ունիս զմշտնջենաւորն երանելու-թի: Ամէ ուրեմն ո՛չ պաշտես զնա որպէս արժանն է; ընդէ՞ր ո՛չ մատուցանես նմա զծայրագոյն պատ-ուէլութի; հի՞մ զստորկագոյն մաս-նիկն հոգւոյ, նախամեծարես քան զնա: Ընդունայն է կրօն քո, եթէ ո՛չ ցուցցի ՚ի գործ ոգւ: Կամի՛ս ճշ-

մարիտ կրօնաւոր լինել: Գնա՛
առաջի իմ, և լե՛ր կատարեալ: Եւա՛
անկանապէս պաշտէ զնա, որ հա-
մահետևի: Ճշմարիտ կրօնն, կա-
պէ զքեզ, ընդ այ՝ և զած, ընդ
քեզ: Պահպանեա՛ զնա՛ անբիծ
՚ի պղերգութէ, ՚ի մոլորութեց և
՚ի մեղաց: Խելագարութի մեծ է.
լեզուաւ քարոզել զհաւատ, և
վարուք զանհաւատութի: Զմար-
դիկն՝ այսու փառաղանշանի տրա-
մակայեցեալն, ծանակեսցեն զմոք
ուրեմն իմաստասէր ոմն մեծահռ-
չակ ՚ի մէջ հեթանոսաց. ասելով:
Ո՛չ ինչ փառաւորագոյն գոլ
քան զքրիստոնէայսն, մինչ խօսին;
ո՛չ ինչ ևս թշուառագոյն, մինչ
գործեն:

Է. Ապաշխարութին, է՛ վե

րան

բանտորդօղ յանցողութե̅ ա̅ծա-
յնոյ հրամանացն : որ մնոէ՛ զմարդն
’ի յանդարգութիւն մեղաց, և ’ի բաւա-
կան վճարութիւն անարգանացն ա̅յ :
Զի ապաշխարութի̅ է, զանցեալ
մեղսն ողոքել, և ջնջել և ո՛չ յաւէլու-
պաստաղիլ նոքօք : Կյորնչի ուհեշ
տացուցանէ . մնայ որ կշտամբէ,
որ տանջէ . և որ դատապարտէ :
Զինչ օգուտ է զանցեալ աղտեղ-
ութիւն թագուցանել : Ո՛չ ոք ինք
նամխոս, արձակի ’ի դատաւորէ :
Կացուցաւ̃ դատաստանն ինմ ’ի
քնութ̅է, ’ի մարդկայնումմտի . նոր
ում իւրաքանչիւր ոք, ամբաստա
նօղէ պարտաւորութէց իւրոց,
և վկայ, և դատաւոր : Եւ Զատ ատիպ
եմ զոգիս և զգայութիւն, ներ
գոյլ համապատօր . աւ ’իստալ զհա-
մար :

մար ։ Ասա՛ ցքեզ զդատ քո, և որ
քան կարես , յանդիմանեա՛ զքեզ ։
Զօրն բոլոր, մտախոհ լեր ընդ քեզ.
և զա͞մ իսկ ասացեալս և զգործեց
եալս , և զինքեանս զմտածմուն
սդ վերուչափեա՛ ; ո՛չ զանց առն
ելով զմիո՛վ և էթ փոքու իրիք, և
ո՛չ ինչ Թագուցանելով ։ Եթէ
ձանձրացես զանօրէնութի քո , Թո
ղու ա͞ծ ։ եթէ խոստովանիս սուր
եղանիս ։ Զի՞նչ զօրավի՛գէ . Թէ
ո՛չ ոք գիտասցէ զմոլութիսդ , եթէ
գիտես դու ։ Մի՛ Թէ օգտակարա
գո՞յն համարիս , Թագնաբար դա
տապարտիլ , քան յայտնապէս ար
ձակիլ ։ Ո՛ւր և Թագիցես , խի՛ղճ
մտացդ ընդ քեզ է . չկարես փախ
չիլ 'ի նմանէ ։ Ամենաթշուա՛ռ ես,
եթէ զայս անգոսնիցես ։

Դ. Յերիս ժամանակս տրոհի կեանն. որ է՛, որ էա՛նցն, և որ ապառնին է: Ներկայն՝ վարկեան մի՛ է. նախ քան ժամանէ, սպառի: Ապառնին՝ չև ևս է: Բայց աւուրք անցելոյն՝ ներկայք լինին, յոր ժամ հրամայիցես. և թողուն տես անիլ ըստ կամաց քոց: Ամի էրկն չիր յիշողութէ քումմէ. և մի՛ պատկառեսցես դառնալ ի յանցեալն, և զմոլութիւնդ յանդիմա՛ն առնել քեզ: Որքան յաճախագոյն զսոյն արասցես, այնքան վաղագոյն վերանորոգիս: Ինքնին վրէժխնդիր լեր քեզ. և մի՛ գործեր վերստին զայնս, զորս կոծես և կսկծաս, թէ արարեր: Յոգունք՝ զերծեալք ՚ի նաւաբեկութէ, անիծանեն զնաւն և զծովս. և զնոյ բարերարութիւն, յիշատակաւ

տանկաւ վտանգին , վերապատ
ուէն : Զբարեզարդ խոկումս զայս
գոլ 'ի քեզ բաղձամ, զի մի՛ դարձեալ
կամիցիս զփորձ առնուլ, զոր միան
գամ երկնար : Զերծար 'ի մեծա
գունէ վտանգէ , մի՛տար զքեզ կր
կին 'ի փորձութի̃ : Եւ յոքանիցս
ներեաց ա̃ծ , որքանիցս մեղար :
զգուշ լեր . մի՛ գուցէ վատթարա
գունեղ լիցիս , զի բարի է' ա̃ծ :
Զոր առնելոց իցես , խորհիս եր
բեմն . զմէ՞ ոչ մանաւանդ զոր ար
արեալդ ես : Ո՜հ խորհուրդ անպառ
նուոյն , 'ի ներկայէն բղխէ : Բազ
ումք ժամանեին առ իմաստութի̃ն,
եթէ չկարծէին զինքեանս , արդ
ժամանեցեալս : եթէ ոչ հարթ
եսցես զքեզ օրըստօրէ , օրըստօրէ
վատթարագոյն լինիս :

Գլխ. ԻԴ։

Յաղագս բարեպաշտութեան, և մեծարանաց ։ Հնազանդութիւն դրուատի, նոյն՝ և շնորհունակութիւն ։ Զիարդ առնելի, և հատուցանելի իցէ բարերարութիւն ։

ՃԾ. Ո՛չ ինչ զօրութէ բանի, արտասանել կարէ. որքան գովելի գործ իցէ, կարելն մարդոյն ատել։ Ծնողաց իմոց՝ հպատակեցայ, և կամակատար եղէ ցանդ։ Հրամանատուութէ նոցին. Թէ զո՛յգ, և թէ խի՛ստ եղև, հլու և հնազանդ ընծայեցի զիս։ Բարի քաղաքացի ցու-

ցի

ցի զիս միշտ՝ հայրենւոյ իմոյ : Եղ
բարց՝ և արենակցաց իմոց , ո՛չ եր
բեք դադարեցի առնել զբարի :
Ջանացի յաղթել զմ͞մն, բարերար
ութ͞եք : Զի սոքին են դուռք բարե
պաշտութ͞ե , որովք զպարտեալն
պաշտօն , հատուցանեմք հայր
ենւոյ , ծնողաց , եղբարց , և այլոց
զուգակցելոցն մեզ արեամբ : Իսկ
զոր ինչ առաւարէ բարեպաշտու
թ͞ին առազգակիցսն, զնոյն շնորհէ
մեծարանքն , առ յառաջադէմսն ,
յիշխանսն , յուսուցիչսն , և յայլսն.
որք եղանակաւ՛ իմիւ՛ յառաջեն
քան զմեզ . իշխանութ͞ե , իմաստու
թ͞ե . տիօք . կրօնիւ՛ . և սրբութ͞ե :
Քան զի սովորեմք յառնել առ
աջ͞ի նց . բանալ զգլուխս . խուսել
՚ի ճանապարհէ . երկիւղաւ՛ , կամ

կալուն, զտեղի տալ: ՚ի ծունկս փա-
րիլ. զձեռս, կամ զպատմուճանս
համբուրել. և զայլս նշանս պատուոյ,
ըստ սովորութեան տեղեաց զա-
նազանից՝ առաւատրել: Զի՛ւ զայս
ամ յօժարահոգին, և վերյարգեց
ելով սրտին. կատարեսցես, եթէ
յառաջնեայք ՚ի յիմաց քո, մեծահա-
շուեցութի վսեմութեան նոցին:
Քանզի աստուած ծագեաց ՚ի
կամս, փախուստ ինչ և երկիւղ.
որով զզգածեալ խորշիցես ՚ի կարի
ընտանութենէ նոցին. և ՚ի մեծութենէ
նոցին՝ եղանակաւ իմն այսպէս
եսցես ՚ի քոյդ փոքրութիւն: Զի՞ մի
իշխանութիւն յոյժ է: Որ ինչ և աւա-
տրեսցես մեծաւ որպէս քոց, նու-
ազ քան զպարտն լինի պատուին,
եթէ զնա ՚ի նոսին նշմարեսցես:

Որ

Է. Որպէս յանհնազանդու-
թէ նախնւոյն ծնողի, ընկաւ ընդ
թշուառութիւնք արտաքսեցին.
այսպէս հնազանդութ̃է որդւոյն
Ք̃ոյ, վերածեցեալք եմք առ երջան-
կութիւն, եթէ և մեք պահիցեմք զհն-
ազանդութիւն: Հնազանդութիւն,
ամենից իրաց կատարելութի է.
և շաղկապ նոցին հաստատապուն
եղ, ընդ սկզբանն իւրոյ: Ոչ ի
զարմանասքանչիւ իմն ծրիւ, յամ
՚իմած ներածէ զամմ: Ոսմ դրու-
ատեաց քո, առաւել քան զայլ
առաքինութիս. որ և կորոյս ըզ
կեանն, զի մի զնա կորուսանէր:
Եւ այս՝ լաւագոյն ասի գոլ քան զզո-
հս. զի սովաւ, յատուկ կամս զենի:
Ոչ ինչ՝ ընդունել պատրաստիմք զհրա-
մանս վերակացուաց, իբր զձայն

խմն ա՟ծառաք , զոչ ինչ հարցան
ելով, զպատճառ կամ զշարժառիթ
հրամայելոյն ։ Զգիտէ՛ դատել ,
որ ուսա՟ կատարելապէս հնազան
դիլ։ Պատու՟իրեաց է վերակացուն.
հրամայեսցէ օրէնն . սասացէ զինչ
կամիցի առնել զիս ; ո՛չ ուսանիմ.
ո՛չ վիճաբանեմ, ո՛չ հրաժարիմ .
այլ պարզապէս և երագօրէն կա_
տարեմ. պատրա՛ստ եմ առ ք՟նա՟ս,
եթէ դիւրինքինն , և եթէ դժու՟
արինք , լցուցանել զուզադու՟արձ
ցնծութ՟բ և յարմարափութ՟բ ։
ւմի միայնէ՝ ներուժ կարեմ զոլ
յամառօղ, և կամապաշտ . ք՟զ. եթէ
ո՛ք ՝իքարեայ գործոյ , յետս քարշ
եսցէ զքեզ , և ընդ դէմ օրինացն
ա՟ծայնոյ մղեսցէ։ Իսկ զայլսն զա՟մ,
հպատակօրէն, և թայց տրտնջման

կատ

կատարել պարտիս :

Դ. Շնորհունակութիւն, զե-րահայն ՚ի պարտիսն, զս առնելոյ բարերարութեան: Զի՞րդ ո՛չ ինչ առաւել առնելի է, քան զհամահա-շխումն բարերարութեան ; եթէ ո՛չ ՚ի մեծութէ իրին , գոնէ ՚ի սրտէ և ՚ի սիրոյ պարգևօղին : Նա՛ և հարկաւորէ զի յարամնայ յիշատակն առ արեցելոյ բարեացն , յենուցու նոգւոյ : Չկարէ շնորհակալել , եթէ ո՛չ, որ յիշէ : Եւ որ յիշէ , ա՛յդ շնորհակալէ՛ : Այս, ո՛չ պահանջէ զգոյս , ո՛չ զգործս, և ո՛չ զերջանկութի . զի առձեռն պատրաստ ամենից է : Եթէ չիցեն կա՛րք , ո՛չ երբեք չլինին կամք . որով վերահատուցանել կարես՝ և ևս, Թագաւորաց: Մինչ առնուս յուշիքէ զբարեր

ար

արութե՛ն, զուա՞րթութէ սրտի և
երեսաց, ևն։ Եւ զուրախութի՟ն
հրապարակեա՛, զի լիցի յայտնի
տու՞ողին, որպէս զի ընկալցի զպտ
ուղ պարգևին իւրոյ։ Զրդար
պատճառ ուրախութենն է, տեսան
ել զբարեկամին ուրախ; արդարա
գոյն, առաւել զնա ուրախ։ Որ
շնորհունա՛կ է ևն. զբարերարու
թին. որ յօժարապէս և բարեմտ
աբար, զնախկին պատճառն նորին
հատոյց։ Ո՛չ երբեք կամեցաւ
շնորհունա՛կ լինել, որ զբարերար
ութին այնքան տարաձգեաց, թէ
արտաքոյ տեսութե աչաց իցէ։
Որ մեծացուցանէ զնա. և որ ուր
անայ կարել կշնորհին այնորիկ
զփոխարէնն առատրել, ո՛րդ հա
տոյց։ Որ նեղապրտութէ. առ
նու

նու և ապախտօրէն , փոքրացու-
ցանել զնա երևի ։ Որ հազիւ
զգացեալ ցուցանէ զինքն , և հա-
զիւ շարժէ զշրթունսն , ապաշնոր
հագոյնէ՝ քան լռեցեալնէր ։ Այր
բարի , մինչ առնու զբարերարու-
թի , իսկոյն խորհի զհատուցմա-
նէն ։ Ո՛ զինչ այնքան հակառակ
գործ գոյ , քան ո՛չ հատուցանել զոր
առեր ։ Եւ ո՛չ իսկ հատուցանելիէ
զուգիւ չափով , այլ լիապատարիւ .
որպէս երկիր զընկալեալ սերմանսն
մեծապտուղիւք դիզաբարդեօք հատ
ուցանէ ։ Զգուշ լեր սակայն , մի՛
կարի փութասցես ՚ի հատուցումն
շնորհին ։ Ոմանք՝ մինչ պարգևին
ինձ ըղձինոցա , իսկոյն անդրադարձն
զայլ ինձ , և ցուցանեն զինքեանս
ո՛չ ինչ պարտիլ նոցին ։ Կերպ ինձ

արտաձգելոյ , և ընդվայր հարկանե-
լոյ է, մինչ զպարգևսն հոգւոյն ընդ
ես , պարգևէ :

Գլխ. ԻԵ:

Յաղագս ճշմարտութե : Կիրառ-
ութի նորին : Պարզամտութին
գովի : Ներգործութի հաւ-
ատարմութե :

Ա. Յամ խօսս, ՚ի շարժ-
մունս, ՚ի գործս, և
՚նայլս ՚նշանս արտաքինս, ներ լիցի
ճշմարտութին : Չէ՛ վայել առն
քրիստոնէի ստաբանութի շրթանց:
Կյանսացական, և գռեհական յոռ-
ութի է. զայլ ինչ ընկրծումներ
ափակել, և զայլ ինչ բերանով ար-
տաբերել :

տաքերել։ Այր վսեմագնեղ, պար
զապէս արտասանէ զիրս, որպէս
ենն ; ո՛չ դժգաբարդէ . ո՛չ յոգնա_
կուտէ . ո՛չ խուաքէ . ո՛չ շողմոքէ, և_
ո՛չ վհաշաքշէ ; յորձապտուտից բա_
նից , և՛ ի ծփանուենաց խօսից ,
խուսափէ : Քանզի ճշմարտութիւն
պարզ, զբանս պարզականս սիրէ :
Կամի մե՛րկ տեսանիլ, զի անմեղ է :
Իսկ ուրախաբերեա՛յնէ և պատիր ,
երկբանութե՛ իմն խրթնացուցանէ
զիրս , զի թաքիցէ : Ատէ՛ զլոյս ,
որ չարու՛թք խօսի . որպէս և՛ն ա՛, որ
չարու՛ք գործէ : Զգուշ լե՛ր , մի՛
գուցէ ունիցիս զկրկինս զգացմու_
նս որպէս զպատմուճանս . մինն առ_
տնի , և միւսն արտաքինի : մի՛ յար
տաքս լիցի ցուցամոլութի, և՛ ի ներ
քս պակասիցի ճշմարտութիւն : Յու_

ութես

ութ͞ես յայսմանէ , զըզուի՛ եւ ինքն
բնութ͞ենն : Մժէս զ ա՛նկունսն , չեւ
եւ ս բանավարութ͞ե մարգէրեալսն :
Զատութ͞ենն , առաւրկեն 'ի մէջ նա-
խկնեաց մոլութ͞եց ; եւ թէ պէտ թէ
թեւութ͞ե իմի՛ք վերառնուն , սա-
կայն ուղղութ͞ե բնածնի նմթա-
դատմանն , դա տարապարտեն : Նոր
ումիրի , զարմանալ պարտէ ընդ
նախատեսութ͞ենն ոյ , որ ընդելուզ
եաց յոդւոջ զառաքինութ͞իս ,
թարց որոց , անհնարէ կալ ընկեր
ակցութ͞ե , եւ կենի : Զպականիչ
կենաց բան զամ , է՛ ստաբանու
թ͞ենն : Ոի նեթէ զա͞մ ստութ͞ի բա-
նից անգոսնես , իբր անարժան իմն
վսեմականի ոգւոյ , ընդ-ե՞ր ո՛չ եր
կնչիս 'ի գոլոյն քո սուտ , եւ 'ի կելոյն
ստաբանութ͞ե : Մեծ իրէ , մի՛ եւ-

եթ

եթ առնել զմարդն ։

Է. Պարզամտութիւն, սա_
կաւ ինչ ինձ ճանաչեցեալ ՚ի մարդ-
կանէ առաքինութի, այնքանեւոյ
պատուոյ՝ եւ արժանաւորութեան է,
թէ եւ ինքն ած, մեծ իրապէ՝ս հեշտ
անայ այնու ։ Քան զի խօսակցու-
թի նորա, ընդ պարզամտաց է ։
Զի գոլով նորին պարզ, եւ ամբողջ
ջագունեղ, կամի՝ զի հոգիքն եւս
որք առ ինքն համահաւաքին, իցեն
պարզունք ։ Աղո՛դ՝ պա՛րզէ, որ ՚ի զու_
նագանս ո՛չ ճապաղի. որ թարց երկ
պատկութե եւ կեղծաւորութե,
այնպէս ցուցանէ զինքն առ արտ
աքս, որպէս գոյ իներքս ։ որ զյատ
ուկ պակասութին, մինչ դիպի առ
ի թ ինչ, պայծառապէս եւ մտէք
մաքար խոստովանի, եւ յանձնառ
նաւ ։

նու ։ որ տղայացեալ է ՚ի չարեաց .
և զամ պատճառս ցոփաւորութե,
նզովէ։ որ ո՛չ արտաքսեալ զշրջահայ
եցութի խոնհեմութեն , նմանում
ներգոյ համարի զհաւատս ։ որ ո՛չ
առնու զկարծիս յումեքէ, թէ նիւ
թեացեն ինքեան զչար ։ որ ո՛չ խոր
չի յիմար համարիլ առաջի մարդ
կանց, զի լիցի իմաստուն առաջի
այ ։ որ օտար յամենից յոգնապատ
կութեց, պարզականաւ դիտաւ որ
ութէ առնէ զամ, զի հաճոյասցի
այ ։ Զի՞նչ շփոթեցեալ ցնդիս ՚ի
բազումս, ո՞վ անբաւական խորաման
կութի ։ Մի միայն հարկաւոր է զի
տունս ժամանեցես. որ մի', և ամե
նապարզն է ։ Ո՛չ երբէք հասանես
՚ի կախծանն ժամադրեցեալ, եթէ
երկպառակէ ուղեաւ ընթանայցես ։

Հաւ

Գ. Հաւատարմութիւն ՚ի մէջ
ամենամեծից և նախապետաց բար
եաց մարդկայնոյ սէրն, պաշտելի
և համարելի է: Քան զի բարձմամբ
սորին, բառնի սովորութիւն և կիր
առութիւն վաճառից. լուծանի
բարեկամութիւն. ուխտականութիւնք
ընդՋրին. և բոլոր տիեզերս աղ
մկեցեալ շփոթի: Սակայն և առ
աքինութիւնս այս տրամախոհտ է,
և դրեթէ անծանօթ՝ աշխարհի:
Յամ ուրեք ամբաստանեն զդժր
աւատութիւն մարդկային, այսքան
վկայք կոչեցեալք ՚ի հաստատութեան
մուրհակաց և ձեռնագրից. այս
քան հաւատութիւնք հարցաքնն
ութեց. որք դրեթէ հազիւ բաւ
են, զի հաստատուք մնասցեն դաշ
ինք, և ուխտադրութիւնք: Այնքան

դադրալիք եմ բազմիցս , թէ որքա-
գոյն թուին ինոցին դաւն՝ քան հաւ-
տան: Ո՜հ. գարշելոյ՝ մարդկա-
յնոյս սեռի հրապարակին, խաբէ-
ութեց եւ չարակնութեց խոստ-
ովանութեն: Ո՛չ ումեք հաւատա-
մք, թարց վկայի, եւ առաւել եր
աշխաւորի ; որ եւ անկասկածա-
գոյն պահիլ համարիմք զհաւատն,
՚ի տախտակս . քան ՚ի յաւանդ-ան
ոցում հոգւոյն : Բայց սիր հաւ-
տարիմ զոր ինչ գործ եւ խոստա-
նոյ , անյեղլապէս կատարէ : զխոր-
հուրդն հաւատացեալ ինքեան ,
ո՛չ ումեք հռչակէ. զատուեալ հաւ-
տան թշնամեաց եւս պահէ ; եւ
զնոյնն , առաւել քան զթագաւ-
որութիւ գերյարգէ : Յետի՛ խոս-
տանայ . զինանեաւ թէ յարանեց

եցեալ

եցեալ զոյ երագ խոստմանն , եր
ագ ապաշաւութի : Քանզի եթէ ան
գամ եւ եթ խոստանայ , ոչ կարէ
եւ ոչ խաբեալ է . եթէ ոչ փարթամ
կայութի ի նոյն փոփոխմանց , կամ
վտանգ մեղանչելոյ նե՛ր գուցէ :
Զո՛չ որք հարկեցուցանէ խոստումն
որ ոչ կարէ ներընանել, Թարց ապիր
ատութե :

Գլուխ : իղ :

Յաղագս սիրելութե : Որովք ու
ի՞ք պաշտելի իցէ : Պատու՞իրանք
ոմանք , առեղաստմու երթեկ
ցութին , պատկանելիք :

ա . Զ իք ինչ առաւել հար
կաւոր առ կեանն
մարդ

մարդկային , քան սիրելութին ; ոչ ինչ յանգագոյն , և ոչ ինչ քաղցրագոյն : Նոյնաւ երկրցունց փոխաբերակն բարեկամութին հիմն եղեալ է նառաքինութե, և բարեացն հաղորդութբ շահողուցեց եալ: Որքան բարեզարդ է՛ սա, ուր նախապատրաստեցեալք են կրծունքն , նորա՝ անկասկած բովանդակն խորհուրդ իջանէ: յորոց խղճմտանացն, նուաղ՝ քան ՚իբրումիդ երկիցես : որոց խոստակցութին փարատեսցէ զվարանումդ: զգացումն և բանն , վճարեսցէ զխորհականութիդ : զուարթութին , ցուցեսցէ զախտութիդ ; և ինքն իսկ հայեցումն , հեշտացուսցէ : Օինչ քաղցրագոյն , քան զունելն զայնպիսի ոք , որում չերկիցես խոստովանել ,

եթէ

եԹէ մեղիցես ; որում ընդառաջ
ես միայն, զօրավիգ լիցի քեզ: Ման
ունք ոմանք սեռունք , մինչ խայ
Թեն ոչ զգանին ; զի կարի վա_
տուժքեն զօրութիւք նոցին, և պա_
տիրք 'ի վտանգս : Ուռուցումն
արտայայտէ զխայԹն : Նոյնն և_
քեզ պատահիցի 'ի յերԹեկցութէ
սիրելայն բարւոյ : ոչ զգայցես յոր
ժամ, կամ զիարդ օգուտ լիցի քեզ.
մինչ ո̀րդ լեա՛լ ծանիցես : Բայց
չկարէ գոլ ճշմարիտ սիրելութի ,
եԹէ ոչ փոխաբերականն միջարկի_
ցի սէր : այլ սիրէլն՝ նախապետա_
գոյնէ , քան սիրիլն ; և վ̃ն այնորիկ
բարեկամութիւն փոխանակ հիման
կացուցանի , և փոխատրութիւն ;
փաղանշանի : Եւ ևս ճշմարիտ սիր
ելութի , և քի տատեղքն շաղկապեց

եալ է այն, զոր ոչ պիտանացութիւն իրացն ընտանեկանաց, ոչ միայն մարմնաւոր ներկայութիւն, ոչ սուտակասպաս պաշտպանութիւն, եւ ոչ պատուիրն շողոքորթութիւն. այլ երկիւղն այ, եւ ընթերցմունքն ած-այնոց գրոց, յորդորեալ՝ եւ զուգախառնեալ։ Աճիտ բարեկամութիւն, չկարէ գոլ, ընչարուժ։

Է. Ջու ՛ի բժշկել զախտեալն, մեծագոյն զգուշութիւն հարկաւոր է։ ըստ առակին ռամկին ; Թէ յոլով ամ՛լ աղի կերեալ է ՛ի միասին, զի սիրելութեան ձիրն առ լինելոյ ։ Ջո՛չ չո՛րք են փորձելիք ՛ի նմին, ընդ որ ումանչաս զուգել զախտելութիւն։ Հաւատ ։ սէր իր իմն ուծո՛ւ արագունեղ. որոյ միայն սատ՛ուերն գաշնի յերկրի ; զի զբէզ. եւ զբոյսն ան

կաս

կասկած յանձնեցես : Ողջ-իտաւ՛
որութի : զի սիրելութին , ունիցի
զհամեստ վախճան . և որքն ա̃ծայ
ինք , մի՛ անդրանցցեն յաղտեղու
թե : Ենթաստրոհութի : զի գիտ
ասցես՝ զինչ տալի իցէ նմա , և
զինչ խնդրելի 'ի նմանէ : Համբեր
ութի : զի պատրաստ լիցի սիրոյն
կրել , զհարդ և իցէ զթշուառու
թի և զանյաջողութի , վա̃ սիրել
ոյն : Զայսոսիկ մինչ փորձիցես
'ի նմին ; և ևս լրտեսել պարտիս , թէ
զի ո՞րդ վարեցեալ իցէ ընդ նախկ
նեաց խուրոց սիրելեացն . զի զայն
պիսի 'ի քեզ ելոյց յուսասցես , որ
պիսի առատորեաց զինքն այլոց :
Հաւ՛ աստարիմ սիրելին , կենդանի
պանձէ : ուստի մեծաւ՛ հոգաբարձ
ութբ պահելին , և մեծապունի՛

լալեաւ ողբալի, եթէ կորիցէ։
Երանեա՛լ ես, եթէ զայնպիսի՛ ու-
նիցիս, որ սիրեսցէ զքեզ, և ո՛չ ըզ
գոյս քոյինս. ո՛չ զսեղանս, և ո՛չ զու-
շիմութ̄ինդ։ որ 'ի մոլորիլդ, ուղակու-
եսցէ. յանկանիլդ, վերականգնես-
ցէ. և յըն̄թանալդ, խրախուսեսցէ։
Ո՛չ գտցես նման նմա՛, նման շրջա-
նակում երկնի։ Յոգունք են որք
ասեն սիրելիք. իսկ յոյժ փոքունք
թուեցեալք լինին 'ի նոցունց, որք
իցեն իսկապէս։ Ո՛չ ոք սիրէ ձրի
զմիւսն։ Որ վերահայի առ ինքն
և եթ. որ զիւր զարդաքինս, փոխա-
նակ վախճանի յառաջադրէ, չէ
ճշմարիտ սիրելի։ Այնքան յարա՛կ
սիրէ զքեզ, որքան յարա՛կ պիտա-
նացու լինիս նմա՛։ 'Ի բառնիլ սեղ-
անոյն, պականի. և որպէս սկս-

ան

ւո՜ն , այնպէս վճարէ ։ Ճշմարիտ
սիրելութի՛ն , անդր մեծիրապէ՛ս
չդոյ , ուր հա՜ւատացեալ լինի , գոլ
առաատապէ՛ս ։

Գ. Որպէս բժիշկն , մինչ
համոզերձեալ լիցէ հոգածե՛լ զսիր
ելին իւր զախտացեալ , ոչ խնայէ
յերկաթ , և ո՛չ ՚ի հուր ; համբերու
թար մարթիս առնել և դու սիրել
ույն քում , որում պիտոյանայ ուղ
ղա՜ւորութի՛ն , և հարթութեան . կեր
պանձնիշխանաբար և ազատօրէն .
համարձակապէս և անյ ղլաբար .
ո՛չ ինչ պանցառնելով , կամ ղջօղ
ելով ։ Դ—ատապարտելիէ աշա
պանութ՛իւն , որով գրգիռ մոլութիւ ։
Աղո՛ւ լիցի զենկուցուն նայորդո
ուն քո , ծածուկ . Եւներ լիցի նմին ,
համայն քաղցրաբանութի՛ն ; չքա՜

պրեցի

որեցի յամենից խոստաբանութեց.
և դառնութեց ։ Միթէ այս ումե
առընկալլի իցէ ՚ի խնդրելութի, խոր
հեաց յարանկ ՚ի մտի քում. և մինչ
համբոյացի զոլ, բոլորով սրտիւ
կապակցեա ընդ նմա ։ այնքան ա
զատաքար խօսեաց ընդ նմա, որ
քան խօսիս ընդ քեզ ։ Աղնապին
կեալ սպառնիս, թէ զոչ ինչ առ
անկցիցես քեզ, եթէ ո՛չ. զոր կար
իցես առանկցել թշնամւոյդ ։ Բայց
զի դիպին իբր ոմանք, զորս սովոր
ութիւն հրապարակեաց. զամ հոգս
զմտած-մունս և զխորհուրդս քոյս,
քաղ առաջի սիրելոյդ, և ընդ նմա
տրամախոհեա ։ Ոմանք, զիրան
զայնոսիկ, զորս միայն սիրելեացն
իւրեանց յայտնել պարտնէին ։
ծառեան ընդ ուղիս, և ծանրացու

ցանեն

ցանեմ զլուրս ամենից ։ Ոմանք երկնչին և ես 'ի խղճմտանաց սիրելագունեղից իւրեանց բարեկամաց . և 'ի ներքս ընկրծուամ , ճնշեն զամ խորհուրդս . և ո՛չ իբրու ինք եանց հաւատալոց , եթէ կարիցեր գոլ ։ Այլ երկաքանչիւրն , յուսութի է . հաւատալ ամենից , և ո՛չ ումեք հաւատալ ։ ուստի միոյն՝ համեստագոյն . և միւսոյն անկասկածագոյն ։ Որ եթէ ցանկաս անվտանգ խօսիլ և ընդ ամմն , դիւրաւէս ունիցիս զսոյն . ո՛չ Թագուցանելով զոր ունիցես , այլ զո՛չ ինչ ունելով , Թէ կամիցիս Թագուն գոլ նորին ։

Դ. Ազգակից սիրելութե է՝ քաղցրախօսութիւն . որ զմարդկային երթեկցութիւն բարեխառնէ ; ներ

ում

ում պահելի է համեստութիւն. և
լռելութիւն : Զձեռն քարուոյ վայելէ՛
լսել զյորդունս, և խօսել զփորձունս:
Յոռութիւն է. կամիլ մանաւանդ
գիտիլ, քան գիտել: Ճանաչիլ, քան
ճանաչել զայլս. զյատուկ վաճառն
վայրապար վատնել, քան զայլոցն
գնել, և վերայաւելուլ ինքեան:
Սովորիլ պատրաստէ քանից և վարուց
վայրալուծից, այնոցիկ, ընդորոց
քաղաքավարիս: և զի քայլումք խօ-
սելն զքաղում վայրաբանութիւս
սուտս. զվէպս առայականս, և
զայլս. որք ոչ վերաբերեն առ իրն
յառաջադրեցեալ; զայսոսիկ խոհ
եմութէ ընդ անցուսցես, և զքօղ
ծսցես: Կանացուոյ և ստրկացու-
նի ոգւոյէ, կամիլ ընդ այնոսիկ
միայն քաղաքավարիլ, որք զատեղին

տան

տան նմա , կայթեն , և շողոքորթ
են : Օրէն , և գիրաց քոց , յոյժ
ժլատօրէն խօսաբանեմ . և մի՛ յեն
ուցուս յանդգնաբար ՚ի պղծացումն
քո : Խորշեցայ ՚ի բանից փքացելոց ,
որք կիշխանութի իմն , կամ զվարդա-
պետութիւն փառանշանիցեն : Մինչ
դիպիցի քեզ տեսանել զոմն յան
վայելս ձկտեցեալ , մուտ ՚ի ներքս
՚ի քեզ , և հարց ցքեզ . մի թէ և դու
այնպիսեաւ մոլութե՛ իցես պատ
աղեցեալ : Եւ ես յամենից , զոր
տեսանես և լսես , վերաքաղեա՛ զիր
ինչ , ՚ի շինումն և ՚ի յօգուտ քեզ :
Բարուոք առնի ընդ քեզ , եթէ ՚ի
մեղաց օտարացն , զքոյդ ծանիցես
և հարթիցես :

Է . Յորժամ դիպիցի քեզ
անսովոր ինչ և յեղակարծ . որան

վայ

վայելուչ, և զզուելի իցէ ընհայր ծնուռ բուռ, մի՛ նշտամբեցես զնա՛ իսկոյն ։ քան զի թեթեւամտ իցէ, զարմանալ ընդ ա՛ռն օտարաց, և զիւրեանցն պահել հոգաբարձութէ ։ Իրքն՝ համարելիքեն, որպէս ենն. ո՛չ որպէս տեսանիցին ։ Մտաւորքն՝ զմա̃մ ինչ մեծ համարին, վ̄ նորագիւտութ̄ե, արհեստագործութ̄ե, տրամախոհութ̄ե. դժուա՛րութ̄ե, հանդիսի, ամբոխմանց, և արտաքնոյ զարդու և պատրաստութ̄ե ։ Իսկ իմաստունն, նկատէ՝ ի՛ներքին նորին զինն, և՝ ի համեստութ̄ին երին ; և զայնս քնա՛ւս խոտէ, ընդոր զարմանայ ամբոխն անկա՛ւամիտ ։ Ո՞ր ինչ պատահիցի, առ քեզ գոյ զի ընկալցիս շնորհուշ՝ խնամանէ ։ Մի՛ անձ-

կացու

կացուցանէր զքեզ, և եղերէր զհաշ
ուէնմուտ քո: Թողլատրի քեզ,
անձնայլակել զքեզ ինքդ, և քաստա
կիլ առասպելաբանողացն, և կա
տակառուացն: Զի մինչ լան նո
քին, ոչ ցաւէին. մինչ դնեն, ոչ
ստանան. Հրամայեն՝ Թարց հրա
մանատարութե. նախատին, ա
անց վրէժխնդրութե. և նախատ
են, Թարց բարկութե: զի զկեանն
տարին աղցուցանեն: Երանի՝
Թէ ևդու համդոյն սոցին, խառն
եսցես զքեզ յընկերակցութի այլոց.
Թարց ըղձի, և յատկութե: Սո
վորան մեծ է աշխարհս, ներում
այնքան են դերասանք, որքան պա
տնին մարդիկ: ևՁ ոչ Ջանում, զի
որքան կար իցէ, հայեցող լինես,
և ոչ խրակող առասպելին: Զի

որք

որք զհայեցարանն յանուս իւրեանց հրաւիրեն, աշխատին; և որք հայցնն, ծիծաղին և հեշտանան:

Գլխ: ԻԵ:

Յաղագս առատաձեռնութե: Օրինչիցէ. և զիարդ ՚ի կիր առնելի: Օրով զանազանիցի ՚ի մեծայարգայութենէ:

ա. Ո՛չ կոչեմ առատաձեռն զայն, որ բարկացեալ է իւրոյն արծաթոյ. որ ո՛չ զտալն գիտէ, և ո՛չ զպահելն; որ ո՛չ պարգևէ, այլ ձգէ յերկիր: Զի առատաձե՛ռնէ, որ ուղղակի տայ, և բանաւորաբար. և ըստ չափոյ գոյիցն

գոյիցն իւրոց որքան արժանն է ծախէ՛ . յորժամ, և որոց պարտն պահանջեսցէ։ ո՛չ հայելով յօգուտն իւր , այլ օտարին : Իսկ առատաձեռնութիւն է՛ առաքինութի̄ւ, բաշխիչ բարերարութե̄ց . որ շուրջ զտուրեւառութե̄ արծաթոյն , շրջաբերէ : այլ նախապետաբար , տալն առ դ-իտի; զի լաւ̂ ագո՛յնէ տալն քան զառնուլն : Աղքտ՛՝ բաւ̂ ականէ կամքն միայն, յորժամ չիցէ գո՛յն առ ՚ի տալ : Եւ մանաւ̂ անդ կարի անկնկալի՛ այս , զի ո՛չ լիցին նպաստ ևեթ, այլ և կամիցին գո՛լ նպաստ : Ո՛չ որք չնորհակալ լինին գետոց կամ ծովու , զի կրեն զնաւ̂ արկ ութի̄ւ . ո՛չ ծառոց զի պտղաբեր են , և ո՛չ հողմոց զի հանդարտիկ շնչեն : քան զի Թէպէտ համայնքն

տոքին բարերարութիւնք են, սակայն չիք ՚ի նոսին կամս այն, բարի՛ առման : Բայց զոր պարգեւելի իցէ ինչ այլուամ, զինն՝ յերագութեան վիճակի : Են ոմանք, որք մինչ պարգւեն զիր ինչ, կորուսանեն եւ ապականեն զբոլոր շնորհն . դարձուցանելով զերեսն, ստորաքարշելով զճակատն, եւ օրէ առյօր ձգելով : Ով յոպէս յապաղելով, լքեն զսիրելին եւ տառապեցուցանեն ակնկալութեամբ : Ո՛րդ զի յատուկ է յօժարակէս տվողին, վաղվաղակի տալն : վասն այնորիկ որ յապաղէ՛ . ո՛չ տայ յօժարաբար եւ ՚ի սրտէ : * Վաղվաղո՛ւն է ամենայն բարեգթութիւն . եւ քաղցրածորան է՛ ձիրն, որ ընդյառաջ ելանէ :

Է. Ո՛չ ոք կարէ երանամալէս

կենցաղ

կենցաղավարել, որ զինչն միայն տեսանէ, որ զամ չարափոխէ յիւրն պիտանաւորութի: Պարտէ զի կեցցես այլում, եթէ տենչաս կեալ քեզ: Ընդէ՞ր խնայես իբր քոյոյ: Օտարատեսուչ ես: Զբօսանդական սոսին, զորս երկաթեղինեօք արկղիւք փակեալ պահպանես. զորս յարենէ օտարաց յափշտակեալ, քոյովդ ջատագովես, չեն քոյք: Աւ՛անդք եղան սոքին առ քեզ. և ա՛րդ պատշաճին այլում տեսաւն: Կամ Թշնամին աւապատակէ զսոսին, կամ յաջորդ ոգւոյն Թշնամականի: Խնդրեսն՞ թէ կիսարդ արասցես զսոսին քոյս; Պարգևելով: Օի՞ն չէ այն, որով փարթամ կարծես զքեզ: Անձանկն. արծաթն. ագարակին կն: Եթէ պարգևեսցես

մերձաւորին, լինի բարեբարու-
թ̅ի. լինի առաքինութ̅ի. որ ընդ
քեզ յարամնայ 'ի յաւիտեան: Յայն
ժամ մեծագին է՛ արծաթն, յոր
ժամ կիրառմամբ շնորհմանն, դա-
դարի ստանանիլ;

Գ̅. Ւերդ՝ վս̃ զի ծախքն աղօտ
արկուք չկարեն գոլ մեծավայելք,
յայն սակս, որպէս զծախսն միջակ
ունս առատաձեռնութ̅ին կառ-
ավարէ, նոյնպէս զպերճականսն
և զմեծամեծսն, մեծայարգոյութ̅ին:
Ուստի երկոքին առաքինութ̅իքս,
համանմանքն միմեանց յո̃մ իրս;
միայն տարբերին այսու. զի նա,
'ի փոքունսն ևս, սա՛ 'ի մեծամեծսն
և 'ի պերճականսն միայն արտա-
փայլէ: Որոյ իրքն և գործքն, ան-
ձուկք են 'ի տեսն ևնու՝ ազարկուք,

առ

առատաձեռն գոլ կարէ. իսկ պգո
վութ̅ի մեծյարգութ̅են, նա՛ մի-
այն հաստատկալէ, որոյ փարթամու-
թ̅ին եւ գո՛յքն, ծախսականք եւ եր
եւելիքեն: Ամ՛ յատկապէս, ՚ի հրաշ
ունակութ̅է գործ-անկերտի, եւ-
յօրինու՛ածոց չինիցն համանկա-
տի: Քան զի եթէ ոք զանկն իմն
մեծագին, ընծայիցէ ՚ի վայելու-չն
ծածայնոյ պաշտման, յարանու՛-
անի մանաւ՛անոյ վսեմական առ-
ատաձեռն, քան թէ մեծյարգոյ:
իսկ եթէ գնի՛ այնու անկանն,
կառուսցէ զորբատուն իմն, դստա-
ծար, կամ զայլ ինչ պերճական
եւ զհրաշունակ իմն գործ-անկերտ,
յայնժամ մեծյարգոյ վերաձայնի:
Բայց անու՛ամբ գործ-անկերտից,
յորս մախիլ մեծ-ածախութ̅ին կար

ացէ, խմանին այնք՝ որք առ պաշտօնն ա̅յ պաստաշաճին. ՚ի պէտս ժողովրդեան, ՚ի յօգուտ ռամկին, և ՚ի հասարակաց զուարճութի. և որք ՚ի գործս մարդկայինս վայելչապէս յանգին: Յայտնինկ ունել մարթէ զխելամտութի չափաւորական՝ գոյիցն խուրոց, և գործոցն առնելեաց: Չէ՛ մեծարգոյ, որ առաւել ընդունէ՛, քան զոր ունի; որ պղնձի ստորաց, ծանրացուցանէ զինքն եղերայինսն, զի չահեսցէ զգովութի մեծարգոյութե: Իսկապէս առատաձեռն և մեծարգոյ նա՛ է, որ յինքեն է՛ արտաքարշէ, զոր պարգևէ այլոց, և ծախէ:

Գլխ.

Գլխ. ԻԸ:

Յաղագս արիութե : Որք իցեն առք նորին : Խոստելն գոլ մահն, յառնէ արի_ ականէ :

ճէ. Մեղկունք են անիրաւք մարդկայինք, և_ տկարագդամծէ բնութիւն. սակս ո_ րոյ մա՛րթէ արիութե՛ զինել զնա՛, զի մի՛ զարհուրեցեալք ՚ի վտանգից, յետս դարձցուք ՚ի համեստութե : Կրկինէ ա՛ռն նորին : Նախկինն և մանաւա՛նդ անդականն է՛, զաշխատս և զվտանգս, վերաբառնալ անխռով ձօրէն և տանել : և միւսն է, ներսա_ մտել ՚ի նոսին, եթէ հարկն պա_

հանձինցէ : Այրն արհեստիւ , ո՛չ ներարկէ զինքն յանդգնաբար ՚ի չարիս ; այլ պդիպեցելոյն` կրէ՛ երկայնամտութեամբ : ո՛չ ախորժէ զերկիւղալիս , այլ այպանէ ; անդ- բարձրանայ , ուր այլք կործանին ; անդ կա՛յ , ուր այլք ընկղմանին : Ո՛չ բռնադատէ զնա՛ անվայելչութիւն եւ պարսաւանաց . ո՛չ արտաքսումն . ո՛չ աքսոր , ո՛չ զրպարտութիւք , ո՛չ բանդ . ո՛չ չարչարանք , և ո՛չ ինքն մահն զարհուրեցուցանէ : զի՞մ ողբս , զի՞մ հիւանդութիւն , և զի՞մ թշուառութիւն , մեծասրտութիւն իւրով վերլուծանէ : ո՛չ սպառնալեօք , և ո՛չ ողոքանօք թողացուցանէ ինքեան հակամիտիլ յուղղականէն դրոյ : ո՛չ յուսահատեցուցանէ զոգին , թէ և յոգ-

նա

նաւթիւք իմն կնիրճք դիմարկցին սկս
եցելոյ բարւոյն ; ո՛չ զտեղի տա՛
բեռւին, և ո՛չ կայցէ՛ ընդ գործակա-
լութեան միանգամ սկսեցելոյն 'ի նը
մանէ, այլ տանի՛ մինչև կատարես
ցէ : ուղղակի՛ կայ 'ի ներքոյ ամե-
նից ծանրութեց, և ո՛չ կորանցի : ո՛չ
ոք զօրեղութի փոքրացուցանէ զնա՛
ո՛չ ոք կարողութի , և ո՛չ ոք ահա
կութի : 'ի մերձենալ վտանգից յա-
մենուրեք' , ո՛չ ընդ վայրհարկանէ
զառաքինութին , և ո՛չ թագուցա-
նէ : Յո՛ դիմեսցէ խորհի միշտ . ո՛չ
զինչ կրեսցէ :

Է. Որպէս որ նաւէ՛ յաջող
ակիւ հողմով , ամրացուցանէ զնա
ւն պէսպիսիւք նպաստիւք , զի
մինչ ժամանեսցէ ալէկոծութի ինչ
ընդ դիմացի : այսպէս և քեզ հակ

օգտակար լինի. խն դրել զզօրավիգս մինչդեռ յաջողակ է բաղխտդ. որ ովք զձախողակն , արխաբար նմա կրեսցես : Զեւսոդ , արդ ժամանն եցեալ քեզ, զոր ինչ ձախողակն դի_ պիլ կարէ; զսիրելագրկութի,զնաւ_ աքէկութի. զաքսոր. զվէրս. զտան ջանս. զհիւանդութիս. զբարուրս և զարհամարհանս: Եւ այնպէս բաղ դատեմ զքեզ , իբր թէ արդ նմջ վտանգից այնոցիկ նցես . որպէս զի այսու սկզբնախաղի ընդդուստ ուցեալ, կարասցես ասել նմանում դիպուածում: Զայս վաղուրեմն ծանեա . վաղուրեմն նախատեսի , և անդամնեցի : Յաւիտենից սահ մանեցեալ է թէ պինչ խնդասցես . և պինչ լասցես ; և թէպէտ մեծաւ զանազանութե և այլունակութե

տեսան

տեսանիցեն տարբերիլ 'ի միմեանց կեանքն իւրաքանչիւրոց, սակայն գումարտակն՝ 'ի մի՛ վերախմբի ։ Ճղուա́ք կորստականքս, զկորստական կանան ։ Ո՛ինչ սրտմտիս . զմէ՞ մրմնջես ; Թէ և բովանդակեալք քոյք կորնչեն, ո՛չ ինչ կորի 'ի քումմէ ։ Լաւագոյն է՛ տալ՝ զոր պահանջէ ած, քան բռնադատիլ 'ի հատուցումն ։ Զայր իմաստուն, 'ի տանջանս ևս և 'ի յարկածս գոլ երանեալ, ուսոյց ինքն էփիքուռոս, սանելով ։ Եթէ 'ի ցուլն ջեռուցեալ արկցի, ասէ ; վա՛չ Թէ որքան քաղցրէ սա՛, Թէ որքան անփոյթ առնեմ զա́յս ։ Մեծ-իմն է արտասանութիւն այս . բայց մեզ ո՛չ է անհաւատալի, յորս ներգոն այսքան օրինակք վկայեցելոց ։ որոց կազդուրումն 'ի պատերժան,

ցնծու

ցնծութեան և երագութեամբ ’ի բերոյն հրոյ, այնքան հրաշալեպք եղեն ; մինչ զի ո՛չ ինչ եղանակաւ զգալ զտանջանան տեսանեին : Զի կամեցողին և սիրողին զանձն, համայն քն պատիժք փափկութիւք են :

Դ. Յո՛չ ուրեք պայծառագոյն արտափայլէ գերազանցութիւն արիութեան, քան ’ի համբերութեան մահուան : Ոժուարին է՛ վերածել զոգին, յեպերութեամբ կենի. որոյ սիրտին՝ յոգունք այնքան կապանց եալք են, Թէ զո՛չ ինչ երջանկագոյն, և զո՛չ ինչ պատուականագոյն նմա՛ համարին: Իսկ եթէ իմաստունես, որպէս և մարթէ զոլ քո, դադարեա՛յց համաթուել զմահն ’ի մէջ չարեաց, որ վախճան ընաւեից չարեա՛ց է, և սկիզբն կենաց : Յօժարականաւ

կամաւք Աւղոյդ ոգւով արտելանել
պարտիս, որ վերադառնալոցես:
Մահն ունի զանյաղելի հարկաւո-
րութի. ուստի երկնչիլ ՚ի նմանէ,
մտակորուսից է, զի կարծիքն յո_
րոց երկուցանին. իսկ ունակքն սպա_
սին: Ամէն՛; զի ոչ մանկունքն տխ
մարք, և ոչ մտայեղքն երկնչին ՚ի_
մահուանէ: Որ՛դ յոյժ վատթա_
րագոյնէ, եթէ ոչ շնորհեսցէ քեզ
բանավարութի քո զանկասկած ու-
թին զայն, յոր ժամանեցուցանէ
յիմարութին: Բարձմամբ մահու_
ան, տրեցեալէ կեանս: Չկամի՛
կեալ, որ ոչ կամի մեռանիլ:

Դ. Շնորհատու եղև մեզ
բնութին, մինչ պարգևեաց առ
ժամանակ մի՛, զվարժութին իւրոց
հայեցարանաց: առ՛դ ՚ի լրութին ժա_

մա_

մանականն, չու ելի՛ է մեզ: Մի՞ ոք ի-
մայրուն ժամանեցեալ ՚ի հոգե-
վարն, (եթէ վերստին շնորհիւք
նմա կեալ,) կամէր դառնալ ՚ի
գուբ որովայնին մայրականի. առ-
նուլ զանմտութին տղայական,
զերկիւղն տխմարական, զվտան-
գան մանկութէ. զհոգսն այրացու-
թէ, և զաշխատանսն ծերութէ:
Ո՛չ ոք եկեաց այնքան երջանկա-
պէս, որում հաճոյասցի վերստին
ծնանիլ: Ամտախո՛հ լեր ուրեմն, թէ
յո՛ վերադարձիմես, և յորոց անջատիս:
Կյարքիր չէրկնչիլ յեղմանէ կեն-
նս այսորիկ, եթէ յուսայիր ՚ի մուտն
միւսոյն: Զայսէ պատճառ երկիւ-
ղն քոյոյ, զիունայնես ՚ի բարեաց.
որոց վ̅ սկսանիս ՚ի վախճան կեն-
քոյոյ կարօտանօք աշխատիլ: Զայս

թէ

Թէ ո՛չ, ո՛չ յուղղորդէիր 'ի սահմանէ յաւ՜իտենի երջանկութենէն ։ Ա՛ռն արդարոյ, տանջանք լինէր ծնանիլն, եթէ ո՛չ հետեւ իւր մահն ։

Է. Ո՛չ ոք խնդութ՟բ ընկալաւ՜ զմահն, բաց յայնմանէ՝ որ վաղուրեմն տրամադրեաց զինքն առ նա ։ Ընտանեցի՛ր զնա՛ քեզ, մշտախոհին մտածմամբ . զի յորժամ եկեսցէ, զուրախութ՟բ ընդունիցիս ։ Զի երկարակեաց լիցիս, ո՛չ աւ՜ուրքն, և ոչ ամքն բազմակատարեն, այլ ոգին . որ բաղձայ ելանել, և վերաթևել 'ի սկիզբն իւր ։ Երկա՛ր եկեա՛ց, որ բարւոք մեռանի ։ Բարւոք մեռանի, որ բարւոք եկեաց ։ Կամի՞ս զանդորրական իմն զմահ պատրաստել քեզ ; Սովորեաց մեծապատաբար արհամարհել զմա՟մ ։

Ո՛չ

Ո՛չ կարէ երկնչիլ ՚ի մահուանէ, որ զբաղումս ա՛րդ. ծողոպրեաց յինքենէ, նախքան մահն յափշտակի_ցէր : Կամիս քաղցրացուցանել քեզ զկեանս ; ՚Նայեաց ընդ՛ր զա̃մ հոգս, որք մ̃ նր̃ են; լե՛ր պատրաստ առ ա̃մ սեռս մահուան ; եթէ սուր, եւ եթէ ջերմախտն իսկ բաւ բարձցէ զկեանս, մի՛ լիցի քեզ փոյթ : Այնպէս տրամադրեա՛ քեզ զկե_անս, թէ կարասցես ասել յա̃մուս ա̂ւուր ; Կեցի : Նա՛ կեա՛յ անկասկած . և մեռանի ուրա՛խ, որ յա̃մ ուս ա̂ւուր մեռուցանէ զինքն : որում շնորհեցեա՛լ է կեալ, յետ մեռանելոյն : Չկարես բարւոք կեալ, եթէ ո՛չ մեռցիս զօրհանապազ :

Գլխ. ԻԹ:

Յաղագս մեծասրտութեան. (կամ մեծոգիութեան): Ստորագրութիւն առն մեծասրտի:

ա. Զմե՛ծ իմն բացազանցէ ինքեամբ իսկ անուամբն, մեծասրտութիւն. գերազանց առաքինութիւն: որոյ կայրն ամենակատարուէ. և ցանկ դիտէ առ մեծագոյնս: Առանց սորա, խորամանգեցեալ տապալի, նմ ձայն և կառուցումն այլոց առաքինութեանց: զի մինչ բազմադիմիք դժուարութիւնք պատահին՝ ի կիրառութիւն նոցին, յաղթել պարտէ մտացն, և ընդ դէմ նոցին գնալ համար

մարձակօրէն, եւ դիմամարտել մը
տահաւէար ։ Եւ ո՛չ դառնալ յետս
'ի նոցունց, մինչև քանդեալ եւ ցր
ուեալ զամ կե՛րպս, եւ զմիջնորդս
հակառակեցելոյս, ժամանեսցէ առ
իւրաքար, 'ի խաղաղութիւն իւրոյ առա
ջադրեցոյ բարւոյն։ Զայս շնորհէ՛
մեծատառութի մարդոյն, որ միշտ
միտէ՛ 'ի գործս մեծայարականս, եւ 'ի
մեծամեծս ; Եւ մեծայնով զօրու
թեան, անկասկած եւ յաջողակօրէն,
Ձեռնամուխ լինի՝ եւ եւս 'ի դժուա
րագոյնս իրս։ Համարձակել ի՛ է յինչ
ԵԹԷ կամիս լինել ինչ ։ Ո՛չ կարէ
փոքու՝ իւրն լինել մեծ ։ Մեծ իմն իրէ
մարդ, յորժամ իսկապէս է՛ մարդ ։

Է. Միտոն մեծ. Ձկտի միշտ
առ մեծամեծս, եւ զայնոսիկ զհան
ուրս ինքը զփոքրկունս խոտէ, որոց

ցան

ցանկան ուսմինքն , իբր մեծագու-
նից : Զյուս մեծամեծս կատարէ ,
որք իցեն ըմբոնք բազմորակից
պատուոց . բայց զինքն զպատիւն
զլացեալ , ո՛չ որոնէ . և զմատուց-
եալն ինքեան , խոտէ : Բայց միայն
Թէ այլապէս պահանջեսցէ պա-
տիւն ա͞յ , և հնազանդութիւն :
Զո՛չ ինչ առ ՚ի պարծանս , այլ զա͞մ
առ խղճմտանս վերաբերէ : և
զվարձս՝ բարեպէս արարեցելոցն ,
ո՛չ պահանջէ ՚ի ժողովրդենէն , այլ
յինքենէ իրէն : ՚ի բարձու կա՛յ միշտ .
գերադանց , անվանելի . զո՛յգ ինք-
եան նամենայնում կացու͞թե ի-
րաց . և ո՛չ բարձրագունից տեղեաց
տենչայ , շատացեալ մեծու͞թբ և-
եթ իւրով : Գերազանցէ՛ զա͞մ ,
ամենեցուն տէ՛ր է . և զմ͞կ ո՛չ ումեք

ենթարկէ զինքն ; զոչոք աղաչէ , զի արտաքոյ ինքեան , ո՛չ ինչ իրաց կարօտի ։ Չի՛ք ինչ որ զարհուրեցուսցէ զնա՛, կամ խոնարհեցուսցէ ։ Ցաւալ ածէ զինքն , և տեսանիլ կամի . ո՛չ ջանի՛ւ ունայնութե՛ , այլ փորձի՛ւ աստիճանին , նեղում կա՛յ . և ձրիւքն ա̄ծայնովք , որովք վերափայլէ ։ Նմա՛յ սակայն ընդ այսոսիկ , անյեղլի և ծայրագոյն խոնարհութի̄ հանդերձ ա̄յ դիզամ զբարիս իւրս . և զհամայնս փառս, 'ի նմին անդրադեղու ; գիտելով խնկ օրէն , զո՛չ ինչ ունել յինքենէ իւրմէ, զո՛չ ինչ կարել , և զո՛չ ինչ գոլ ։ Այս է՝ զեզերս առաքինութե̄ ճանաչել ; զինքենէ, և զիւրոցն իրաց , խոնարհագունաբար առդդալ . սակայն զունեցեալսն նոքօք զփառան .

ան. (զերծ եղեալք համեստութեն.) ոչ արտամերժել: փառքն՝ հետևել պարտի, ոչ ցանկանել:

Գ. Ընդունի՛ զո՛ւրս հակառակորդաց, դիմադրեցելով կրծիւ; և ոչ դիմամարտի, զի՝ ի ծայրագոյն կատար առաքինութեն ժամանեացէ: Ընդ սորանց միջակից և ստրկացունից, համեստ և բարեխառն առողէ՛ զինքն; առաջի իշխանաց և մեծատանց, ո՛չ ստրկացուցանէ զինքն ո՛չ շողոքորթէ, և ո՛չ թողու կորաձնչել ազատութեն իւրոյ, ՝ի նոցունց կարողութեն: Որք սիրոյ, կամ ատելութե արժանիք են, յայտնապէս ատէ, և յայտնապէս սիրէ; և որք հրապարակաւ ասել, կամ լինել կարէն, ազատաբար և անձնիշխան օրէն խօսի, և գործէ. զի ո՛չ ինչ

երկինչի, կամ յուսայ ։ Ոնոյնն առնէ, զոր այլքն առնեն մարդիկք . բայց ո՛չ նոյնպէս ; և վս̄ այնորիկ վարի խուսափմամբ ընդ ռամկին, և ո՛չ դիւրապէս զուգախառնէ զինքն ընդ ժողովրդեան ։ Ո՛չ յիշէ զզրպարտութ̄իւն ; և յայնոսիկ որք հարկաւորապէս կրելի՛ք են, ո՛չ մրմնջէ, և ո՛չ սարկանայ ։ Զսակաւս գովէ ; բայց և ինքն ո՛չ ցանկայ գովիլ, այլ գործել զարժանիս գովութ̄ե ։ Ո՛չ կեա՛յ ընդ հրամանաւ այլոյ ; եթէ ո՛չ բարեկամին, և մեծաւորին ; և ո՛չ դիւրապէս զարմանայ . զի ո՛չ ինչ երև ի նմա մեծ, կամ նորո՛գ ։ Յա̄մում դիպուածում անկասկած գոլով, ո՛չ չփոթի յիրացն վերահասիցելոց ։ Ոչարժութ̄ի՝ յա՛մր արառուցէ .

զձայնն ,

զձայնն՝ ծանր, զբանն՝ հաստա_
տուն և հանդարտ ։ զի ոչ վաղ
վաղէ, որ սակաւուց իւրոց ջանայ ։
և ոչ կարի՛ կացէ, որ շատանայ
ինքեամբ ։

Գլուխ ։ Է ։

Յաղագս համբերութե ։ ևՉուիթք
նորին և գործունակութիւն ։ Ցու_
ցակ, ճշմարտի համբերութեան ։
Յորդորակ և խրատատաբանու
թի, առ՝ ինկրել զնմ չարս ։
Հարկաւորութի յա_
րատևութե ։

ա. Համբերութի, է՝ առա_
քինութի իմն, որով
զչարիս յաւիտենիս այսորիկ յօ_

ժառանգանաւ ոգւով կրեմք : Բայց
զի յոգնաթիւք են չարիքս այսորիկ,
վս այնորիկ և համբերութին զա-
նազանիւք անուամբ յորջորջի,
ըստ զանազանութե չարեացն յորս
աուբերի, կրելով զնոսին : Համ-
բերութի ասի յայտնապես, յորժամ
կրէ՛ արիաբար զզրպարտութիս ;
Զուգամտութի ; յորժամ 'ի տան-
ել զվնասս բարեացն արտաքնոց,
անեղանկալէ՛ ; Երկայնամտութի ;
յորժամ ամրացուցանէ զկործան,
ընդ դէմ յապաղման իրին յուսա-
ցելոց : Անյեղլութի ; (Կ ըստ այլոց.
Հաստատամտութի ;) յորժամ կառ-
ուցանէ զկամս հաստատապէս,
'ի բառնալ զբնաւս չարիս, թէ զյա-
տուկս և թէ զօտարաց : թէ զառ-
անձնականս, և թէ զհրապարականս:

Զի՛ք առաքինութիւն , որում այն քան խստագոյնք դիպիցին առիթք վարժելոյ , որքան համբերութեան ։ Քա՛ն, զի այնքան խումբք չարեաց դիմեն ՚ի նա խնդալխմաքք , և այն քան հանկառաւորդք պաշարեն . Թէ ասեցի յանդգաւքա՛ռ. զինուո՛րութին զօրլ կեանք մարդկան ՚ի վե՛ր երկրի ։ Գրեթէ ո՛չ անցանէ վայրկեան մի , նորում չիցէ քաջապէս մաքառելի ։ ԵԹէ պանկասիցին Թշնամիքն արտաքինք , բա՛ն ակա՛նապէս ոստ՛խէ ի՛ւրաքանչիւրոք ինքեան , և դատապարտ ։ ՚Իմէնջ , և ՚իմեց ծնանեին , որք տանջեն զմեզ, և մարդին ։ ՚Ի յալոյ , հմայեմք ըզկեանս . տհաճք և խակք առ համայնս , բայց միայն վարժք յառտասուս ։ Զայս ուսանիմք նախկ

նաքար,

նաւար, և յայսմ դնեմք զջան մեր, մինչև ցմահ : Բազումք դատանին. որք ո՛չ ընաւ ծիծաղեցան . ո՛չ ոք սակայն, որ ո՛չ երբեք իցէ լացեալ : Ամենայն որոյ հարկաւո՛րէ համբերութեան, զի զկո՛րծն ամրացուսցէ. զոգին զօրացուսցէ, և զառաքինութիւն կատարեսցէ : Ո՛չ ոք կարէ ճանաչել թէ զո՛րքան ունիցի զկա՛մս, եթէ ո՛չ կրթիցի 'ի նեղութիւս : Չէ իմաստուն, որ չէ՛ համբերող :

Է. Չարու՛քէ մարդոյն, որ ո՛չ երբեք զփո՛րձ էառ զբախտին ձախողակի : Ասեն բժիշկք. Թէ ո՛չ ի՛նչ առաւել երկնչելի՛ է, քան 'ի ծարի բարւոյ առողջութեան : Այլ և նաւաստեացն, տի՛ր իմն հանդարտութիւն ծովուն, կործանականէ :

նէ ։ Եթէ ձաղիցէ և քայքայիցէ զքեզ թշուառաւորութիւն, ոչէ անպաշտութիւն, այլ մարտ ։ Եթէ ոչ մարտիցես, ոչ յաղթիցես ։ եթէ ոչ յաղթիցես, ոչ յաղթանակիցես ։ Ով եթէ մարթ էր քեզ չարչարիլ և այնպէս մտանել 'ի փառս իւր ։ դու համարիմ մասնակից երջանկութեան օտարին լինել, թարց բնաւից նեղութեանց ։ Մոլորիս բոլորովին, եթէ զայլ ինչ ճանապարհ ձևացուցես քեզ, որով մտցես յերկինս ։ Խորհուրդք առաքինութեան են սոքա. առնել զբարի, և կրել զչար ։ Բայց ա̀րդ ստացելոյ համբերութեան ցուցակք, են սոքին ։ զչարիս օտարին, զուգամտութեամբ կրել. 'ի մէջ խրատուցն աստուածայնոց, ոչ տրտնջալ. ոչ փախչել յընկեր

ակցու

անկցութե̄ նոցին, որք չարարարքն են. 'ի մէջ նախատից, պահպանիլ յատելութե̄. որք վշտացուցանեն զմեզ, մ̄ծայնոյ կամացն տուգրել զայնս, 'ի չարիս լռել զչարարարսն, սիրել; զզրպարտութիւն զինեալսն ընդ դէմ, միայնոյ ինքեան մ̄յ առոց էլ, և մատուցանել նմա զինքն. զոլով պատրաստ առ յամ տառապանս, ուրախութբ̄ և գոհութբ̄: Եւ մանաւանդ իսկապէս համբերող զոլ ճանաչի, որ 'ի վշ̄ անկատարութեց մերձաւորին, չէ' անհամբեր:

Դ. 'Ի մխասաս և 'ի կորուստս բարեացն արտաքնոց, մեծագոյն սփոփումն է', ներազննել զդժբող թէութի նոցին: Զոր ինչ սատանաս, և զոր ինչ սիրես, զընակնան

իմն

ըստ հովանաւորութի կնքեալ ունի
յինքեան: ուր քե՛զ գոյ, բայց չէ՛
քո: Մի՛ ծանուցեր զքեզ տենչմամբ
մտածական կայութեն, և հաս-
տատութեն: Ո՛չ ինչ կայուն, ան-
կայնոյ. և ո՛չ ինչ յաւիտենական
գոյ առօրէից, բա՛ց յառաքինութէ:
Ա՛յս միայն անմահ պատահի մահ-
կանացուաց. այլքն՝ զմահ իւր-
եանց, կրեն ընդ ինքեանս: Չպա-
ու[illegible]եմս. զոր ինչ և ունիս յայնմ
տեղւոջ դեռ, ՚ի մէջ որոց՝ եքոյ,
մեծագոյն լեցի միջոց: Չ՛ուն բա-
րեոյ, ո՛չ ինչ կորնչի. զի զո՛չ ինչ
ստանայ իբր զիւր: Զմէ՞ հեծեծես
մինչ կորուսանես զգոյսդ, մինչ
մեռանիս որդիդ, հօրենի տունդ.
և մինչ կորուսանես զհամեստու-
թիդ. զամօթխածութիդ, զարի-
ութիդ.

ութեանդ . ո՛չ յաս ամենեւին ; մանաւ_
անդ Թէ սոքա՛ քարիք քոյքեն , եւ_
իրաւանց քոց . նոքա՛ , ո՛չ քարիք ,
եւ ո՛չ քոյք են ; Եթէ կսկծաս մինչ
կորուսանես զնոսին , ցուցանես ըզ
քեզ գոլ արժանի կորուսանելոյ :
Ո՛չ ինչ համարէիր կորուսանել
քո , եթէ զո՛չ ինչ սիրէիր անկար
գաբար : Զբօսանքն , ո՛չ նեղեն
զիմաստունսն :

Դ̅. Մինչ մխելոց իցես զձեռդ
՚ի գործ ինչ , զա՟մ պարագայս նո_
րին եւ զդիպուածս , խոհեմութբ̅
նկրազննեա ; զբազումս պատցես ՚ի_
նմա , որովք աղմկել կարասցէ միտ
քո , եթէ ոչ լիցին նախատեսից
եալք : Այսպէս զպատրաստեալդ , կա_
րէ գոլ , Թէ ո՛չ եկեսցէ վաղվաղակի :
կամ զո՛չինչ արասցէ ըստ քոյոց կա_
մաց :

մաց ։ Գնալոց ես առ այս ումն . կարէ՛ գոլ, թէ անարգե՛լ իցէ; թէ աղխիցին քեզ դրունքն; թէ ապախտ առնիցէ զքեզ ։ Զայսոսիկ նախատես՛, և ընա՛ւ քն՝ խաղաղականք դիպին քեզ ։ ԱՀյս ոմն , չեթող զիս ՚ի յարկն , մինչ զայլս մուծանէր ; զխօսն իմ քամաՀեաց ; ՚ի սարկագունում տեղւոջ զետեղեաց զիս ։ Բաղբաղանք են դանդաղկոտի սրտի , յորս երջանիկքն նմանին կասունքն նմանխոՀեմքն՝ գթին ։ Ո՛չ Հայի յայսպիսիս , որո՛չ շփոթի ՚ի սոցունց . որ գիտէ զՀամայնս սոսա՛ , գո՛լ Հարկս ընութէ ։ Լաւագո՛յնէ ապաքէն կրել , զոր ո՛չ կար ես դերյաղթել ։ Եթէ ՚ի չարակնութէ, կամ յանամօթութէ ումեմն նեղասրտիցիս, զմտաւ ած . մի թէ

իցէ

իցէ՞ հնար զի ո՛չ լինիցին յաշխարհի եղեռնագործք, և անպատկառք։ Զոր եթէ չկարէ գոլ այս. զի՞նչ նորագոյն դիպի, եթէ չա՛ր ոմն և անզգամ, չարու՞ք վարեսցի ըստ բարուց իւրոց։ Հայեաց, մի՛ գուցէ մանաւա՞նդ դո՛ւ իցես կշտամբելի. որ ո՛չ նախատեսեր մեղանչելոյ գոլ զայնպիսին։ Միշտ անյեղլի է աշխարհ; մոլութիւնք են, ուր մարդիկք են։

Է. Մինչ տաժանիցիս պատժի՞ւ ումամբ, ներողնեա՛. ո՛չ զոր կրեսդ, այլ զոր գործեցերն։ Եթէ զիրա՞ւն ասիցես քեզ, խստագունից պատժոց արժանի գոլ զքեզ ամեն և ին խոստովան լինիցիս, կամա՞րապէս։ ՃԾԵ. որոյ ակնարկութեն, բովանդակքն տեղեն ՚ի մեզ։

Նա՛

Նամ խրատապատմէ զքեզ, զի բժշկիցէ. զի վարժիցէ. զի կար ծրագրուրցէ. և պատրաստիցէ ինք եան: ԵՂ պառնեաց չարեացն սլա հէ զայնոսիկ, որոց թու՞ի թէ ներէ: Ուստի կարեմ գիտել, թէ զո՞ քան սրտեղութի ունիցիս հանդէպ աղքատութեն, եթէ դու յարաղ եղուս յընչաւ՞էտութիս: Ուստի ծանեայց զորքանութի անյեղլու թե քոյոյ, առ 'ի կրել զնախատս և զպատեհութի ժողովրդեանն, եթէ 'ի մէջ կայթմանց և զու՞ արծութեց ծերանաս: Լու՞այ զքէն, մինչ սխո մէիր զայլս 'ի վշտակրութե նո ցին. ցանկամ ևս լսել, թէ մին թարինչ իցես քեզ ինքեան. և հրա մայօղ, զի մի կսկծայցես, և ցաւ՞ իցես: Եթէ շնորհակալ լինիս բժշ

կին, և զվարձս ես հատուցանեմ
նմա, որ վշտանգէ և հատէ՛ զան-
դամն քոյ. զմէ՞ ոչ անսաս բժշկու-
թեան իմոյ: Խելագարութիւն է նշա՛ն
կարծել զայնս, որք են դեղք: Եթէ
կարօղանային բանականուել ընդ-
քեզ աղքատութիւն, հիւանդու-
թիւն, և այլք համանմանք, զորս
չարս կոչես դու, յառնէին ՚ի վերայ քո
և ասէին: Ոչի՞նչ հակառակիս ինձ
այր դու: Միթէ զրկի՞ս ՚ի բարուոյ
իմեմնէ, իմոյս փառաւորի՛. ՚Ի խոհեմ-
ութենէ ՚կյարդարութենէ, և կամ յա-
րիութենէ: Եւ միթէ չէ՞ յանդ՝ կալ
ընդիս ցնծութեամբ, և ուրախակա-
նա՛ւ ոգւով: Բարիք լինին, զորս
չարս կարծես, եթէ անկոխատեց
եալ՝ զերանգցես ՚ի վերայ ՚նոցին: Մե՛ծ
չար է, չկարել զչարն տանել:

՚Իդբ

Ղ. 'Ի դիպուա̂ծս օտարաց, կարե՛ս երբեմն կեղծաւորել զան յեղլութի, բայց ոչ երբեք 'ի քոյս: Լիցի քեզ լսելութնն, հասարակ՝ ընդ տառապեցելոցն, բայց ոչ լսելութնն ինքն՝ սպառնալ: Եւ Զև խոնարհեցո՛ զքեզ 'ի վշտացելոյն, զի կանգնես ցես զնոսա: Ո՛չ ոք յարուսցէ զանկ եալն, եթէ ոչ զինքն կրկնեսցէ և կորացուսցէ: Բայց զի տ̄մ իրք, ունին զունկունս կրկինս. զմինն, բառնալի, և զմիւսն անբառնալի: Եթէ ոք զրպարտիցէ զքեզ, մի՛ ըմբռնիցես զնա՛ յայնմ կողմանէ որով զրպարտեացն; զի սա՛ է ունկն որով բառնել չկարէ: Այլ զմտաւ̂ ած, վերագնեցեալ զնա՛ նոյնով ար եամբքն քո. և 'ի նոյն փառս հրաւ̂ իրեցեալ: Այ յապէս ըմբռնեսցես

զնա՛մ , որով ունկամբ է՛ բառնալին։ Եւ զի սիրելութիւն , կարի աղօտաձայն է 'ի կշտամբութեան ազատականն , ջանասցես լսել միշտ զճշմարտութիւն 'ի հակառակորդէդ։ Օհ նա՛մ , հսկէ՛ մշտնջենապէս , և զկծեցեալ լրտեսէ զարարս և զիրս քոյինս։ ուստի դիւրաբար զանխլին 'ի քէն չարիք քոյ. քան 'ի նմանէ։ Խածցէ՛ զքեզ ընդ փողոցս և ընդ հրապարակս , և զախտ ոգւոյ քոյոյ , կամ զպաղեալն՝ կամ զապախտ տրարեալն. բարկացեալ ցուցցէ՛ նա։ Յայսմանէ ուսիր զպիտոյս քոյ , և հոգ տար փրկութեան քոյոյ։ Օգուշեղաբար շրջանկատէ զինքն , որ ծանեաւ պատրաստ գոլ ինքեան , զդատախազ և զհակառակորդ իւր։

Յարատ

Է. Յարատեւութիւն, է՛ պսակ
եւ կատարումն ամենից առաքինու-
թեանց: Սկսողացն խոստանի յաղ-
թութիւն, բայց տրի՛ յարատեւող-
ացն: Զմ օրոյ նախ քան զմահ Ջա-
նա՛, զի զայս ստացիս: Ո՛չ ինչ
գո՛յ այնքան պիտանացու, թէ՛ ի
յանցմանն իցէ օգուտ: Յետոյ,
ընդ կրունկն նահաջիս, եթէ առ
եւ անդրադարձեան ո՛չ նկրտիս; եւ
եթէ սկսանիցիս զտեղի առնուլ,
զիջանես: Աճուեա՛ միանգամ զինչ
կամիցիս, եւ մինչեւ ցելդ քո, յա-
րատեւեա՛ 'ինմին: Յեղեղուկ մը
տի՛ է. հանապազօր զնորագոյնս
սկսանիլ վարժեցողութիւն, եւ զնո-
րոգս որոնել ինքեան զաթոռս:
Ո՛չ պսակէ զի լիցիս յայլուրեք;
այլ՝ այլ ինմ: ՍՄունկն՝ որ ստէպ

խլի , և տնկի , ցամաքի : և դեղոց յաճախարակէս փոփոխութեան , խափա-նէ՛ զառողջութիւն : Եթէ առաք եւ այն՝ անօթն ընտրութեան , չնկատ-ելով զոր նախ արարեալն էր , այլ զոր առնելն պարտէր . ո՛չ միով ի՛ւ իք ըմբռնեալ զինքն համարէր ; զինչ ապա՛ առնելի է քեզ , որոյ ցանկալի յոյժ լինէր , թէ կարէիր՝ ի վախճա-նի բուռն , ընդ քեան նորին բաղդա-տել : ԱՍՏԵ՛ՆՉ զբոց , յոչինչ յարք եռուս չիջանի . ներ ընչից , անյայտ-ելին . չգիտէ լինանել պատուոյն ինդձ : Խուքն՝ ունելոյ զվախճան , առանց վախճանի խնդրին : Բայց զանձայնն իմաստութիւն , եթէ հար և անցի ինձ ճաշակիցես , յարաժամ յագիցեալ զքեզ կարծիցես : Ա յլ ով ինձ կերակուր կոչէ զքեզ՝ ի կատար

ելու

նչութի, որ ասաց։ Եղերուք կատար_
եալք, որպէս և Հայրն ձեր երկնաւոր
կատարեալ է։ Այս վախճանս յա_
ռաջադրի քեզ, զի գիտասցես միշտ
զոյլ տեղի աճման, առաքինութե
քոյոյ։

Գլխ։ ԻԱ։

Յաղագս բարեխառնութե։ Որ, քան ինչ բաղձիւսիցէ նմին, ամօթխածութե։ Յաղագս պահեցողութե, և ողջախոհութե։

ա. Բարեխառնութիւն, իշխէ փափկութեց, որք ի՛ճաշակս, և ի՛շօշափականս յա_ռաջագային։ զնուագութիւն և_

զառաւելութիս , այլ՛ և արտաք
սէ ; համահետևեն հարկաւորացն ,
որքան թուլացուցանէ ենթադատ
ուծս ուղղաշաւիղ : Կանոն նորին
անյեղլի , է՛ , ունել մի չափոյ՝ միայն
զհարկաւորութիւն յայնոսիկ , որք
պատկանին մարմնոյն . և ո՛չ երբեք
մատնել առ փափկութիս , մի նո-
ցին : Այսու առաքինութէ յօ-
րինի . զի մի՛ ՚ի մարդոյն , փոխեսցի
յանասունն : Զյոգունս քաղհեւսէ
նմին՝ ամօթղածութին . սանձն
մոլարից շարժողութեց . ցուցանին
քաջեզարդութե . պահապանն
մաքրութե , և վկայն անմեղութե :
Եթէ ժառանգեսցէ նա՛ զմիտ քո ,
ուսուսցէ քեզ երկնչի՛լ յամենից
զապրագործութեց , և խորշիլ ՚ի բեն
աւնից իրակութեց անձանից : Ըզ

ներ

ներկայութեան այ պատուել և յամ
ուրեք պատկառել ՚ի քէն ; և զայն
միշտ սիրել զիմանալի գեղեցկու
թիւն , որ յոյժ պայծառափայլէ՛
՚ի յաւս բարեխառնութիւն : Բայց
յայնժամ ծանիցես զքեզ գոլ անօթ
ղած , յորժամ սարսիցես յանու
անէ և եթ անբարեխառնութեան :
յորժամ որմունքն քոյին , ծածկի
ցեն զքեզ , ո՛չ թագուսցեն ; զորս
բազումք հաստատուն շրջապատ
եալս զնոքօք , ո՛չ զի անկասկածա
գոյն կեցցեն , այլ զի մեղիցեն թագ
նաւորին ; Եւ զինչ՞ ապահովական է
պաշտել զքեզ , և փախչիլ յաչաց
և յունակաց մարդոց : Ընդ քեզ
միշտ է՛ Ած. որ յամ ուրեք տեսանէ
զքեզ : ընդ քեզ է՛ և խիղճ մտի քոյոյ ;
որ յամ ուրեք ամբաստանէ զքէն :

Օկեր

Է. Ի կիրառումն կերակրոյ և ըմպելւոյ, պահեցողութին՝ և ժուժկալութին: իսկ որք առ շօշափական պատկանին, ողջախոհութին և պարկեշտութին բարեխառնեն: ՚Ի կիրառութն խորտկացն, դժուարագունեղ իմն է՛, արտաքս քան զսահման հարկաւորութեն ո՛չ ել անել: Որովայնն, պատուիրանաց ո՛չ լսէ. խնդրէ՛, բողոքէ՛, և զհանապազորդեան հարկն պահանջէ: Բայց թէ որքանեաւ փոքու յետս ըղիլ և համոզիլ կարիցէ, և որքանեաւ աղօտագունիւ հարկիւ շատանայցէ, ո՛չ ոք մտածէ: Ստիպեմք զբնութին, ծառայել մոլութեց. և ըղձանցն և ծարաւն, որք բնականօք դեղիւք դիւրապէս նուաճիլ կարեն, զանազանիւք

խորք

խորտկօք և ըմպելեօք , դղրդեմք և բորբոքեմք ։ Այլ և ողջախոհութին , դժուարաւ պահպանի ՚ի մէջ այսոցանեաց բղջախոհականաց դղրդողութեց , եթէ ոչ սան ձահարեալ պապանձեցուսցէ զնոսա , երկիւղն այ . մտախոսան ՚ի մտաստից . պահպանութի զգայութեցն , և պատկառանօք յինքենէ ։ Որ ոչ ամաչէ յիւրմէ յինքենէ , և ոչ յայլոց կարէ ամաչել ։ Նամուս ողջախոհ լինել ; զսպեա զակնդ . զի մի յականմայ սիրեցես , զոր անզգուշաբար ակնարկեցեր ։ Զինչ զարմանաս , ընդ հողանիւթեան և ընդ աղցաւոր գեղեցկութի սահեղ ծուածոյն ։ Սպառեալ սահաւ հիկ մի , և ահա ոչ է ։ Օպայծառ և զլխալիր ձանկատն , հերկեացեա կն

ձիուքն

ծիւքն տաղտուկք, և զզուալիք : զլուսատու լապտերս աչացն, զբոց ճացեն ամայք տխրազգեացք մթութե : զփղոսկրն գեղգեղուն ատամանցն, ծածկեսցէ ժանկն : փախիր և ս յընկէրակցութե թխուրից և խենեշից արանց, խուշի՛ր յամենից մեղկութեց ; նուաճեա՛ զմարմինդ՝ ծոմո՛ք. և խստադրոյն իմն տածէ ա զնա : Նյորնչի, որ կարի անիրօղն է իւրոյն գերեզմանի :

Գլխ. ԼԲ:

Յաղագս հեզութեան, և գթութեան: Երկաքանչիւրոյն գործն, և գերազանցութին:

Ա. Զի մեղկացուցես
զդիմուածս բար
կութեան, հարկաւոր է հեզութին.
որպէս զի մի և այսր, կամ և անդր,
քան զկշռապարան ուղղատահմանս,
'ի մասինս յայսմիկ մտիցես: Բար
կութին է՛ սուսեր բնութեան. որով
ձանհէ վարել, յորժամ կշտամբել
և խրատապատժել հարկիս զմեղ
անչօղան, ըստ քոյոյ իշխեցողութեան;
յորժամ թելադրէ խոհեմութին քոյ
զքոյդ, կամ զայլոցն զըպարտութին

արտամերժելն գոլ հարկաւո՞ր ; ըստ պատշաճաւոր եղանակի . զի մի՛ ածեսցէ յանպատժողութեն , ապիրատիցն թոյլ ։ Ընդ որո՞մ է , այնքան՝ որ նեղէ ամենից , որքան՝ որ ո՛չ ուսմեք ։ Իսկ յորժամ ըստ պահանջման արդարութեն , պատժելիք իցեն պատժապարտքն , յիշեա՛ զհեզութի և զգթութի ։ Է՞ Զ ՚նպատիժս նց , իբր յանկամայ . և այնպիսի լեր առ մեղանչօղսն , որպիսի է՛ առ քեզ ա̄ծ ։ Որպէս նմ՛ համբերեաց քեզ , զի լաւագոյն արասցէ . նոյնպէս և դու համբեր նոցունց , զի ուղղեսցին ։ Ընդգոսն ես զբժիշկն , եթէ յուսահատե՛ս զհիւանդն ։ Ընքան դիւրին բժշկութի հիւանդին , որքան ի մասատութի բժշկին , և բարեգութութեն ։

թ̃ն : Այր հեզ, գերապանցէ՛ ծո-
վու քաղցրութ̃են, իբր պարպառած
բարձրաւանդակ . և զպալիան դիմեց
էալսն յինքն , վերլուծանէ և խոր
տակէ : ո՛չ միշտ պատժիւք , այլ
բազմիցս ապաշխարութ̃ե շատա-
նայ : Աղաղակէ փրկիչն աշխարհի,
առ դասս մարդկայնոյ սեռի : Ե
կայք ա̃մքն և ուսարուք յինէն : ո՛չ
բուժել զհիւանդս, ո՛չ սրբել զբո-
րոտս , ո՛չ կուրաց զլոյս , և ո՛չ մե-
ռելոց զկեանս շնորհել : Իսկ զինչ :
Ուսարուք ասէ յինէն, զի հե՛զ եմ:
Յայսմ ամբարեալ թուի , զա̃մ
պանձս իմաստութ̃է և գիտութ̃է
իւրոյ , զի 'ինմանէ ուսցուք գոլ
հե՛զս : Ա՛յսքան գերազանցութ̃ի
է հեզութ̃է :

Է . Որպէս հեզութ̃ին զբար
կու

կութին, նոյնպէս և գթութին, բարեխառնէ և համոյ է ղպատ ժողութին : Նա՛, առ ամենն. սա՛, առ իշխանս, և վերակացուս ևեթ պաշտօնի : Օի գործ սորին է՛, աղօտագոյն տալ զպատիժս, քան զոր պահանջեն իրաւունքն. ո՛չ յերկիւղէ շահին, սիրելութեն, և այլոց շարժառթից համանմանեաց, այլ ՚ի հեզութե ոգւոյն : Ձէ՛ հարկաւոր դժեռուսն լերանց հատանել. ՚ի ծայրս տաժանուտից ելոց, զբերդուսն կառուցանել; գթութին, փրկէ զիշխանն ՚ի տափարակուամ վայրի : Սա՛ է, ախոյան անվանելի, որ անկասկած առնէ զտէրութին : Իշխանն չար, ատի, զի երկնչի; և երկնչիլ կամի, զի ատի : Բայց յորմէ երկնչին

հնազ

հնազանդեցեալքն, ասեն ; և որոց
ասէ զոք, ցանկայ կորստեան նր:
ՍՐԷ՛Ր է կենաց Թագաւորաց, որ
զիւրն անգոսնէ: Ո՛ւր ամբարձու-
ցանէ զինքն, իշխանութիւն, որո՛չ է
ցանկապատեցեալ բարեմասնութե
իւրայնոցն: Զամօ՛թեն իշխանին;
բազմազանքն տանջանք. որպէս
բժշկին, յոգնաթիւքն Թաղմունք:
Զո՛ր եթէ Թագաւորն զպակէ
զկա՛ր իւր, եթէ զմեղանս և զզր
պարտութիս անգոսնէ ; և եթէ
մխիցէ ինչ ՚իբարկութե օտա-
րին, և յիւրոյն ո՛չ ինչ ծախիցէ,
յայնժամ ցուցանէ զինքն ճշմար-
տապէս գոլ Թագաւոր: Քաջար-
տին է, գոլ հեզաւորի, և խաղա-
ղական:

Գլուխ : ԼԳ:

Յաղագս համեստութեան : Որք են գործք ուսումնասիրութեան : Զո՛ր կանոն պահելի իցէ՛ ՚ի կիրառութեան քաղաքաւարութեան :

Ա. Համեստութիւն, զայլ ամ ձիրս ոգւոյն, զարմանալինաբար զարդարէ : Սա՛, պաղպաջէ՛ պարկեշտութեան, և սանձ մոլութեանց : Թէպէտ լռեցես բանիւ, զգենլեօքդ և շարժմամբք՝ մատնես զքեզ : Նշան առաքինութեան, ՚ի փոքրկանց և ի խմանի : Դէմքն, ծաղրն, ճեմումն, և շրջածումն աչացն, ցուցանեն

բաց

բազմիցս զմարդն , թէ որպիսի իցէ։ Այնպէս կեանց , թէ ամէքն ծանից են զքեզ արժանի գոլ վիճակակց ութե հրեշտակաց ։ Պահեա՛ զգեղ և զճահաւորութի՛ն 'ի շարժմունս համայնից անդամոց , 'ի ձայնում ; և ընհայեցման . զի մի ինչ իգաց եալ և մեղկուն իցէ 'ի նստում , և մի ինչ գռեհական կամ տմարդ եա՛յ ։ Խնկալկան համեստութին 'ի յօգւոյն առ մարմինն անցանէ , և 'ի ներքնոյ բարուցն ծանրութե արտաբղխէ 'ի մակերևութին . որ պէս զի միտն հայեցի յարտաքս իբր 'ի յարտևանաց իւրոց ։ Այր համեստ , կենդանի նմանակերպ տոյ է . քան զի միայն հայեցուածն նորին , զտեսանօղսն շահէ՛ և շինէ։ Ամաչ . թէ որքան բարուոքէ տեսա-

նել և օգուտ լինել ։ Պատկանին և ա-
ռհամեստութին, ո՛չ վերանցանել
զթէութի կացութեդ , զգեստիւք
և վերաբերելեօք, զարդու տանդ, և
բազմութե ծառայիցդ ։ Սոքա են
կիրճք ոգւոյդ , որովք ո՛չ դու , այլ
որք արտաքոյ քո՛յ են զարդարին ։
Օմն ուրեմն խնդաս մխտասքերիւ
չարեաւ քով . ընդէ՞ր հիանաս ընդ
ծնանիւս , և՛ իբազմութի կրծից
քոց պարծիս ։ Տոկս այս ծառայից
որ շրջապատէ զքեզ . յորմէ բաւ ա-
կանասցես զուշանալ չկարես ,
ուղղագոյն իմն էր կոչել զնա հէ՛ն
թշնամականս ։ Գիտել կամին ,
զինչ առնիցես , ո՛չ՝ զինչ հրամայ
եացես ։ Չիք խոնարհագոյն քան
զմուտ նոցին . ո՛չ ինչ լրբագոյն
քան զարաքսն , և ո՛չ ինչ ատելա-

գոյն քան զէլն ։

Է. Ուսումնասիրութեան կր կինեն ձիրք ։ մինն է՛, բարեխառնել զախորժն գիտելոյ . որ բազմիցս , առաւելել քան զչափն գոլ սովորէ ։ և միւսն ՝ զԹմրութի և զձանձրոյթն ՝ ի բաց Թօթափել , և զՋնս ուսուոյն զարԹուցանել առ ՝ իուսումն հարկաւորաց ։ Բնութին շնորհեալ մարդկան զմի՛տս հետաքրքիր ; և ինքն ագէտ արհեստի և գեղեցկութե իւրոյ , ծնաւ զմեզ հայեցօղս և տեսօղս գործոց իւրոց . գիտելով . Թէ կորուսանէր պտուղ իւր, եԹէ զայնքան մեծամեծս , զայնքան պայծառս և զուշիմաբար չարայարդարեցեալս , Թուցանիցէր յանապատի և յամայնոյ վայրի ։ Բայց վասնեմք մեք զբարիս բնութեն ,

հետաքրքրաբար զննելով զայնս, որք օգտակարագոյնք էին եթէ անգիտանային 'ի մէնջ: Ո՛չ նա՛ ի մանայ և իմաստասիրէ՛ որ զբաղ ումն գիտէ. այլ որ իմանայ ինչորէն զայն, որ պատկանի առ ի՛րն առ աջադրեցեալ: Այնք ուսանելիք են նախկինաբար, որք վերաբերին առ միջակութիւն; ինչ զայլսն, որ քան սահման ընթերցցիս, ո՛չ սպառնամ և ո՛չ ինչ ստիպեմ. մինչդեռ զընթերցեալդ, յարմարեցուցանես վարուց բարեաց: Բայց զգուշ լեր. մի՛ թուեցէ ընթերցմունք գրոց այլանդականց, ունիցին յինքեանս տատանումն ինչ և զվայրապարս, զաղձասատակնս, և զանկայունս: Յետ կականս և 'ի զուտս ընթերցմունս և 'ի գիրս զբաղիլ պարտիս, եթէ

կա

տանաց ։ Իսկ զլքումն և զխոնջ ոգւոյն, վերաբերողբերջեն արարբէյոյ նադխմիք ։ Թ. Զբօսնուլն, ՚ի վայելչում և յընդարձակի վայրոջ . որ պէս զի ազատականաւ բացակայութեամբ երկնի, վերամբարձցէ զմիտքն՝ միտսն. և յօդուածքն՝ կորովացեալք առողջասցին ։ արտաքոյ քաղաքաց և շինից զգնալն, հեռի ՚ի քաղաքայնոց զարշահոտութեանց և ամբոխից ։ հաւորսութիւն, և անասնորսութիւն, որք չիցեն անվայելք կացութեան քոյոյ . և ձկնորսութիւն, որ ամբծագոյն այլոցն, և անմեղագոյն։ ընթերցմունք ուրախականք, և դիւրիմացք ։ եղանակութեամբ երաժշտական, և համեմատուանի ինչ խաղ։ նա և կատակարկութիւնք անվնասք, և քաղաքավարութիւնք . յորոց ՚ի բաց

լիցի

լինի ա̃մ զրպարտութի̃ և անվայ֊
ելչութի̃ : Եւ ոմանք՝ կարի մար֊
դատեացք ևսոպեռք , որք անկ֊
եալք դնեն յիւրեանցն մթնաքար֊
ոյութե̃ . յորոց ո՛չ երբէք կարելի է
արտելուզել զուարթական իմս֊
խօսսատրութի̃ : Իսկ այլք , միշտ
զբաղեցեալք ՚ի կատականս և ՚ի ծա֊
ղականութիս , ո՛չ երբէք բնաւորեն
զինքեանս իրաց վճռից ևխսնու֊
նակաց . և ո՛չ իսկ մեկուսանան ՚ի
գումարից մարդկանց և ՚ի խմբից :
Ձե՛ր՝ զուգախառնել պարտէ զսո֊
սա , և փոխաբերել . զի միայնաւ֊
որութի̃ն անխառնական , զկարօ֊
տանս մարդկանց արտագործես֊
ցէ . և յաճախութի̃ քո , զերբեմնու֊
թի̃ ; և այսպէս փոխարինականա֊
կրթմամբ , մինն լինի դեղ միւսոյն :

Նոյն

Նոյնպէս և զատելութն աշխատանաց, բուժեսցէ պարապն ; և զձանձրոյթ պարապոյն, աշխատն : Գ-ոն ևս բազումք, որք զկնոր և ըզզօրութն իւրեանց չգիտեն տնօրինել, և հրամայեն իւրեանց առնել քան զոր կարեն : Չէ 'ի նոսում չափ : ԺԴ՛ չ Թողուլ գիտեն զուսումն առ ժամանակ մի, և ո՛չ սկսանիլ. զի մինչ ընդունուցանեն զինքեանս 'ի յաշխատս, շարայարութին տուքն՝ գիշերոց. և ո՛չ Թուլացուցանեն, մինչև Թուլասցին և լուծցին : Եւ դարձեալ. մինչ 'ի խաղս և 'ի պարապս արձակին, այն քան վերլուծանեն զիւրեանս, մինչ զի առ նախկին սովորութին հազիւ կարիցեն այսրաքարշիլ : ԺԵ Այնպէս ուրեմն տալի է ոգւոյն

միջար

միջարկութիւն իմն ժամանակի զի թուլացի փոքր մի, այլ ո՛չ զի վեր լուծցի : Աշու այս, հարկաւորէ քաղաքաւորութիւն. զի զիսկունակս կացուցէ զկոպարս, ընդորս անդրանցանել անձամ իցէ : Լաւագոյն քան եւ՝ լինին վատթարք, մինչ վեր անցանէ ոք զչափն արդարական :

Գլխ. ԼԴ :

Յաղագս խոնարհութեան : Յորում առակայացի : Եւ ճանաչմանն իւրոյ ինքեան: Աստուածագրութի ճշմարտի խոնարհին :

Ա. Ի քրիստոսէ եկն խոնարհութիւն : Նա՛ ինքն հռչակ

հռչակեաց զամ բանիւք , և ուսոյց
օրինակաւ : Այս՛ ,յետ առաքինու
թեանց ծաբանականաց և խնա_
ցականաց , ՚ի մէջ այլոց՝ ունի զնա_
խոնարհութի. զի տարամերժէ՛ ըզ
հպարտութիւն , որ է սկիզբն և մայր
մայր ամենից չարեաց : Այս՝ սիր
ելիս առնէ զմեզ Այ ; զի ընդ խո_
նարհաց է՛ խօսակցութիւն նր : Աղու
անց սորա . որ է հիմն առաքինու
թեանց , որինչ ՚ի հոգեկանում չինի
ուծանում վերակառուցանի , ո՛չ
հսկունակ , և ո՛չ կայուն լինի : Եւ
թէպէտ անուամբ ներող , երևի
խոտան , ինչ և ստորնագոյն կրել
յինքեան. սակայն է՛ առաքինութի
վեհից . զի է՛ առաքինութի կա_
տարելոց , և վերամբառնայ զոգին
՚ի խոնկմունս բարձրագունեղս :

Ձեռ

Ձեռնամուխ լինի յա՛ուս վաճառա_
կանս . Թարց վտանգի մըքացման .
՚ի տաժանուտս , առանց երկիւղի
դժուարութէ . բարձրադէտ, քա_
ջայաղթ , մեծոգի . և ցանգ ՚ի նոյն
ում կարգի և ձևով ենթակայանայ:
Ո՛չ առկայանայ խոնարհութ̄ին ,
որպէս կարծեն ռամիկք , ՚ի սուկ
ւէթ քամահրումս և յարհամար
հումս իւրեանց ինքեան , այլ ՚ի_
բարեխառնեցելոյն յայն , փառաց
և պատուոց յախորժման, և ՚իցան
կութէ նոցին . որովք խորշիցի յաւ_
ելորդէն , և հեռասցի ՚ի պակասու
թ̄էն : Չխորժէ՛ զփառս ա՛յլոյն խո_
նարհ , եթէ զհա՛րկ իւմ առաքի_
նութ̄է . սրտիւ՝ ուղղապէս դիտ
ելով ՚ի գործն . ո՛չ վս̄ պարծանաց,
այլ միայն սակս առաքինութ̄է ·

և որ

և որ քան ինքն առաքինութ̅ին պա_
հանջէ: Եւ Զօրինաւ՞որէ ամ փառք,
զոր ո՛չ ծնանի առաքինութ̅ին :
Բայց զի ո՛յր խոնարհ , (որքան
կարէ՛ նկատել ներքահայեցութ̅ի
մտացն ,) զո՛յգ և իրաւ՞ացի ներ
ազնօղ ինքեա՛ն է՛. վ̅ս այնորիկ զ̅ամ
փառս, արժանապէս արհամարհէ:
զի ծանեաւ՞ թէ որքան դո՛յզն ինչ
իցէ , զոր նա՛ յինքենէ քաղհեւսէ
՚ի գործս առաքինութ̅ե ; նա՛ և եր
կնչի , զի մի՛ ՚ի յախորժմանէ պա_
տու՞ոյն ճահաւ՞որի , անկցի յորձ
ւսմն անճահաւ՞որին: Եւ Զնկանկած
ագո՛յնէ քամահել զպատիւս ; զի որ
ընդբնաւորէ , առաւ՞ ելու . որ ան
գոանէ , անձեցուցանէ :

Է. Ել̅ս այնորիկ չէս խո_
նարհ, զի ո՛չ ճանաչես զքեզ ինքդ :

Զիք

Չի՛ք երկիր այնքան բազմա՛տ, զոր մէ խնկաւոր վիպողին, դիւրագոյն հաւաստայցես: Օ՜ինչ է մարդ: ւՉխտաժէտ մարմին, և բեկանուտ. մերկ յիւրմէ բնութենէ. կարօտ գոյից օտարին, և ենթարկեցեալ ամենից զրպարտութեց ժամանակաց: Զանդու՜ած կա՜ի: տաղտուկ ինմ, և զազրագոյն կեն դանի. դիւրակործան առ ա՞մ չարս; այնքան ախոյա՜որ և խրամատեց եալ զգայութե, թէ զերկրայինս երկնայնոց, զհոսանուտս յա՜իտենականաց նախադասէ: Ա՜ու տէ ա՞մ մարդ մեղք: Ո՞չ ունէք կենդանւոյ կեանն տկարագոյն, ո՞չ ունէք կատաղումն չարագոյն, յո՞չ ունէք աղմկագոյն երկիւղներ գոյ. և յո՞չ ունէք մեծագոյն վաւաշ

ոտու

տութ՟ի ։ Ուստի է ուրեմն քեզ այդքան հպարտութ՟իդ, ո՞վ որդն մելի և սարկանիւթ ստեղծուածդ. ամենաթշուառ, և ապեր Ջանագոյն ընաւից ստեղծուածոց ։ Հայեաց ՚ի թշուառութ՟ի քո, զմտաւ ա՛ծ զարհամարհոտութ՟ի և զխորթնադարդութ՟ի քո, եթէ գոյ ՚ի քեզ նշմարանք ինչ բանաւորութե՟ ։ Յայնժամ լինիցիս կատարելապէս խոնարհ, յորժամ ուսցիս ճանաչել նսեմապէս զքեզ ինքդ ։

Է. Աշխարհիս խոնարհն, քամահ է՛ զինքն ամենեւին. և ո՛չ կամի զի համարեցեալ լիցի խոնարհ, այլ անարգ և երկրամած ; պատճառն ինքեան պատկանեցեալն, վերաբերէ առ Ա՟Ծ. և կասկած է

զինք

զինքենէ, յանմուժ իրի։ խնդամ ընդ նախատինս իւր. Եւ այսու միայն հպարտ գոյ, զի զգովութիւն անդոսնէ։ Խոնարհի զինքենէ ըստ այնց, զորս ունի յինքենէ. իսկ զայլոց՝ ըստ այնց, զորս ունին յայլ. Եւ այսպէս բաղդատելով զինքն ընդ այլոց, ստորկագոյն և երկրորդ ամենից վարկանէ; զի այսէ ուշիմութի խոնարհութեն, բաղդատել զյատուկ չարիս ընդ բարեացն օտարաց, յորմէ իւրաքանչիւրոք ամենակատար, կարէ՝ Թարց սատութե, անկատարագոյն այլոց վարկանել զինքն։ Եւ և ս ճշմարիտ խոնարհն, դնէ զինքն ընդ իշխանութե՛ ամեծառորին, ամե՛ հնազանդութե. զյատուկ կարօտանս իւրս, ո՛չ կատարէ. զպակասութիւն իւրս, յօ-

ժառանգեն բացայայտէ՛. զամ զը
սպառ տուԹիս համբերուԹբ նրէ.
զպատրկագոյնսն ևս, ուրախուԹբ
ընդգրկէ. փախչի յամենից եղու
նակուԹեց. պահէ զինքն ՚ի բաց
մախսուԹե. ցանկայ Թագչիլ
և անդիտանիլ; ՚ինքըն քան զինքն
դնէ զամ, և զինքն ստորև ամցուն.
և զբոլորն զինքն, ՚ինքըն ոչ ըն
չի նեռափակէ: Աղմօթղած, և
չըզձանկած է. ոչ բարբառի, եԹէ
ոչ սանիպիցէ հարկաւորուԹին.
և այն՝ համեստաբար և Թարց ծա
ղու. ցանկացեալ մնաւանդ լռել,
քան ծիծաղել: Օխոնարհութի
սրտին մարմնոյն ցուցանէ. աչօքն
երկրահայեցիւք, ծանու և հա
մեստաշարժիւ զգնացմամբ. ամօ
Թունիւ և կորանկրկնիւ դիմաւ,

համգոյն մահապարտի , որ արդ-
և արդ կայր իցէ 'ի սարսափելւոջ
դատաստանումն այ : Գիտա՛կ պատ-
ժապարտութեէյ զորս գործեաց ,
և ամե՛նկ զշնորհէն , և կարծունա՛կ
զփրկութէն . ո՛չ համարձակի զաչ-
սն 'ի վեր ամբառնալ յերկինս , այլ
ընդ մաքսաւորին կացեալ 'ի բաց
տուստ , ջերմած աւ աղեօք աղօթիւք
հայցէ զներումն մեղանաց : Զմա
չէ՛ յամենից գործոցիւրոց , խոստէ՛
զամ բարիս երկրաւորս . ներբեա
կոխէ՛ զբնաւս հանդէսս և զխուռմբս
աշխարհի : Զի զբոլոր աշխարհս
զոչ ինչ համարի , որ զինքն ոչինչ
գոլ հաւատայ :

Գլխ. ԼԵ.

Յաղագս կացութեան կատարեցելոյն: Պատկե՛ր առն կատարելոյ: Վախճան կատարելոյ կենին, է՛ միաւորութիւն ընդ այ:

ա՛. Կատարեալ ասին նա՛, որում ոչ ինչ գոյ պակաս: Եւ զի՞նչ կարէ գոլ պակաս այնմ, որ մաքրեցեալ ՚ի մեղաց, սրբեցեալ ՚ի մոլութեանց, և զարդարեցեալ առաքինութէք, ամենևին յենու յած իւր, և լինի ընդ նմա մի՛ ոգի յաւիտենապէս: Այս է կա-տար քրիստոնէականին կատար

ելու

ելու͞Թե. սա՛ է՛ վախճան՛, յոր պար
տիս դիմել բոլորով ըղձիւ: Զի
մինչ իւրաքանչիւր ի՛ր յայնժամ
համարեցեալ լինի կատարեալ,
յորժամ մակարդանիցի ընդ իւր
ոյն վախճանի. հարկաւոր քեզ
յայնժամ կատարիլ, յորժամ կա-
տարելապէս յենուցուս յա͞ծ և
միաւորիցիս ընդ նմա, որ վախ
ճան քո՛յ է. և դարձցիս առ յայն,
յորմէ ելեր: Բայց ո՛չ ոք է՛ կա-
տարեալ, Թողց յատկականին նպա
ստու͞Թեն ա͞յ: Եւ զի սակաւք ՚ի
մէջ մահկանացուաց, տրամադր
են գլխոյ ՚ի ընդունուածս եղու
նակի ծորանոյ քաղցրու͞Թեն ա͞ծ
այնոյ, վ͞ս այն, սակաւուցէ կա-
տարելու͞Թի: Զսակաւս առքերին,
իւրաքանչիւրքն յաւիտեանք:

է. Զայրն զայն կոչեսցես կա-
տարեալ, զոր տեսցես գոլ անսա-
սան 'ի վտանգից. անշօշափ 'ի ցան-
կացողութ̃եց ; 'ի մէջ չարաբախ-
տութ̃եց երջանիկ. 'ի յանարգու-
թ̃ես երանեցեալ. 'ի մէջ ալէկոծ-
ութ̃եց, հանդարտ ; որոց ցանկան
այլքն և յորոց երկնչին, ծանակ
եղէ նա. զանց առնիցէ զհամա-
յնիւք, իբր զդուզնաքեօք. ոչ ին̃
իք բարեօք, եթէ ոչ իւրովքն ար-
տափայլեսցէ. միշտ ազատ, հա-
նապազ փաղաքաց ինքեան. ցանգ
իսկ հանգոյն իւրեան ինքեան ;
ուղղադէտ. գերազանց, ունայն՝
իւրեան, և լի այ̃ : որոյ բարիքն ան-
թօթափք և անսասարափելիք 'ի բն̃
աւից զօրութ̃եց հակառակաց. որ
զչարս դարձուցանէ 'ի բարի. որ

ոչ

ո՛չ ինչ իրիք ունայնանայ . ո՛չ ինչ դիպուածով վնասի ; որ առդնէ զգինս իւրայն , ո՛չ ՚ի կարծեաց՝ այլ ՚ի բնութենէ . որ ՚ի վեր ամենից դնէր անցեցեալ , դիմաւորէ զինքն ընդ-հանուրոյ աշխարհի . Նուատարած է զմտախոհութիւն իւր յամ ա՛ռս նորին . միշտ անդորրական և անդրդուելի . որ ըստ մեծագունի մասին իւրոյ անդ մշտնջենապէս համազբաղի , ուստի է՛ջն ։ Որպէս ճառագայթք արեգականն Թէպէտ սփռին ընդ երկիր , սակայն գոն անդէն ուստի առաքին . այսպէս և այրն կատարեալ Թէպէտ ընդ մեզ քաղաքավարի , սակայն լաւագունին մասամբ իւրով բացագոյ , և յարականցի միշտ վախճանին իւրոյ ։ ա՜Հ յոպետի է

տգի նորին , որպիսի է կացութի մասին աշխարհիս մահկալուսնի : Միշտ պա́րզ է անդ : Չգիտէ՛ զպակասութիս լուսոյ . չունի ըզ սիրտ զանազան . հանուրք յաւ́իտ եանք ծառայեն նմա ; 'ի բաց ընկ եցեալ զամ բազմութիս , հանդչի յամենապարզ միութե : Ուր ոչ ինչ խնդրէ , ո́չ ուրուք ցանկայ ար տաքոյ ինքեան , չունելով զհար կաւ́որութի խնդրելոյ 'ի չքացուստ զերջանկութեն , զոր 'ի սրտի իւր ում կոչեալ կոչէ : Գործէ՛ միա յնոյ այ . միայնոյ այ կեայ . միշտ պատրաստ առ 'ի գնալ : Զգեա́ զլարս զայս 'ի մր կենսս քոյոյ , և իմասցես Թէ որքան բաղձալ իցես 'ի կատարելութե :

Գ . Մեծագոյն և բարձրա գոյն .

գո՛յն է իրս այս, քան զոր կարասց֊ ես առ նա՛ հասանել. եթէ ո՛չ ՚ի վեր առինքն քարշեսցէ զքեզ նա՛, որ տայց: Աղաւանդ իմ, ո՛չ ինչ կա֊ րեք առնել: Այլ և հարկաւոր ըքեն տրամադրութիւք առաջնորդա֊ կանք: Այսճան կենին կատար֊ ելոյ, է՛ սեղմագոյն միաւորութիւն ընդ այ: Եւ զի նա՛ բնակէ՛ ՚ի լոյս անմատոյց, ո՛չ երբեք մատից֊ ես առ նա՛, եթէ ո՛չ ՚իբաց հերք֊ իցես ՚ի քէն զխաւարս ստեղծու֊ ածոց: Չկարէ մարդ վիճակա֊ կից լինել բնութեան այ, եթէ ո՛չ գերազանցիցէ՛ մտօք և ըղձիւ, զինքն և զհամայն ստեղծուածս: Աղէ՛ յետուսմ զխարդ և իցէ փոքր֊ կան իրի, քատանկի ամենևին ձկանն նաւակոծ՛ր, որ խայծ մամբ իւրով

արդել

արգելեալ կացուցանէ զնաւն, 'ի մէջ ընթացից ուղւոյն : Վան գոյնաբար պատահի յոգունց հոգւոց, որք իբր զնաւս ծանրաբեռնեցեալք երկնայնոք փարթամութեամբ, երջանկապէս հասանէին 'ի նաւահանգիստ երանեցելոյ միաւորութեան, եթէ ոչ լինէին արգելեցեալք յըղձականութե իմեմնէ մոլեկանէ : Աղէ, մի՛ և ամենապա՛րգէ . ո՛չ երբեք կարէ հոգին գոլ յարմար միաւորութեն ընդ նմա՛, եթէ ոչ բացակատարիցի մի՛, և ամենապարգ :

ՎԵՐՋ :

Զխալեցեալսն 'ի տպագրութեան, ստորագրեցաք աստէն, որպէս զի մի՛ լիցի տաղտուկ ընթերցողաց, և մի՛ խոկ նպերեցին գործառուք մատենկանս այսորիկ, վն պղերգութե :

Ընթղթում. 130. ընշարում. գ̃ : ոքքան ; Ուղղեսցես : որքան :

Ընթղթում. 134. ընշարում. է̃ : ծանրագուեց . Ուղղեսցես : ծանրագունեց :

Ընթղթում. 138. ընշարում. ե̃ : աշմկեցելոյ : Ուղղեսցես : աղմկեցելոյ :

Ընթղթում. 140. ընշարում. ժը : սուրանկասպաս : Ուղղեսցես : սուտանկասպաս :

Ընթղթում. 163. ընշարում. ե̃ :

անկա

անկատարութիւն : Ուղղեսցես : անկատարութիւն :

Ընթղթում. 164. ընչարում. Դ : զարտաքինս : Ուղղեսցես : զարտաքինս :

Ընթղթում. 184. ընչարում. Ճա նեղութէց : Ուղղեսցես : նեղութէց :

Ընթղթում. 190. ընչարում. Ա : ասպնջանկանք : Ուղղեսցես : ասպնջականք :

՚Ի նոյնում թղթոջ ; ընչարում. Թ : զխախուստ : Ուղղեսցես : զփախուստ :

Դարձեալ ընչարում. Ճա : զղացեալ : Ուղղեսցես : զըղացեալ :

Ընթղթում. 213. ընչարում. Թ : զայն : Ուղղեսցես : զայն :

Ընթղթում. 223. ընչարում. Ա :

՚Ի ծա_

՚ի ծառութե̃ն ։ Ուղղեսցես ։ ՚ի ծանօթութե̃ն ։

Ընթղթում. 229. ընշարում. ԺԲ ։ Համաձանեցի ։ Ուղղեսցես ։ Համաձայնեցի ։

Ընթղթում. 238. ընշարում. Է ։ որտիւ̃ ։ Ուղղեսցես ։ սրտիւ̃ ։

Ընթղթում. 263. ընշարում. ԺԲ ։ զմոլորուութ̃իւն ։ Ուղղեսցես ։ զմոլորութ̃իւն ։

Ընթղթում. 309. ընշարում. Դ̅ ։ սեռուունք ։ Ուղղեսցես ։ դեռուունք ։

Ընթղթում. 312. ընշարում. Դ̅ ։ զսեղանդ ։ Ուղղեսցես ։ զսեղանդ ։

Ընթղթում. 317. ընշարում. ԺԲ ։ զորօ ։ Ուղղեսցես ։ զո՛րս ։

Ընթղթում. 324. ընշարում. Ը̅ ։ մեծավէպք ։ Ուղղեսցես ։ մեծավէպք ։

՚Ի նոյ

՚Ի նոյնում թղթօջ։ ընշարում. Ժա։
ոոյնպէս։ Ուղղեցես։ սո՛յնպէս։

Ընթղթում. 325. ընշարում. Ե։
յօրինուաժոց։ Ուղղեցես։ յօ-
րինուածոց։

Ընթղթում. 327. ընշարում. ԺԵ.
նէրսամանել։ Ուղղեցես։ ներ-
սամանել։

Ընթղթում. 330. ընշարում. ԺԳ։
կարասցես։ Ուղղեցես։ կա-
րի՛ցես։

Ընթղթում. 334. ընշարում. ԺԵ
յուսանիր։ Ուղղեցես։ յուսայիր։

Ընթղթում. 340. ընշարում. Ա.
Ենթ արկէ։ Ուղղեցես։ Են-
թարկէ՛։

Ընթղթում. 344. ընշարում. ԺԳ։
յոսացելոյ։ Ուղղեցես։ յուսա-
ցելոյ։

Ընթղ

Ընթղթում. 346. ընշարում. Ժգ։
Զարո̀ւքէ : Ուղղեսցես : Զար
ւո̀քէ :

Ընթղթում. 356. ընշարում. Ժե։
քոյ : Ուղղեսցես : քո՛յս :

Ընթղթում. 368. ընշարում. Է̃ :
համող է: Ուղղեսցես: համողէ՛:

Ընթղթում. 377. ընշարում. Գ̅ :
մարգատեացք : Ուղղեսցես :
մարդատեացք :

Զմնացեալսն, և զո՛րչ սատորանկեց
եալսն հոգունաւկութե՛ մր
բագրողին, ուղղեսցէ
բարեհաճութի՛ ըն
թերցողին :

Եզ

Եղբա՛րք իմ սիրագունեղք:

Կարեւոր իմս վարկի շարադրուգել ամէն համառօտաբար, զըուծմունս ձայնից ոմանց նորակերտից, զմիտս եւ զոճ լաթինականի բարբառոյն, պայծառապէս եւ անաղարտ արտասանելոյ սակս, հնարեցելոցն; եւ ես սակաւուց այլոց նախնականաց, որք ի կիր առեցեալք եղեն յինէն ըստ հարազատից նոցին իմացից, յայսմ փոքրկանս մատենում, (ըստ որում թելադրեաց ինձ խելամտութի տկարիմացի անօթոյս.) որովհետեւ իղձ եւ դիտաւորութի իմ, յայն եւ եթ միտեցեալ գոյ, զի զտարակոյս եւ ո՛չ զմի ունիցի վերծանօղ պիտոյից. եւ մի՛ իսկ զխրթնագունութի բառից, եւ զանծանօթութինո-

ցին պատճառելով , առաքասրիցէ
զինքն պարապիլ ՚ի ընթերցումն
սորին , և վերաքաղել զպտուղս
հոգենորոգս , առաքինութեանց պար
փակեցելոց ՚ի սմին . որ է նախապետա
կան վախճան , և միանգր իմոյս
թարգմանութեան : Իսկ զանց առնե
դյոգունց , իբր ինքնակամ . ենթադր
ելով զնոսին ընդէլագոյնս և քացա
լոյծս զոլ համայնից ուսումնասէ_
րաց , և լուծման իմում փոքրէն կա_
րօտիլ : և մանաւանդ այնու , զի
կարի իմս ընդհոծ տարածիւր
ծրագրումն մեկնութե յատկա_
կանի , իւրաքանչիւրոյն բառից ,
զոր դե՛ր մատենին անպարփակ գո_
լով յոլովութե նոցին , ներընդուն
ել չկարէր զբնաւ_ սն : Ուստի զգրեց
եալս և եթ , ՚ի փառս մեծագոյնս
ած՟ ընկալարուք , և շահեք :

ԲԱՌՈՒԱՐԱՆ
Գ. րքեա :

Ա :

Ախատաջէր. երան : Յոգնալ էի. աշխատաջերունք: Աեռա կան ինձ անուն դժնդակի հիւ_ան դութե, զոր Լաթինացիք փէ՛պալիս յարանուանեն; և է՛ անբարեխառն ինչ տապ, ծրեցեալ ընդ բոլան դակ մարմինն : Ունի զտե տակս բազումս, որք զյատկականս ըստ ըն դունին զանուանադրութիւնս, ըստ տրպիտութեց ախտին : զի ոմն կոչի Զարականեայ. կամ, Ջերմախտ. որ չարագոյն այլոց գոյ, յորմէ դժու արին իմն է՛ ապրծանիլ. այլ ոմն անի

 Աղատ

Ալաւցաւ, և Բ-ամիօրէն Ալաւ
ցաւք: Ա՛ռաջ: Ա՛ռէնա: Ջերմ:
Եւ սա՛ ՚ի Օրականն. յերկօրականն.
յեռօրականն, ՚ի քառօրականն, և
յեւթնականն, կամ ՚ի Լուսնականն,
ատորաքածանի: Գոն և այլք քաղ
ուտք, զորս Թողում յուղիլ, ՚ի հէ
տաքքըքրից ընթերցողաց: Ընդունա
նի և վասն ախտացութե ոգւոյն,
մինչ տուփողականաւ մոլութք
քոքքոքեցեալ տայի:

Ընկնաշրջածեմ. հոգունակա
քար շրջածելով զանչս, այսր և
մնդը հայիմ մտադրութք: Ընդ
նանի և վա՛ աչաց մտին, մինչ շրջա
հայի ՚ի խժմունս աւաքինու
թեց, խորշեցութք մոլութեց: Լ.
Ձեռքումաքի՛ցիս:

Ընդմկափաթոյթ. շրջապատեց
եալ

եալ աղմկիւք . Թէ հոգեկանօք , և Թէ մարմնականօք . և զատուածեց եալ նոքօք :

Ամենուրե՛ք , երբեմն ի՛ մակ քայ տեղական , ևնշանակէ յամ ուրեք : Եւ երբեմն անուն , և հո լովի այսպէս : Ամենուրեք . եքի : ևնշանակէ զայն , որ սփռեցեալ գոյ ընդ բնա՛ւս կողմանս , և յամ իրս , ևյիրականութիս :

Այսրաքարշեմ . բռնութե՛ յե տս քարշեմ :

Այորոստեմ , յե՛տս ցատկեմ :

Անարգանամ , անարգ , և ան պիտան լինիմ : կամ , ո՛չ յարգանամ :

Անդրաքացեմ , յետս աքացեմ , հանգոյն գրաստից , և նախրաց :

Անժուր . նուաղ , և անզօր : կամ ո՛չ պարարտ :

անկարելո՛չ , չոյ : Յոգ : անկարելչո՛ւնք , չաց : Մեղի ինչ , զը կափականեցեալ պատուական , և լարաբածանեցեալ ՚ի ներքս յորձապտտիւք ծանապարհօք , և համանմանիւք : Զորք եղեն անկարելչունք մանուա՛ անդաւականք , և ուչիմադրոյգք. Յ: Հրէատականն : Եգիպտականն : Լէմինիականն , և Խուալականն : Եւ զինձակեցաւ այսմ անուան . ՚ի գոր ծոցն իւրոց արտակացելոց. ինքը ակցեր ; անկար ՚ի ներքս , ո՛չ գոյ ծա՛ր արտելանելոյ : Քան զի ՚ի համանմանութէ յորձապտտեաց , և բաղմապատկեց ծանապարհացն , դժուարին ինձ էր , և գրեթէ անկա՛ր զելն նորին գտանել , եթէ անգամ մի ներսամտեր ոք . զի որքան Զանայր խուզմամբ հայել ; յոր մտեա՛լ

նէր ,

ներ, այնքա՜ն տարաձգիւր յելիցն,
և մոլորեցեալ վերադառնայր 'ի
նոյն տեղի : Ուստի և արտասուօք
վիպասանք, զերծեցեալ Թէզէոս
աԹենացի 'ի յանկարելւոյ անտի
կրետականէ, (յետ սատակելոյն
զՄինօցոյլն առասպելական,) Թէ-
լի՜ն Արիատնեայ . փաղաքշան-
ելով զուղիսն, ընդոր անցեալ էր:
Աստուստ, ո՞ւմ իրք դժուա՜րի-
մացք և խորԹնածածուկք. և իրակ
ուԹիք աշխատայորք, յարանուա-
նին անկարելչունք . այնու՜, զի
չկարէ, կամ դժուա՜ր արտայէս ըմբռ-
նել մարԹանայ միտս մարդկային,
զիմաց և զհուն նոցին : 'ի Յունաց
և 'ի Լատինացոց . Լաբիրինթուս
վերաձայնին :

Անկոխաստ . որ ո՛չ պատրաստք է

զինքն այլում, կամ խոնարհեցուցանէ: և կամ, որ ո՛չ տայ կոխատիլ ինքեան:

Անձնայլակ: ապանէլի ինչ այլանդակ և անսովոր, որով փոխակերպեն զդէմս, և զբովանդակ իսկ զանձն, ըստ որում յաւ՛ուրս բարեկենդանեաց, և այլոց զուարթութեց խրախճանականաց, պարածածկեն զինքեանս, զի ազատօրէն կարիցեն շրջագայիլ ընքաղաքում, անծանաչք ՚իծանօթից:

Անձնիւր, եր: Յոգն. Անձն երք. երց: իւրաքանչիւր: Լ. Գ-վ օ՛տլիպէթ:

Անոպայ. ընդվայր, և ա՛նէլոր: Այլ և ս՚նշանակէ զերակութի ինչ ընդ դէմ համեստութե. և զինքն և ս զերակօղն:

Աշխա

Չշխատայոյր · լի՛ աշխատու-
թե՛, և դժուարութե՛ ։

Չպայգնի . որ ո՛չ է սերմեցեալ
յաղնուականէ տոհմէ։ կամ Ը-ա-
մին ։ նոյնպէս և արարք անպատ
ճէհք , կոչին ապայգնիք ։

Չպատուոցեմ . 'ի բաց Թողում . և
հրաժարիմ յինէ՛ յայնմանէ զոր
ունեցեա՛լն էի նախկնաբար ։ զորօ-
րինակ , հրաժարիլ յեպս-ութե
'ի վերակացութե . յիշխանութե ,
զոր յառաջագոյն ունէի ։ Եւ ևս
մոլութեց , և այլոց անձահանե-
նաց վարուց 'ի կեր արկեցելոցն
հրաժարութիւն, կոչի՛ ապատուոցութիւն։
Նա՛ և մինչ առաքի ոք 'ի գործա-
կալութե ինչ , և անդրադարձեալ
'ի գործոյն , վերապատմէ զոր ար-
արն , և զոր լուաւ , կամ եսաես , ասե

ապատուո

ապաւոցումն : Լ. ռէնո՛ւնցիօ :

Ապերջան . Թշուա՛ռ . ողորմելի . զրկեցեալ յերջանկութէ : Լ: ինֆէ՛լիքս :

Ապօրինաւո՛ր . ո՛չ օրինաւո՛ր . արտաքոյ, կամ ընդդէմ օրինի: Լ. իլլէճի՛Թիմուս :

Արդարեմ . յառաջկնացելոյ վնասոյն, կամ յանցանացն, և կամ ՚ի հրամանէն, անպա՛րտ առնեմ զիս; և ևս, բաւա՛կան առնեմ պարտաւո՛րութէ իմում : Լ. էքսքո՛ւզօ :

Առնունիմ, հաստանեմ ցանկացելոյ իրին : զոր կամէի, ա՛րդ ընկալեմ զնոյն : Լ. քօ՛նսէգուո՛ռ :

Առաջադրեմ . զերն ըղձացեալ ընտրութեամ, հաստատօրէն եդերեմ առ ՚ի առնել, կամ ո՛չ : Երբեմն է՛, առաջի աչաց դնեմ . նախադասեմ .

առ

առարկեմ . առաջի առնեմ ։ Լ. փռօփօ՛նօ ։

Առաջադրեալ. կո՛չի իրն այն, որ եղերեցեա՛լ է մտօք, և փաղակացեալ համառօտապէս ։ Կոչի՛ և առաջադրեալ, դիտաւորութի մարդոյն ։ Առնուղղապէս առնանի, կա՛մ դնելոյն զիր ինչ, առաջի ումեք ։ Լ. փռօփօ՛սիթում ;

Առասպել. վիպումն, և պատմութի ինչ հնարեցեալ, կա՛մ հեշտացուցմնելոյ կլսօղս, որ ո՛չ իցէ ճշմարիտ, և ո՛չ իսկ ճշմարտանմանն ։ Կոչին և առասպել, ամ զրուցատրութիւք, և խա՛ղք վայրապարձք ։ և ևս իրքն, բազմիցս հրապարակեցեալք. որք յունկս ամենից լսին, և խօսին զնմանէ ամէնքն ։ Լ. Ֆա՛պուլայ ։

Առուտնի, որ ընտան 'ինէր առնանի ։

ւՂ սպիղաընթաց. է՛ միանգամայն անուն խաղետղին, և խաղի: Բայց զանազանք են խաղքն, պարունակեցեալք ընդ այսու անուամբ: ԹԻ. արշաւ ութն երիվարաւ. և կրթութն ՛ի հեծելութի: մէնամարտութն նիզակաւ. սուսերօք. և այլովք համանմանիւք, առ ՛ի մարզողութի զինուորութե: շրջաընթացութն ձևացուցելովք դրասահիւք. և այլք: Եւ զի լինին սոքա յասպարիզականում խաղետղի, վն այնորիկ սպիղաընթաց վերաձայնի. ԹԻ. ընթացութն յասպարիսի:

Լ. Թուռնէամէ՛նթում:

ւՂ սատանդական. որ ո՛չ կարէ ՛ի միում և եթ տեղւոջ կալ, այլ տարաբերի այսր և անդր. կամ մարմնով, կամ մտօք:

Արբուն . Ենոյ ։ Յոգն ։ ունք . Ենից ։ Հասակ ժամանակական մարդոյն , մինչև ցանկողըն մանկութե . որէ երկոտասան ամն , և կամ մինչև ցամն . Ծղ ։ Արբուն ասի , և ժամանակն այն , յոր ա՛րդ ժամանեցեալ գոյ իւրաքանչիւրոք ։

Ա՛րդ ծանրացեալ այսու դրիւ՞ է՛ մանկեայ ժամանականական . Եւ նշանակէ զանցումն ներկայի ժամանակին , անորոշապէս ։ Բայց առաւել ազդու է , քան զմանկեայսն . այժմ իսկոյն . և զայլս նմանիս ։ Լ . Եւոմ ։

Արժանապատիւ , և Արժանապատուութի . արժանաւորութի պատուոյ . մեծարանք . պատիւ . իշխանաշուքութի . իշխեցողութի ։ Մրպիսիքէն . Ակլիքութի . Մանուտիրութի . Աէ ապերցութի .

Թն. Վարդապետութն. Եպիսու-
Թն. Աթոռակալութն: և այլք սոյն
պիսիք: Լ. Տի՛կնիթաս:

Արտատնի. որ 'ի դուրս արկանի,
արտաքս քան զտունն: և կամ ի՛ր
ինչ, որ ո՛չ է տնային:

Արտուղի. ւոյ: արտաքս քան
զճանապարհն: կամ որ շեղեցեալ
է՛ 'ի ճանապարհէն ուղղականէ:

Արտև ուն.ան: Յոգ: Արտև‿
անունք. անաց: կամ. ունց: Վեր
ջնագոյն մասն ճակատոյն, որ մակ
աչաց վերանկայի, ծածկեցեալ հե
րօք կարճաբուսիւք, պահպանու
թէ սակս ակնացն, ընդդէմ իրացն
այնոցիկ, որք 'ի վերուստ ներան
կանիլ կարեն: զոր Տաճկօրէն,
Մ՛ւնք վերաձայնեն: Զբաղմա‿
զանս ունի զնշանակութիս: երբ
եմ

Եմս զՀարստութիս , և զԳանձս աւելորդս առնչանէ՛ : Երբեմն զփք ացուցն , և զամբարհաւաճու Թի : Երբեմն առնանի վս Գա_ ղաթան , և ծայրի ուրուք իրի : ըստոյնմ. աՁծին զՅն, մինչև ցար տևան լերինն : Նոյայմ սակայն գիտ ելի է , զմոլորութի գրչաց , որք փոխանակ գրելոյ , արտևուն . ան հմտութբ գրեցին, արտևան . որ է՛ ևս ընդդէմ արհեստի քերթողու Թե : Մերթ, առնանի վս Սերար կոյն , զոր զգենուլ սովորեն Թա_ գաւորք , յաւուրս հանդիսականս ; և զօրավարք, ՚իտրամադրութն զի_ նուորականի դասին : Երբեմն վս ծանրախոսութե , և Յամբաշար ժութե : Մե՛րթ , փոխանակ աՁնա չառութե , և կարծրասրտութե :

ևԵրբ

և երբեմն մըն Հանդարտօրէն, և վայելչութէ զգնալոյ ։ Լ. Սուփէռչի՛լիում ։

Աղբառնաշոյտ. կարճ՛ վաղվաղուն, և երագ, 'ի խօսել աքեացն. յորում և ցուցանիցի երբեմն, ինքնահաւանութի իմն. անխոհեմութի, և կամ, անհամեստութի. Լ. Փռէփռօ՛փէռուս ։

Բ ։

Բաղձաքարշութի. քարշումն 'ի բաղձանս, և 'ի կարօտանս ; կամ քարշիլումն 'ի բաղձանաց ։

Բանավարութի. ազնուականագոյն իմն կարօղութի, և նախապետական մասն հոգւոյն, որով մտայնով տարբերի մարդ, յայլոց

կեն

կենդանեաց, և այդ չնորհիւն մե-
ծակոչի բանական, յդ, ունօղ բա-
նավարուԹէ ։ Ձռնանի երբեմն,
փոխանակ տրամընԹացուԹէ,
ոգւոյն, և տրամաբանուԹէ, մինչ
հետագօտի քննել զճշմարիտն, զոր
առարկեցեալ լինի 'ի միտս ։ Երբ
եմն առնանի ներքև զփոյսա, և զպատ-
ճառ ։ 'Ի ճարտասանաց վարժեց-
եալ լինի, փոխանակ ցուցման
փոքեր, որ էնԹադրեցեալ գոյ 'ի նա-
խադասուԹէ ։ Եւ յայլ ուրեք, այլ
իմն կերպիւ, զոր ոչ գրեմ աստէն ։

Լ. Ռ-ոգիօ ։

Բարուր. զրպարտուԹի, և խա-
բէական Թակարդ, և կամ կըրա-
ացուԹի, որով դնիցեն 'ի վր առն
անպարտի զպէսպէս ճնաս ա-
նլորդիւք, առ 'ի պատժել զնա; կամ

առ 'ի ցուցանել զնա գոլ վատա_
համբաւ, և դատապարտելի : Լ.
Քալումնիա :

Բացագանչեմ. տրտացուցանեմ,
նշանակեմ, փաղանշանեմ, և կամ
զձայն արկանեմ առ հեռաւկացս,
կամ 'ի բացուստ հնչեցուցանեմ :

Բաւականաւորութի. անպարտ
առնել զինքն: առ բաւարումն : վճար
ումն : բաւականապէս վճարումն
ապարտաւորութեն : զի բաւական
աւորութին, է՛ այնքան առնել, որ քան
բաւական լինի բարկացելոյն, և քի_
նախնդրոյն, առ 'ի հաշտութի, և 'ի_
Թողութիւն յանցանացն: Որպէս մինչ_
բարկացուցանեմք զած, մեղանչելով
ընդ դէմ վայելչութե նորին, խո_
նարհեցուցանեմք զմեզ առաջինն,
և հաշտեցուցանեմք ընդ մեզ բաւ_

ական

անկանարութե̃ ապաշխարանացն ,
զի մի՛ պատժեսցէ զմեզ վ̃ն մեղացն
գործեցելոց : Ունի ևս բաւա-
կանութի̃ , մինչ առաջի վկայից ,
յանձն առնումք զարարեալ վնասն
մեր ընդդէմ ուրուք . և հաւ̂աստ
եմք զապաշաւ̂անս , և զզղջմունս
մեր , վ̃ն արարեցելոց յանցանացն:

Լ. Սաթիսֆա՛քցիօ :

Բռնէտղ . եռեղ : Ռամկօ-
րէն . կո՛թ :

Գ :

Գնդակ . Ռամկօրէն . Փուլայ-
ղուճ , կամ Պատտուկ , անու̂ան
են : Է՛ անուն գործւոյ ուրուք բոլո-
րակաձևի , որով խաղան մանկունք ;
բայց են յոգնադիմիք , գործիքս այ-

սոքինկ : Ոմանք են փոքրկունք ինն ծիրք, ՚իբարակագունից տախտակաց յօրինեցեալք, ընդորոց կէ՛տն միջին, ընդանցուցեալք զերկայրիս փայտս, շրջապատեն ՚ի վերնոցունց յուժգնակի ինն մասնաւորամբ մատանցն: Այլք են բոլորակաձևք ծբրև գլխածոր, ընդորս ներանցուցեալք զբուղ ինն երկԹելեան, նախ շրջածեն ոլորմամբ, մինչև ընդծրեարս մանիցին Թելքն քղոյն. և ապա յերկոցունց կողմանց ձգելով զբուղն և Թուլացուցանելով փոխաբերապէս, այնքան երագօրէն ինն դարձուցանեն զգնդակն, մինչ և ո՛չ երևիլ անգամ կարէ նկատողացն, և շրջաբերեն նովիմբ Թափով, որքան և կամին: Ոմանք են յօրինեցեալք իբրև զտամ՛ծո խա-

զուրակաձևս , ունելով 'ի տեղւոջ
կախեկին , ներապնդեցեալ զեր
կաթ ինն սայրեղ ; 'ի վ̄ր որոյ միա-
թութեալք զխարազան ինչ չուան
եայ , և կամ զքուղ սատուարաման ,
ընդ խազուրական բովանդակս ,
թողլով միայն զծայր խարազանին
այնքան , որքան ըմբռնել կարէ .
և հարկանեն յուժգնակի զգետնի ,
ցնդմամբ ձեռին . որ զերծեցեալ 'ի
քղոյն , սաստկութբ թափին շը
ջապատի յինքեան , մնալով իբր ան
շարժ : Գոն և այլք և տեսակք ,
որք բրօք սատուարասայիւք զան-
եցեալք , առուցեն զնոյն արտադրո
ծութի , բայց չէ' ժամանակ ճառ
ել սոսատէն զնոցանէ : Լ . Թուռ-
մօ , կամ Թռօ'քուս :

Գուամարետղ . տեղի գումար

ման , մարդկանց , կամ այլոց իրաց :

Գումարտակ . լրումն , և կատարած ուրումն իրի յաղագս որոյ խօսին . և կամ ծայրին ուրուք ՀՁյլ և համանգամայն առումն բովանդակից թուիցելոց , կամ արարեցելոց : գործօրինակ , մինչ ծախեմք զպէսպէս գոյս , առ ՚ի շահումն իրաց զանազանից , կամ ՚ի պիտոյս կարեաց մերոց . և կամ ժողովեալք զհասս , և զմուտս տարեկանս , զբովանդակն համաթւեմք ՚ի մի՛ , առ ՚ի գիտել զորքանութիւն ; զբոլորն զայն , բաղկացեալ ՚ի մասնկանց , կոչեմք գումարտակ : Լ. Սումմա :

Դա-

Դ ։

Դ ուշրանկեմ. ծանուցեմ այնքան նորէագունի՛ խուզմամբ և հետազօտմամբ, մինչ մեայ և ո՛չ ինչ յենթակայութեն ծանուցելոյ, գաղեցեալ յիմոյս ծանուցմանէ ։

Դ-երասան. իրակօղ սուսապելի, և ծիծաղունեաց իրաց. որ անձնայլակեցեալ, վիպէ դասուս օտարաց, ընտեսարանում, կամ՛ ի քաղաքայնում հրապարակի ։ Դ-երասան կոչի և ս, ամ կատակասու, և խաղարկու ։ Լ. Հիս՛Թուիօ ։

Դ-երյարդեմ. դժուարեցելոյն, և դխտանդարեցելոյն, վերստին ուղղե՛լ և յարդարել ։ Լ. Էմէ՛նսաօ ։

Դ-խառ-եկ. կուտակ գիշեց մեռելոց ։

Դիմաըմբոստեմ. ընդդէմ զինիմ, և հակառակ կամ, զի մի՛ լիցի: Եւ երբ բարձրավզօրէն կի՛րճ արկանեմ, և խանգարեմ զլինելութի՟ իրին: Լ. Ինֆիդէ՛տիօ:

Դիմայլակ. նմանութի՟ ինչ դիմի, կամ այլանդակ իմն կերպարան, յօրինեցեալ 'ի զանազանից նիւթոց, զոր 'ի դէմս վերադնեն, զի մի՛ լիցին ճանաչեցեալք, կամ զի երկուցեն զերեխայս տխմարս: Ռամկօրէն: Մասղարայ. կամ Մուրաթ վերածայնեն: Այլ բաբէճի և ս առ յիրան յայնոսիկ, որ է առարտաքս երկիւղալից թուո՟ին, բայց 'ի ներքս, հեշտալից և անմխսօք են: Լ. Լա՛րուայ:

Են

Ե ։

Ենթատրոհումն . կոչի առաջնութիւն այն , որ ներափակէ յինքեան , զվճի՛տ և զինչականն վեր լուծումն զիրայն հետադայից , Նրբադասութիւն հետադասմամբ ։

Լ . Մխիսքութե՛ցիս ։

Երբեմնութիւն . անուն բաղկացեալ՝ ի մակբայէն , երբեմն ; և նշանակէ զկիրառութիւն ժամանակի , նովիմբ մակբայիւ ։

Երբեւ՝ . մակբայ ժամանակական ։ Չէ ու խոսն իմն միջարկութէ ժամանակի ։ Մե՛րթ , առնանի փոխանակ , Յայլում ժամանակի , կամ . Յորում և իցէ ժամանակի ։ Նշանակէ և ստորեգութեբ ։ Երբեմն ։

Երթեւեկցութիւն . կցորդութիւն գնալոյ եւ գալոյ առ միմեանս : Սովորութիւն քաղաքավարելոյ ՚ի միասին : Ընտանեկութիւն, որ ծնանի ՚ի խօսակցութենէ, ՚ի գնալոյ եւ ՚ի գալոյ առ միմեանս : Լ. Քօնվէռսացիօ :

Եփարան . ստամոքս . կոչի աղեպարկն այն, ընդ որ անցանէ կերակուրն, յետ ծամելոյն եւ կլանելոյն : եւ կամ այն . յոր եփի՛ վերա-ոխս, Ջերմութեամբ բնութենականաւ : Լ. Սթօ՛մաքուս :

Զ :

Զարգանամ . աճիմ յառաջելով, եւ միշտ շահիմ զաւել ինչ, քան զոր նախ ունեցեալ էի :

ձի : Երբեմն նշանակէ յառաջեմ. յառաջ գնամ : Լ. փռօգի՛չիօ :

Զգայազուրկ . զրկեցեալ ՚ի զգայութէ . անզգայ . առանց զգայութէ :

Զգացումն . դատողութի̅ և իմացումն ոգւոյն , ըստորում այս պէս կամ այնպէս ենթադատէ զլուեալն , կամ զտեսեալն , և կամ զըղձացեալն մտօք : Նշանակէ և, զասութի̅ս յատկառականս , որ անց հանճարեղաքանից : Լ. Սէն Թէ՛նցիայ :

Զետեղեմ . բռնութք առնում և տիրապետեմ : Ընդ. տէրութք իմով դնեմ , որ ո՛չ էր իմ : Կալ նում զտեղի ինչ , և ընում ինև : ․Առնանի և ս վմ՞ նստելոյ ՚ի տե ղւոջ ուրուք , կամ կալոյ : Նշան

ակէ

անկ է և ս երբեմն , յառաջել բան զմիւսն , Թէ խօսիւք , և Թէ արարմամբ : Լ . Օ՛քքուփօ :

Զուգամտութի̄ : Հաւասարամտութի̄. և բարեխառնութի̄ ոգւոյ որ ո՛չ ընբարեբախտութե̄ բարձրավզէ , և ո՛չ 'ի Թշուառութե̄ն տրտմէ , և վրդովի : Երբեմն առնանի , վս̄ համբերութե̄ և տևողութե̄ : Լ. Էգուանի՛միԹաս :

Զուգեղևնակ. տեսակ ինն անօԹոյ , համագումարեցեալ 'ի բազմամասնեայց փայտից, նաւյաս Ջրոյցինոյ , և այլոց ուղեկայց : զոր Բ-ամկօրէն . Սլառօ՛լ յարանուանեն : Եւ զի համառօտօրէն յեղևնոյ յօրենի , վերածայնեցեալ եղև , զուգեղևնակ . յր զուգեցեալ 'ի եղևնոյ փայտէ :

Ընդ

Ը :

Ընդդէաարեմ՝ ի բաց մերժեմ, և հեռացուցանեմ յինէն : Բացասե՛մ հրաժարմամբ : Լ. Ռէ-քուսօ :

Ընդհոծ․ յաճախագոյն, և ձրկարաձիգ : Երբեմն նշանակէ․ ձնի՛տ առխիտ :

Ընդոստանեմ․ ցաթքելով յե՛տս քարշիմ : Խոսկոյն յետս փախեմ զոտս : Լ. Ռէսի՛լիօ :

Թ :

Թշփառութիւն․ Մոլորութիւն յուղղոյ ճանապարհէ, ո՛չ կամաւ, այլ անհոգուէ :

Թիկնասատանդեմ. սատե՛մ և փոխեմ զասացեալս իմ: Ո՛չ կամիմ գալ առ ի՛ւն առաջնորդեցեալ, և պատճառեմ զբանս պէսպէսս: Դարձուցանեմ յետս, զԹիկունս: Ո՛չ համարձակիմ 'ի գործ ինչ մտանել, վասն որոյ և զբարուրս վերադիրեմ վախճանին այնմիկ: Եւ ցատկայէս փաղանշանի անունս այս, 'ի շարժմանէ Թիկնակշտին, և ուսոյն: զի մինչ 'ի բարեկամէ' ումեմնէ կամ 'ի մեծաւորէ, հրամայի առնել ինչ որ ո՛չ կամի առնել զհրամայեցեալն, սովորէ զԹիկունս և զուսն, երբեմն 'ի վեր, և երբեմն 'ի վայր; կամ այսր և անդր շարժառոցել, առ 'ի ցուցանել զո՛չ ունելն զկամս, և կամ զդժուարուԹի իմն ներ գոլ ընդգործուեմ: Լ.

Թէռ

Թէուճիվլէ՛ ուսօռ ։

Թոյլատրութ̅ի . այնպիսի ինչ
ազատական ընդարձակութ̅ի , և
հրաման տանելոյ և խօսելոյ ամե-
նից կամեցելոց իրաց , թէ և ո՛չ
պատիժ տրիցի խօսեցելոց և ար
արեցելոց ։ Երբեմն սակայն նշա-
նակէ պա՛րզ թոյլն, և զհրամանն ։
Լ. Լիչէ՛նցիայ ։

Ժ ։

Ժանդամահ . ա՛խտ ինչ , մա-
հաբեր , և ցաւածիր . որ
թունաւորեցելով փտեցութ̅է ,
զկենդանական զօրութ̅ի սրտին
աղճատել , և ապականել սպի՛րտ ։
Ռամկօրէն , մահ ։ և ուրեք ուրեք-
ջարութ̅ի կոչեն ։ Ժանդամանի և փո-
խա-

խմնակ՝ մխտտականութիւն, Թշուառութիւն. և խանդգարման: Ամ՛րթ, գ̄ն ա՛ռն չարագործի, և վատթարաբարոյ, որ իւրով ժառանգաւորութեան, ապականանէ զայլս, և կորուսանէ: Լ. փէ՛սթիս:

Ժառանգատեմ. զրկեմ՝ իժառանգութենէ, զոր ունելոցէր ըստ ծրաւանց: Թողում զնա, առանց ժառանգութեան: Լ. Էքսհէռէ՛տօ:

Ի:

Իսկադիր. որ ունի զհաստատաթեան ճշմարտութի, և ոչ փոփոխի:

Իսկ. շաղկապ ընդդիմական:

Իսկ Երբեմն է՝ անուն, և հոլովի:

Իսկ. իսկոյ: Նշանակէ զճշմարիտն: Իսկատ.

Իսկատ.ղութ ՝ իճշմարտութե. սուտ :

Իրաւ_արդատ. վերատեսուչ, և քննող մարուց քաղաքականաց, և արարմանց նոցին : Լ. Չէ՛նսօռ :

Իրաւ_արդատութի՝ արժանա-պատիւ և գործունէութի, իրաւ_արդատին : Լ. Չէնսուրա :

Լ :

Լանճ. ի : կողմն զառիվեր, բլրոց . և լերանց :

Լեզուագար. յանձախօսքան. և որ խօսի զչար, զայլմէ. վատահամ-բաւ_ելով. ստելով. և ընդվայր բար-բանջելով յորոյ խօսիցն ոչ զպտուղ ինչ. և ոչ զշինութի ընդունել կար են լսողքն. այլ մանաւանդ զատաղ

տուկ . և զձանձրոյթ :

Լուսադար . խանգարեցեալ 'ի լուսոյ . կոյր . գաչացու :

Լպրծի՛ն . և լպրտի՛ն : յատկապէս կոչի այն ; նորում չկարէ ոք կալ . այլ սահին ներքեան ոտիցն . որպիսի է՛ գետին, լոկոնեցեալ կաւով . կճեայք ողորկեցեալք . երկիր ինչ, կամ ջուր սառնացեալ . և այլք համանմանք , նորա չկարէմք դիւրապէս հաստել զշաւի՛ղս : Լպրծուն կոչի և ա, որ յըմբռնելն , սողացեալ սահի 'ի ձեռաց . ըստորում են ձկունք , և նմանք նոցին : Առնանի սակայն վն խաբէութե . և այնց , որք զպէսպէս պատրանս և զխարդախութիս գիտեն կիրառկել : Երբեմն , վն անհաւատարմութե : և նենգագործութե :

Մերթ,

ւմերթ, անկայունութեան, և անցողութեան : Լ. Լուսպուհիքուս :

Լրարկութիւն. չարախօսութիւն, կամ վատաբանութիւն զումեմնէ :

Խս :

Խաղանք. անաց. կոչին տուրք և լուէլիք երեխայից, զորս մատուցանեն նոցունց, մանկածուք և դաստիարակք : որպիսիք են. կարկաչայք. ծուլինք, տախտակ նկարուն. պսպղուն ինչ մանեակ. տապարիկ երկդիմի. արծաթաձոյլ դանկիկ. ագանելիք գեղգեղունք և համայն զարդք տղայականք, որովք խայտան երեխայք :

Խաղատեղ. հրապարակ, և տեղի խաղուց :

Խայտախիտ. որ ունի զխայտս և զբիծս յոգներանգս ; և կամ զփոքրակս մանուանս նկուքեան սևեռեցեալս :

Խանդեմ. եա. է: Հրամայական. Խանդեր: արժանի լինիմ ունել զայս կամ զայն իր : Վայելեմ զայս ինչ իր : Խուրացուցանեմ սեպհականապէս :

Խարբալ. լի : Թիւրահոծ, և պատառոյլով ճանապարհ. որոյ մանաւա՛նդ քն ծուահետք և յաճախագոյնք, խառնեցեալք ընդ յիրեարս, քակտին ուրեքուրէք, և խանգարին. և կամ խի՛տ ինձ ընդ միմեանս խառնիլով, այլայլէն զուղղութի ճանապարհին, մինչ զի ո՛չ մարթին ճանապարհորդք տարբերել զուղին արքունի, 'ի կողմնականաց :

Հա

ւՀաստուատ բղխէ բայն. Խստրբալեմ. որ նշանակէ զառ նոյնոյ անուան: ւՀուանանի երբեմն, զնմոլորեցուցանելոյ, և պատրելոյ:

Խսելայնոր. Հիւանդութիւն իմն, որ ցնդէ՛ զխել և զմիտ հիւանդին, և վերածէ միանգամայն յախմարութիւ, և՛ նորամտութիւ: Եւ պատճառի սա, ՚ի ջերմութե մաշկեկաց. կամ՛ ՚ի դեղնամաղձէ, և՛ ՚ի շառամաղձէ, կարի ի մն կնդ նցէլոյ : Լ. Փրէնէզիս :

Խսելայնորամէտ. ախտացեալ հիւանդութե խելայնորիւ : Լ. Փրէնէ՛թիքուս :

Խսեցէմորթ. կոչին զեռունք, և սողունք, որք ունին զմորթ կարծրագոյն, ըստ նմանութե խեցոյ, և կրեն ընդ ինքեանս զբնիկ իւր

եանց. Թէ ջրային ոգեն, և Թէ ցամաքային: Յաճախապէս սակայն առնանի, վն̄ մոքեր պեռնոյն այն որին, որ ունի ղեղջիւրս կրկինս, որովք զուղին նախազննէ, գոլով ինքն պաչացու. զոր Ռամկօրէն. Շողոտ, և Տալեզուլաղի, վերաձայնեն:

Խուճապեմ. Խծաւ̂ հոգաբար ձուԹե̄ յուղեմ զպիտոյս, և ջանամ կատարել զոր ձեռնամուխ եղէ:

Խորամատաղգած. զգածեցեալ, Ձխասաբերի̂ և աւ̂երածեաւ̂ խոր հրդով, կամ դխտաւ̂որուԹե̄, կամ մտածուԹե̄, կամ խրատկուԹե̄, կամ բանի̂, և այլովք համայնիւք, որք վերածել կարեն զմիտս, և զաւ̂եր, Թէ հոգւոյ, և Թէ մարմնոյ:

Խրատապատժեմ. կշտամբեմ

բանիւք , կամ պատժեմ քննախն
դրութե՛ և խրատու : Հ. Քաւթի՛ կօ:

Սրոխտառոցեմ. շարժեմ կշիռ
խս համրէպ կրծոյս , անհանգուցան
ելով զոք . և կամ սպառնամ , միան
գամայն զբանս խորխոստ , և զո-
գորալիս ելուզանելով :

Աստուածա՜ . Հիւ՜անդութե
ինձ աչաց , որ շառաչուն՛ զոպի,
տակոյց նորին , և ուռուցեալ զկոպ
ան , յետս շրջէ ինքը զարհուրա-
տեսիլս և զկեղուանակս , մինչ զի
ոչ կարեն թարթափքն առյիռեալս
միրձիլ , թարց մեծապուժնի ցաւոյ;
և եթէ շօշափիցին ձեռօք . կսկծեց
եալք մրմնջին . և ո՛չ ինկ համար
ձակապէս նկատել առ լոյսն կար
են , և կամ յի՛ր ինչ սպիտակաձոյլ.
Վ՛ս զի խստին 'իպայծառութե

ենթակային : Լ. Օֆթալմիայ :

Ծ :

Ծաղկոտկէն . ինի : տեսակ ինչ քարի թեթեւագունի , որ զծակս փոքրկունս ունի յինքեան , նման մոմեանց :

Ծրարաբանութիւն . ոճ ինչ խօսելոյ , որ համանմանութեւք եւերկիմացիւք բանիւք , զքօղէ՛ զիմաստն ուղղական , եւերբ ներածրարէ զի՛սկն իրին , մինչ զի ո՛չ կարէ իմանալ մաքրապէս : Եւ երբ միշտ մոլութի համամարեցեալ լինի , կերպս այս խօսելոյ :

Ծրարուն . ունոյ : ունք . եաց : ծրարեցեալ , եւ առ միմեանս պատատեցեալ :

Լ ։

Աւշխնէկ. ի ։ բարակագոյն, և խիստ մասնիկն այն ամենից պտղոց, յորմէ կախին յոստոյ ծառոյն ։ զոր Պ-ամկօրէն, կոթ անուանեն ։

Լպաղաքոյս. անուն իմն սեռական, որ պարունակէ ընդ ինքեամբ զամ քանզարս վայրիս, որք իմիուջէ և էթ գնդաձևոջէ արմատոյ, արձակեն զտերևս ուղիղս և երկար անիգս, թէ ջրայինք իցեն, և թէ ցամաքայինք։ որպիսիք են. Գ-այլասխտոր. բծեծ. աղպաշար. և այլք նմանիք ։

Լարծախոսու-Թի. անհաւատու-Թի, և տարակուսական իմն զօրու-Թի

րութիւն բանից, որ ՚ինկարծիս և ՚ի տարակոյս արկանէ զլսօղսն :

Կարկաչոտութիւն. լեզուագարութիւն ախմարական, որ ոչ զվայելս ունի խօսելոյ, և ոչ իսկ զժամանակ և զորպիսութիւն խօսիցն ընտրէ : Յատկապէս հաւուցէ կարկաչել, յորոց անդրափոխի և առ մարդիկս, որք Թարց մտախոհութէ և պատկառանաց, բարբանջեն վայրապար : Լ. Կառռուլիթաս :

Կենակիր նախապետական իմ զօրութիւն հոգւոյն, որ յաջողակօրէն յարդարէ զընթացս ներքին ներգործութիւնս. և իբր յինքեան կրէ զկենանս : Սա երբեմն անուանի շունչ. և երբեմն ոգի. ըստ զանազանից գործոց, զոր իրակէ : Լ. Սփի՛րիթուս :

Կենաստ. խօստ իմս Թունայի, որ բուսանի ընկղզոջն Սարտինեայ ։ զոր եթէ կերիցէ ոք, գալարէ զջիլս, և յետս քարշէ զշրթունս և զմորթն որ շուրջ զբերանովն, բարկամբ ծանեացն. մինչ զի որք մեռանին ՚ի թունից նորին. ցուցանեն զդէմս, իբր թէ ծիծաղէին ։

Լ ։ Սառատօ՛նիայ ։

Կերանկիր. որ առբերէ՛ զխոր տիկս ՚ի սեղան ։ Հռիշխանս, է՛ որ ժանապատի՜ իմս, կերակրութին ։ զոր Լաթինացիք. Սոմփիգեռվէ րակոչեն ։

Կերարկ. ամ ինչ որ արի, վմ ուտելոյ և ըմպելոյ ։ Որպէս և ըռածիկ անուանի ամ ինչ, որ առ՚նուտել ՚ի զգենուլ, և յայլս պէտս առատարին ։

Կլերտա՛նկ . մեծամեծս ինչ չէին ու՟ած : և ևս գործի և արարք , որ ո՛չ միայն իցէ մեծահաշի՟ւ վ̅ն նիւթոյն , այլ և ձեռագործին , և ուչիմութէ կառուցողին : Լ. մա՛քինայ : Ոմանք մեքենայ կոչեն զսա, առեալք ՚ի բառնէն լաթինացւոց :

Հ :

Հուժգի՟ն : Ռամկօրէն բռո՛ւնքկամ . ուժնձաւս : Նշանակէ , մեծու՟ դժու՟արութէ : Երբեմն նշանակէ . Ո՛չ : զորօրինակ . հազի՟ւ գտանի այր , որ ո՛չ ունիցի զպաշտօն . այ̅ս . ո՛չ գտանի այր , որ ո՛չ ունիցի զպաշտօն :

Հակակրութի̅ւն . ընտանկան ինմ դիմադարձութի̅ւն , և հակառակութի̅ւն իրաց , զոր ունին առ միմեանս

ընտածն

բնածնեալ ատելութե ; որում դիմադրի. Համակրութի. որ բնականաբար ունին զձկտումն առ յիրեարս : Լ. Անթիփաթի՛այ :

Համակրութի . բնական իմն ձկտումն սիրողական, ՚ի մէջ իրերաց: որում դիմադրի. Հակակրութին: Լ. Սիմփաթի՛այ :

Համարան . Մատեան ինչ, յորում փաղանշանին բովանդակէն ծախք, և մուտք. և նա հաշիւք առնից և տրից :

Համբարու. կենդանի իմն յոյժ գազանաբարոյ և կարծրասիրտ, որ ձևացուցանէ զձայն իւր ըստ խօսից մարդկանց. և ուսեալ զանուանս հովուաց, կոչէ յարտաքս ՚ի փարախէ անտի, և գիշատէ զնոսին : Կարծեն ոմանք զբնութի

սորին

սորին զոլ երկատեսակ, ըստ՝ իմիում ամի է՛զ, և՝ իմիուսում, արու առփոխիլ: Լ. Հինե՛նա:

Հայեցարան. տեղի, ուր խաղք, և պէսպէս հրճուանք հասարականք, հրապարակին: Մերթ, ասի և ինքեան հայեցմանն առ յայսպիսիս: Երբեմն առնանի վն տեղւոյն, ուստի հայեցանի առ խաղս հանդիսականս: Լ. Սփէքթաքուլում:

Հաշուեմուտ. պտուղ և շահ տարեկան, զոր ժողովեմք՝ ի ստացուածոց մերոց, յանդեայց, յանդաստանաց. ՝ի տանց, ՝ի քաղաքաց, և ևս յանձանց ստորադրեցելոց նիշխանութե մերում. և յայլոց իրաց, որք մտանեն ՝ի հաշիւ համարանի մերոյ: Լ. Փռօւէ՛նթուս:

Հասակալեմ. հասանեմ ի բեմ

ցանկացելոյ, և իւրացուցանելմզնամ:

Հաստատողք. որ ունին զատուաւր ինքն և զամբարգոյն մարմ, և կամ որոյ կողմն ներքին, հաստատագոյն է, քան զկողմն վերին :

Հարթեմ. զնախկին թիւրն և զխայլն, որ ոչ օրինապէս դրեցեալ եղև, ուղղեմ. և զվերյաւելեցեալն յուղղականէ չափէն, 'ի բաց հատանեմ: Լ. Քո՛ռռիկօ :

Հարկամիտիմ. ստիպիմ իբր 'ի հարկէ, առ 'ի հետևիլ առաջադրեցելոյ իրին :

Հաւաստադրուժ. որ խախտէ և լուծանէ զհաւաստ :

Հէ՛. միջարկութի՛ սպառնական: Երբեմն է՛, հոշական: և երբեմն, աւաղական :

Հոմանի, որ ընդ միուսումսէ-

բողանցի,

բողակցի ընկերանայ, առ՚ խնդրել զմի՛ և զնոյն սիրուհի, սիրով առ փախչանաւ : Լ. Ռ-խւա́լեօ :

Ձ:

Ձեռբածութի̃ն, և ձեռնածութի̃ն, ըմբռնումն՚ ի ձեռն, և առաջնորդութիւն : Լ. Մանուտո́ւքցիօ :

Ճ:

Ճեպամբ՝ ըթ . յաճախապէս. բազմիցս : Լ. Ֆրէքուէ̂՚նթեր :

Մ ։

Մագնիս. տեսակ իմն քարի, որ յինքն առ քարշէ զերկաթն։ զոր ՄՂաճիկք. Մքլատուղ տաշի, կոչեն։ Կարծեն ոմանք թէ յարանուանեցեալ իցէ ՚ի գտանօղէն, որ զնոյն անուն ունէր։ Իսկ այլք, ՚ի գաւառէն մակնէ՛սիայ, ուր նախ գտեալ էղև, շուրջ զքաղաքաւն Հերակլեաւ. ուստի և անուանեցին. Հերակլիօն մակնէս։ Բայց զիարդ և իցէ, մոլորութի̄ է՛ նոցին, որք անդամանդ կոչեն զսա. որ ամենևին հակառակ է որպիսութե̄ սորին։ զի անդամանդն, է՛ մեծագին իմն ՚ի մէջ բոլորեցունց ականց ազնուականաց,

և կարծրագոյն քան զբնաւս, և փոքրիկ. Թափանձութիւն իսկ և գունով, հանգոյն սառնորակի. զոր Լաթինացիք՝ Ադամաս, Գալլիացիք, և Լէհացիք Դիամանդ. Իդալացիք և Սպանիացիք Դիամանթէ. և Տաճիկք Էլմազ վերաձայնեն: Իսկ մաղնեսն, ոչ համաթուի ՚ի մէջ ականց, և ոչ իսկ է ծանրագին; կարծրութ է և քանակութէ, իբրև զքարս հաստատակս; երանգիւ, երկաթագոյն, և նսեմատես: Լ. Մագնէս.

Մահէկ. եկան; ծառ իմն ՚ի Ըստ նմանութե գիհոյ, որոյ սաղարթքն, ունին յինքեան զթոյն. մանաւանդ ՚ի սպանիայ, և յարքատիայ: Լ. Թաքսուս:

Մահեթոյն. մահադեղ իմն, կաղ

կազմեցեալ 'ի Թունալեաց սաղարթից, մահեկանն : Լ. Թափսիբայ :

Մեծ-իրապէս՝. կարի, յոյժ. սաստիկ : Լ. Մագնօ՛պերէ :

Մէ՛տ . կոչի բարակագունեղ երկաթն այն, որ կառուցանի 'ի մէջ լծ-ակի կշռոյն . որով համանշ մարեն զթեթեւութի եւ ծանրութի կողմանց կշռոյն, մինչ այսր կամ անդր, միտի : Մէ՛տ կոչի և ս, սակայն ան յատկապէս . մանինկն այն, զոր դնեն երբեմն 'ի թա՛թ կշռոյն, առ 'ի զուգահարթել զնոսին միմեանց, մինչ ո՛չ են արդարամէտք : զոր Ռ-ամկօրէն . Աղալրայ կոչեն :

Մեռինայ. խոտ ինչ թունալի, որ բուսանի 'ի լերինս անջրդիս, մերկս, քարաժեռս, անհետս, և

յամուլս , յորմէ մինչ ճաշակեն քա-
ծինծք , գլխատեցեալք իւրովին ,
սատակին իսկոյն , 'ի սաստկութէ
Թունիցն : Զսմանէ առասպելա-
բանեն վիպասանք , վերաբուսեց
եալ 'ի փրփրոյն հոսեցելոյ 'ի բեր
անոյն Զերպերոս կոչեցելոյ շանն,
դժ̃ եռագլուխ . յորժամ եհան զնա́
Հերքուլոս 'ի դժոխոց անտի , եւ
կաթեղինեօք շղթայիւք , եւ եած-
'ի լեառն Պիթինեայ : Լ. Ակօ́
նիթում :

Ամերթընդմերթ : բազմիցս .
յարաժամ . յաճախապէս : Լ. Սէփէ :

Ամիանդր . եր : կոչի ձողաձեւ
նի՛չն , զոր կառուցանեն նասպար
խուում , զի ո̃ խաղուց ընթացակա-
նաց : Աղոնանի հասարակօրէն ,
փոխանակ եղերաց , եւ գիարդ եւ-

եցէ

իցէ վախճանի : Ուստի սահմանք
և կոպարք անդաստանաց , գա՛ւ-
առաց , և այլոց , միանդր յարանու՛-
անին : Նմանապէս և կոյտք քա-
րանց , շեղջք ցորենոյ . և դէզք խո-
տից , և այլոց համանմանեաց , որոց
կողմն ներքին սու՛ր , և քարա-
կագոյն իցէ գագաթն , միանդր
կոչիլ սովորեն : Եւ այլ և արձանք
կանգնեցեալք , և բրգունք եռա-
ժանիք և քառաժանիք , այսու-
անու՛ամբ յորջորջին : Է. Մէ՛թա :

Միջակէտ . նշանախեց միջա-
կան , որ 'ի մէջ բոլորակաձևում
գնդակոջ և կամ ծրի , առկայա-
նայ . յորմէ գիծքն ընդածեցեալք
ուղղապէս առյերկոսին եզերան ,
զուգաչափք լինին միմեանց : Ուս
տի և մէջ երկրի , որ ուղղակի և-

համ տապարապէս տարաձգեցեալ զդր
յամենից կողմանց, կոչի միջանկեալ,
առ որ ձկտին ընաւինք ծանրու-
թիք, ինքնայօժարութ̅է ընակա-
նաւ : Լ. Չէ՛նթուում :

Յ:

Յաղթանակ. հանդէս երև-
ելի, և մեծածախ պատրաստ-
ութի՛ւն զոր առնել սովորէին հռո-
մայեցիք, մինչ զօրավար ոք և կամ
կայսր, յետ յաղթելոյ և վանելոյ
զթշնամիս, մտանէր ՚ի մեծն հռոմ :
Լ. Թրիումֆուս :

Յաղթանակե՛մ. զյաղթանակ
առնեմ : զկնի վանելոյն զթշնա-
միս, հանդիսիւ և ցնծութ̅է մտ-
անել ՚ի քաղաք իմ: Լ. Թրիումֆօ:

Յա

Յարա՛նկ. մակբայ ժամանա-
կական: ընդ երկարաձիգ ինչ ժա-
մանակ: Լ. ՍՄՊի՛ու:

Յարակունութիւն. երկարաձգ-
ութիւն ամանակի: Թի՛ւ ա՛ւուրց,
և յոգնամեայութիւն աւուրց: Լ. ՍՄՊի-
թո՛ւռնիթաս:

Յարմարափոյթ. որ ա՛րդ պատ-
րաստեալ է առ՛ ի զեր ինչ առնել
թա՛րց յապաղման, կամ ծուլու-
թէ: և որ առձեռն պատրաստ
գոյ, մինչ խնդրի՛ կամ պիտոյա-
նայ: Երբեմն առնանի վն դիւրու-
թէ առնլւոյ իրին: Մերթ, նշա-
նակէ, զերագագոյն, և պճախաւոր
պաշտօնատարութի: Իմանի և
փոխանակ զո՛ւարթութէ և հրճո՛ւ-
անաց: Լ. փռօ՛մփթուս:

Յամին. նոյ. եռւ: յապաղումն,

պատճառեցեալ 'ի կամաց յամաղին:

Յապաւե՛մ. եպերեմ. անհոգանամ, և ի բաց յապաւնում ամանակի Թողում զջա՛ն և զհոգացուԹի իւրն առաջադրեցելոյ: Երբեմն է՛, անգամնեմ. առյո՛չ ինչ համարիմ: Լ. Նէ՛կլիկօ:

Յաւե՛տագին. որ զառաւե՛ել ունի զգին, և զմեծահաշուեցուԹի, քան զայլս:

Յորձապատոյտ: Նշանակէ զջ̃ ջաբերմունս, և զխուԹնածուԹիս քանից: Եւ եւս զճանապարհ, և ղշաւ՛իղս մանեմանս: Եւ յատկապէս առանանի վ̃ի Ջրոյ, մինչ զպատոյտ առնու՛ իտեղիս ծոցածա՛ւալս գետոց, և ո՛չ ընդհոսի ուղղապէս ընդ վտակն:

Յուսացողու Թի: Կարծիք եմն իս

կարգիր, և յոյս, ըղձացեալ զինքեանց կամ զայլոց ։ ՚Երկիրպագանի մե՛րթ ՚ի կողմն չար, և մերթ ՚ի բարի ։ Լ. Փիտու՛ցիայ ։

Ն ։

ՆԱՒ^ԱԿԻՏՐ. կասեր ։ Արգելակ ինքն փոքր ձկան. զորմէ ճառեն արգելուլ զնա՛ւն ՚ի գնացից, յեմամբ և եթ իւրով, ՚ինա՛ ։ Իսկ այլք ասեն յամբարտակն արտաքոյ ծել զընթացս նաւ՛ին, այլ ո՛չ հա-տանել ամենեւին զնա՛ւն ։ վասնզոց նորին ։ Լ. Ռէմօռա ։ Յունարէն. Էխէնէիս. յարգելու՛անէ ։

Նաւ՛ապատակ. աւ՛արտաքսը ծո-վայնոց, որ աւ՛աղակութք շրջին ընդ ծով, կողոպտելով զնաւ՛ս,

զնղղիս.

զկղզիս . և կամ զբնակիչս ծովային եայս: Լ. փիռաթայ:

Ներքուստնապէս՝. կարի իմն ներքս սաստիկ , և իբր յեցեալ 'ի սրտում , թէ սիրով , թէ խորհրդով , և թէ այլովք իրօք: Լ. ի՛նթիմէ՝:

Նշմանառ , ցուցակ ինչ և նշան արհամարհանաց. որ լինի 'ի շարժառուցելոյ ձեռին , շրջածութբ աչաց , կամ առոցմամբ այլոց անդամոց :

Նմանակերտ . պատկեր ինչ կազմեցեալ , ըստ նմանութե՛ իրի ուրուք: Լ. Սիմուլա՛քրում:

Շ:

Շաղրծանկցեմ. շարժմամբ անդամոց մարմնոյս, հեշտացուցան

ցանեմ զհայեցուղս : Լ. Մեսաթինէ
ուլօու :

Շարժառոցեմ . յօրացմամբ
եմիւ̂ շարժեմ զձեռս , կամ զանձն
իմ , այսր և անդր :

Շարժառիթ . նշանակէ զպատ
ճառն զայն , յորմէ շարժիմք , առ
՚իառնել զայս ինչ կամ զայն : Լ.
Մօթի՛վուս :

Շիւղադեղ . կուտակ ինչ շիւ
ղից . կամ այլոց նիւթոց , զորս դի
զաբարդել սովորեն մրջիւնք , ՚ի
վերայ բունոց իւրեանց . մանաւ̂
անդ յանտառս , և ՚ի վայրս խոն
աւ̂ուտս :

Շլանկամե՛մ . հայիմ , սակաւ̂
ինչ ունելով զտեսութի̅ , և իբր
զխտակոյր : Լ. Չեքու՛ցիօ :

Շնորհունակութի̅ . յիշողու

թի̅

թի առնեցելոյ շնորհին, և բարեր արութեն, համդերձ հատուցմամբ փոխարինին: Լ. Կրաթիթո՛ւտօ:

Շնորհառութի. պարգևումն, կամ ընձեռումն շնորհի ուրուք, ըստ արդեանց, և արժանաւորութե: Լ. Պէնէֆի՛չիում:

Ո:

Ոգի. շունչ. կենդանիր. կամ կենսատու: Լ. Սփի՛րիթուս:

Ոսող. եղ: նի՛ւթ ինչ մածե՛ղ, զոր յօրինեն ՚ի մորթոյ եզինւոյ, կամ ձլայնոյ, քա՛ղ ինն եփելով զնոյն: Ռամկօրէն, սոսինձ անուանի: Լ. Կլո՛ւթէն, և Կլութի՛նում:

Ուղղակեմ. հարթեմ և ուղղեմ զթիւրութի: և կամ առ ուղին դար

ձու

ձուցանեմ զարտեքեալն ։

Ուսումնական, որ առ ուսումն պատշաճի ։ կամ որ վարժէ զուսումն ։ Ուսումնականք կոչին և մանկունք. որք յաճախեն՝ ի դասատունն, և որք յուսումն պարապին։ Լ. Ստուտիօզուս ։

Չ ։

Չարւոք ։ չարեպէս , ոչ բարւոք ։ Լ. Մալէ ։

Պ ։

Պատուադրութիւն. ընձեռումն արժանապատուութէ. մեծարանք. գովաբանութիւն . պատիւ իշխեցողական , կամ տէրական։ Լ. Թի՛Թուլուս ։

Պո

Փողոտենու՛ագ: Կոմեսամկ իմն քանաստեղծականի վերաձայնութէ. որ զքաղաքականաց, կամ զյատկուկից անձանց զվօրս և զկեանս առ ցուցանէ ներկայապէս, հրապարակեցեալ ընտեսարանում. որոյ սկզբանն ընձեռին իրք և արարք տրամականք. Բայց կատարի ուրախականաւ՛ վախճանիւ՛: Արդ յարանու՛անեցեալ եղև այսպէս. զի մանկունքն Աթենացւոց յսկզբան գիւտի սորին, յօրինէին զառասպելս քանաստեղծականս, և ՚ի պողոտայս քաղաքին երգելով, կոչէին զամբոխն ՚ի հանդէս ուրեանց: և զկնի ժամանակաց. մինչ հաճոյ եղև բազմաց գիւտս այսպիսի, վերած՚ի՛նզամ, առ յու՛ագոյն և ամփու՛ագոյն կացութի, որպէս զի ընտեսարանում հրապարէ

պարականցիւր , գեղեցկագունին յօրինմամբ : Լ. Քօմե՛տիա :

Ա :

Սառնատեսիլ, պայծառ և զուտ հանգոյն տեսութեան սառի :

Սառնորակ. քա՛ր իմն պայծառատեսիլ և սպիտակափայլ, ըստ նմանութեան ջրոյ սառուցելոյ . զոր համենեն՝ ի փորուածոց լերանց : Ուստի կարծեն բազումք, թէ արդարև՝ ի սաստկութենէ ցրտութեանց լեռնականաց, սառուցեալքն հիւթք յարատևելով ներկրում , փոխեն զտեսակ նիւթոյն՝ ի քար, կարծրացուցանելով զնա, և թողուն միայն զգոյն , և զթափանցութին նորին : Տամկօրէն, Պլլօր վերանձայնի :

Լ. Քրիս

Լ. Քրիսթա՛լլուս :

Սառնորակեայ . յօրինեցեալ ՚ի սառնորակէ : Լ. Քրիսթա՛լլինում :

Սիրելազրկութի՛. զրկելն յայնց իրաց, որք կարէին իմն սիրելիք իցեն, զորօրինակ. ՚ի հօրէ. յամուսնոյ, յորդւոյ. ՚ի բարեկամէ իսկականէ : և յայլոց :

Սմարակտոս. կանաչագոյն և թափանցիկ իմն, ակն. որ ՚ի մէջ ականց մեծագնից և ազնուականաց, զերկրորդականն ունի զտեղի : Լ. Սմարակտուս :

Սկզբնախաղ. յատկապէս կոչի նախանուագումն այն հանդուարտիկ. և համաձայնեցութի՛ աղեաց քնարին, և այլոց գործեաց երաժշտականաց. զոր նախ քան զերգ ելն,

են, սովորէն երգիչք և քնարահարք փորձառուցել ։ Սակայն առնանի սեռօրէն վս՟ սկզբան իւրոց համայնից, մեղմաքայլ սկսեցելոց ։ Է. Փոէլո՛ւտիում ։

Աղղումն . Հնչումն այն աղաձայն, որ ելուղանի խզմամբ ատամանց, և սակաւ՟իկ իմն անձկայուցմամբ շրթանց . զոր Ուամկօրէն Ալվլումն, ասեն ։ որպիսի է՛ ձայնարկութ՟ի օձից, և համբարու՟աց ։ Է. Սի՛պիլուս ։

Սողոսկեմ . յաձապէս սողամ սստանդականն, Թւո՛րց առաջադրութ՟ե . ըստորում շարժին սողունք և զեռունք ։

Սպրծեմ . բռնութ՟ե և գրոհի՟ ներսամտեմ ; կամ դիմեմ ՚ի ներքս մեծաւ՟ յանդգնութ՟ե ։

Սպրդեմ. մեղմաբար սողմամբ ՚ի ներս մտանել:

Սոպր. ու. ուք: առանց քա_ղաքավարութե. եւ անընդել բարեկրթութե. որ ո՛չ զգացուցմանց զխիղճանէ, եւ ո՛չ հակ ունկնդիր խրա_տուց լինի, այլ գռեհականաւ̂ տմարդութե յառաջեցուցանել ջանայ զկամ իւր:

Սուտակն. կի: Մի տեսակ իմն ձանձի, մեծագոյն մարմնով քան զմեղու, որ ո՛չ զխայթ ունի, եւ ո՛չ հակ մեղրագործէ կամ վարժէ զպա_շտօն ինչ ըն մեղրարանում, այլ միայն սպանջական լինի ջերմացութե զանգուա̂ծոյ մեղերն: Ստե_պէ ՚ի գործառութե զայլս մեղուս ինքն զպաշտօնէայս. պատժէ Թմրց գթութե, զյամառութեն, եւ ձեւաց

ելով

ելով բարեկամութե՛ հուրով, պա_
տրէ պմեղուն, եւ ուտէ՛ ձրի զվաս_
տակ նոցին ։ Մուստի ո՛չ անվայել
չափես վէրաբերի առ պղերգս եւ
յանառիս. որք թէպէտ յինքեանց,
զո՛չ ինչ արժանի գովութե՛ առնեն,
դարանակալք լինին սակայն աշխ_
ատանաց եւ վաստակոց օտարին.
եւ արկանեն զմանգաղ 'ի հունձս,
զորս ո՛չ սերմանեցին ինքեանք ։
Ջռնանի եւ վ՞ պատե՛ր. խորաման_
կութե. եւ որոգայթի. յորս թա_
կուցանի ծուլարարութին ։ Լ. Փու_
քսւս ։

Մուտանկասայսա. որ վերերե_
ութաքար եւ կեղծե՛ ձեւացուցա_
նէ զբարեկամութի եւ զպաշտօ_
նատարութի, եւ՛ ինքեան՝ յարդարէ
զթակարթս ։ Լ. Փուքսիթուս ։

Վ:

Վաղարկու Թի. Երկարեցուցումն, և տարածումն ժամանակի, ՚ի ներկայէն, առ յայլս ամանակս: դիմանման. եթէ զգործ ինչ զոր այսօր, կամ նայում ժամու առն ելոց էր, յապաղեմ զնոյն, մինչև ցվաղն, կամ ցմի՛ւս ժամն: Լ. ԱՐԻ լ՛ոցիօ:

Վճարկ. ի: և վճարկեան, ենոյ: է՛ մասնիկն այն, զոր Թէպէտ և փոքրիկ իմն է, սակայն դրեցեալ ՚ի Թ՛ւմԹ կշռոյն, շարժէ զնա, և ստորահակէ՛: ուստի ասանք, կէ՛տ անուանեն զծ փոքրուԹեն: Վճ՛րկ անուանի և ս, զեաւոր և իցէ մին արկուԹե ժամանակի: Եւ և ս

հա

համայն ծանրութի, եթէ մեծ իցէ, և եթէ փոքր: Այլ և բովանդակ ընթացց ժամանակի: Յաճախապէս առնանի, զմ̃ փոքրագոյն եղի իմն կիտի, ներկայականի ժամանակին: Երբեմն զմ̃ դոյզն ինչ որքանութե̃ իրաց: Հաստուստանին իրք, մեծի, կամ փոքուվարկի, զբ. զմեծ, կամ զփոքր հաշուումն և զկարողութի ունին: Լ. Մօմէ՛նթում :

Վարկենական. որ փութապէս անցանէ, և հոսանուտ ի՛պկ է: կամ որ դիւրապէս փոխի, և պականի եւ եւս, որ ընդ դոյզն ինչ ժամանակ մնալոցէ. և վաղվաղակի ոչ ընչանայ: Լ. Մօմէնթանէում:

Վատշուէր. դժուարատ. անօգուտ, վատվաշոտ. չկոփ. անպտուղ.

չարաբարոյ. վատթարի, և որ ո՛չ ինչ մասամբ բարութեան ներընդունակ յինքեան. և ընդունակն է բնաւ՛ից մոլութեան, և նմանօղ նոցունց: Լ. Նեքուամ:

Վատշուէրութիւն. անուն վերացեալ ՚ի վատշուէրէն, և ունի ըզ նոյն նշանակութիւն: Լ. Նեքուիցիա:

Վեհալուստր. եռ: յոյժ պայծառափայլ. լուսաւորագունեղ. վճառագոյն: փոխաբերութբ առ նմանի մ͞ծ և ազնուագունեղի, հռչակաւորի. և համբաւաւորի: Ուստի զարս իշխանազինս, և զմեծահռչակս, կոչեմք վեհալուստր: Եւս և զարարս գովելիս. և զգործս ազնուականս: Լ. Իլլուստրիս սիմուս:

Հլերապաշինեմ ․ վերստին
բժշկեմ ։

ՏԵ ։

Տեսարան ․ շինուած ինչ բաց
ծրայատան և կնսածեր ․ յարք
մարագոյն առ ՚ի տեսանել զհայե
ցարան , և զխաղս հանդիսականս։
Երբեմն սակայն դնի փոխանակ
հայեցարանի ; և երբեմն , վն բազ
մութե հայեցողացն ։ Լ. Թէատ–
րում ։

Տեսափոխ ․ կոչին զանազան
ութիւնք փոփոխմանց ընտեսարան
ում , մինչ երակին ՚ի դերասանաց
Պողոտեսուածք ․ կամ քաղեսու–
ածք ; որք լինին , կամ եղեւմունք
անձանցն երակողաց ․ և կամ փո–

փոխմամբք նկարից պէսպիսեաց ։

Ն. Աչէ՛նայ ։

ԱՊեղակալեմ. բռնութ͞է յափշտակեմ ։ առնում և խուրացուցանեմ ։ Ժառանգեմ զտեղի ինչ, և լնում զնա իմով իշխեցողութ͞է, մինչ զի չկարէ՛ լինիլ տեղի, այլում ։ ա՛յլ և յառաջել քան զայլս, յի՛ր ինչ, առի տեղակալել զնոյն ։ Ն. Օ՛քքուփօ ։

ԱՊի՛, ոյ ։ անուն սեռական, որ պատրուճանէ զհնգերին հանակս կենաց մարդկայնոյ ։ Ի՟. Զտղայութ͞ի ։ Օմանկութ͞ի ։ Զերիտասարդութ͞ի ։ Օալևորութ͞ի ։ և Օծերութ͞ի ։ ԱՊի կոչի երբեմն մի՛ և եթ ամս ։ երբեմն, և երէսունք ։ և մի՛րթ շրջանակ. Ծ̄. ից ամաց ։ Կոչի և ս տի՛, բովանդակ կեանս

մար

մարդոյ , որքան և իցէ երկարա-ձիգ ։ Լ. Է՛ Թաս ։

ԱՄԷ՛ . որակացեալ այսու դիմի-է՛ մակբայ դիմադրական , և նշա-նակէ , բայց . իսկ . այլ ։

ԱՄԷ՛ր . մակբայ որականական ։ կարծ՛ . յոյժ . և այլք ։

ԱՄխորժեմ . ո՛չ ախորժեմ ։

ԱՄոգորեմ . մածեմ , կամ ծծե՛ ցուցանեմ հեղականաւ իմիք հի-թով , և կամ հոտով . և երբ թա-նամ զնա այնու իրիք ։ Ուստի և ներկելն երանգիւ . տոգորումն ասի . դի մա՛ծի , և թանի՛ նովաւ ։ Բայց տնդրափոխմամբ առնմանի , վ̄ս սկզբնաւորելոյ . մարզելոյ . կրթ-ելոյ . և խելամուտ առնելոյ ։ Ըլ̄ որոյ և ասի . տոգորեցեալ գիտու-թբ̄ . բարեկրթութբ̄ . առաքինու-

թբ̄ ,

թէ, մոլութէ. և այլ: Լ. Ի՛մպուծ:

Տրամաղո՛յգ. անզգոյգ, հանկա_
ղոյգ. անհանգէտ. ՟Յն. ընդ դէմ գու_
գութէ, և համ՟ատարութէ:

Տրամախիտ. անյաճախ. սա_
կաւագիւտ, և որ ո՛չ միշտ առ
ձեռն պատրաստ գտանիլ կարէ:
Լ. Ռա՛րուս:

Տրամադրեմ. կարգաւորեմ.
յարդարեմ խոհեմութէ: Լ. Տի
սփօ՛նօ:

Տրամապահով. անզգո՛ւշն՛ իկաս
կածանաց, և յերկիւղէ. ո՛չ անքոյթ:

Տրամաճառեմ. որո՛նեմ յամե_
նից կողմանց. յուզեմ հոգունա_
կաբար. և հետազօտութէ վիճա_
բանեմ: Լ. Տիսգուռ՛րօ:

Տրամատեսե՛մ. յայտնապէս
և խնկապէս ճանաչեմ. արտադատ
եմ.

եմ. զանազանեմ. դնեմ զտարբերութի՛ւն ենթադատամամբ, և բաժանեմ յիրերաց, զչարն և զբարին. և զայլս։ Լ. Դիսչէ՛ռնօ։

Դրամակայե՛մ. հաստատօրէն կացուցանեմ, կամ օրէնադրեմ. և կամ հիմնադրայես ամրացուցանեմ։ Լ. Քօնսթի՛թուօ։

Ց։

Ցուցամոլութի՛ւն. պարծուցմն ունայնական, որ ներընդունի յինքեան զմոլութի՛ւն ինքնահաւանութե՛։ Երբեմն է, խենեշօրէն պճնուցմն, առ ՚ի ցուցանել զկամ՛ք. կամ զգեղեցկութի՛ւ իւր. զի տեսցի, կամ պատուեսցի յայլոց։ Լ. Օսթէնթացիօ։

փառ

Փ։

Փաղարկութիւն. Ենթադատու-թիւն ծածկագունի, և անգի-տացելոյ ուրուք նորա, զոր մտածեմք յարաբերութե̄ նշանաց նմին և պատճառաց, և կարծեմք այսպէս կամ այնպէս գոլ։ Լ. Քօն իէքթուռա։

Փա՛ստ. պատճառ, կամ պատ շաճաւ̄որութիւն նմին ժամանակի։ Լ. Օքքա՛զիօ։

Փաստաբան. կոչի այն, որ զպա՛տ ճառ և զդատա̂ ուրումն յառաջեցու ցանել ջանայ. և ջատագով լինի ՚ի կողմանէ նորին, զորոյ զհոգ յանձին կալեալ է։ և կամ որ տա՛յ զխորհուրդ և զխրատ, դատա̂ ատենանն՝ վճ̄ ելից

առա

առաջադրեցելոյ իրին : Լ. ուՀավօ-քա՛Թուս :

Փոխարծութի . արտադրութին գործոյն իւրոյ, զոր ունի 'ի բնութէ : Եւ կամ մինչ հարկի՛ յայլմէ, առ 'ի առնել զնոյն : Եւ ես կա-տարել զգործ և զառնելի այլոյ ուրուք , փոխանակ նր :

Փոսորակ . փոսունք խիտք, և մանունք, յարեցեալք առ միմեանս, ընդորում 'ի ծակոտկեալս , և 'ի սպունգս համանմանօրէն :

Փողոտեմ . կալեալ 'ի փողիցն , արտաքարշեմ բռնութէ , և լլկեմ :

Փոյթընդոստ . մանկեայ ժամա-նակական : Թափօց միջարկութէ ժամանակի . իսկոյն : Լ. փու՛թի-նուռ :

Փորձառութի . ծանաչութին իրի ուրուք ,

ուրուք. յատկականին նուրբ ջանին և փորձին, և Թմբրց ուսուցչի. որև չիցէ՛ կնռակեցեալ, սովորութէ այլոց : Լ. Էսփէրիէ՛նցիա :

Փորձէ՛ն. մանկէայ քաջածանկան։ ո՛չ. մի :

Բ:

Քաղաքականութի՛, քաղաքավարութի՛ նմա, որ ՝ի խօսս և ՝ի կատարս, խառնէ՛ զՀամեստութի՛, և զՀեշտալութի՛ Հաճոյական և զուարճացուցէ : Լ. Էութռապէ՛լիա :

Քաղաքավարութի. գեղեցկութի խօսից, և Համեստաքաղաքութի՛, նորում ո՛չ ինչ անվայելուչ, ո՛չ ինչ գռեՀական ներքոյ : ո՛չ ՝ի չարժ. մղանս .

մունս . ոչ յարարս , և ոչ 'ի զգայու-
թիս : Լ. Ուսուցմնեթեան :

Քաղենուագ . տեսանի ինձ վար-
ծելոյ զտամղս քանաստեղծականս,
նորում թագաւորաց նախիշխանաց.
Եւ կամ այնց որք 'ի յարքունիս եղա-
մտեն, թշուառութիք նատուա-
պանք, արտացուցանեն . և գրեթէ
միշտ զտրտմական, և զողբալի ու-
նի զվախճան: Քերթ' այսպէս անուա-
նեցաւ. զի յսկզբան գիւտի քան-
աստեղծութեան, շնորհէին հրա-
կողաց սորին, զքաղ. յն զնոխազ.
Եւ կամ զտի'կ քաղենի, լի գինեաւ,
փոխանակ պարգևի: Լ. Թուա-
ծե'տիս:

Քաղցկեղ . տեսակ ինչ խոցի,
չարագոյն . որ պատճառի 'ի մելա-
մաղձէ կարի ջերմացելոյ: Ո'չ մնայ

ընմի

ընմիում և եթ անդամում, յոր աք
տասունքն. այլ ծրն անդրուստ, առ
ցայլս անդամս, նեխեցուցանելով
զնջերս, և ծախելով զմիսն: Ուստի
և յանգաբար կոչեցաւ քաղցկե՛ղ.
այ͞ս քաղցեալ խոց. զի ո՛չ յագի միով
և եթ մասամբ անդամոյ, այլ ծա-
րաւկ խնդրեալ շրջագայի, մինչև
սպառեսցէ զբնաւ՛ն: Գո՛յ և այլ
ջիմս տեսակ սոյսը կեղի. զոր խեց
կե՛ղ յորջորջումանեն. այ͞ս խեցգետ
նային կեղ: վ͞ս զի հանդարտին ջիմս
տարածի առ յայլս անդամս, համ
գոյն խեցգետնոյն որ յամբաշխորժէ:
Եւ կամ զի ունի հուպ վերին, զեթ
անկս տարածեցեալս իբրև զքաղ
ումս խեցգետնայինս; և կամ յան
դգնդաբար յենկլոյն սանկս, ըստորում
ալուն խեցգետնինս, մինչ ո՛չ կար

ելցէ